

ČASOPIS SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR:

DR. J. V. ŠIMÁK.

ROČ. XI.

S 35 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 19 OBRAZOVÝMI PŘÍLOHAMI.

1903.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH
V PRAZE.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

OBSAH.

Clánky.

	Strana
Čermák Kliment: Nové výzkumy v Čáslavi. (S 9 obr. a 1 obr. příl.)	97
Černý A. B.: Pohrobní vzpomínka na Jana Žeyera.	45
Harlas Dr. Fr. X.: Cechovní pokladny v Museu kr. hl. města Prahy. (Se 14 obr. na 12 tab.)	122
Herain Jan: Hlavní oltář v kostele sv. Havla nad Zbraslaví. (Se 2 tab.)	43
> > > Vyšehradě starém i nynějším. (S 8 obr. a 1 obr. příl.)	77
> > > Stavitské památky král. města Rakovníka. (Se 3 obr. > > > a 1 obr. příl.)	145
> > > Vykopané zbytky románské kaple sv. Vavřince na Vyše- > > > hradě. (Se 6 obr. a 2 příl.)	145
Hille J. P.: Pamět Stanislava Bořka Dohalského z Dohalic o vlastním rodu z r. 1681	128
Chylik Jindřich: Poznamenání vzešlých úrat a škod na statku Křiža- novském od lidu vojenského r. 1641—1643	139
Koštál Josef: Štědrý den v podání prostonárodním	109
Lukavský z Řenec Boh.: Šlechtická jména v matrikách karlstejnských	35
Schiller Otomar: Památky kostela někdy klášterního v Sezemicích nad Loučnou. (S 8 obr.)	159
Siblík Josef: Z manuálu města Kasejovic	48
Slavík F. A.: August Sedláček. (S podob.)	1
Snajdr Ludvík: Baron de Baye a tak zv. starožitnosti francké v Čechách	133
> > > Příspěvek k časovému určení neolithické keramiky > > > v Čechách	6, 57
> > > Soukromá mýta v Čechách	156
Šulc Josef: Květena okolí Police nad Metují a sousedních obcí pruských > > > s českým obyvatelstvem v mluvě a praxi lidové	18, 64
Teply František: O šlechtě ve Volyni ve stol. XVI.	169

Různé zprávy.

Románské a gotické fresky v Hosině. — K životopisu Jana Táborského z Klokočské Hory. — O posekání hraničních dřev u Jamného na Krumlovsku	56
Z Podřipského Musea v Roudnici. — Pamětní deska mramorová z r. 1656, nalezená na Bílém předměstí v Pardubicích. (S obr.) — Zápisky o rodině Jana st. z Žerotína z let 1473—1516. — Sbírka Žeye- rova	95, 96
Nekrolog Theodora Antla. — Zajímavý nález pražský (zlomek hliněné figurky u Rudolfiny, se 2 obr.). — Jak se čarovalo, aby někdo do roka umřel. — Náhrobní kameny v Jindř. Hradci	141—144
Statistika a dějiny musejí českých	180
Zpráva o činnosti Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze za r. 1902: pokladní na str. 50, jednatelská 52, správce sbírek 55, knihovní 180.	

Literatura.

Brunclík Dr.: Aeneas Sylvius a sném v Benešově r. 1451, str. 144. — Český časopis historický, 94, 183. — Časopis Matici moravské, 94, 183. — Časopis Moravského muzea zemského, 144. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti, 183. — Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci 144, 184. — Jeřábek Dr. Luboš: Staré město Pražské, 91. — Kašpar Dr. Josef: Paměti o věcech duchovních v králověměstě N. Bydžově nad Cidlinou od dob nejstarších až po časy nejnovější, 144. — Klíma Fr.: Český kníže Břetislav I., 144. — Koštál Josef: Ze světa pohádek a báji, 92. — Týž: Rostlinstvo v podání prostonárodním, 92. — Českoslovanské leto-pisy musejní 94, 182. — Materiály antropologicko-archeologiczne i etnograficzne, 184. — Method, 183. — Niederle Dr. Lubor: Národopisná mapa uherských Slovákov, 143 — Pravěk, 93. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti, 184. — Sprawozdania komisy do badania historyi sztuki w Polsce, 184. — Věstník Matici opavské, 183. — Věstník Poděbradská, 94, 183. — Zpráva o činnosti městského muzea v Táboře za r. 1902, 93. — Zpráva Musejní společnosti okresu humpoleckého za r. 1901 a 1902, 182. — Devátá zpráva kuratoria Prům. musea pro východ. Čechy v Chrudimi za r. 1902, 181.

Opravy hrubších omylů tiskových.

Na str. 92 v řádce 16 zdola místo »Ze života pohádek« čti »Ze světa pohádek«.

Opravy ku článku „Šlechtická jména v matrikách Karlštejnských“:

str. 38 č. 6 souhlasí s Čas. Čes. Mus. 1890, 284.

> 38 pozn. 25. Košákové nejsou sice šlechtici, byli však na Měřině již r. 1430 (jak vidno z účtu karlšt. 1428—31 v arch. praskoles., jichž opis mám).

> 39 č. 16 ř. 4. místo »t. čti »It«.

> 39 > 20 má býti rok 1627.

> 40 > 23 > > > 1625.

> 40 > 24 a 25 má býti Marcus 3. feria 3. dom. Iae qu. = 3. III. 1626.

> 40 pozn. 35. Samuel z V. žil r. 1641 na Nov. Městě praž. Srv. ČCMus. 1894, 151. (Viz též Pam. archeol. XIV., 145.)

> 40 > 38. místo »zemřela« čti »byla pochřebna«.

> 40 č. 26 v orig. chyba; sobota u vigilii S. Matouše = 20. IX. 1625 — ale nikoli 19. září.

> 41 > 28 v orig. chyba; má býti 30. I.

> 41 > 28 ř. 6. čti »ur. a stat. rytíř«.

> 41 > 29 > 3. > Václav Kloboucký, p. k. d.

> 41 > 31 nar. P. M. jest vždy 8. IX.; v orig. chyba.

> 41 > 33 M. V. Ž. z V. byl písárem karlšt. důchodním.

> 84 > 43 má býti 21. Febr.

> 84 > 44 v orig. chyba; má býti 20. Decembris.

> 85 > 52 ř. 3. místo »Čeleckou« čti »Čeledkou«. Čeleda měl v Čelyni statek.

Poklášky jsou zaviněny částečně chybami tisku, částečně chybami matrik, na něž bohužel přišel jsem až později srovnávají jednotlivá data s rukovětí chronologie. Myslím však, že lépe jest chybu objevit než zamleti. Kdo zná staré matriky, dá mi zajisté za pravdu v tom, jak data i jména v nich bývají mnohdy pochybena, a pak jednotlivé roky v nich nejdou vždy přesné za sebou, jako jest tomu i zde.

B. L. z R.

August Sedláček.

Spisovatel památného díla »Hradů, zámků a tvrzí českých« dokončí letos 60. rok věku svého.

Narodil se dne 28. srpna 1843 v Mladé Vožici na Táborsku, kde byl otec jeho c. k. soudcem, studoval gymnázium v Jindřichově Hradci, v Jihlavě a Písku a filosofickou fakultu na universitě v Praze. Již jako student pojal úmysl, napsati dílo o hradech, zámcích a tvrzích království Českého a dělal si výpisy o nich z rozličných pramenů. Po studiích universitních působil na gymnasiu v Litomyšli, v Rychnově, kde jmenován byl r. 1871 professorem, a r. 1875 až 1899 po celých 24 letech na realním gymnasiu v Táboře.

Po všechna léta pracoval za oblíbeným cílem, napsati jednou ono dílo. Pokud jen mohl vedle povinnosti učitelské, studoval za tím účelem neustále, vypisoval nejen z tištěných pramenů, nýbrž i desky zemské a jiné památky v četných archivech českých a cizozemských, cestoval po Čechách, vyhledával hrady a tvrze, měřil, popisoval je a dělal půdorysy jejich, doma bohatou zásobu výpisů a poznámek na listky rovnal v abecedním pořádku podle jmen osad a rodů, aby měl přehled rostoucího množství zpráv o nich.

A teprve po 17 letech usilovné práce přikročil k sepsání a vydávání »Hradů, zámků a tvrzí království Českého« nákladem Fr. Šimáčka v Praze. »Po sedmnáct let snášel jsem k tomu materiál,« praví v úvodě k nim, »a ještě není všechno sbíráni konec a nelze říci, že by se všechno k úplnému vypsání hradů, zámků a tvrzí bylo sebral. Nechtěl jsem s vydáváním příliš chvátati, hodlaje věc svou co nejlépe a nejklouznejí pořídit; ale pováživ u sebe, že vydávání samo sebou několik let zabere a že by se mi snad v pozdějších letech síly nedostávalo, raději jsem na tom zůstal, aby se s vydáváním déle nemeškalo, a podávám je tuto čtenářům starých dob milovným.«

Dobře udělal, že r. 1881 začal s vydáváním. Vyšloť dosud již 13 velkých dílů, přes 230 sešitů a přes 3700 velkých archových stran, náležitě upravených s četnými obrazy a mapami, totiž: 1. Chrudimsko, 2. Králové-Hradecko, 3. Budějovsko, 4. Jindřichovo-Hradecko a Táborská, 5. Podkrkonoší, 6. Podbrdsko, 7. Písecko,

8. Rakovnicko a Slansko, 9. Domažlicko a Klatovsko, 10. Boleslavsko, 11. Prachensko, 12. Čáslavsko. Zbývá ještě vydati: díl 14. Litoměřicko a Žatecko, 15. Pražsko.

S blahým pocitem může Aug. Sedláček hleděti na to dílo a jiné práce, jež po 40 let vytrvale dělal pro český národ a vědu. Vykonal sám jediný neobyčejně veliké dílo.

Vezmete-li některý z dosavadních 13 dílů jeho Hradů a zámků českých a čtete dějiny jejich, vidíte, jak velmi četné prameny Sedláček prostudoval, než mohl napsati dílo tak důkladné a podrobné; jak bedlivě a obezřetně si počínal u výběru a spracování ohromného množství látky rodopisné, jen nestranně podává čistou pravdu; jak pěkně líčí i život na hradech a tvrzích, všímá si také života lidu poddaného, jak skutečně žili, mysleli a jednali, vše v duchu oněch dob, všecko věrně bez osobních přidavků a domněnek. Vypravuje vždy jasně, srozumitelně, slovy a slohem nehledaně, jako když čtete nejlepší památky staročeské, a popisuje věrně a zajímavě. Povídáme si pak i půdorysů hradů a tvrzí, též práce Sedláčkovy, zvláště, které sami jste navštívili a viděli tam jen několik zbytků zdí a porostlých již hromad a kopečků, a teprva teď z nákresů a popisů Sedláčkových poznáváte, kde vlastně stál hrad nebo tvrz, části jejich a jakou měly podobu.

S úctou a vážností hledíme na takovou práci, jež bude na věky pomníkem vzácné vytrvalosti a píle spisovatelovy. Bude vždy věrným obrazem života a působení starých rodů českých a spolehlivým pramenem pro budoucí díla místopisná a rodopisná v Čechách.

Dílo Augusta Sedláčka »Hrady, zámky a tvrze české« slouží zajisté ke cti a ozdobě také literatuře české a národu našemu.

O všech českých hradech a tvrzích, o rodech a osobách na nich někdy vládnoucích vyplnil a znamenitě provedl sám jediný August Sedláček, čeho si přáli naši vlastenci, zvláště Fr. Palacký, jenž v Časopise musea českého r. 1846 touzí: »Konečně i čas jest, abychom Čechy nynější s někdejšími hleděli také skrze místní dějepisy spojiti, aby tolikeré kraje, hradы, města, tvrze i vesnice zpomínáním na historické osoby a rody v nich bydlivší opět obživily a tím i nové pouto se uvilo, jež krajiny naše láskou k vlasti mocněji nad jiné vázati má.«

Důležitost a význam díla Sedláčkova pro literární a vědecký pokrok v dějepise českém i pro budoucnost dovede oceniti zvláště, kdo si obral za předmět studií svých jen některou krajinu nebo jen jediné místo a některý staročeský rod a chce je pořádně spracovati. Bez Aug. Sedláčka se tu neobejde; jeho práce bude vždy základem a vodítkem spisovatelům rodopisů a místopisů českých.

A komu připsal Aug. Sedláček životní dílo své, jež bylo, jak praví v úvodě k Hradům a zámkům českým r. 1881, »nejen předmětem jeho touhy po 20 let, anobrž i ovocem každé prázdné chvíle, jež mu po vyplnění povinností úředních zbývala«? — »Připisují obci národa českého«, stojí v čele památného díla.

Díky a čest mu za tak velikou práci a účinnou lásku k národu! —

Mimo hlavní dílo »Hrady, zámky a tvrze české« napsal August Sedláček četné spisy, v nichž důkladně pojednává o rozličných věcech místopisných, rodových a heraldických a vyjasňuje některé záhady vědecké.

Vydal místopisy od r. 1870—1884: Minulost města Mladé Vožice, Rychnov nad Kněžnou, Děje města Čáslavě, Řičany,

Příběnice u Tábora, Průvodce na Karlštejně; r. 1894 Sbírku pověstí historických lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, pak Místopisný slovník historický království Českého; ve zprávách král. České společnosti nauk: r. 1869 Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné, r. 1886 O prvním sídle a znaku rodu Lobkovického, r. 1887 O archivu Olešnickém v pruském Slezsku, r. 1891 a 1892 Listy ze ztracených archivů panských, které se v Paprockého »Diadochu« připomínají (2 sbírky jich), r. 1893 O hubení lidu a vypálení vesnic v Čechách v XV. století; v ročních zprávách c. k. realného gymnasia v Táboře: r. 1877 Jak se měnily a ustálily meze Čech a Rakous Dolních, r. 1880

Kl. Ptolemaia zprávy o Čechách a zemích sousedních; r. 1885 Kraj Chýnovský v dávných dobách, r. 1891 Paměti kláštera v Louňovicích, r. 1897 Sbírka listovních pamětí města Tábor, r. 1898 Ondřej z Dubé na Zlenicích, nejvyšší sudí království Českého, a Sedm studentských psaníček z 17. století; r. 1899 Klášter sv. Máří v Svatém poli; v Časopise Matice moravské r. 1891 O starodávném rozdělení Moravy na kraje; r. 1892—96 Rozletité kapitoly ze starého místopisu a dějin rodův na Moravě, 24 článků, jež jsou i dokladem pravdivého výroku Sedláčkova, tam r. 1892 na str. 219 podaného, že „nelze v té příčině ani o českých věcech ani o moravských zvláště psáti, poněvadž se jedny druhých nejen často dotýkají, nýbrž i při osudech obou zemí namnoze společných udávalo se, že ze země do země se přecházelo, aneb že mnozí rodové v obou zemích statky drželi... a mnohý rod velmi platně působil v obou zemích.“

Mimo to napsal ještě zprávy a články vědecké v Památkách archaeologických a místopisných, v Časopise českého musea, v Mikovcově Lumíru, ve Světozoru, ve Sborníku historickém, v Methodu, Věstníku bibliografickém, v Českém Jihu, v kalendáři Čechoslovánu, a důkladné rodopisné a místopisné články v Riegrově Naučném slovníku a zvláště v Ottově Slovníku naučném.

Kromě toho upravil městský archiv v Táboře, učinil r. 1886 dvě mapy jihočeských panství, zvláště Táborského v husitské době a j. v.

Zásluhy Sedláčkovy byly uznány, a jmenován r. 1881 konservátorem ústřední komise pro zachování a vyzkoumání památek uměleckých, r. 1882 dopisujícím členem královské České společnosti nauk, r. 1891 dopisujícím a r. 1892 mimořádným členem České Akademie; 1891 udělen mu zlatý záslužný kříž s korunou; r. 1899 hodnost c. k. školního rady a j.

Věru velikého uznání zasluhuje muž, jenž tolik a tak důkladně a veliké práce vykonal, vědě, literatuře a památkám tolik prospěl, jako náš August Sedláček.

A uvážiti jest, že tolik pracoval vedle namáhavých a někdy téměř úmorných povinností jakožto professor gymnasijsní. Pevná vůle a vytrvalost jeho přemohly všechny obtíže.

Sedláček pracoval den ode dne neunavně, téměř stejnomořně, ku př. když v Táboře psal Hrady a zámky k vydání, pracoval již od časně rána do snídaně, pak až musel jít do školy; po ní býval chvíli na zahrádce, když ji měl u bytu u Bechyňské brány, a ošetřoval květiny; nebo když bydlel na Klášterním náměstí naproti gymnasiu, kde nebyla zahrádka, tu na dvoře, aby po duševním namahání pohyb dělal, někdy i dříví štípal. Po obědě hned zase pracoval, dokud odpoledne nemusel do školy. Od 4—5 hodin pravidelně chodil na procházku, nejradiji do přírody, do lesa Pintovky podél řeky Lužnice nebo na Chlum za Klokočoty, a v létě vykoupat se za ním v čisté Lužnici. Osvěžen vrátil se domů a pracoval opět dál až do 7 hodin. Po večeři odcházel

do společnosti, kde býval denně také professor Martin Kolář, a spolu obyčejně hovořili o nějakém hradu, nebo rodů, jeho znaku a pod. Jak bylo 9 hodin, odešel vždy Sedláček domů; nedal se zdržetí nijakou zábavou.

Jak byly prázdniny nebo svátky, obyčejně cestoval po hradech a tvrzích nebo studoval v archivech rozličných. Maje lid rád, na cestách často promluvil s lidmi, když u cesty pracovali. Velmi rád navštěvoval milé rodiče své v Praze, kde na odpočinku žili.

Jeho střídmy, pravidelný život udržuje mu zdraví a umožnil, že i při namáhavém působení školním tolík práce vykonal. Veškeru látku, co nashromáždil od mládí až do vydávání Hradů a zámků českých, má Sedláček pečlivě rozepsánu na lístky nebo v knížkách, a nesčitelný počet lístků ve zvláštní skříni k tomu zařízené, urovnán podle abecedy míst a rodů, tak že hned najde, co chce. —

Jednou však přece na delší čas ustal v oblíbené práci. R. 1899 jeho dobrá, šlechetná manželka Ernestina, kterou lid sám jmenoval »líbeznou do oka« pro její dobrotu srdce a ušlechtilý zjev, těžce a dlouho stonala a dne 9. května t. r. zemřela.

Dobrý Sedláček byl tím velice sklíčen a sám ochuravěl. Vyžádal si téhož roku trvalý odpočinek a usadil se v Písku, kde byl na gymnasiu studoval.

Nějaký čas proto nejezdil mnoho k další práci o hradech, a pokud mohl, procházel se ve zdravých lesích Píseckých.

Jen pomalu se z velikého zármutku trochu vybíral a vzpamatoval. Přispívaly k tomu poněhlu čas, příroda a další práce. Když se zotavil, pracoval dále. Má tam dům s pěkným dvorem a zahradu a přikoupiv 2 korce pole, posázel je stromovím a krovím. Tu baví se vždy rád nebo venku v přírodě, když si chce odpočinout po duševní práci.

R. 1902 rovnal ještě také Písecký archiv, asi 400 knih, jeden z největších archivů městských. Královské město Písek vděčně jmenovalo Sedláčka svým čestným měšťanem.

A šlechetný skutek dělá pak současně památce † přítele Martina Koláře. Ujal se literární pozůstalosti jeho o původní Českomoravské heraldice, upravil a doplnil ji a r. 1902 vydal nákladem České Akademie I. část, všeobecnou; dále píše k ní II. část, podrobnou: o erbech kmetských, velkých a rozšířených, rodů v Čechách i na Moravě, vypsání erbů panských a vladyčích rodin starých v obou zemích, i t. zv. erbovníků, kteří se později přistěhovali, asi po r. 1520.*)

I tím přispívá k hlubšímu bádání dějepisnému pro budoucnost.

*) Rozvržení Českomoravské heraldiky str. 8. Referát můj o tomto díle a účasti Sedláčkově při něm viz v Časopise Matice moravské 1903 na str. 176—179.

August Sedláček věru obětoval takto celý život svůj vědě a národu svému.

Upřímné díky mu za to a k jeho 60. narozeninám projev úcty a srdečné blahopřání!

F. A. Slavík.

Příspěvek k časovému určení neolitické keramiky v Čechách.

L. Šnajdr, c. k. konservator.

V roce 1900 dva z mladších praehistoriků německých podjali se práce postaviti na pevnou půdu chronologii keramiky neolitické, která jest v Německu stejně jako u nás již po leta spornou. Assistent berlinského musea (M. für Völkerkunde) A. Götze, známý u nás svým spisem »Die Ornamente und Gefässformen der schnurverzierten Keramik«, učinil tak přednáškou nazvanou »Über die Gliederung und Chronologie der jüngeren Steinzeit« v antropologické společnosti berlinské¹⁾), — Pavel Reinecke, assitant při museu mohučském, článkem »Zur jüngeren Steinzeit in West- und Süd-Deutschland.²⁾

Götze rozděluje neolitickou keramiku v Středním Německu ve čtyři hlavní skupiny, totiž: 1. keramiku s ozdobou motouzovou (Schnurkeramik),

2. keramiku zvoncovitých pohárů (Zonenbecher),

3. keramiku s ozdobou pásovou (Bandkeramik),

4. keramiku nordickou a v několik skupin menších, při čemž prohlašuje opak většiny německých praehistoriků, jak byl již před lety po příkladě učitele svého Klopfleische učinil, durynskou keramiku s ozdobou motouzovou za nejstarší keramiku neolitickou a za současnou s poháry zvoncovitými o ozdobách v pásmu (Zonen) upravených a kolečkem vytlačených. Za mladší, ale opět současně, pokládá tak zv. typ bernburský a keramiku pásovou. Typ bernburský vnikl dle Götze do Durynska ze severu současně s keramikou ornamentu páskového, která tamtéž vnikla se strany jižní. Z obou těch typů za spoluúčinkování keramiky severozápadních Němců vyvinul se pak jako nejnladší člen keramiky neolitické tak zvaný typ Roessenský.

Stejný pořad shledává G. též v keramice Jižních Němců a Švýcar, prohlašuje totiž za nejstarší keramiku krajů těch onu s ozdobou motouzovou, po ní klade keramiku s ozdobou páskovou a posléz typ Roessenský, mezi které třeba vpravit ještě nějak

¹⁾ Verhandlungen d. Berliner anthr. Gesellschaft 1900, p. 259 ff.

²⁾ Uveřejněným ve: Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst XIX. sv. III. st. 209—270.

keramiku vlastní jezerní osadám: tulipánovité poháry s širokým ústím, konickým hrdlem a spodkem končícím ve špičku, jaké též u nás z Hradiště Šáreckého známe.³⁾

V Durynsku i v sousedních zemích německých vyskytuje se pohřby žárové pospolu s ornamentem motouzovým (na pohárech i na amforách), s typem bernburšským (severoněmeckým) i s typem roessenským a ve společnosti keramiky všech těchto typů vyskytuje se též předměty kovové, zhotovené buď z pouhé mědi aneb z bronce címem chudé. Keramiku s ozdobou páskovou neuvádí Götze ani mezi prvními (s pohřby žárovými), ani mezi druhými (s předměty kovovými).

Poměry v Čechách, kde předměty z kovu zhotovené byly nalezeny i s nádobami otisky motouzu ozdobenými i s poháry zvoncovitými (Bylany, Stelčeves) nikdy však při keramice s ozdobou páskovou, zdají prý se odporovati učení jeho, ale G. pomahá si tím, že prý keramika s ozdobou páskovou na svém postupu od jihovýchodu k severozápadu (?) dostala se do Čech dříve než do Durynku a že poháry zvoncovité a s nimi i kovy dostaly se do Střední Evropy po dvakrát: jednou od západu, dříve než keramika s ozdobou páskovou, a potom po delší přestávce, opět od jiho-východu a zase s kovy, kterých Střední Evropa dle toho po celou periodu keramiky s ozdobou páskovou byla by opět postrádala. (I) Konečně vzdává se však G. pokusu stanoviti nějakou chronologii doby neolithické pro Čechy. —

Odvolávaje se na France v Plzni a na Götze v Berlíně, kteří v letech 1884 a 1891 jali se učiti, že keramika s ozdobou motouzovou jest nejstarší keramikou neolithickou a ona s ornamentem páskovým že je mladší, staví Reinecke proti nim opačné názory Koenena, Koehla, Schuhmachera⁴⁾ a českých praehistoriků, opačně prý přes to, že bohatá náleziště v Čechách přímo vyzývala k chronologickým závěrům ve smyslu Klopfleischově a Götzově.

Pojednávaje o jednotlivých typech keramiky neolithické pokládá též Reinecke (ovšem s výhradou) za nejstarší typ onen s ozdobou motouzovou, který dle něho vyskytuje se na Rusi severní, na Rusi jižní (v Ukrajině), na Volyni, v Podolí, Bukovině (snad i v Multanech), v celém poříčí Visly (západní Haliči, Polsku, v Prusích východních i západních), na Moravě, v Čechách, v Slezsku, v Poznaňsku, na Pomoří, v Braniborsku, v království Saském v provincii saské, v severních Durynkách, v Meklenburšku, v Šlesviku-Holstejně, na Dánských ostrovech, v Hanovru, v Nizozemí, v Hessách a v poříčí Rýna od Švýcar až k dolnímu Rýnu i v Jižním Německu. V Uhrách, jak zdá se, že tento typ schází. Provázen bývá t. zv. facetovanými mlaty a klíny tvaru pravoúhelného ob-

³⁾ Pič, Čechy předhistorické díl I. tab. XL.

⁴⁾ Také Virchow vyslovil se na anthr. sjezdu v Bukovci r. 1897, v ten smysl, že pokládá rázovitý ornament ryтý a vypichovaný za starší nežli povrchní více ornament motouzový (Corresp. Blatt 1897 st. 150).

dělníka, někdy též facetovanými, obyčejně ale průmětu o úhlech pravých. Příslušné hroby představují obyčejně nízké mohyly (od jihorské stepi až po Rýn), v severních Čechách a v poříčí Sály hroby bez mohyl, téměř jen kostrové.⁵⁾

Typ pohárů zvoncovitých zdá se být R. mladším. S těmito byly nalezeny kovové dýky tvaru velmi prostého v hrobě u Eisleben v Sasích (z mědi), v hrobě u Stelčevsi (z bronce?) a na ostrově Sardinii⁶⁾. Pazourkové dýky severoevropské jsou asi nápodobeniny takových dýk měděných. Provázeny bývají poháry zvoncovité mísami, podobně ozdobenými a zcela prostými džbány. S nimi bývají též nalezeny destičky ochranné pro zálepště lukoštřelců. Zvoncovité poháry vyskytují se na východ až k dolní Visle a k Budapešti, na poloostrově Pyrenejském, ve Francii, na Sardinii, na Sicilii a v Italii horní, při středním a dolním Rýnu, v Nizozemí a v Anglii, při horním Dunaji, v okolí Pešti, na Moravě a v Čechách, v Slezsku, v Durynkách, v Sasích, řídceji v Prusích, na Pomoří, v Meklenburku a v Hanovru, snad i ve Švédsku (nápodobené) obyčejně v hrobech kostrových bez mohyl.

Ornamentika pásková jeví se dle Reinecke naproti předešlým v každém jednotlivém rysu jako podstatně mladší(?). Měď vyskytuje se ve stanicích pásmá Alpského, již velmi hojně, dýky podobají se mnohem více Únětickým, než oném z hrobů se zvoncovitými poháry; ploché sekyry, mlaty s otvorem v čepci, hmotné náramky a drobné věci zhotoveny jsou z mědi. Poskytly je zejména: první město trojské, Tordoš, jezerní osady v Atterském a v Lunném jezeře, měděné doly na Mitterberku, jezerní osada Lublaňská a Tomincova jeskyně u Sv. Kanciana v Přímoří. Jeví se tu vlivy jižní zejména v užívání spirál k ozdobám, malovaných ornamentů, primitivní plastiky a kresby figurální (jižní Rus, Tordoš, Lengyel, Znojmo pro malbu, Tordoš, Lublaňské blato, Butmír pro plastiku, poříčí Tisy a Slavonie pro kresby). S keramikou páskovou vyskytují se ve střední Evropě i lastury jižního původu užité k hotovení náhrdelníků (na Moravě u Krumlova), kroužky z velikých lastur vyřezané (v poříčí Sály u Bernburka, v Rýnských Hessích u Dürkheimu), zejména veliké lastury rodu *Spondylus* z Rudého moře pocházející.

Nástroje z kamene zhotovené dokazují dle Reinecke, že nestává kultura páskové keramiky ze dvou časově od sebe daleko

⁵⁾ Reinecke klade dobu kamenných nástrojů před druhé tisíciletí před Kr., které s dobou neolithickou nemá již nic více společného. Pohřebiště rázu únětického v Čechách, na Moravě a v Slezsku, v Horních Uhrách, v poříčí Sály a na hořejším Dunaji spadají dle něho asi do doby okolo r. 2000 před Kristem a jsou současná s tak zvanou kulturou ostrovní (ostrovů egejských).

⁶⁾ Též v Bylanech u Českého Brodu. Museum Olomouckého spolku získalo se sbírkou Pekovou podobnou dýku spolu s pěti poháry zvoncovitými a dvěma destičkami pro ochranu zálepště nalezené v mohylách u Turovic na Holešovsku. V zemském museu pražském jest dýka Turovické velmi podobná ale s řapem ulomeným z Řivnáče.

vzdálených částí, jak čeští praehistorikové se domnívají. Od Portugalska až do Sibiřska vyskytuje se totiž s keramikou páskovou kamenné motyky (t. zv. Schuhleistenkeil) a kamenné nástroje v podobě želízek hoblíkových čili dláta úzká, vysoká a dláta nízká, široká jakož i těžká kladiva vrtaná. V jezerních osadách alpských a v lublaňském Blatě nebyly ovšem nalezeny žádné motyky takové, ale v slavonských sidlištích bylo jich nalezeno na sta. Hroby s touto keramikou nebyly dosud nalezeny v mnoha zemích np. v Durynsku, ale na Rýně jsou celá pochrebiště taková.⁷⁾

Rozšíření keramiky této jest ohromné. Vyskytuje se v Portugalsku a ve Španělích, v severní polovině Francie, v Belgii, v Pořínsku od jezera Bodamského až po Rýn dolní, v Jižním Německu, ve východních Alpských zemích, v Hessách, v Durynkách, v Sasích, Slezsku, v Západní Haliči (po různu v Braniborech a na Pomoří), Čechách, na Moravě, v Dolních Rakousích na sever od Dunaje, též v Horních Uhrách, v Alföldě, v Sibiřsku, v Přímoří, v Dalmacii, v Bosně, v ChorvatSKU, v Slavonii, v Srbsku, v Rumunsku, Bulharsku, v Troadě a ve Frygii. Celé té prostoře jsou

⁷⁾ Dle nálezů učiněných Wormským lékařem Drem Koehlem v okolí tohoto města nutno při pochrebištích porýnských rozdělavit dvě přesně oddělené doby. Na pochrebištích starších: Hinkelsteinském u Monsheimu (nal. v letech padesátých — Lindenchenmidt kladl je do V. století před Kristem, byl ale ochoten uznati je za mladší ještě (!!); domnění, že na pochrebišti Hinkelsteinškém nalezeny byly kostry skrčené, povstalo, jak dokázal Dr. Kochl, nedbalým vyšetřováním pochrebiště sluhou musea muhočského), na rýnském břehu (Rheingewan) jv. od Wormsu (z r. 1894) a u Rhein-Dürkheimu (z r. 1898) pochování jsou lidé menší postavy, sploštěných holení, dlouholebí, v poloze natažené, hlavou k severovýchodu; nádoby jsou vesměs dole kulovité, bezuché jen s pupičky, u hrubších nádob provrtanými, výmínečně vyskytuji se poháry na nože konické, ozdoby jsou ryté neb tečkováné a sice kruh, spirála, vlnice a meander, nejobyčejnější jsou vodorovně čárkované trojstrany, zhusta dvojité, temeny proti sobě obrácené, zvláště na pochárech s nožkou; ornamenty obsahují bílou křídovou výplň; náradí jest vesměs z kamene, žádný kov, ozdoby z perléček, náhrdelníky ze zubů a lasturek provrtaných; kamenné náramky zhotovené z hadce (náramky vykroužené z kusů bílého mramoru, jako byly nalezeny u Radimě, vyskytují se teprve na pochrebištích rázu Rössenského), kusy žluté a červené hlinky a kusy kyzu železitého (pyritu) slouživšího za křesadla. Na pochrebištích mladších: Wachenheimu ($\frac{1}{4}$ hodiny od Hinkelsteinu), návrší Adlerbergu u Wormsu, (zde byla pod kostrou skrčka nalezena kostra na znak pochovaná, ale s keramikou již mladšího rázu) Flombornu (asi hodinu na sever od Monsheimu), leží jen kostry skrčené ve směru opáčném hlavou k jihozápadu; jsou to lidé velcí, středolebí, holení normálních. Za milodary slouží ve Wachenheimu nástroje kamenné a nádoby téhož rázu jako na pochrebištích starších, ale na Adlerberku čtyři ze 23 hrobů obsahovaly milodary kovové, mezi nimi dvě maličké trojstranné dýky, kroužek, zahnutou jehlici s hlavicí svinutou, perlu svinutou z bronzového plíšku a šídro s dvěma špičkami, dále pazourkové hrůtky mušlované, kostěné kroužky; nádoby bývají ozdobeny křívkami bez výplně křídové.

společny v ornamentice mimo otisky nehtů a prstů a lištiny s důlky, hlavně dva motivy, totiž vzorky z rovných čár sestavené a spirály buď jednotlivé neb spojované.

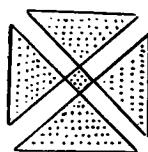
Rozdělíme keramiku páskovou na tři skupiny: I. jiho-východní, II. alpskou a III., která zahrnuje Severní Francii, Belgii, střední Porýní, Severní a Střední Německo, Čechy a Moravu až do Západní Haliče. Samostatnou skupinu tvoří snad malované nádoby Východní Haliče a Jižní Rusi. Pro okres třetí jsou význačnými nádoby kulovité a hruškovité obyčejně bezuché, na západě baňaté hrnce s užším hrdlem a větším počtem úsek (někdy po dvou nad sebou) opatřené, poháry na nožkách — zejména ve Slezsku (sic) — dále kulovité pupky, dlouhé pupky rourovité, pupky cylindrické, tvaru koží nohy aneb růžku; větší ucha bývají rohatá (*ansa lunata*), zhusta jsou nádoby výtečně hlazeny a vše ukazuje na příbuzenství s jihem.

S keramikou páskovou souvisí nějak keramika pohřebiště Roessenského na Sále a Niersteinského na Rýně. Keramika tato, velice zvláštního rázu, vyskytuje se nejen u Merseburku, ale i dále na sever od Durynského lesa, u Erfurtu a Apoldy, jakož i v Staré Marce na Labi. Na Rýně nacházíme ji od jezera Bodamského až po ústí Lahnu v hrobech kostrových i v sidlištích. U Roessen vyskytuje se mramorové náramky, jaké byly nalezeny též v marce Ukranské, ovšem ale bez nádob tohoto rázu. Řetězy z lastur, náramky z rohu a t. p. jsou hojně u Roessen i v hrobech pohřebních. O nálezích mědě při keramice této není nic známo.

Určitě liší se od těchto skupin skupina, kterou Götze nazval „typem Bernburským“ a s kterou spřízněna jest keramika z Tangermünde a z Meklemburska. Sem sluší kulovité láhve s dvěma úsky, jaké vyskytují se ve Východní Haliči (Kociubince), v poříčí Visly (na Sanu i v Kujavech), na Pomoří, v Meklemburku, v Braniborech, v Sasích, poříčí Sály i v Čechách. Z Čech klade sem R. nádoby z Bečovic, z Klamorn na Mužském a ze Slánské hory.^{*)} S keramikou touto vyskytuje se opět měď, pak jantar a flintové sekýrky v mohylách i v prostých hrobech obsahujících kamenné skřínky.

Když byl Reinecke zmínil se ještě o keramice megalithických hrobů severozápadního Německa a neolithické keramice jezerních osad švýcarských s nádobami dole do špičky vycházejícími upozorňuje na nádoby, které vyskytuje se v severním Durynsku, v pro-

^{*)} Vypíchané trojúhelníky spojené v podobě johanitského kříže, ucho takto ozdobené bylo nalezeno v někdejší Chrudimské cihelně pod Pumberky v obytní jámě a něco výše než kostra skřená s dvěma přiloženými lebkami (Památky III st. 45); Píč uvádí tuto keramiku též z Přerova na Labi (Čechy přehistor. I. tab. IV.) a z Labského Kosteice (tamtéž tab. XXXVIII.). V té příčině dlužno podotknouti, že takové johanitské kříže vyskytují se na střepích z prvního města trojského (počátek III. tisíciletí před Kr.), trojúhelníky tečkami vyplňné v Tordosí v Sibiřsku (Reinecke Corresp.-Blatt 1900 st. 12).

vincii saské, v Čechách a v Slezsku při kostrách bez mohyl. Jsou to váčkovité nádoby ozdobené čárami a pásy někdy lámanými,⁹⁾ mísy s uchem příčním pod samým okrajem (zvláště prý v Čechách severních) a poháry na vysokých nožkách válcovitých, provázené ještě nástroji kamennými, které dle něho tvoří asi »přechodní typ« z neolithu do bronzové doby [Kámen (Jordansmühle), Vojslavice (Woischowitz) a Budy (Ottitz) v Pruském Slezsku]. —

* * *

Čeští praehistorikové, proti kterým Reinecke výslovně se obrací, skoro vesměs, vyjma snad jen prof. Píče, který neolith v Čechách vůbec neuznává, pak sekretáře France¹⁰⁾ a profesora Woldřicha,¹¹⁾ kteří pokládají osady na Lopatě u Šáhlavi a na Velké Skále n Bzí s keramikou motouzovou za starší, než jsou osady u Šáhlavic a Kyšic i ostatní v Čechách severních s keramikou páskovou — považují keramiku s otisky prstů, volutami a přímkami doličkovanými a přesekanými, pak keramiku s vypichovanými pásy a krokvemi za starší, než je keramika ozdobená otisky motouzu. Činí tak zejména Buchtela ve svém referátě o Píčově díle »Čechy předhistorické« I.¹²⁾, Palliardi ve spise, »Über neolithische Ansiedelungen mit bemalter Keramik«,¹³⁾ Čermák v čl. »Dvě neolithická sídla v Drobovicích«¹⁴⁾, Maška v pojednání »Praehistorie Moravy«¹⁵⁾, Wankel, který keramiku volutovou první nalezl v jeskyni Výpustku bezprostředně nad vrstvou palaeolithickou¹⁶⁾, Schmidt v článku o sídlišti u Kamena Mostu¹⁷⁾, Červinka v knize »Morava za prá-

⁹⁾ Píč nazývá tuto ornamentiku, která vyskytla se u nás na Levém Hradci (Píč Čechy I. tab. XLVIII.), v hradišti Šáreckém (Píč tab. XLI.) ve Vel. Žernosekách, a na vrchu Rubinič u Pšova, zvláště ale v pískovně Reiserově a cihelně Mailbekově u Podbabě (sbírka Jirova) podunajskou. Známá jest též z Vel. Weikersdorfu v Dolních Rakousích a sice rytá i malovaná (Spöttl v Mitth. d. Wiener Anthropol. Gesell. 1890 p. 68 a Palliardi, Neolithische Ansiedelungen mit bemalter Keramik tab. V. obr. 61 a b). V Podbabě byl to pohár na nožce a tři nádobky váčkovité, ve Weikersdorfu mísá s příčními uchy a pohár na nožce.

¹⁰⁾ »Předhistorická doba na Plzeňsku« v Popise školního okresu plzeňského st. 122.

¹¹⁾ »O přechodních dobách předhistorických«. Čas. přátele star. čes. 1897 st. 1. a sl.

¹²⁾ Příloha k Věstníku slovanských starožitností. III.

¹³⁾ Mittheil der praehist.-Commission der k. Akademie der Wiss., I. Band 1897 p. 28

¹⁴⁾ V Památkách arch. XIX. st. 56, kde ovšem odvozuje ornamentiku volutovou z Butmiru, ve kterém vidí vzorné východiště typu toho, »který pak doznal zvláště pečlivého vyvinutí v pohárech tečkovanými páskami zdobených«, názor to, kterému prof. Píč v II. svazku Čech předhistorických st. 104 (poznám. 101) právem odporuje.

¹⁵⁾ Ottův Slovník naučný XVII. st. 705 - 712.

¹⁶⁾ Bilder aus der mährischen Schweiz. 1882 p. 366.

¹⁷⁾ Památky arch. XVII. p. 412 (419).

věku«, Weinzierl nejnověji zase v »Thätigkeitsbericht der Museums-gesellschaft in Teplitz« za rok 1901, já sám již r. 1880 v článku »Jáma s odpadky kuchyňskými u Nového Bydžova«¹⁸⁾ a jiní.

Že keramika pásková v Čechách se vyskytuje, starší jest než keramika s ozdobou motouzovou, o tom lze všeobecně souditi již z příčin typologických. Nádoby s ozdobou motouzovou mají tvary mnohem vyvinutější, než starší (kulovité a půlkulovité) nádoby s ornamentem páskovým (ozdobené otisky prstů, volutami a přím-kami dřubkovanými a sekanými), zejména jsou tamty někdy opatřeny velikými uchy, kdežto na těchto obyčejně nacházíme jen nízké válcovité pupíky a pupíky homolovité, někdy provrtané. Totéž platí také o pohárech zvoncovitých, které jsou co do tvaru a ozdob ovšem značně podobné mladším nádobám s ornamentikou páskovou (poháry s vypichovanými pásy a krokvemi). Tvrď-li však Reinecke, že charakterisují keramiku páskovou poháry na nožkách (které jinde — na konci svého pojednání — sám přisuzuje keramice přechodné), kulovité pupíky, dlouhé pupíky rourovité, ansa lunata, nádoby s větším počtem úsek někdy nad sebou postavených — platí to snad o pásmu Alpském, ale naprosto ne o zemích Českých. Zde nacházíme to vše při keramice rázu terramarového, něco i při keramice s ozdobami motouzovými (Velím), která ostatně na více místech s keramikou terramarovou pohromadě se vyskytla np. v Bylanech¹⁹⁾ a na Řivnáči.²⁰⁾ Poukaz Reineckův na tvary kamenných nástrojů není dostatečným důkazem. Tvary nástrojů kamenných jsou zajisté mnohem stálejší, než tvary a ozdoby nádobí hliněného; ostatně uvádí R. sám pozoruhodný úkaz, že v jezerních osadách alpských a v Blatě lublaňském kamenné nástroje, jaké naší a durynskou keramiku páskovou doprovázejí, nalezeny nebyly, z čeho právě možno usouditi, že tak zv. pásková keramika pásla alpského a pásková keramika zemí českých jsou něco zcela rozdílného.²¹⁾

¹⁸⁾ Materiály k dějinám kulturním lidí bydlivých v hořejším poříčí Labe. V Jičíně 1881 (německy v Mittheil. d. k. k. Centralcommission 1882 st. 11 a ve Verhandlungen der Berliner anthropol. Gesellschaft 1881 st. 247). Tenkrát znal jsem pouze keramiku vypichovaných pásek, jež nalezl jsem poprvé r. 1858 v cihelně na Generálce v Šárce (kus misky ozdobené vypichovanou muří nohou [kus ten zanikl kdesi ve skladničích zemského musea, kam jsem jej r. 1859 s mnoha jinými mladšími poslal. Vyobr. v »Materialech«, čl. první, tab. XIV.] V museu zemském nacházela se toho času jediná taková nádoba, Chrudimská (Píč Čechy I. tab. XXXVI. ob. 10) zařaděna tenkrát pod č. 418 mezi nádoby středověké, již byl Lüssner r. 1867 nalezl u kříže nad střelnici chrudimskou a vedle cihelny pod Pumberky (Památky III. 43); keramiku volutovou poznal jsem poprvé r. 1887 v sídlišti Bukvickém (Mitth. d. k. k. Centralcom. 1888 pag. 202).

¹⁹⁾ Píč, Pohřebiště se skrčenými kostrami u Bylan. Pam. XVII. str. 281 ff.

²⁰⁾ Píč, Čechy předh. II. tab. XLIV. obr. 12.

²¹⁾ V nákolí jezera Atterského byl nalezen veliký střep úplně podobný velké části nádoby, kterou nalezl jsem v sídlišti vedle mlýna Vavřína u Řeporyj a ten pochází z hrnce s jakýmsi vlyssem pod okrajem, které jsou tak velice význačné pro naši keramiku terramarovou.

K sídlištím velmi četným, které za nejstarší považuji, nálezejí v Čechách severních: osada Bukvická u Jičína, osada Bydžovská nad Cidlínou, osada Smiřická (jedna z celé řady neolitických osad jiných: Plotišských — 3 sídliště — Předměřské, Lochenických — 3 sídliště, — Holohlavských — 2 sídliště, — Černozických — 2 sídliště — a osady Semonické) nad Labem a osada Úřetická nad Kamenicí blíz Chrudimi.

Osada Bukvická stávala pouze po dobu neolithickou, kdežto osady Bydžovská, Smiřická i Úřetická až do konce doby laténské obývány a teprv tenkrát nějakým vpádem neprátelským zničeny byly.

Následkem toho nacházíme v osadě bukvické pouze střepy neolitické, v osadách Bydžovské, Smiřické a Úřetické však též střepy ze všech pozdějších period, obyčejně však v rozdílných částech osady anebo aspoň v rozdílných jamách a ohništích vyjma onu jámu s odpadky kuchyňskými u Nového Bydžova, o které jsem psal roku 1880²²). Stává však ještě jiný rozdíl v sídlištích těch; kdežto totiž v sídlištích Bukvickém, Smiřickém a Úřetickém vyskytuje se hojně střepy, jaké pro jeskyňovou osadu ve Výpustku na Moravě tak význačny jsou,²³) nenalezl jsem ani v prve uvedené jámě s odpadky kuchyňskými, již celý obsah chová se v sbírkách geologického ústavu při české universitě, ani v jiných tamnějších jamách a ohništích ani nejménší stopy po této keramice. Naopak mám ve své sbírce ještě dnes asi 400 větších i menších (někdy též docela malých) střepů od tut, které ozdobeny jsou vodorovnými, kolmými nebo šikmo položenými pásy z vypíchaných dolíčků nechovajících v sobě nikdy bílou vápenou výplň. Protože však Bydžov leží v přímé téměř čáře mezi osadou Bukvickou a osadami bohatými střepy rázu Výpustkového na Labi mezi Hradcem Králové a Jaroměří — ve vzdálenosti asi 23 kilometrů na obě strany — jsme asi plně oprávněni keramiku rázu Výpustkového považovat za starší, než je keramika s pásy vypíchaných dolíčků.

Vypíchanými pásy ozdobené střepy vyskytovaly se po leta u Smiřic také v isolovaném, dvěma tmavými, ale artefakty velmi chudými skvrnami provázeném městišti předhistorické chýše na blízku hřbitova; vedle střepů takových nacházel jsem zde po každém orání výhradně střepy bez ozdob (jeden s důlkovanou obroučkou) a zhotovené z hlíny s příasadou velikého množství písku. Z téže písčité látky sestávají střepy větších nádob, které jsem nalezl v jedné jámě bydžovské s dvěma kamennými sekýrami²⁴) a s malinkým střípkem s vypíchaným ornamentem. Několik střepů z pohárku zhotoveného z takového mnoho písku obsahující hlíny

²²⁾ Materiály k dějinám kulturním lidí bydlivých v hořejším poříčí Labe. V Jičíně 1881 článek 1.

²³⁾ Wankel, Bilder aus der mährischen Schweiz pag. 366. Vyobrazení v Časopise olom. mus. spolku 1885 str. 9 a Niederle, Lidstvo předhistorické obr. 62.

²⁴⁾ Materiály. Článek první tabulka IXb.

a ozdobeného vypíchanými krokvemi nalezl jsem taktéž u Nového Bydžova, ozdoba tato však není vypíchána ozubeným nástrojem, jako obyčejně, ale tak zvaným pichem tremolovým.

Střepy nádob takto vyzdobených vyskytují se v neolithických sídlištích českých v počtu hojném a vidíme v ozdobě této poslední fázi neolithického ornamentu.²⁵⁾

V Bydžovské »jáme s odpadky kuchyňskými« ležela nad střepy z nádob hotovených z hlíny s příssadou mnoha písku a střepy z velikého kotle opatřeného dlouhým uchem rourovitým (Materiály I. tab IV.) bezprostředně keramika lužických pohřebišť popelnicových, z počátku ještě bez nátěru tuhového, který vyskytl se až nejvýše pod samou ornicí na střepech z nádob hotovených dle vzorů italských a řeckých nádob z bronzu, plechu tepaných. (Viz »Jáma s odpadky kuchyňskými« tab. IV., IV.*., V. a V.*).

V letě roku 1902 prokopal jsem s povolením vrchního ředitele velkostatku Smiřického pana Z. prostřední ze tří tmavých skvrn na poli dvora holohlavského za cihelnou smiřickou a téměř naproti hřbitovu položených a tu poznal jsem, že na místě tom nestávalo obydlí ale dílna, ve které po dobu poměrně krátkou člověk neolithický hotovil si nástroje z flintu i z hornin jiných. V hloubce 40 cm nacházela se vrstva černé mazavé hlíny 5 až 15 cm mocná, obrysů nepravidelných, ale asi tři metry v průměru mající; nebylo tu žádné ohniště, žádné kusy vypálené mazanice s otisky větví a prutů, žádné kosti vyjma tří zubů (dva z krávy, jeden z telete) velmi vetché. Z inventáře zachovaly se tři kusy pískovce zde cizího (jeden z nich byl zlomek ručního mlýna neckovitého), na kterých asi robotník pazourkové valouny otloukal, až zůstala z nich pouhá jádra, jichž vyskytlo se v černé vrstvě 20 kusů, činil tak bezpochyby pomocí dvou nástrojů: jedné čtvrtiny hlazeného vrtaného kladiva a kousku kladiva druhého; ostrý břit přelomené tenké sekýrky (dláta) sloužil asi k vyštipování zoubků u pazourkových pilek.

Rozbírajíce černou půdu dílny noži na malé kousky vybrali jsme z ní já a dcerka moje více než půl třetího sta kamenných předmětů od odštěpků zvící rybí šupinky až do velikých jader

²⁵⁾ Vypíchaný ornament tremolovaný tvoří se nástrojem (dlátkem) s břitem zakřiveným i rovným. Stejnoměrným vyrážením břitu toho, jak je nacházíme zhusta na předmětech kovových, povstává pravý ornament tremolovaný nebo vlčích zubů; dávnověcí hrnčíři otiskovali konec břitu střídavě silněji a hloub a tak povstal mladší ornament píchaný našich nádob neolithických, jak je vyskytuje se zvláště pěkně na veliké nádobi z Repory v Píčově Čechy před-

historické díl I. tab. LVII. Že ornament ten nejmladší době neolithické přísluší, vychází z toho, že u Bydžova vyskytl se ještě na střepech pohárku zhotoveného ze směsi hlíny s velkým množstvím písku. Střepy jiného malého pohárku bydžovského takto ozdobeného, který ale zhotoven byl z bílé hlíny, jemně plavené, obsahují uvnitř i na lomech stopy vodou rozdělané červené hlínky; snad obsahoval pohárek ten lícidlo některé neolithické krásky.

pazourkových; 20 kousků pocházelо z jednoho a téhož valounu tmavošedého a pěkně žíhaného, skoro jak sklo průhledného; vedle pazourkových vyskytly se tu též nástroje z rohovce a ze slitého pískovce, ale v počtu velmi skrovném; celých nástrojů, nožíků a škrabátek (grattoir) nalezeno jen velmi málo. Mimo nástroje, jádra a odštěpky kamenné byly tu zlomky škeblí, maličký kousek červené hlinky, několik kousků hlíny cihlářské málo vyplálené a značné množství střepů dvojího druhu. Veliká většina střepů jest ozdobena ornamentem vypíchaným, ale po ozdobách volutových a ornamentech, jaké ji obyčejně doprovázejí (otisky prstů, sekáné přímky a křivky, důlky čárami spojené), nebylo tu ani nejmenší stopy; také malé pupíky naprostо scházely, za to bylo nalezeno neméně než jedenáct většinou velkých, obyčejně vypíchaným ornamentem pokrytých růžků vzhůru obrácených. Střepů nezdobených vyskytlo se dosti mnoho, jsou zhotoveny vesměs z hlíny s velkým množstvím ostrého písku smíchané a pocházejí ze dvou neb tří nádob, pod jichž hrudly byly přilepeny obroučky důlky ozdobené.²⁶⁾

Veliká část ozdobných střepů jest lichých, z jedné a téžé nádoby pocházejících bylo nalezeno poměrně ne mnoho, ale ani z toho nedalo se nic celého sestaviti; co většího spojiti se dalo, jsou: polovice hluboké mísy (pr. ústí 27 cm) ozdobené širokou bordurou pod ústím a takovou též kolem vypouklého dna nejspíše vypíchaným křížem ozdobeného; dno a tři rohatá ucha (jednoho jen malý zlomek) s přilehlými částemi stěn z nádoby jedné a dvě rohatá ucha s okolím z nádoby druhé, obou bohatě ozdobených, pak značné kusy žlutošedého poháru ozdobeného pásem a květmi vypíchanými po způsobu nejmladší. Látka střepů bohatě ozdobených obsahuje zhusta již dosti mnoho jemného písku.

Z okolnosti pozorovaných soudím, že v dílně mnou vykopané pracovalo se pouze v letě na místě chráněném pouhým přístřeškem ze slámy neb z rákosí (v podlaze bylo nalezeno dosti mnoho kousků škeblí) a pouze po dobu jedné generace, což činí obsah díln té zvláště pozoruhodným.

Proberu tuto podrobněji, co poznal jsem na uvedených sidlištích v severovýchodních Čechách.

Za nejvíce pozoruhodné pokládám sidliště mezi vsemi Bukvicí a Veliší u Jičína, prostírající se na úpatí hradského vrchu, na

²⁶⁾ Které prof. Píč vindikuje výhradně době bronzové a na základě nálezu u Hustiřan tvrdí, že ornament vypíchaný udržel se v keramice naší až do té doby. Viz Čechy přehistor. II. str. 109. Ba nález tu hovoňeho střípku v jámě s kadlubem a se střepy mladší doby bronzové v Slavětině přiměl Dr. Píče nejnověji k spojení býčí hlavičky od Černého Vola s keramikou hallstattskou a učení, že keramika tečkovaně píchaná rázu hinkelstejnského udržela se u nás až do mladší doby hallstattské (!!) (Pam. XX. str. 436), kdežto nálezy smiřické se strany jedné, bydžovské a lochenické se strany druhé dokazují naopak, že ornament vypíchaný vymizel již na konci doby neolithické z naší ornamentiky a přilepená lištna s důlkы že sloužila již v té době k ozdobování nádob.

kterém nalezl jsem městiště osady s keramikou rázu terramarového.²⁷⁾

Osada Bukvická, mnou r. 1887 nalezená a potom prof. Kosinou částečně prokopaná²⁸⁾, zanikla již s koncem doby neolithické, snad následkem toho, že cizinci založivší na čedičové kupě Velišské obchodní faktorii, nestrpěli osadu domácího lidu v bezprostředním sousedství osady své,²⁹⁾ neb sídliště bukvické jest od vrcholu Veliše jen kilometr vzdáleno — proto byly tu nalezeny střepy výhradně z nádob ozdobených otisky prstů, volutami, sekánými přímkami a křivkami, pak vypíchaným ornamentem rázu staršího; ornament mladší s pichem tremolovým nebyl tu nalezen, aniž něco, co by podobalo se keramice přechodní a terramarové neb keramice popelnicových pohřebišť.

Osadě bukvické podobají se keramikou v hořejším Polabí četná sídliště od Úřetic nad Kamenicí až po Nahořany nad Medhují. Z osad těch znám nejlépe onu blíz města Smiřic sahající od dvora Zderaze přes cukrovar a pilu až do cihelny smiřické. Osada ta byla na rozdíl od osady Bukvické obydlena od nejstarší doby neolithické až do konce doby laténské. Jámy obsahující jednak keramiku neolithickou, jednak keramiku doby přechodní, jednak keramiku pohřebišť popelnicových t. zv. rázu lužického a rázu slezského neb správněji řečeno starší i mladší (poslední s miskami na vnitřní straně mřížkovanými), jednak se střepy nádob na kotouči hrnčířském točených téhož rázu jako vyskytují se na pohřebišti u Hořenic a na Hradišti Stradonickém,³⁰⁾ nacházejí se v hojném počtu na poli mezi cukrovarem smiřickým a dvorem zderazským pod železnou drahou (v hotaru obce Rovdova). Jáma s keramikou neolithickou byla nalezena i na dvoře cukrovaru a stopy podobných i na poli nad cukrovarem, na kterém řepa se ukládá. Několik set kroků odtud vyskytly se na poli dvora holohlavského tři rozsáhlé tmavé skvrny, o kterých již promluveno bylo. Ještě dále k severu objevují se jámy odpadkové v té části

²⁷⁾ Mittheil. d. k. k. Centralcommission IX. p. XXXI. a Mitth. XI. p. XXIV.

²⁸⁾ Mittheil d. k. k. Centralcommission XIV. p. 202 ff.

²⁹⁾ Z okolnosti, že cizinci na vrchu Velišském osazení pochovali zemřelého soudruhu ne-li pána svého v samé osadě, přes to, že tu bylo tak málo prostoru, dá se soudit, že obávali se oloupení mrtvoly dosti bohatě vystrojené se strany lidu domácího. Jinak vrhají na obyvatele osady Velišské podezřelé světlo opětne nálezy lebečních kostí z malých dětí v kulturní vrstvě tamější. (Verhand. d. Berlin. anth. Gesell. 1898 str. 214 a 1900 str. 173.)

³⁰⁾ Letos zoralí parním pluhem oulehlí prostírající se úzkým pruhem mezi polem tím a jámami na čistění špinavé vody z cukrovaru odtékající, která byla sloužila dosud výhradně k zakládání kalu z jam v letě vybraného. Při tom objevila se celá řada tmavých, rozsáhlých skvrn a v nich kosti zvířecí a střepy nádob na kruhu točených téhož rázu, jaké nalezl jsem před lety ve valech hradistě lhotického u Nasavrk (Mitth. d. k. k. Centralcommis. 1897 p. 216 ff.), nescházel tu ani střípek pomalovaný sytě červenou barvou, jaké i tam jsem byl nalezl. Škoda, že z této části osady zderazské zachoval se při zakládání jam jen malý zbytek.

cihelný smířické, která leží za silnicí v katastru obce Holohlav. Jámy tyto obsahují obyčejně pouze černou mastnou zemi bez všech kulturních zbytků; z jedné takové mám růžkovitý pupík s čípkem a s ornamentem vypíchaným, jakých letos kolik jsem vykopal; v jedné ze dvou jam, které obsahovaly spíše popelovitou zemi, nalezl jsem vedle střepů z písčité hlínky bez všech ozdob též retušovaný (mušlovaný) srdcovitý hrátek z pazourku, slušící již do přechodní doby.

V břehu nad nádražím (pod hřbitovem) vyskytly se při rozširování nádraží jámy se střepy rázu popelnicových pohřebišť, o sobě pak kamenná sekýrka. Též při stavbě Mehrlový vily na rozcestí silnice cukrovarské se silnicí okresní byla vykopána dlouhá rukojeť nože, zhotovená ze špičky parohu jeleního, jaké v jezerních osadách tak hojně se vyskytují.

Osada v třech někdejších cihelnách (Šrolově, Schnablově a Špatného) na chlumeckém předměstí u Nového Bydžova (částečně na městišti potomního dvora Otmarů z Holohlav) ukazuje mnohou shodu s osadou Zderazskou v tom, že i zde zastoupeny jsou jámy s keramikou neolithickou, přechodní, onou pohřebiště popelnicových i kostrových hrobů laténských i Hradiště Stradonického. Jeví se tu však velice důležitý rozdíl v tom, že zde schází naprosto keramika s otisky prstů, volutami a sekanými přímkami a křívkami.

Podobného rázu, jako osady uvedené, jest sídliště v cihelně Slavíkově blíž Úřetic nedaleko stoku Kamenice s Chrudimkou.³¹⁾

Také zde vyskytují se jámy s keramikou neolithickou (střepy nádob kulovitých i vasovitých ozdobených otisky prstů, volutami, dolíčkovanými a sekanými přímkami a křívkami, jakož i střepy pohárů s vypichovanými ornamenty staršího i mladšího rázu (tremolovanými) — jámy se střepy nádob rázu popelnicových pohřebišť i jámy se střepy nádob laténských. Velice zajímavá je ta cihelna tím, že bylo zde nalezeno prý při kostře (jedné neb více?) též několik malých nádobek celých, z nich dvě kulovité a jedna vásovitá s růžkovitými pupíky, pokryty jsou rytými ornamenty pro nejstarší dobu neolithickou tak význačnými. Nádobka čtvrtá a pátá mají pod hrdlem kolkolem řadu menších i větších

³¹⁾ Viz obsáhlou zprávu † A. Šolty v odpoledních Národních Listech z října neb listopadu r. 1898. Cihelna Slavíkova ležící k západu od Úřetic k Tuněchodusm stává již 15 let a bylo tu dle výpovědi mistra cihláře vykopáno a zmařeno střepů již na vozy. Já sám získal jsem zde při několika návštěvách pravé skvosty keramiky neolithické, hlazených nástrojů kamenných deset, mezi nimi i kusy durynských motyk, ale z pazourku jen jediný odštěpek. K východu od cihelny Slavíkova leží mladší cihelna páne Kopistova při samé vsi. Nad touto prostírá se sídliště — dle keramiky v jamách se vyskytující rázu hallstattského — obehnané hlubokým příkopem nyní ovšem zasypaným. Vedle sídliště na malém ostrohu za příkopem prokopal prof. Píč příslušné pohřebiště popelnicové a vnitř sídliště (na západní jeho straně) bylo nalezeno několik kostér skrčených (2 celé kostry a dvě lebky jsou uloženy v museu chrudimském) s nádobami rázu únětického (dvě v měsíci).

bradavek. Nádobky tyto dostaly se v loni do musea královéhradeckého darem rodáka tamnějšího p. P. Němečka v Mikulovicích.³²⁾

(Ostatek příště.)

Květena okolí Police n. M. a sousedních obcí pruských s českým obyvatelstvem v mluvě a praxi lidové.

Napsal odb. učitel Joz. Šulc.

Komu jest obcovati s lidem venkovským, má nejlepší příležitost poznati bezprostředně jeho zvyky, obyčeje, pověry a vůbec vše, co lid náš tak význačně charakterisuje. Milovníku přírody naskytá se nejen v širém poli a lese mnoho zajímavého, jej poutá zajisté nemálo i lidová mluva, ježto v ní nalézá mnoho, co se k věcem přírodním odnáší. Lid náš dosti pilně všímá si přírody, ze všech tří říší pak nejpilněji rostlinstva. Tak příkladně horský kout bývalého hrabství Kladského, ač všemožně pracuje se o to, by český živel i zde vymizel, uchoval si ku podivu hojně svých vlastních jmen pro všeliké bylinky, ač ovšem při germanisačních snahách pruských nelze se diviti, že již i německá jména a jich zkomojeniny se ujmají. Lidová jména rostlin jsou v obcích okresu Polického i sousedních pruských celkem táz, ostře však vystupuje rozdíl již na Náchodsku. Přece však mají pruští Čechové mnoho svých vlastních názvů, jež nikde po Čechách neuslyšíme; přičinou jest vedle jiných též ta okolnost, že na Hejšovině a Boru roste několik výhradně horských bylin, jichž nenajdeme již na Policku.

Vynasnažil jsem se sebrati pokud možno všecky lidové názvy rostlin, v krajině uvedené rostoucích. »Názvů« má lid ovšem velmi

³²⁾ Vyobr. v Mitth. d. k. k. Cent. Com. 1902 st. 115. Jedna kulovitá nádobka (60 mm vys.) bez pupků pokryta jest volutami, druhá vasovitá (74 mm vys.) o třech pupicích růžkovitých ozdobena jest přímkkami vycházejícími z dolíčků čočkovitých, třetí kulovitá (53 mm vys.) se čtyřmi cylindrickými pupíky jest pokreslena hustě přesekanými rýhami vycházejícími krokvitě z pod a nad pupíků. Jeden veliký střep s volutou zajímavý je tím že má povrch hrubě tuhou potřený, úkaz, který vyskytuje se dle zpráv Palliardiho a Červinky zhusta při nádobách toho rázu na Moravě, v Čechách však (aspoň mnou), dosud pozorován nebyl. Svědčí to o velmi ranných styčích mezi Čechy a Moravou poříčními Trstenice a Svitavy. Druhý menší střep, též volutovitý, jest tuhou potřen na straně vnitřní. U Bernburka byla nalezena kulovitá nádobka s krátkým hrdlem, ozdobená spirálami, ale naprostě rozdílnými od volut našich nádob neolitických, v ní pak 178 perel zhotovených z lastur Tridakny a 2 kruhy vyřezané z velikých lastur rodu Spondylus, které dokazují, že nález ten přísluší již době přechodní, kdy přiváženy byly plody Rudého moře také do Čech. (Verh. d. Berlin. ant. Ges. 1884 p. 398).

mnoho, pro každou rostlinu několik; nelze však každé pojmenování bylinky bráti za berný lidový název. Tak na příklad dobrá polovina veškeré kveteny je prostá »tráva«, u jiných pomáhá si lid všelikými vymyšlenými jmény, opět jiné poplete naprosto. (Jistý kořenář jmenoval »vraním okem« pstroček dvojlistý a docela i bradáček vejčitý. Žena jedna vyprávěla mi zcela vážně, že u lesa na pasece roste leknín bílý — spletla si totiž vyobrazení v herbáři.) Chceme-li poznati tudíž pravá lidová jména, musíme nevyhnutelně s lidem delší čas obcovati, pilně si všímati názvů a porovnávati je.

Podobný zmatek jako v pojmenování panuje i v lidovém lékařství. Zvíli lid o některé rostlině, že jest léčivou, hledí jí užiti při všech možných nemozech; tak příkladně všelevčivými bylinami jsou: žanykl, lomikamen, rostliny, jež zovou se v obecné mluvě hromadně »svatojanským kvítím« a j., v dobytčích nemozech pak kyčelnice (řeřišnice) devítilistá, podbilek, starček hajní a j. Lid věří, že toliko přede dnem sv. Jana Kř. má kvítí moc léčivou, proto trhají ženy v tu dobu známé bylinky a uschovávají je na zimu. Koření třeba prý trhati vždy ráno, dokud je zavřeno, aby slunce nevytáhlo z něho sílu; prášek květový (pel) každé rostliny jest prý dobrým lékem pro všechno.

Velice mi práci usnadnila znalost lidových jmen jiných krajin českých (Primus Sobotka, Rostlinstvo v národ. podání — Herbář prof. Fr. Dlouhého a MDra V. Šíra). Porovnáme-li jména lidová ve spisech těchto s lidovými názvy pohraničních osad kladských, shledáváme, že poměrně malá část jich jest společna; z toho jest viděti, že z krajiny blízké tak náramně poněmčení a přece svůj vlastní ráz lidový mající dosud nic národopisného čerpáno nebylo.

*

Rostliny, jež v článku uvedeny nejsou, buď v okolí nerostou, nebo nemají lidového jména. Mnohé však, jichž lidová mluva nezná, zařaděny jsou mezi ostatní, aby možno bylo poznati povšechný ráz kveteny; jsou to většinou rostliny vzácné.

* * *

Rostliny tajnosnubné. Houby. Sv. Prokop rozsívá houby. Prokop hřiba okop. Okoukne-li někdo houbu (zejména hřib), neroste dále; proto je dobře ji utrhnot, třebas byla malá. Suché hřiby dávají se dobytku pro vyčištění. Hledá-li někdo hřiby, říká: »Hřibe, hřibe, hřibečku, ukaž mi svou zlatou hlavičku!« Opakuje-li to několikrát, najde prý jistě hřiba.

R y z e c, »rejsek« zvaný, jest u zdejšího lidu »prašivkou«, jež se nesmí požívat, poněvadž má vezpod řasnatý klobouk. Jedlé jsou jen ty houby, jichž výtrusy ukryty jsou v trubičkách.

K l o u z e k o b e c n ý sluje »podmásník«.

P ý c h a v k a, »čertovo h . . .«, škodí očím.

Lišejníky. Lišeňník plícni jest znám jako »plícník«. Odvar jeho sluje »plícni thé«. Lišeňník bradať (Usnea barbata) obdržel případné jméno »kozí fousy«.

Mechy. Puštíčky mechů (zejména ploníku) nazývá lid »Panny Marie žito«. Jatrovka mnohotvárná jest známa tolíko kořenářům, kteří ji jmenují »játerník«; kazí-li se játra, dobře jest prý pít odvar její.

Kapradiny. Kapradí samec. Kořenáři a kořenářky poučeni z »verbářů« mají papratak samicí za k. samčí; užívají jí tudíž dle receptů, v herbářích při k. samčí udávaných. Ze všech kapradin dělají se koupele. »Kořen« kapradový musí prý růsti alespoň 50 r. Kapradí má o půl noci přede dnem svatého Jana Kř. zlatý květ, jímž možno čarovat, nesmí však trhající slova promluvit. Též oddenkem kapradovým možno učarovat, proto jej lidé nazývali »čarodenicej kořen«. V některých nemocech dobytčích se oddenku užívá.

Horská kapradí různolistá (*Blechnum spicans*) roste tolíko u vsi Slavného.

Osladič obecný, »rosládič« zvaný, jest hledaným proprsní neduhu.

Přesličky. Přeslička rolní slouží s pýřavkou pro žaludeční neduhu, sama při poruchách krevních.

Plavuň. Plavuň obecná sluje všeobecně »jelení skok«. Odvar její pomáhá vzhůru vlasů a při nemocech močových. Aby se krávy »bouřily« (běhaly), dává se jim plavuň do pití.

Rostliny jevnosnubné. **Jehličnaté.** Jedlové, borové a modřínové vršky (a vachta třílistá) vaří se pro kašel a souchotiny. Odvar vršků, zejména modřinů přilévá se dětem do koupelí, aby sílily; mnohde přidávají též puškvorec. Pel ze šíšek sype se na opařeniny. Borové snítky zapuzují moly. Modřín služe v lidové mluvě »dřeň« (již na Náchodsku užívají německé zkomoleniny »verpán«).

Jednodělošné. Palicovkveté. Aron blamatý prý druhdy v okolních lesích růstával.

Puškovorec obecný přináší vají tolíko kořenáři na prodej pro žaludeční nemoci; i dobytku se puškovcový odvar dává často pítí.

Sáchorovité a trávy. Šípiny spletly si lid s ostřicemi a nazývá oboje »vostřice«.

Suchopýr mnohoklasý jmenují prostě »kuťaty« neb »kočkami«.

Lidových názvů trav jest málo, ježto neznalý těžko je rozehnává. Lid nazývá vedle pravých metlic »metlicemi« většinu latnatých trav jako: psineček, chundelku (*Agrostis spica venti*), strdivku, medynék, lipnici, třtinu a j., přidávaje ke jménu »metlice« přívlastek, tak na př. zove třtinu křoviště »vysokou lesní metlicí«.

Třeslice obecná a strdivka nicí služí »čertova krupice« neb »metlice«; odvar slouží při nemocech močových a při opuchlině.

B o j í n e k l u č n í nazývají »bohýnek«, psárku »timotejka«, ač ovšem obě traviny dobré nerozeznávají.

S v e ř e p č i s t o k l a s sluje »stoklasa«, pýr plazivý »pejřavka« neb »pejřka«. Pýr osvědčil se lidu při nemozech prsních.

Pěstovaná odrůda lesknice kanárské slove u lidu »vlasy Pána Ježíše«, »šotyš«, »kanafas«.

Na jednom místě u Police n. M. roste velmi vzácný z b l o - c h a n h a j n í (*Glyceria nemoralis*); z b l o c h a n ř a s n a t ý jest v okolí dosti hojný.

Hojně seje se směs žita a pšenice — sourež, u lidu »soures«.

O v e s s e t y. Má-li někdo »oustřelí« (rheumatické bolesti hlavy), položí se zdravou tváří na stůl, na chorobnou tvář postaví si místo naplněnou studenou vodou, načež vezme jiný do pravé ruky několik zrn ovesných a vhodí je do vody; na to vezme několik zrn a vhodí je napříč směru dřívějšímu do vody. Podobný kříž opakuje ještě dvakráte, při čemž se modlí Věřím v Boha. Při tom pozoruje se počet zrn, jež zaujaly polohu kolmou ku hladině vodní: dle počtu toho soudí se na sílu »oustřelí«. Zažehnávání to koná se po tři dny. Jiní při oustřelí a bolestech zubů vypařují ústa nad horkým, zvařeným ovsem.

Z i t o. Zelené, dosud nevymetalé žito vaří matky a koupají v odvaru děti, postižené »andělskou nemocí« (*rhachitis*), aby prý rostly tak, jak ono žito rostlo. — Pro úrodu žita a pšenice mají hospodáři několik předznaků. Na podzim pozorují, má-li vřes a světlík květy nahore, dole neb uprostřed lodyhy; dle toho soudí, urodí-li se pozdně, ranněji neb zcela ranně seté žito a pšenice. Obilí, zejména ječmen, nesmí se seti »na střelci«; hospodáři o takovém obilí praví, že je zající spasou, kdyby i bylo na peci. — Mnoho jeřabin na podzim zvěstuje dobrý zdar žita a pšenice; sníh na den sv. Ondřeje ukazuje špatnou úrodu obilí. Dle toho, jak odkvetly třešně, soudí hospodáři, že obilí též tak odkvete.

Sítinovité. Všechny sítiny slují v obecné mluvě buď »sítí« neb »vostřice«. Vázání lodyh sítinových známo jest téměř po celých Čechách i Moravě. Mládenec neb panna vezme obyčejně šest lodyh a váže vždy dvě konci svými k sobě, aniž se dívá na konce protější; na to svazuje opět tyto, neohlížaje se na konce již svázané. Jestliže jsou lodyhy konečně tak svázány, že tím povstal úplný věnec (často též dva), vyplní se tajně přání vazáčovo; jsou-li však skříženy, neb je-li věnec neúplný, nedosáhne, po čem touží.

Liliovité s ocúnovitými. **Lilie c i b u l k o n o s n á** jest z lilií nejhojněji pěstována a sluje všeobecně »tulipán«, kdežto pravý tulipán se v okolí nevyskytá.

Č í p e k, b a b í j a h o d a. Vzácná tato rostlina vyskytuje se v okolí toliko na vrcholu Boru (zde dosti hojně). Český lid v Kladských vsech Bukovině, Pasterkově, na Ostré hoře a j. nemá bohužel pro ni jiného jména než »Durchvaks« a užívá jí na rány (listy) i proti všelikým vnitřním bolestem (odvar).

Pstroček dvoulistý sluje »plané konvalinky« (též hruštičku-Pirola tak mnozí nazývají). Plody jeho známy jsou jako »ptačí víno« neb »staré posvícení«; vytlačují se a dávají dětem při kaši.

Kokořík obecný a přeslenatý (bylina horská) sluje »kokořičníky«; lid má je za jedovaté.

Cibule mořská. Oslazeného odvaru užívá se hojně proti kaši.

Ocún jesenní slove »ocoun« neb »naháče«.

Kýchavice bílá (*Veratrum Lobelianum*, odrůda se zelenými květy), rostlina též vzácná, již nalézt možno v okolí tolíkona Ostré hoře (samota v Kladsku s českými obyvateli). Lid zove ji zde »koňské koření«; z daleka přicházejí prý kořenáři pro ní a prodávají ji nejen do lékáren, nýbrž i hospodářům pro koně proti chřípce.

Mečíkolisté. Bleďule jarní (u lidu »sněženka« neb »bílé zvonečky«; sněženka pravá v okolí neroste); odvar zahání prý dětem božec.

Zovnice zlomocná (*Amaryllis belladonna*), hojná v květináčích, sluje prostě »cibule«.

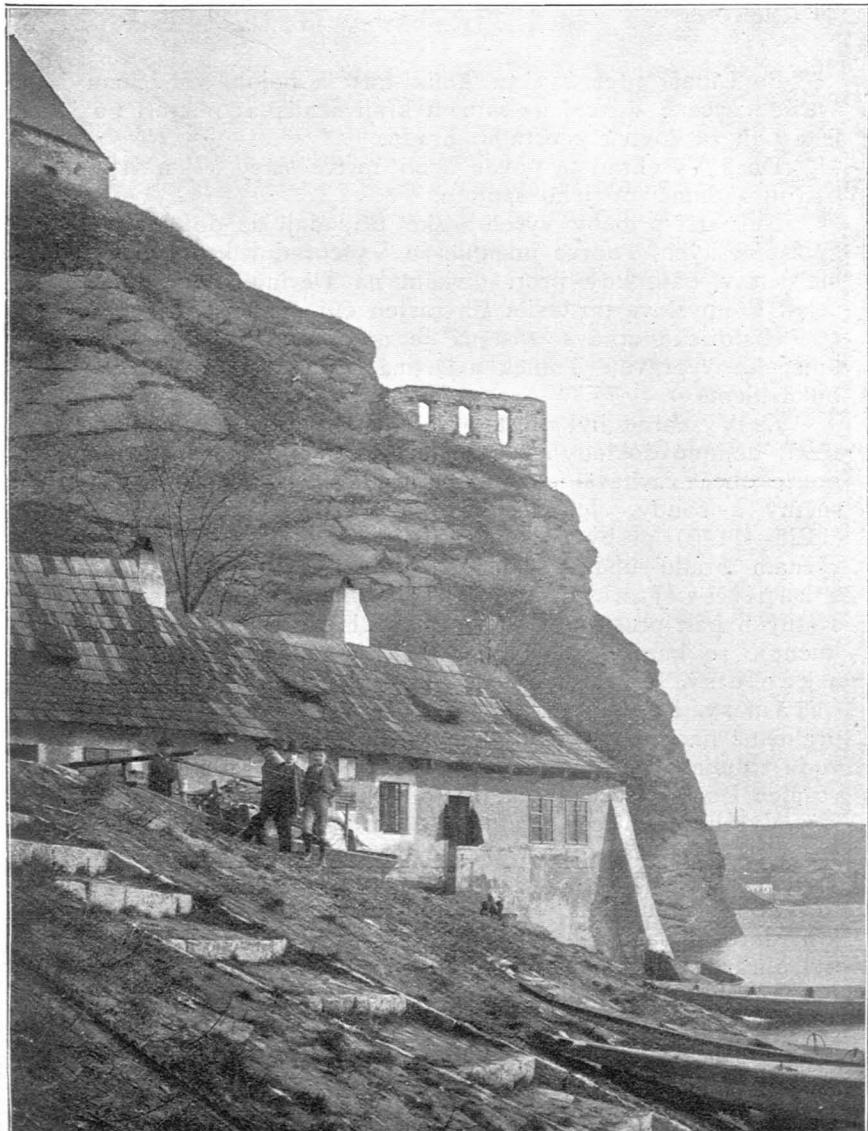
Vstavačovité. Vstavače vesměs slují »kukačky«, »žežulky« neb »žezule«; slují tak nejen vlastní vstavače (z nich jmenovatí slouší horský vstavač bezový a plamatý), nýbrž i kruštík šírolistý, bradáček vejčitý i hojná v okolních lesích korálice vrostlá. — Lid spatřuje v dlanitě dělených hlizách vstavače plamatého a šírolistého ruce a jmenuje hlizu letošní rukou andělovou (někteří rukou P. Marie), hlizu odumírající pak rukou čertovou.

Za vsi Slavným v horách k Martinkovicům roste několik exemplářů vzácného vemeníku zelenokvětého (*Platanthera chlorantha*), u lidu »zelená kukačka« zvaného, kdežto vemeník bělokvetý »vymeník« neb »bílá kukačka« slove.

Na samé hranici říšské (více již v Kladsku) nedaleko pruského Pasterkova objevuje se každého roku několik rostlinek rudo-hlavku jehlanitého (*Anacamptis pyramidalis*); jinde znám jest v Čechách toliko na málo místech. Lidové jeho jménó v okolí jest »hlavičky«.

Hlístník hnizdák (viz podbílek!).

(Ostatek příště.)

Obr. 1. Pohled na skálu Vyšehradskou od severu.

Dole u řeky domek přívozníků, ve $\frac{2}{3}$ výše zbytek »lázně Libušiny«, nahoře v levo část citadely.
Fotografoval Jindř. Eckert, c. k. dv. a kom. fotograf v Praze.

O Vyšehradě starém i novějším.

Jan Herain.

Již po kolik století pohližejí Čechové s posvátnou úctou na skálu Vyšehradskou. Stál na jejím temeni prastarý hrad někdy knížat českých, kamž pověst klade sídlo Libušino, opředené pásmem jímových zkazek a bájí.

Po Libuši přezváno tu kolik míst a poloh, Libušinou lázní zve se i zřícené stavení na samém kraji skaliska; někteří pokládají je aspoň za zbytek prvočního hradu.

Dnes Vyšehrad je pouze hrob mrtvé slávy a jen vzpomínky oživují zádumčivou jeho samotu.

Nejstarší příběhy vyšehradské připadají už do doby prvních knížat českých. Poprve jmenuje se Vyšehrad v kronice Kosmově, ale jen v báji, kdy proti dívčákům na Děvíně, sloužícím Vlastě, čeleď Přemyslova postavila Chvrasten čili pozdější Vyšehrad.

Historická zpráva zjištěná je až z r. 1002. O Vyšehradě knížecím vypravuje Tomek v Dějinách města Prahy I. 30., kamž odkazujeme.

Že Vyšehrad byl nejstarším sídlem knížecím, sdělují jen pověsti; dějinné doklady vědí, že jen úředníci zeměpanští tu bydlili; pouze občas zavítával i vévoda na hrad, slavíval zde svátky, konával sněmy a soudy. Jen Vladislav I. (1109—1125) a Soběslav I. (1125—1140) přebývali tu trvaleji. Od konce XII. věku však význam hradu upadá. Za těch dob byl tu palác knížecí s kaplí sv. Jana uvnitř a příbytky čeleďi, z budov posvátných pak prastarý chrám sv. Klimenta (jenž ve 13. stol. jmenuje se kaplí), kaple sv. Maří (nadaná od Břetislava II.) a kaple sv. Martina (dosud stojící), nade všecky pak nadherný chrám sv. Petra a Pavla, založený r. 1070 od Vratislava I., při němž nadán byl i sbor kanovníků. — Do paláce vedena byla voda troubami ze studánky Jezerky. Pod hradem prostírala se vesnice Psáry, řečená tak prý od knížecích psovodů.

Vyšehrad knížecí zanikl za doby královské.

R. 1249 požárem vzal za své chrám sv. Petra a Pavla a někdy v tom věku i palác spustl. Jen příbytky kanovníků přetrvaly zkázu.

Zbořeníštěm trval Vyšehrad ještě za krále Jana, neboť r. 1322 král daroval palác čili dvůr královský na Vyšehradě se zdí, kterou byl ohrazen a všemi zdmi domů čili stavení, jež tu někdy stávala, děkanu vyšehradskému Držislavovi, jak se zdá ne k jinému účeli, než aby kameny a jiné stavivo z nich směl rozebrati a užiti k jiným stavbám, jimiž byl tehdy zaneprázdněn.¹⁾

Že hradu již tenkrát nebylo, patrnö snad i ze zprávy, že královna Eliška zemřela 28. září 1330 na Vyšehradě v domě probošta Jana a nikoli na hradě.²⁾

Nová doba, ač nedlouhá, nastala Vyšehradu za Karla IV., když pod hradem a Starým městem založeno jest město Nové. Král dal městisť hradu nově obezditi, při čemž 2 brány a 3 fortyn obnoveny, vyzdvihnouti nový palác královský a r. 1369 počal přestavovati kostel kollegiatní,³⁾ jenž sice po požáru v neznámé době

¹⁾ Tomek I. 235.

²⁾ Kronika Zbraslavská. Prameny dějin č. IV. str. 303.

³⁾ Tomek II. 257—258 vypočítává oltáře v kostele tomto počtem 32. — Pan konserv. Herain míní, že tu třeba odděliti 13 oltářů v kostele starém, jež byly sbořeny, a že jen 19 bylo v kostele novém. Bylo by však s podivem

dočkal se opravy, ale nedostatečné. Tenkrát ještě část první románské budovy byla zachována; zřizujíš r. 1349 k osmi oltářům ještě devátý sv. Filipa a Jakuba v kryptě, která byla zpola pod zemí — tedy obdobný spodní kostel, jako jest u sv. Jiří na hradě Pražském a u sv. Václava v Staré Boleslavě. Přestavba r. 1369 ovšem toho zbytku neušetřila. Ještě r. 1397 na chrámu bylo pracováno.

V paláci nejspíš tehdy vybudována byla věž hmotná, v níž byly umístěny tabulové obrazy panovníků českých, počínaje Neklanem.

Věž tu znají potomní kronikáři jménem Neklanky a odtud vyzvazovali všeliké mylné zprávy o jejím prý dávném původu.

Dne 2. listopadu 1420 po veliké porážce krále Žigmunda rozkacený lid pražský vtrhl na opuštěný Vyšehrad a vylil pomstu svou na všech budovách. Zbyly jen část chrámu kollegiatního, kaple sv. Martina, kaple Stětí sv. Jana (zanikla v XVII. věku, ale opět postavena, ač menší).

Pak zachovány jsou hradby, brána k Pankráci, zvaná Vyšehradskou o devíti vížkách, brána k městu, řečená tehdy Jerusalémskou, fortuna nad stezkou k Podoli a u brány vyšehradské věž; palác a vše ostatní trvalo v rozvalinách přes dvě stě let. Zašla i ves Psáry pod kopcem.

Hrad všechn ujala obec spojená Pražská, potom Novoměstská. R. 1448 založeno nahore na zříceninách město hory Vyšehradu, podřízené Novoměstským; po právech vypuzené kapituly (sídla v Krumlově) nikdo se neohlížel. Až král Vladislav r. 1505 vrátil kostel sv. Petra kanovníkům; kapitula však pro chudobu svou přesídla na Vyšehrad teprve as po půl století. Hned však obnovila nároky své na město Vyšehradské a po delším sporu s Novým městem dosáhla vrchnosti a za Rudolfa II. i jejího potvrzení.

Vystavěli si pak tu kanovníci znova příbytky a obnovovali chrám sv. Petra a Pavla; r. 1455 byl ještě v ssutinách, ale již r. 1474 konala se v něm opět bohoslužba. Potom víme, že r. 1565 klenuta byla nově hlavní loď, r. 1591—1607 podniknuto větší restaurační dílo. Poslední pak přestavba r. 1723—1729 dala budově vzhled, v němž trvala do nedávna.

Čtvrtá doba Vyšehradu počíná po bitvě bělohorské. Hned r. 1621 několik domů bylo vojskem vypleněno, od jiných odešli majitelé pro víru. Potom opět r. 1639 několik domů vojáci rozbořili, takže z 91⁴⁾ v ssutinách leželo jich 59. Po válce pak osud zuboženého města rozhodnut, neboť vojenská rada císařská ustano-

aby při pouhé přestavbě zanikly všecky tituly prvních oltářů a nebyly přeneseny do budovy nové, naopak, aby tu všecky oltáře byly zasvěceny nové světcům do celá jiným. Ale u výčtu Tomkové neopakuje se žádné jméno, všech 32 je posvěceno světcům různým, a tedy při tom počtu asi zůstaneme. (Pozn. redakce.)

⁴⁾ Na starých vybájených obrazích leckde viděti na chrámu kopuli a báň, což je pouhou smyšlenkou.

vila proměniti Vyšehrad v citadellu. Roku 1654 vykoupeno ještě 22 domů sousedských a 10 kapitulních, škola a kaple zbořeny a na všem prostranství budovány nové hradby pevnostní.

Vystěhovali obyvatelé dostali nová místa dole pod kopcem, na městišti zaniklé vsi Psár a tu počalo r. 1654 vznikati nové město, téhož jména město hory Vyšehradu,⁵⁾ rovněž poddané (do r. 1848) kapitule vyšehradské.

Od r. 1848 město bylo obcí samostatnou, 4. listopadu 1883 spojilo se s Prahou. Od těch dob tvoří VI. část hlavního města.

II.

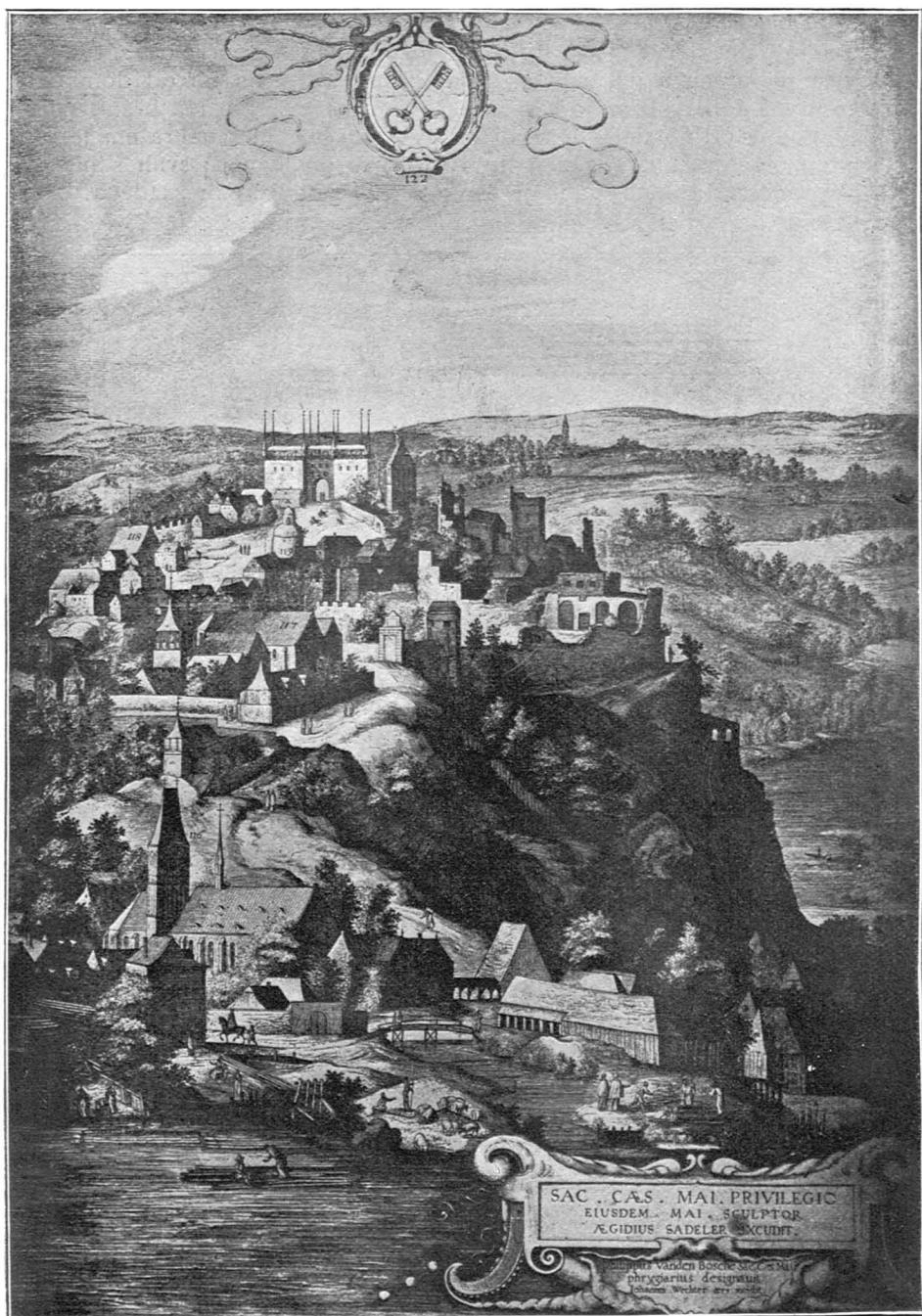
Nejstarší pohled na Vyšehrad zachoval se nám z doby rudolfské, v rytině Jiljího Sadelera z r. 1606 (obr. 2.). Vidíme tu dole (č. 116.) pod skalou u Botiče gotický kostel Pokory Panny Marie se špitálem (založ. před 1364 od arcib. Jana Očka). Nad ním na vrchu stojí věžka, snad brána Jerusalemská. Nahoře na planině kostel sv. Petra po obnově r. 1591 (č. 117.); o třech lodích (levá je kratší), z nichž každá má svou sedlovou střechu. Na levo kostela stojí zvonice, dole zděná, svrchu ode dřeva, o štíhlé věžici. V horní části Vyšehradu označuje č. 118. kapli Stětí sv. Jana, č. 119. rotundu sv. Martina; nejvyšší místo zaujmá devítivěžatá brána vyšehradská, a vedle ní věž z hradeb (Neklanka?). Pravou stranu pláně zabírají rozvaliny hradu. Uprostřed otvírá se neupravené obšírné náměstí a kolem něho domy městanské, postavené v XV. a XVI. stol., kraj obstupují ozubené zdi, za Vyšehradem kostelík na Pankráci, ještě s věží.

Další prospekt Prahy pořídil r. 1686 rytec Folpert z Alten-Allen u. Srovnáváme-li tu obraz Vyšehradu (obr. 3.) s předešlým, vidíme kostel kollegiatní obdobný jako u Sadelera. Domů městanských, r. 1654 pobořených, již není, za to hradby pevnostní jsou již hotovy. Od kostela na pravo na straně jižní na místě někdejšího hradu stojí velké čtverhranné stavení, nynější zbrojnici; od té v pravo je jakýsi dvůr neb zahrádka.⁶⁾ Za kaplí sv. Martina pozorujeme již novou bránu (dnes mylně nazývanou »branou francouzskou«, prý z let 1741—42) směrem k Pankráci; brána Vyše-

⁵⁾ Ten počet k roku 1620 udává Hammerschmied, *Prodromus gloriae Pragae* (Pr. 1723) str. 366—371.

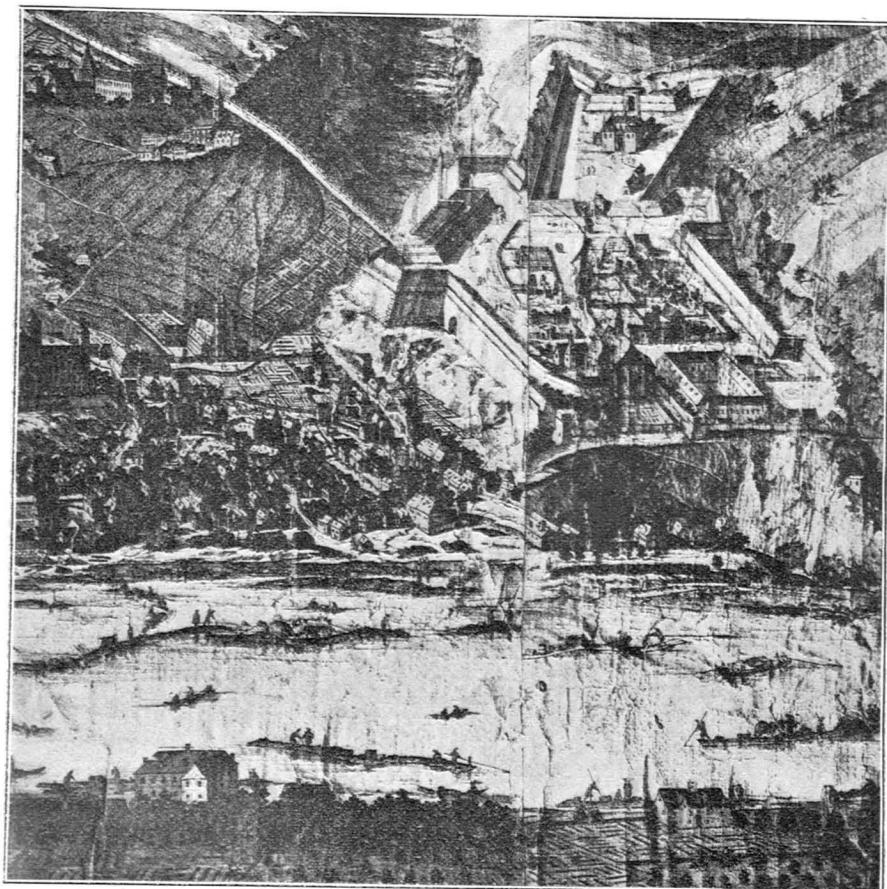
V XVIII. věku zněmčil se název ten v »Bergstadt Wyscerehad«, což později nesprávně zas přeložili v »Horní město Vyšehrad« a »Královské horní město Vyšehrad«, patrný nesmysl, ježto zde nikdy báni rudných nebylo. — Ze XVII. věku pochází pečtidlo (nyní v museu města Prahy), v němž vidíme znak: dva klíče křížem přeložené a opis: MIESTO HORA WYSSEHRAD. — Na radnici postavené r. 1862—1868 umístěn jest znak městský, v němž zpodoben jest kostel o 5 věžích a postava v portálu: znak ten jest opět nesprávný: je vzat z menší pečeti kapitoly vyšehradské. Pravý vlastní erb někdejšího města nese ve štitu zmíněné dva klíče.

⁶⁾ Rytina označuje místo to fantastickým jménem Tanzboden der Libuscha.

Obr. 2. Vyšehrad roku 1606.
Ryl Sadeler. Fotografoval Fr. Dvořák.

hradská devítivežní ještě stojí v jižním opevnění — teprve ok. r. 1700 byla pobořena a její zbytky dosud jsou patrný na jih od domku potravní daně. Proti městu pod horou spatrujeme též bránu na východně od někdejší Jerusalémské — ta však dnes nahražena jest jinou, otevřenou r. 1841, 4. listopadu, pro povlovnější svah silnice asi padesát kroků západněji; dřívější brána byla pak zazděna.

Obr. 3. Vyšehrad před rokem 1686 podle prospektu Fulperta z Alten-Allenu.
Fotografoval Frant. Dvořák.

V městském museu pražském uložena jest rytinka plánu, jak Vyšehrad r. 1653 chtěli opevnit; vydána byla někdy před r. 1670. Překlad něm. titulu zní: Vyobrazení slavného pražského starého zámku Vyšehradu, který od Jeho Císaře Královské Milosti Ferdinanda III. r. 1653 počal býti opevňován a od Jeho Císaře Kr.

Milosti Leopolda I. proveden bude skrze Josefa Priama svob. pána z Roveratu, pána na Lišné. (Viz obr. 4.)

Z budov zde navržených potom některé neprovedeny. Tak uprostřed vyšehradských hradeb je narýsována velká dvoupatrová věž, kasárny pro vojsko, k nimž však nedošlo.

Jiné vyobrazení Vyšehradu, prý v podobě před r. 1420 nalézáme v kostele sv. Petra a Pavla na zdi v levé lodi nad dveřmi do sakristie, fresku to, nyní přemalovanou; podobné obrazy na dřevěných deskách vídal jsem v kostelích na Pankráci a v Podole. Podle této malby zhotovena byla r. 1868 – 1870 od malostranského kamenotiskaře Ant. Pokorného lithografie, hojně rozšířená nyní po Čechách. (Viz obr. 5.).⁷⁾

Obraz ten, malovaný v době barokní asi kdy kostel přestavován v l. 1723–1729 je dílo čiré fantásie.⁸⁾

Podobný obraz na dřevěné desce (r. 1797 majetek vyšehradského kanovníka Frant. Ryby) chová se v městském pražském museu. Při vyobrazení čte se i latinské vysvětlení⁹⁾ (obr. 6.). Obraz ten má některou podobnost s freskou vyšehradskou, ale zase patrné rozdíly, celkem však je ještě méně pravdivý, nežli obraz ve chrámu. Podle něho zhotovena jest i rytina v Schallerově Popisu Nového města Pražského z r. 1797, při str. 464, kdež i některé nové stavby jsou přimyšleny (obr. 7.). Vyobrazení nad sakristií má při kostele sv. Petra a Pavla báň kostela, a tudiž presbytář na východní a dvě věže na straně západní, kdežto dle Rybova obrazu polohy jsou obraceny.

III.

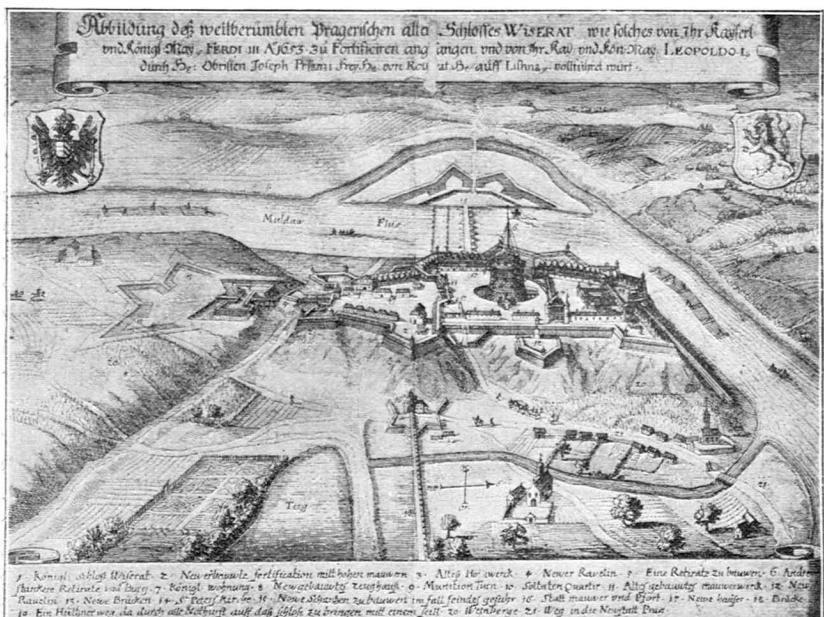
Na samém konci vyšehradského útesu ční ssutiny tak zvané Libušiny lázně, stavby to do nedávna záhadné, již obrazotvornost lidová opřádala bájemi a pověstmi; bývala též pokládána aspoň za zbytek starého hradu (obr. 1.).

Stavba tunelu skalou vyšehradskou proráženého, obrátila pozornost i na tuto zříceninu; po vyzvání a nákladem městské rady prozkoumal jsem zdi i dal je fotografovat, obrázky i popis tuto podávám; ovšem poetický závoj »Libušiny lázně« tím ztrhá se nadobro.

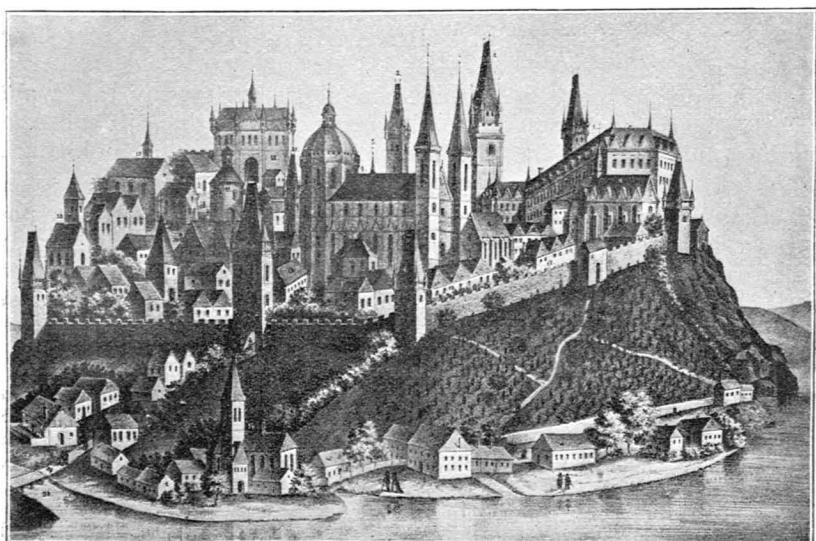
⁷⁾ Č. 1. hrad král. 2. Neklanka, 3. věž řeč. Boleslavka, 4. chrám kollegiatní, 5. kaple sv. Kříže, 6. kaple sv. Klimenta, 7. k. Božího těla, 8. k. sv. Štěpána a Gereona, 9. k. sv. Mauritia, 10. k. sv. Vavřince, 11. k. sv. Martina, 12. k. Stětí sv. Jana, 13. k. sv. Markety, 14. kostel špitální pod horou, 15. brána Vyšehradská, 16. brána Jerusalémská, 17. proboštství, 18. kaple sv. Skolastiky, 19. domy kapitulní, 20. věž nad fortou.

⁸⁾ Naneyvýše lze připustiti, že malíř konstruoval polohy jednotlivých stavení podle skutečných zbytků a rozvalin a snad podle nejakého staršího obrazu, nezcela věrného. Hořejší díly stavení jsou však doprosto fantastické.

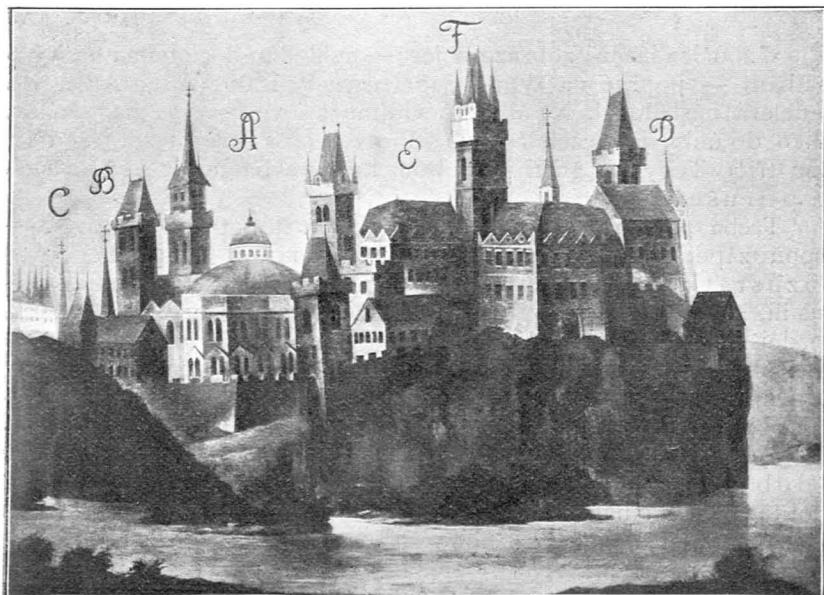
⁹⁾ Písmeno A značí chrám sv. Petra a Pavla, B kostel sv. Klimenta, C kapli Stětí sv. Jana, D kapli sv. Mauricia, E palác, F Neklanku.

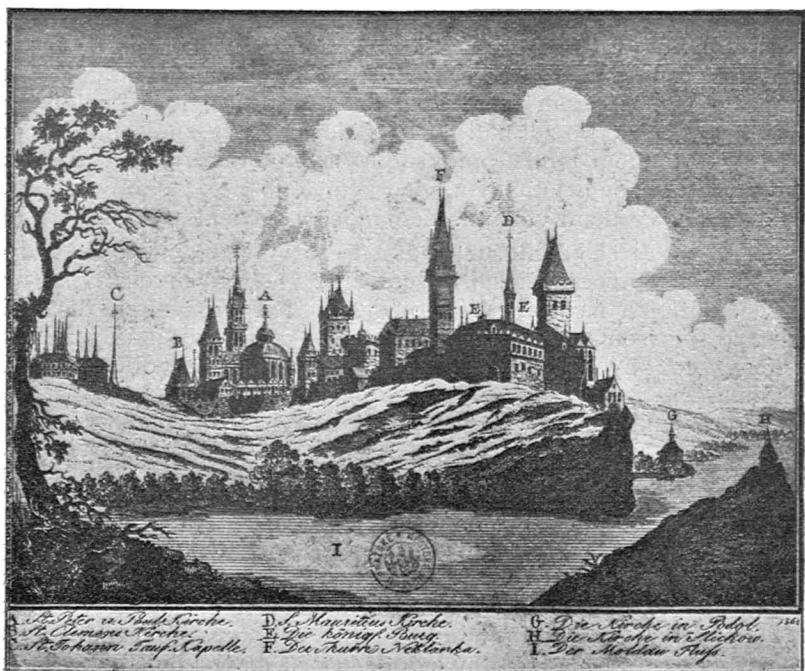
Obr. 4. Plán opevnění Vyšehradu
od Josefa Priama svob. pána z Roveratu, zhotovený před rokem 1670.

Obr. 5. Domnělý vzhled Vyšehradu před rokem 1420.
Litografie Ant. Pokorného podle fresky nade dveřmi sakristie chrámu ss. Petra a Pavla.

Obr. 6. Domnělý vzhled Vyšehradu před rokem 1420 podle obrazu v městském museu pražském (z majetku kanovníka Fr. Ryby).

Obr. 7. Domnělý vzhled Vyšehradu před rokem 1420.
Rytina v městském museu pražském dle obrazu kanovníka Ryby asi z r. 1794 (Schaller IV.).

»Libušina lázeň« zobrazena jest — nehledím-li k oběma bájivým malbám — poprvé na rytině Sadelerově r. 1606; Alten-Allen jen Sadelera násleoval. Na obojím vidíme asi ve $\frac{2}{3}$ výše nad vodou zdivo do úhlu, již beze střechy, o 2 otvorech v severní zdi (vskutku jsou tři). Tedy rok 1606 je dobou, kdy stavba ta již stála a to již porušena.

Třeba pátrati po době jejího vzniku, a tu patrnou odpověď — aspoň zápornou — dává nám stavba sama: a) Nemůže být pozůstatkem Vyšehradu knížecího, i kdybychom připustili, že drobné články (okna a pod.) vzaly proměnu v dobách pozdějších; stavba z té doby byla by prováděna z tesaných pravidelných kvádříků (jako kostel sv. Jiří na hradě, rotundy sv. Kříže, Longina, Martina a pod.). Zdivo však »Libušiny lázně« jest z lámaného kamene.

b) Není též částí Vyšehradu královského, ba ani z doby gotické asi do r. 1526, nebo pak byla by okna buď hrotitě sklenutá nebo pravoúhlá a špaletovaná t. j. asi uprostřed sily zdíva užší a na ven s obou stran se šířící; měla by též kamenná tesaná ostění. Avšak okna naší stavby jsou v celé tlouštce zdi stejně široká, klenový oblouk segmentový, a klenba provedena u dvou zcela z cihel, u druhého aspoň z části. Používání cihel v klenbách oken jest známkou mladší doby.

I vychází zřetelně na jevo, že t. zv. Libušina lázeň, jest dílo doby mnohem mladší, a to asi z let 1550—1600.

Fotografie (obr. 8.) patrně ukazuje, že máme tu stavbu o třechzdech, jež tvoří pospolu úhel; zeď severní proti Praze, zeď západní proti řece; zeď jižní směrem k Podolí. Ve zdi severní jsou prolomeny tři otvory okenní, ve zdi nad řekou dole na skále znamenitý otvor, přepojatý obloukem téměř polokruhovým; též tento veliký oblouk, klenut jest kamenem lámaným. Zeď jižní (zde nefotografovaná) má okno jediné, vyzděné cichlami. Zeď mocna je všude asi 120 cm.

V jižní zdi shledáme u spodku a ve výši zaklenutí oken dvě řady malých otvorů, či spíše děr, 20 cm širokých a 20 cm vysokých, běžících naveskrz vší silou stěny. Zeď západní má děr těch devatero — jsou to otvory po trámech lešení, jež nikdy nebyly zazděny, což by nezbytně bývalo, kdyby zedníci dílo své byli dokonali.

Omlítky nikde není a také nikdy nebylo.

Ukazuje tedy všechn vzhled díla, že stavba tato nikdy nebyla dostavěna a ani střechy neměla, neb děrami od lešení mohl vítr, déšť, aneb sníh dovnitř vnikati.

K čemu řízena byla tato budova v XVI. věku, ukazuje veliký otvor nad řekou, široký přes tři metry, a upozorňuje též plán opevňovací Priamův. Skála v těch místech tvoří mělké koryto, svahující se přímo nad vodou. Patrně v korytu tom měly být položeny ze dřeva hladké líhy k vodě, a celá stavba byla s mykem, po němž by vytahovaly se buď okovy vody neb jiné zboží na horu.

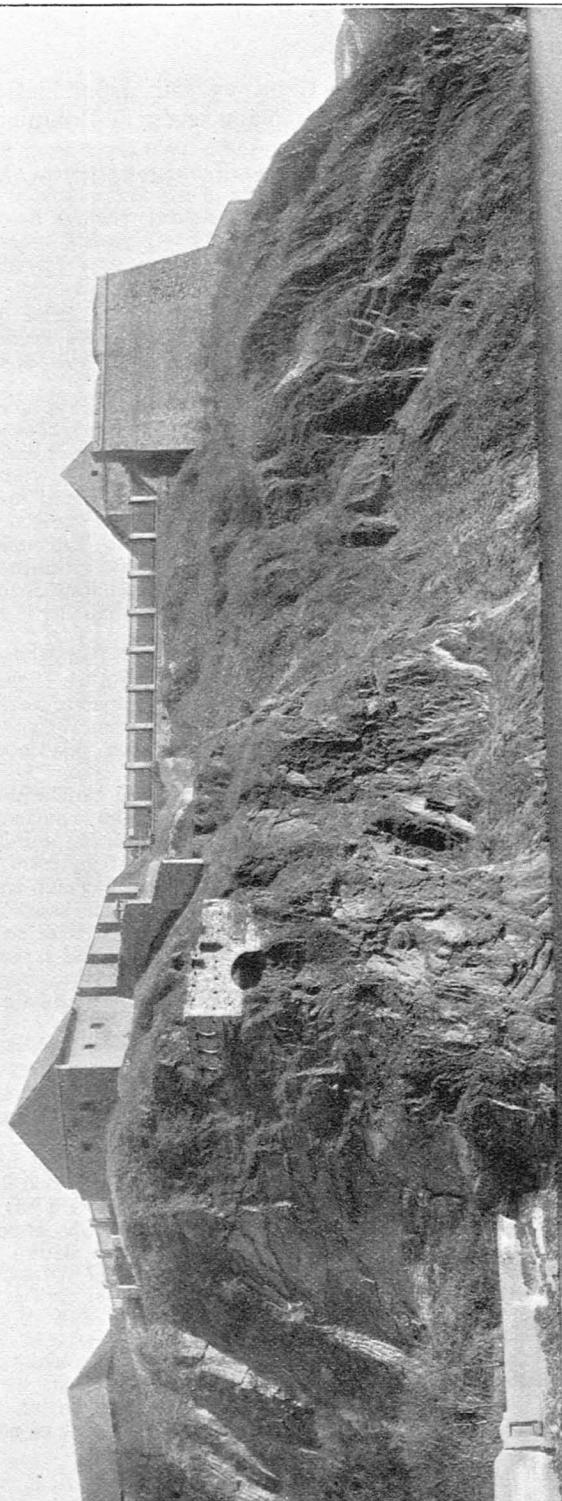

Tab. I. Vnitřek tak zv. Libušiny lázně na Vyšehradě.

Fotografoval Jindř. Eckert, c. k. dvorní a komorní fotograf v Praze.

Obr. 8. Pohled na skálu výšhradskou od západu.
Fotografoval Jindř. Eckert, c. k. dv. a kom. fotograf v Praze.

Asi ve druhé třetině výšky zbytek slázně Libušiny, nahoře citadela.

Ovšem stavbu bylo by třeba vyvésti aspoň ještě o patro výše. Podobný smyk navrhl na plánu svém i Priamus r. 1653, jenže výše a ležatější.

Ovšem, kdy počalo se s touto stavbou a proč nebyla dokončena, zjistit jsem nemohli.

* * *

Od třiceti let usilují obce povltavské, ležící jižně Vyšehradu, Podol, Dvorce, Bránik, Modřany o pohodlnější spojení s Prahou, nežli je dosavadní srázná a odlehlá silnice vyšehradská, a to po úpatí skály samé nad řekou.

Po delším jednání konečně obec pražská dala vypracovati plán pobřežní silnice z Podskalí, po břehu na Vyšehradě, tunelem, proraženým skalou vyšehradskou, a odtud dále po břehu vltavském k okresní silnici do Podola.

Plán tento vypracoval inženýr obce pražské p. Vilém Dvořák a předložil 1. srpna r. 1900 Sbor obecních starších schválil dne 21. října r. 1901 projekt tento, jakož i rozpočtený stavební náklad 785 000 K, načež i místodržitelství dne 27. listopadu své schválení udělilo. Provedení celého projektu bylo cestou ofertní zadáno dne 2. května r. 1902 za úhrnnou cenu 787 345 K p. Josefem Kindlovem, úředně oprávněnému stavebnímu inženýru, jenž s prací započal dne 26. května r. 1902 a dle závažku má být hotov s veškerými pracemi dne 25. listopadu r. 1904.

Délka pobřežní silnice na Vyšehradě a v Podole bude as 550 metrů, šířka 18 metrů, v Podole 15 metrů; délka tunelu ve skále vyšehradské pod Libušinou lázně má být $32\frac{1}{2}$ metrů, při šířce ve světle 9 metrů a výše 6 metrů. Povrch navržené silnice budiž o 40 centimetrech vyšší než nejvyšší výška vody z r. 1845; bude tudíž nad normální hladinou řeky Vltavy $6\frac{1}{2}$ metrů vysoko.

Na architektonickou výzobu obou portálů tunelu povolil sbor obecních starších dne 5. května r. 1902 8000 K, výzobu románských portálů projektoval architekt při obci pražské p. Frt. Velich Na podnět »Klubu za starou Prahu« a Umělecké besedy, ozdobí se lícni zed pobřežní románskými rizality, nákladem dalších 13.000 K, jež již sborem obecních starších r. 1902 byly povoleny. Pode dnem tunelu hotoví se již nyní sběrací stoka nákladem 11.500 K na účet soustavné kanalizace. Mimo to zřídí se pod pobřežní zdi silniční v přístavu podolském při řece nižší podbřeží s rampami v délce 260 metrů, ve výši 40 centimetrů nad hladinou normální vody; dále zde zřídí výkladiště zboží ve výši 3 metrů nad normálem. Hloubka nábřežní zdi silniční jakož i zdi pobřežní obnáší 5 metrů.

Prve nežli dojde ke stavbě nábřeží v Praze pod Vyšehradem, pořídí se zatímní rampa přes domy č. 44 a 46 (již zakoupené, jež budou zbořeny) a část zahrady při č. 43. V Podole zboří se domy č. 21 a 22.

K uhrazení nákladu povstaleho stavbou silnice a tunelu, bude vybíráno mýto z povožů, dobytka i osob pěších dle schválení c. k. místodržitelství ze dne 5. ledna 1903. Pokud by výnos mýta nestačil ku hrazení nákladů na udržování, zúročení a umožnění stavebního nákladu, zavázá se jednotliví zájemníci k ročnímu maximálnímu příspěvku 18.300 K a to: kníže Adolf Josef ze Schwarzenberka za parní pílu v Podole 4000 K, obec Podolí a Dvorce 5000 K, obec Bránická 4000 K, pivovar pražských sládků v Brániku 3000 K obec Modřany 1200 K a jiní v menší částce.

* * *

Stará silnice z Nového města přes horu vyšehradskou bývala odjakživa strmá, srázovitá, k jízdě s náklady méně příhodná.

Když pak v letech 1653—1670 budována byla na Vyšehradě brána, které my dnes neprávem říkáme francouzská, a před ní na jihu široký pev-

nostní příkop, přes nějž vedl dlouhý dřevěný most (na místě dnešního návozu), jenž každých 15 let shnil, tu tehdejší obec novoměstská často si stěžovala. Již r. 1686 žalovali na shnilý most; tudiž most i brána »francouzská« již asi r. 1670 byly nově vystavěny a hotovy.

Přes náryky Novoměstských, nepřikročeno se strany vojenské fortifikace ke stavbě nového mostu, nýbrž jen k jeho nejnutnější opravě, aby přes dřevěný most mohl nově zvolený pražský arcibiskup Jan Josef hrabě Breuner míti dne 6. listopadu 1695 slavný vjezd přes Vyšehrad do Prahy. R. 1697 stěžováno si opět na chatrný stav mostu; tenkrát jel přes most arcibiskupův náklad vína, a most jen že se neaprobořil. Vojenský erár za vedení velitele pražské posádky polního maršálka hraběte Dauna žádal od Novoměstských příspěvek na udržování mostu, což však oni odpírali, neboť prý prve než byla fortifikace kolem Prahy zřízena, mostu nebylo a oni mohli volně Vyšehradem jezdit.

Aby těmto stížnostem Novoměstských bylo vyhověno a lepší, pohodlnější komunikace z Nového města k silnici Línecké za Vyšehradem přes Pankrác byla zřízena, vyhotobil obci novoměstské, nejvyšší strážmistr Martin Jan Eck, císařský fortifikační inženýr, plán na nové spojení komunikační s Novým městem, takže horu by obcházelo. Týž zhotobil plán na postavení nové brány v městských hradbách při Botiči pod Vyšehradem, patrně v dnešních Slupech, odkudž by vedena byla silnice pod hradbami vyšehradskými nuselským údolím a mírným stoupáním vzhůru k silnici na Pankraci za Vyšehradem.

Plánu tohoto se dovolávají Novoměstští ve svém přípisu k místodržitelství dne 22. října r. 1698.

Návrh tento nebyl od místodržitelství přijat, aniž shnilý most opravován, neb již dne 3. dubna r. 1699 stěžují si opět novoměstští na chatrný stav mostu, přes nějž jest jízda nemožná, takže vozkové s náklady nechtí přes Vyšehrad jezdit a raději vyjíždějí branou Svinskou na Novém městě, do údolí Nuselského a odtud polní cestou k Pankraci.

Při jedné takové jízdě branou Svinhou, byl by se (jak hlásili Novoměstští) sedlák z Jesenice, jedoucí přes rozvodněný potok Botič, v Nuslích i s koňmi utopil.

(Viz Archiv města Prahy, Missiva, Nového města čís. 435, str. 17, 77, 124, 146.)

Z těchto zápisů vysvítá, že již r. 1698 pomýšleno bylo na lepší komunikační spojení Prahy s jižní stranou předměstskou s objetím strmé silnice přes horu vyšehradskou.

Šlechtická jména v matrikách karlštejnských.

Bohumil Lukavský z Řenec.

Na faře v Praskolesích¹⁾ u Hořovic chová se několik matrik karlštejnských, jež vedli a psali většinou sami děkanové karlštejnští, zvláště matriku první (I.), nejstarší, založenou 10. listopadu r. 1601 děkanem Pavlem Pistoriem²⁾ z Lucka a sahající až do r. 1651.

¹⁾ Vd. p. Tomášovi Veverkovi, faráři v Praskolesích, dříve v Budějanech, vzdávám srdečný dík za laskavé dovolení k opsání těchto záznamů.

²⁾ V Ott. Sł. N. XIX. 799 stojí, že byl povolán na děk. karlšt. 1608 a působil tam 10 let (1608—1618) (mýlka). Založil vlastnoručně matriku 10. listopadu 1601 (jeho podpis). Byl povolán na děkanství karlšt. 13. září 1601 (Hrady a zámky VI., 36 a 18), kde tedy byl již 1601. 10. XI. příšed z Plzně, nikoliv jak má V. J. Nováček: Pavel Pistorius z Lucka Čas. Čes. Mus. 1899, 144, že na děkanství se odstěhoval na poč. roku 1602.

Zapisovali do ní tři děkanové (jen někdy, byli-li nemocni neb za neprázdnění, jich zástupci): Pavel Pistorius z Lucka 1601—1618, pak krátkou dobu děkan jesuita David Dráhovský 1618, potom Vavřinec (Lorenc) Ratzinger z Hradenštejna 1618—1651. Obsahuje nejvíce látky pro nás. Bylť Karlštejn se svými many rytířskými i robotními, s úředníky jaksi střediskem dalekého okolí, jež konalo své úkony duchovní u děkanů karlštejnských, majetníků statečku Praskoles, tehdy, a ještě později (až do r. 1671) na Karlštejně bydlících. Zejména z těchto osad: Běleč (II., III.)*, Beroun město, Bojanovice, Březová, Bzová, Budňany (Budy) (II., III.), Bykoš, Čelina (II.), Černošice, Davle, Dobříč, Dobříš (II.), Dobřichovice (II., III.), Drahlovice, Drásov, Dvůr Králův, Hluboký pod Hradištěm, Hodyně (II.), Hostomice, Hýškov, Chejno, Chejňava, Chlustina, Choteč (II.), Chrastenice II., III., Jarov, Karlík II., Karlštejn hrad (II., III.), Klučice (II., III.), Kleštěnice (II.), Koda (II., III.), Koněprusy, Konětopy, Kozolupy (III.), Korno (II., III.), Kotopeky, Krupiny ovčín (II., III.), Kuchař velký (II., III.), Kvásná, Kytín, Lečice, Lhota Žebráková (Žebrákov), Lety (II., III.), Lipany, Liteň (II., III.), Lodenice (II., III.), Lochovice, Měňany (II., III.), Mezouň (III.), Mořina Velká (II., III.), Malá (II., III.), (čili Mořinka hlásná), Myslín, Nesvačily, Neumětely, Otmice, Pečice, Podhradiště (u S°. Palmacia), Pohřebačka, Poučník (III.), Praskolesy, Radouš III., Rpety, Řevnice (II.), Roblín (Strkov) (II., III.), Srbsko, Suchomasty, Svinaře (III.), Tachlovice, Tetín (II., III.), Tobolka děkanská (jinak Lhotka) (II., III.), Trnová, Třebán Hlásná (přední) (II., III.), Zadní (II., III.), Třebotov, Újezd Červený, Trnový (II., III.), Vysoký (II.), Vinařice, Vlence (II., III.), Vonoklasy (II.), Vráž III., Vratišov, Všeradice (II., III.), Záluží, Žebrák.

Letopočtem zápis v žádné matrice nejdou přesně za sebou, psalit do nich vždy dle skupin několika listů; my však jsme je uspořádali po letech, nehledíce na to, jsou-li křestní, snubní neb úmrtní. Úmrtních jest velice málo v matrice první, více ve druhé a třetí. Také jsme vybrali jména šlechtických kmotrů a kmoter, rovněž po letech.

Matrika první (č. I.) má listů 106, formátu 35 cm (výška) \times 10 cm (šířka) Druhou (č. II.) založil r. 1651 děkan karlšt. Václav Vojtěch Calicius (Kalištský) 1651—1652³⁾ a sáhá až do r. 1669, tedy i za děkana Albrechta z Klimkovic (až do 1671). V této a v třetí knize někdy zastupovali děkany administrátoři. Má listů 73, šířky stejné jako č. I., výšky 30 cm. Zmenšení populace a schudnutí rodů šlechtických jest příčinou, že žen naše není tak bohatá jako v matrice první. Tehda již mnohý šlechtic seděl jen na statečku selském a

*) Čísla se závorkami značí, že zápis z hořejších osad vyskytuje se též v matrice č. II. a III., čísla bez záv. jen v tom čísle, jež napsáno za jménem osady.

³⁾ Matrika I. 1651, fol. 69b: Item 12. dne měsíce Augu(sti) (1652) umřel jest dvojí cti hodný kněz Václav Vojtěch Kalizius, děkan karlšteinský, a pochován jest v kostele Svatého Palmatia.

odložil i jméno (predikát) předků. Kromě toho některé osady založily matriky vlastní, na př. Praskolesy (asi od r. 1654) atd. Nejinak tomu jest u matriky třetí (č. III.), jež má listů 63, formát jako č. II., a sahá od r. 1669—1681, tedy za děkanů Albrechta z Klimkovic a Frant. Ferd. Čedíka z Eisenbergu.

Matrika další (po r. 1681) do rukou nám nepřišla; mívá ji u sebe zemřelý před několika lety děkan karlšt. Janda, bytem na Smíchově. Kam se poděla, bude nutno se popídit.

Č. I. (1601—1651).

1603. Novemb. Feria V. post omnium Sanctor. kmotrou Catherina heymannová Švábova. Táž, jako v č. 4. Táž km. několikrát 1614—1622.

1. 1603. 16. Nou (embris). Křtěn Štěpán, syn pana Václava Podhradeckého⁴⁾ na Tetíně. Mater Počepická.⁵⁾ Kmotr pan Mikuláš Kuneš z Lukavice⁶⁾ a na Vlencích. Kmota paní vdova z Neumětí. To dítě potom umřelo 20. Nouem(bris). [Týž zápis před tím právě, ale chybň: Parentes: D. Wenceslaus Zahradczky, pater. Počepická. Filius Stephanus. Patrini: Nicolaus Kuneš z Uklavec(!, paní vdova.)]

2. Anno 1604. 22. Augusti křtil sem na Karlštejně dceru p. hraběte z Milesu. — 1605. 24. X. km. dítěti podruhyně z Tetína Vít Rous⁷⁾ ze Vlenec. 1606. 10. II. km. p. Jan Srbecský,⁸⁾ vochtmistr na Karlšti.

3. 1606. 24. Juli. Pr.⁹⁾ Martin Rous z Vlenec. Mr.¹⁰⁾ Anna. Filia Magdalena Pi.¹¹⁾: Martha sládkova, Vít, řezáč panský. Martin Vlenec (=Rous) z Bělé km. ve II. 6. X. 1657 (nevím, zdali týž).

4. 1608. 8. April Křtěna Lidmila¹²⁾ na Karlštejně rozená. Ps.¹³⁾: Buryan Šváb, heym. karlštějn. Kateřina. Pi.: paní Alena Lukavská,¹⁴⁾ pan Albrecht

⁴⁾ Srv. Ott. Sl. N. XIX. 1007: Podhradský z Vlcí a Psí hory Václav v l. 1606—1607 (zde již 1603) držel Tetín a 1609 v Benešově se usadil. Zemřel před r. 1614, zůstavil syna Jana a dvě dcery, jejichž benešovský majetek prodal Štěpán P. z V. H., poručník jejich.

⁵⁾ Srv. Ott. Sl. N. XIX. 988: nejspíše dcera (Eliška) Václava P. z Počepic do r. 1606 na Tetíně. Srv. kmotrovství 15. XII. 1615 (dolejí).

⁶⁾ Mikuláš Kuneš z Lukavce na Vlencích a v Dobříši, též na Strkově, Ott. Sl. N. XV. 368 a Hrady VI. 78.

⁷⁾ Ve Vlencích bývalo dvoje manství služebné ke Karlštejnmu. Jedno z nich drželi již 1539 Rousové z Lipničky (zde). Hrady VI. 91. Je-li to totožný rod s Rousy z Lipna a Vražkova (cf. Král z Dobré Vody: Heraldika I. 261, 367), nevím.

⁸⁾ Srbický z Zálezl? — Srv. 1608. 19. VI.

⁹⁾ pr = pater (otec).

¹⁰⁾ mr = mater (matka).

¹¹⁾ pi = patrini (kmotři).

¹²⁾ Kromě tohoto Buriana Švába z Chvatliny, byl ještě jiný Burian, jenž měl též dceru Lidmilu, starší než tato Lidmila, neboť ta vdávala se r. 1617 za Jiřího Viléma Sezimu z Sezimova Oustí. Srv. akta a vysvědčení o jejím rodě v reg. kom. soudu č. 38 G (concepta svědomí od l. 1612 až do 1627) v archivě Musea král. Čes. str. 370a a dále.

¹³⁾ ps = parentes (rodiče).

¹⁴⁾ Pí Alena Lukavská, roz. Podmolkská z Podmolk a Prostiboře, manželka Václava (mladšího) Lukavského z Řenec a na Strkově (Hoř. Roblín), držela Strkov po jeho smrti (asi 1607) se syny svými Vilémem starším, Janem, Jakubem? (viz dále) a jinými jménem neznámých, a to až do r. 1617. (Srv. Hrady VI, 89; Reg. kom. soudu 33 F M 9a, N16b, N20b; DZm. (Reg. půh. tělná 1605) 87. N 14b, N 20b; DD 111, 55a; Jakub byl později sousedem v Lodenici, držel grunt Helebrandtovský (Jakub Helebrant jinak p. Lukavský),

Fefrkhorn¹⁵⁾ — 1608. 19. VI. Km. panna paní Slavatovy na místě Jeti. paní Pan Jan Srbecký bochmistr na místě pana Kryštofa Vratislava. — 1608. 19. VIII. km. p. heytman karlšt. Gersdorf. — 1608. 21. IX. km. pí Hynkova Švábova. — 1608. 21. XII. km. p. Jan Lukavský na Rublíně.¹⁶⁾

5. 1609. 26. Julii. Křtěn Hynek Šťasný¹⁷⁾ na Tetíně Ps.: Burjan Šváb z Chvatliny, Kateřina. Pi.: pan Šťasný Vamberský z Rohatce na Louňině, paní Maruše Švábova na Želkovicích. Srovnej č. 4. — 1609. 15. XI. km. p. Vilím Lukavský.¹⁸⁾

6. 1609. 16. Nouembr. V Praze, v domě někdy pana Hons Václava z Lobkovic na hořejším paláce voddával sem urozeného pána, pana Kryštofa Harranta¹⁹⁾ z Polžic (a) Bez družic a na Petce, J. Mil. raddu a komorníka, s urozenou pannou Annou Salominou Hradiškou z Hořovič na Vilštejně. — 1610. 2. XI. km. p. Jiřík Tunkl,²⁰⁾ písar duchodní na Karlštejně.

7. 1611. 30. Januarii. Křtěna Eva Justina na zámku. Ps.: Karel Krabice z Weytmille, heytman karlštějn. Lidmila Hruškova.²¹⁾ Pi.: Anna z Roupova. Kryštof Šofman²²⁾ na místě pana Slavaty, pana purkra. karl. Viz č. 9. — 1611. 2. VI. km. pí. Krystyna Švábova²³⁾ (při křtu dítěte poddané pana Švába syna). — 1612. 28 III. km. Maruše Košáková z Mořiny. — 1612. 16. VIII. km. uroz. p. p. Aulricus Desiderius a Proskow.²⁴⁾

8. 1612. 14 Octobr. Křtěna Anna z Mořiny. Ps.: Jiřík Košák,²⁵⁾ Maruše. Pi.: Dorotha, mlýnárka klučická, Jan, Picků syn z Oujezdce. Viz č. 10.

9. 1613. 15. Maii. Křtěn Jindřich Matouš²⁶⁾ Krabici(!) na Karlštejně. Ps.: Karel Krabice z Weytmille, Lidmila Krabicová. Pi.: P. Adam Pintha Bukovanský na Suché; paní Pernsdorfova, máteř paní Kunšovy. — 1613. 18. VIII. km. uroz. pí. Kateřina Švábova (synu poddaného na Tetíně).

10. 1614. 14. Decemb. Křtěn Jan z Mořiny. Ps.: Jíra Košák, Maruška. Pi.: Jíra Kořenář z Mořiny, Horáčkova odtud. — 1615. 15. XII. km. pí. Eliška Podhradecká. — 1616. 28 IV. km. pí. hejtmanová Saková.²⁷⁾

11. 1616. 13. Septemb. oddával sem urozeného a statečného rytíře, pana Václava mladšího Vratislava z Mitrovic a na Všeradicích, s urozenou pannou Kryseidou z Lažan,²⁸⁾ a to se stalo na Dušnících Trhových, circa horam 3. noctis při přítomnosti velmi mnohých. (Po straně později děk. Ratzinger

viz »Gruntovní regista karlšt. panství« (zal. za purkrab. Viléma Slavaty) 1608—1624, a druhá 1624—1650 na lesním úřadě v Karlštejně-Budňanech. Pi. Alena (častěji též v matrice Helena) byla pak kmotrou lidem poddaným ještě devětkrát v l. 1607—1617.

¹⁵⁾ Albrecht Pfefferkorn z Ottopachu.

¹⁶⁾ Viz pozn. 14.

¹⁷⁾ Felix.

¹⁸⁾ Srv. pozn. 14.

¹⁹⁾ Slavný spisovatel a cestovatel, r. 1621 popravený, (* 1564), oženil se tedy 1609 (v Ott. Sl. N. X. 877 iest 1608) po třetí s Annou Salomenou Hradiškou z Hořovic a na Vildštejně v Klatovště. Srv. Hrady IX. 218. Oddával je děkan Pistorius.

²⁰⁾ Jiří Tunkl z Brníčka a Zábřehu. Jako kmotr přichází týž jako »Jiřík písar duchodní« na př. 1627 1. VI.

²¹⁾ Z Března.

²²⁾ Z Hemrlesu.

²³⁾ Choť Jana Hynka Švába z Chv. srovn. Riegr. Sl. N. IX. 190.

²⁴⁾ Riegrův Sl. N. VI. 1057: Pruskovský z Pruskova Oldřich Desiderius, syn mladší Jiřího sv. p. P. na Bělé, Chřelicích (v Opolském).

²⁵⁾ Košákové dvůr ten v Mořině mají dosud.

²⁶⁾ T. j. tuším Karel Kříž K. z. W. syn Jana Lorence K. z. W. do r. 1588 se svými bratry na Lenešicích a Brzvanech Ott. Sl XIV. 1062.

²⁷⁾ Jožka Sakova z Bitínovsi, hejtmanka Karlšt. km. 4. X. 1618 (rozená Dubská či Kamenická z Vitínovsi).

²⁸⁾ Cf. Hrady VI. 225; 1618 jí na Všeradicích věnoval. (Kryzelda Bechyňová z Lažan).

připsal: Již stavu panskýho, heytman Starého Města Pražského. a. 1638. Ca-lendas Junias. Patron. acerrim. duret.)

12. 1617. 5. Nouember. Křtěn na Jincích Karel Ctibor. Ps.: Pan Jiří Malovec¹⁹, z Cheynova a Winterbergka na Jincích, Svatým poli a Oujezdě. Magdalena Malovcová, Belvicka rozená. Pi.: Pan, pan Jan Litvin z Říčan na Horšovicích, paní Kateřina Malovcová z Komárova na Bezdědicích. — 1618. 16. XII. km. p. Zacharyáš Veyda z Dobříši.²⁰)

13. 1618. 23. Decembr. v neděli čtvrtou adventní z Velký Mořiny okřtěno jest dítě jménem Daniel. Ps.: Jan Košák, rychtář a kostelník. Maruše. Pi.: Daniel písář, Tomáš Saloch, Martha sládkova. Viz č. 14.

14. 1621. 30. Martii. V outerej pokřtěno jest dítě z též Velký Mořiny jménem: Václav. Ps.: Jan Košák, kostelník a rychtář, z manželky Maryany. Compatres: Jan Sládek starší, karlšt., Daniel Třeboňský, důchodní písář hradu. Dorota Konarská. Viz č. 16.

15. 1622. 4. Septembr. v neděli po S. Trojici z Malé Mořiny okřtěno je dítě, jménem Lidmila. Ps.: Jakub Kuneš,²¹) Anna manželka. Pi.: urozená p. Kateřina Švábova, heytmanka karlsteinská, Juliana Vojtova, Jakub Matoušků syn. Viz č. 37. — 1623. 2. II. km. p. Dorothea Veydova z Bezděkova, paní regentová.

16. 1623. 15. Februarii, ze vsi Velký Mořiny okřtěno jest dítě jménem Daniel. Ps.: Jan Košák, rychtář, z Maryany manželky. Pi.: P. Daniel Třebonský, ouřadník karlsteinský, Jiřík stolmistr všeheraditcký, Dorothea kovářka, t. týmž rodičům okřtěna dcera jménem Juditka. Pi.: Lída sládkova, p. Káča. hofmistrně karlsteinská, Jíra sládkovic. Viz č. 21. — 1623. 11. VI. km. dítěti z Korna p. Jiří Děpolt Kuneš mladší.

17. 1623. 26. Junii. Z Žebrákova Lhota(!), jinak Žebrákov. V pondělí po druhé neděli (po) S. Trojici okřtěno ibid. synáček, jménem Václav Vilím, rodiče jsou: Ps.: Urozený a statečný rytíř Jiří Děpolt z Řenec,²²) urozená paní Kateřina Malovcová z Malovic. Pi.: urozená Hynek Šváb z Chvatliny, Karel Vilím Heynic z Hiršperku, Kateřina mlynářka z Bělé, Voršila, bába z Litu(!) Viz č. 22.

18. 1623. 13. Augusti. Ze Vlenec (V neděli devátou po S. Trojici okřtěno dítě jmenem Václav. Ps.: Jan Rouss, Lidmila manželka. Pi.: Jíra, krčmář karlšt., Jiřík Hastrman, krčmář, Maruše, bělecká mlynářka. — 1624. 1. II. dítěti důchodního písáře karlšt. Václ. Bažanta kmotrem Jakub Helebrandt,²³) z Lodenice soused.

19. 1624. 6. Martii. Okřtěno dítě jménem Ladislav z Žebrákova, z Ladislava Častolára²⁴, (sine m(atre)), Anna sinistra seu lateralis. (Kmotři): P. Jiří Děpolt z Lukovce, Jan Horák, Kateřina dcera mlynáře běletského

20. 1624. 1. Augusti v neděli 9. po S. Trojici na hradě Karlštejně po trojím oznámení, první bylo na S. Maří Magdalu, druhé na 8. neděli po S. Tro-

¹⁹) Cf. Hrady VI., 117, 208.

²⁰) Srv. 1623 2. II. Vejda z Bezděkova, Hrady VIII. 135.

²¹) Z Lukovce; týž km. 1623 a 1637. Byl manem karlšt. na Mořince řemesla tesařem. Viz č. 37.

²²) Má být: Jiří Děpolt z Lukovce (viz č. 22) Mýlka povstala asi tím, že děkan věděl o rodině Lukavských z Řenec na Strkově (viz pozn. 14), ač náhodou byl v té době též Jiří Děpolt Lukavský z Řenec a na Kydlinech a Klatov (Hrady IX. 167). Ze jest to Kuneš, svědčí i zápis v »Knize nové gruntů zápisních poddaných k děkanství Karlsteinskýmu přinálezejících« zal. r. 1624 děkanem Ratzingerem (Archiv praskoles., fol. 153a; držel ve Lhotce neb Žebrákově grunt Vaníčkovský a Burkovský. Vedle poznámka: umřel 1625. Dále jest tam »že jestě za živubytí propadl grunt pánu«. Dle kmotrovství před č. 17. byli dva Jiříkové Děpoltové Kunšové. Tento byl mladší.

²³) Viz pozn. 14.

²⁴) Tuším Ladislav Jindřich Častolar z Dlouhé vsi (Ott. Sl. V. 882), byl již 1626 mrtev, syn Šťastného Častolara. Zde jeho nemanželský syn též Ladislav.

jici, kdež bylo S^o Jakuba Většího, třetí v tůž neděli 9., nejprve katolitští učinění, k stavu manželskému potvrzeni jsou v přítomnosti mnohých lidí obojího pohlaví v chrámě Božím neb kapli Panny Maryje: Jakub Jindáček z městečka Dobříše, s Maruší dcerou Daniela Rousa ze vsi Želkovic, rozenou ze vsi Lodenici(!). Pán Buoh rač dátí své sté požehnání. — 1624. 16. IX. dítěti z Tětina km. pí. Lidmila, dcera p. Syglerovský⁸⁵) heymana kralodvorského.

21. 1624. 2. Octobr. v středu po S. Václavě okřtěno dítě jménem Vornila z Velky Mořiny. Ps.: Jan Kcsák, rychtář a kostelník starší, Maruše manželka. Pi.: Lidmila sládkova, Maryana Jindrova, p. Jan Třebonský, ouředník karlšteinský.

22. 1625. 18. Febr. v outerej po první neděli postní ve Lhotě neb Žebrákově na gruntu p. děkana karlšteino pokřtěna Sofyje Kunegundě(!). Ps.: urozený a stat. ryt. Jiří Děpolt Kuneš, urozená p. Kateřina Malovcova. (Kmotry): urozené panny Švábova(!) Hynkova(!), panna Liduška, panna Anjela, sorores spectatrices pcti. Švábkyně.⁸⁶) Paní Sydonie z Rosma(?) litenská hofmistrně.

23. 1626. 5. Nouembr. v středu po Všech svatých okřtěno děťátko jméně Regna. Ps : urozený pan Jakub Vilém Achler⁸⁷) z Achlberku, heyma karlšteinský, z manželky urozené p. Kateřina(!) z N. Pi.: velebný a důstojný kněz Pavel Martin, opat klášterů Vostrovského a S^o Jana v Skále, na svym místě Tomáše, ouředníka svého, vyslal. Urozená pani Anna Lidmila z Kokoreva Bechyňova. Urozená p. p. Chryselda Všeheraditcká, dcera p. Bechyňové.

24. a 25. 1627. Marcius 3. feria dominicae Iae quadrag. solennes ac piae maois(?) exequi. celebratae sunt dnae d. Ludmillae⁸⁸) coniugis carissimae D. D. Zdenkonis in Mníšek etc. Omnia peregi ibid. 5. die fer. 5. in Lochovic baptisiau D. D. Georgio Wratislau etc, filio defunctae dominae praescriptae, filiam nomine Annam Elizabeth, plurima caterua praeſente nobilissima. — 1627. 1. VI. km. Jan, pana heyla⁸⁹) švagr, štolmistr. — 1627. 15. VIII. km. uroz. pí Kateřina Achlerka, n. heymanka karlštejnksá.

26. 1627. 19. Septbr. V sobotu u vigilij S^o Matouše z Velky Mořiny okřtěno dítě jménem Matouš. (Ps.): Martin Košák, rychtář. Maryana manželka Jan Puchperg (=kmotr).

27. 1627. 7. Decembr. It. na Litni v zámku, jménem Adam Jiří⁴⁰) (t. j. okřtěn). — 1628. 9. I. km dítěti z Bělče uroz. p. p Jan mladší Kavka⁴¹) z Ríčan.

⁸⁵) Lidmila Syglerovská z Gettsdorfu, dcera Pavla S. z G., hejtm. panství Královského, Točnického, a Zbirovského, byla druhou manželkou Samuela Adama z Veleslavína, syna známého knihtiskaře m. Daniela Adama z V. Samuel účastnil se jednání stavů proti Ferd. II., vyšel ze země hned po bitvě bělohorské a nenavrátiv se k vyzvání kn. Lichtenštejna, byl prohlášen 1621 17. II. za psance a 16. IV. 1621 odsouzen hrdla, cti a statků, a jméno jeho na šibenici přibito. Srv. Dr. Jos. Teige: Adamové z Veleslavína ČČMus. 1899, 495, 498. — 1624 16. IX. (zde) byla Lidmila tedy ještě v Čechách, nejspíše u svého otce na Král. Dvoře, 1627 9. VI. však Samuel i s Lidmilou v Norimberce (ČČMus. ib.). Samuel pak (zde) 1636 6. I. služebníkem karlšteinským ve službách p. Kavky z Ríčan. Bylo mu snad uděleno povolení k návratu.

⁸⁶) Tedy dcery p. Hynka Švába.

⁸⁷) Eichler z Eichelberku. Zíbrt Bibliogr. I. č. 6127. Schimon, Adel, str. 1. Sinapius.

⁸⁸) Maois exequi = maiores(?) exequiae. Lidmila z Geršterfu, manželka Zdeňka Vratislava z Mitrovic na Mníšku, zemřela tedy 3. III. 1627. Hrady VI. 98.

⁸⁹) T. j. Achlera.

⁴⁰) Tuším Vratislav z Mitrovic.

⁴¹) Viz pozn. 59.

28. 1628. 29. ledna. Na hradě Karlšteinským v taflstubi, sic petitum race pbabil. debilitati(!) copatrina⁴³⁾). 29 v čtvrtou neděli po 3. Králich dítě pokřtěno jmenem Anna Kateřina Ps. urozený pan Jan Daniel Šindl z Ebrhartic,⁴⁴⁾ heytman karlšteinský, urozená paní Anna Verona. Pi: vysoce urozená panna panna šlechtična Anna Marya Kavkova⁴⁵⁾ etc. Urozená panna Kateřina Zoulková. Urozený a statečný Karel Heynic z Řitky, man, přihoda s vodou mu se přihodila, p. Jan ze zámku ho zastal

29. 1628. 25. Febr. na den So Matěje okřtěno dítě v Velký Mořiny, jménem Rozyna. Ps.: Jan Košák, rychtář, Maryana manželka. Pi.: Maruše krčmářka, Maryana rychtářka, Václav, písar karlšteinský důchodní. Viz č. 32.

30. 1628. 2. Aprilis v neděli družebnou Laetare z Drahlovic manství: Alžběta jménem okřtěna. Ps: urozený a statečný rytíř Jan Diviš z Hradešina,⁴⁶⁾ urozená Anežka Zhradešinová, rozená Žanteška⁴⁷⁾ z Nadebunic (!). Pi: vysoce urozená paní Chryselda Bechinka etc. z Všehradic, urozená paní Maruše Švábova Hoslaurka z Hos (lau), a urozený pan Jan Daniel Šindl z Ebrhartce, heytman hradu Karlšteina — 1628. 7. V na druhou neděli po veliké noci dítěti z Hlásné Třebáně měli být kmotry: mladý p. Kavka a dvě šlechtičny, jiny na svém místě vyslali, non dignati sunt adire templum Sacré Virgine Mariae patrae.⁴⁸⁾

31. 1628. 7 Septembr. na den narození Panny Marie na hradě Karlštejně před nešporem v kostele též Blahoslavené Panny Marie okřtěn syn: jménem Jiří Kryštof. Ps: urozený pan Albrecht Engelhardt z Wejšlic,⁴⁹⁾ heytman karlšteinský, Johanna Wejšlicova⁵⁰⁾ rozená Smrčkova ze Mnichu. Pi: vysoce urozený pan Jan starší Říčanský Kavka z Říčan, pán karlšteinský, urozený pan pan Jan mladší Říčanský Kavka syn, urozená panna panna šlechtična Anna Marye Kavkova z Říčan. — 1628. 27. III. km. Jan Libertin, písar karlšt. důchodní.

32. 1631. 14. Feb. Z Velký Mořiny křtilo(!) dítě, jmenem Zuzanna. Ps.: Jan Košák, Maryana žena. Pi: Zuzanna, klíšnice karlšteinská, Kateřina Poustetcká, Jan Pytel, důchodní písar Karšký. — 1631. 6. XII. km. Bartoň Rous.⁵⁰⁾

33. 1632. 9. Aprilis km. Michal Vit Žabka⁵¹⁾ z Vyšetína, vedle poznámkou: † 1634, 9br (= v Novembru). — 1634. 1. II. km. uroz. p. J. ř. Pychel, leytnambt des hochlōb. Reg. Altpremen zu Prus, Anna Kunšová (dítě bylo z M. Mořiny). — 1636. 7. I. při svatbě Mathes Rychtra, zasloužilého služebníka J. Mt. P. mladšího Kavky, s Martitčkou⁵²⁾ z Lodenice přítomen (jako svědek) J. M. P. p. starší Sternbergk,⁵³⁾ švagr pana Kavky. Viz č. 36.

⁴³⁾ Sic petitum rationale probabili, debilitate compatriina = tak bylo žádáno, z důvodu chvály hodného, t. j. pro mladobu některé kmotry. Anebo debilitati compatriinae (smysl týž).

⁴⁴⁾ Z Ebrharce.

⁴⁵⁾ Táz jako panna šlechtična Mařenka Říčanská z Ř. km. 1628 - 1631 vícekráte.

⁴⁶⁾ Předbor z Hradešina (Radejšina).

⁴⁷⁾ Tuším Žantovská z Nedakfevic.

⁴⁸⁾ Non dignati sunt adire templum sacerrimae Virginis Mariae patronae

⁴⁹⁾ Zibrt Bibliogr. I. č. 8930.: Engelhardt v. Weischitz (Schimon Adel 35). Týž km. 1628, 1630: Jan Albrecht Eng. z W., 1636.

⁵⁰⁾ Táz km. několikrát 1639–1640 jako Jožka Wejšlicová. 1640 29. II. již jako vdova.

⁵¹⁾ Týž km. 1638, 1639 Bartholoměj Rous, man karlšt. ze Vlenec. Týž, anebo jiný, mladší, km. ve III. ještě r. 1679.

⁵²⁾ Týž km. několikrát 1632–1634 (naposled 18. IV. 1634).

⁵³⁾ Rodem Rousova, viz č. 36. Mathes Rychtr † 23. XI. 1639. R 1640 17. IV. se mu narodil pohrobek (jméno křestní chybí).

⁵⁴⁾ Manžel Ludmily Benigny, dcery p. Jana Kavky z Říčan, švagr Jana Františka Kavky (Jana mladšího). Riegr. Slov. Nauč. VII. 404.

34. 1636. 8. (Januar.) dne hned na ráno po ouvodu neb uvozování ženicha i nevěsty dle rubryky pražské po vykonání mše svaté na žádost v přítomnosti vysoce urozených obojích pánův, pánův, jakž vejš a jiných v množství obojího pohlaví, po oznámení dostatečným trojím ut sup: k stavu ře manželstva potvrzen jest p. Jan Jasenský,⁵⁴⁾ J. M. p. starýho Kavky violista, musikář, potomky i kuchmistr, s Marketou Petrovic (?), J. M. panny panny slečny Mařenky komornice. Milost boží ráč s námi se všemi být, těla i duše požehnati. Viz č. 40.

35. 1636. mezi 4. a 21. červencem (datum chybí). Z Velky Mořiny okřtěna Alžběta Václavovi Košákově a Maruši. Kmota Kateřina Piskačka, Anna ševcova testis. Kmotr Václav, pekař a kostelník. Viz č. 38. — 1636. 6. I. km. p. Samuel z Veleslavína,⁵⁵⁾ služebník karlšteinský. — 1636. 4. V. Dca Exaudi 6. Pascha in Prascoles de Mendico Žebrák, okřtěna Lidmila Ps.: Bartholoměj Matthiades Khutten, obyvatel města Žebráka (kantor) Maryje matka. Pi.: Pan Matěj Hvězda, měšťan Žebrácký, p. Jan Chvalovský, obyvatel Žebrácký (!), urozená panna Kačenka, dcera urozeného pana Wolfa, faršt-mistra Žebráckého. P. Lidmila Fryslova a Magdalina Křížova z města Žebráka.

36. 1637. 15. ledna (v matrice chybě 1636) z Lodenic okřtěno dítě Alana (!) Ludmila, nominata a duarū sororu noib. germanis.⁵⁶⁾ Ps.: Mathias Richter, peritiss et inueterat. seru. Illus. DD. Kawcae subsequentis compatrius eiusque filii. Martha matka Rousova alias. Pi.: urozený pan Jan starší Kavka, urozená panna pa Mařenka, dcera téhož pána, urozená paní, paní Liduška Sternbergová, rozená Kavkovna, téhož pana Kavky dcera.

37. 1637. 21. Decembr. Z Malé Mořiny okřtěno dítě jménem Tomáš. Ps.: Jakub Kuneš,⁵⁷⁾ tesař, man. Anna matka. Pi.: p. Mathés Rychtr z Lodenic, p. Martin trubač z Prahy, testis, Lída sládkova. Viz č. 48. — 1639. 25. V. Albrecht Engelhardt z Wejšlic kmotř, urozená panna Anjela z. (predikát chybí, otci Vítovi Janovskému z Hostomic, písáři karlšt. z matky Dorothy Jan syn.

38. 1639. 30. Maii. V pondělí křížové z Velky Mořiny Markéta okř Ps.: Václav Košák, Maruša matka. Pi.: Káči Piskatčka, Důra pekařka, svědkyně, Vít Sojka. hajný. — 1639. 15. VIII. vojákově Petrovi Špánovi, caporalovi pod regementem pana Zahrádetckého z Maryc okřt. dítě Jan. Km.: ur. p. Jan Hostovský z Moravy, rytmistr téhož regementu. Velek heytamb, nejvyžší o bachmistra bratr, uroz. Štampach, téhož reg. rytmistr.

39. 1640. 10. octobr. Ze Vlenec okřtěno dítě, jménem Regna. Ps.: Bartholoměj,⁵⁸⁾ z Alžběty matky. Kmota Barbora Čermáková, koželouška, Anna, hospodyně děkanská. Václav Pruhovský, krejčí. Viz č. 43.

40. 1641. 29. Januar. Pan Jan Jässenský, kuchmistr J. M. p. p. Kavky mladýho, s Annou Maryjí Rotterin, pannou komornici J. M. p. panny Mařenky šlechtny (!) po vykonání Stosti obojí, s. zpovědi a přijetí velebné oltářní svátosti, i po trojím oznámení: 1. po první neděli po 3. Králich, 2. v neděli druhou po 3. Králich, 3. na neděli devítinou na Karlštejně v kapli Sv. Mikuláše k stavu ře manželstva ab ordinario decano Carlst. oddání jsou, v přítomnosti vysoce urozeného pána, pana Jana Františka⁵⁹⁾ n. pana karlšteinského a na Starém Sedlišti, It. panny Mařenky, sestry téhož J. M. p. p. It. uroz. paní

⁵⁴⁾ Jasanský, Jasenský, Jasinský; v č. 49 sluje urozený pan (ač není-li to jen úřední titul. Rovněž v č. 59 Karel Benjamin J. (snad jeho syn) km. ve III. 1672. 1673 několikrát.

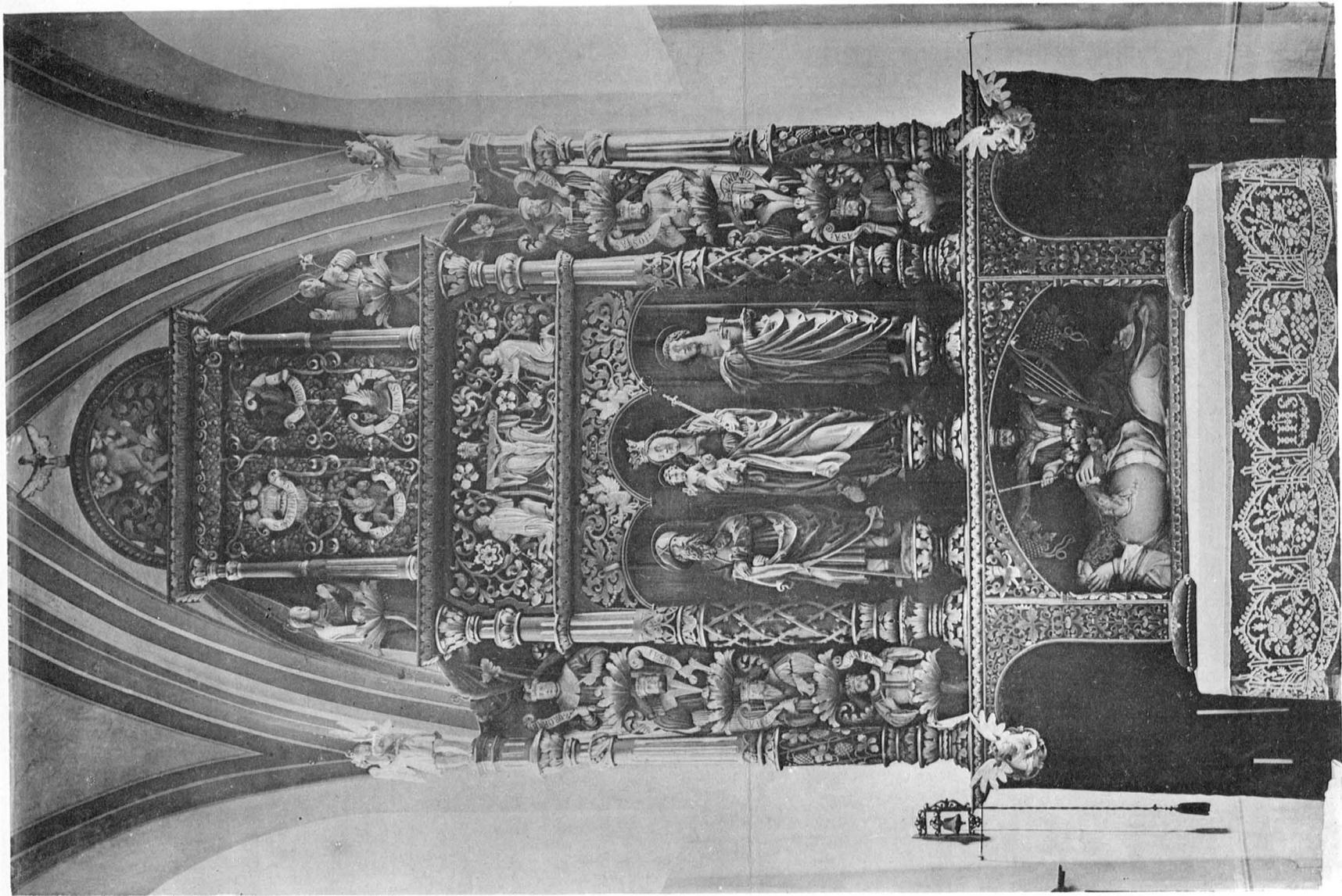
⁵⁵⁾ Viz pozn. 35.

⁵⁶⁾ Nominata a duarum sororum nominibus germanis = pojmenovaná podle jmena rodných dvou sester. Pr.: Mathias Richter, peritissimus et inuete ratus seruus illustris DD. Kawcae subsequentis compatrius, eiusque filii.

⁵⁷⁾ Z Lukovec; týž km ve II. (1652).

⁵⁸⁾ T. j. Rous. Týž km. ve II. 1651 1654 několikrát.

⁵⁹⁾ Kavky; týž jako p. Jan mladší km. několikráté 1628—1640.

Tab. II. Hlavní oltář v kostele sv. Havla nad Zbraslaví.

Světlostisk české graf. společnosti „Unie“ v Praze. Fotografoval Frant. Dvořák.

Jožky Weyšličky z Michu(!) vdovy, a jiných mnohých obojího pohlaví. Milost a požehnání Boží ráč se všemi býti, Laur. DC mppria. — 1644. 13. XI. ženil se na Karšt. mlýnář Mik. Vospálek liteňský s Alžbětou, služebnicí J. M. p. p. hrabinky z Bubna, v přítomnosti panny šlechtičny Esterhy a služebnic její, a Zdeníčka, mladého pána (t. j. z Bubna).

41. 1647. 6. Junii na Karlšteně(!) zrodilej okřtěn Jan, panu Janovi Prytlovi z Prytlísteina, purgkrahimu karlšteinskýmu, z Alžběty. Kmotr pan Jan Pytel milínský, Ondřej Ledvinka, úředník litenský, testis, kmotra Esthera Skřivanova. — 1648. 23. II. při svadbě ze dvora vleneckého svědkyní Zuzanna Ramsova (= Rousova). Viz č. 46.

(Dokončení.)

Hlavní oltář v kostele sv. Havla nad Zbraslaví.

Jan Herain.

Asi čtvrt hodiny na západ od města Zbraslavě stojí na vrchu Havlíně kostelík o jedné lodi, s věží, zasvěcený sv. Havlu. Jméno vrchu je novodobé podle kostela.

Věž chrámová jest budována z tesaných kvádříků, při ní pak pod hlavní římsou lodi ještě dnes vidíme starý románský vlys obloučkový z tesaného kamene; tyto známky nasvědčují značnému stáří kostela, pocházejícího jistě z konce XI. století, neboť již r. 1115 činí se zmínka o kapli sv. Havla. Východní strana kostela svou přestavbou pochází z doby mnohem mladší.

Uvnitř kostela stojí hlavní oltář, zasvěcený P. Marii, sv. Jakubu většímu a sv. Janu Křt., který byl sem přenesen nedlouho po r. 1744 z bývalého klášterního kostela sv. Jakuba na Zbraslaví, když tam byl stavěn nový oltář nynější.¹⁾

Oltář na Havlíně jest mistrovským řezbářským dílem neznámého nám umělce z prve polovice století XVI., nebo brzy po r. 1550. Oltář jest ve slohu rytí renaissance, v celkovém rozvrhu krásně proveden; byl by nemalou ozdobou i chrámu nejlepšímu.

Pěkně rozvinutý široký střed zaujímají tři sochy světců, kterým jest oltář posvěcen; na pravé i levé straně oltáře mezi sloupovím něžně vytvořeným jsou malá poprsí proroků starozákonních. Nad hlavami P. Marie, sv. Jakuba a sv. Jana vznášeji se tři obloučky ve způsobě gotických baldachýnů, v nichž vidíme drobné listoví se dvěma troubícími andílkami. Poněkud výše jest vlys s Bohem otcem, držícím Krista na kříži s klečícími anděly po stranách; ostatní půda vlysu sestává z krásně stylisovaných rostlin a květů.

¹⁾ Na Zbraslaví byl klášter cistercijský; kostely klášterní toho řádu bývaly zasvěceny z pravidla P. Marii. Prvotní však kostel vzal za své ve válkách husitských; když pak r. 1564 upravovali za chrám konventualní starou kapli sv. Jakuba, tu na hlavním oltáři zachovali paměť prvotního zasvěcení, P. Marii nejprve, patronu kostela na místě druhém.

V horní části oltáře jsou řezané věnce se symboly čtyř evangelií, nad nimi pak nejvýše v půlkruhu jest žehnající Kristus s křížem v ruce, nad Kristem vznáší se holubice jako symbol Ducha sv.

Na stole oltárním v tak zvané predele jest utvořena jeskyně, kde v sen pohroužen leží praotec Abraham; hlavu podpírá pravici, ze srdce vyvíjí se mu kmen jeho budoucího pokolení, jehož první ratolestí jest král David, vyrůstající z listnatého kalicha, an drží v levici harfu, v pravici královské žezlo.

Z prsou Davidových v levo i v pravo pučí po kmeni s vinnými hrozny, jako symbolem oběti Melchisedechovy.

Všecka predela je vyzdobena bohatou rostlinnou řezbou s množstvím něžných květů; na obou koncích predely modlí se pod krajními slouppky okřídlení andělé s rukama sepjatýma, a hledí k oběti oltární.

Mezi sloupy v pravo i v levo od krále Davida vinoucí se větev bují u každého poprsí v kalichovitý květ, z něhož (podle evangelia sv. Matouše) rozvíjí se další rodokmen Kristův a Panny Marie. V pravo vidíme nejprve poprsí krále Šalamouna, nad ním poprsí Abivo, pak Josafatovo, Zorobabelovo a sv. Anny. Větev mezi slouppky v levo končí kalichovitým květem s poprsím krále Asa, nad ním zříme Joramova, pak Isaiáše, Salatiela a Jakuba. Jako poslední z rodu Abrahamova vystupují z květů v pravo nad vnitřním sloupkem sv. Josef s lilií v ruce, v levo P. Maria s rukama sepjatýma; na obou krajních sloupcích stojí jako strážcové okřídlení andělé z kůrů nebeských.

Oltář na Havlíně jest zrobén z lípového dřeva jako řezba prolamovaná; aby měl pozadí, jest za ním zavěšena látka tmavocervená, i působí klamivě, jako by zmíněné tři sochy na oltáři a poprsí osob z rodokmenu Kristova byly vyřezány do dřeva polovypoukle, čehož ovšem není. Tím lze vysvětliti si rozdíl mezi vyobrazením oltáře havlinského v Památkách archaeol. díle I. str. 124. a mezi obrazem od Antonína Levého v Hálkových Květech 1869, str. 165.

Roku 1869 a 1870 byl oltář za přispění spolku Vlastimila obnovován a polychromován výborným řezbářem Eduardem Veselým v Praze.

Při rozebrání bylo zjištěno, že oltář není snížen o patro, jak uvedeno v Památkách archaeol., i že mylná jest zpráva v díle »Smíchovsko a Zbraslavsko« na str. 445., že tvůrcem oltáře jest řezbář Adam Kitzinger, pohřbený r. 1648 v kostele sv. Jakuba na Zbraslavě. Původce byl by star 110--120 let, což pravděpodobně není. Ostatně jest v kostele sv. Jakuba na Zbraslavě pohřben od r. 1648 Daniel Kirzmeyer, ne však Adam Kitzinger nebo Kirzmeyer. Značka sochařská A. K., vrytá u proroka Joramova, zůstává nevysvětlena. Oltář sem přenesen byl z chrámu zbraslavského po r. 1744.

Vrch Havlín pokládali historikové za horu Osek, ale ukázalo se, že omylem; jest jím nynější tak zv. Merštejn nad Všenory.

Tab. III. Socha P. Marie v oltáři kostela sv. Havla nad Zbraslaví.
Fotografoval Frant. Dvořák.

Pohrobní vzpomínka na Jana Zeyera.

A. B. Černý

Černě orámované oznámení v »Národních Listech« ze dne 7. května 1903 o úmrtí architekta Jana Zeyera vznítilo vzrušení v kruzích uměleckých i mezi přáteli staré Prahy a vzbudilo úžas těch, kteří ještě před dvěma roky vídali imposantní zjev zeskulého.

Jan Zeyer, architekt v Praze a bratr slavného básníka Julia, narodil se 21. března 1847 v domě otcově v Praze v Mariánské ulici. Otec Jan, velkoobchodník dřívím a podnikatel staveb, zemřel u věku 42 let dne 23. května 1851, zanechav 4 syny a 3 dcery, vesměs nezaopatřené. Péče o jich výchovu, o domácnost i obchod spadla na matku Eleonoru. Syn Jan chodil do obecné školy u sv. Jakuba v Praze; pak vstoupil na nižší gymnázium, jehož dvě třídy navštěvoval roku 1861—1862 u Piaristů v Praze, další dvě třídy roku 1863—1864 na jesuitském gymnasiu v Bohosudově u Teplic. Roku 1865 stal se žákem vyšší reálky v Panské ulici, pak posluchačem techniky, kterou absolvoval r. 1871. Ukončiv studia pobyl asi dva roky v Itálii, nejdéle v Římě, kde bydlel s přítelem svým, proslulým českým sochařem Bohuslavem Schnirchem. Po návratu z cest vstoupil jako architekt do služeb »Bau- und Immobilien-Bank« v Praze, pak otevřel ve spolku s architektem Antoniem Wihlem vlastní kancelář; později stal se společníkem architekta Viktora Skučka a s ním se rozešel, podnikal stavby sám až do roku 1893. Na podzim r. 1872 pojal za choť slěd. Františku Švagrovskou z Roudnice; z tohoto manželství narodily se 3 dítka, z nichž Angelo věnoval se malířství, Alexander právům. Dcera Dora zemřela.

Architekt Jan Zeyer horlivě súčastnil se veřejného života. Již jako posluchač techniky byl členem výboru Akad. čten. spolku, později starostou »Umělecké besedy«. Jako architekt měl plné zřízení k tomu, aby jím budované domy nebyly stavbami jen užitkovými, ale aby vyhovovaly i požadavkům estetickým. Velmi si oblíbil českou renaissanci i při návrzích radil se s vynikajícími umělci prof. Janem Koulou, malíři L. Novákem, V. Olivou a j.

Zeyer vydal i některá díla odborná. Jsou to: »Barok a rokoko. Sbírka architektonických motivů. Nákladem Emila Berté a spol. ve Vídni, 1895«. Dílo obsahuje pěkný výběr staveb, portálů a pod. (vše z Prahy) o 100 listech foliových, provedených světlotiskem. V předmluvě (v prosinci 1894) praví Zeyer, že přistoupil k vydání proto, aby při neobyčejném ruchu stavebním celá řada domů soukromých nevzala za své. Žel, že při osudech, jež teď jsou údělem staré Praze, obava Zeyerova není nepodstatna. Za podporu c. k. ministerstva kultu vydal Zeyer roku 1898 vlastním nakladem 50 litogr. listů ve foliu s titulem »Graffiti a chiaroscuri,

provedené na svých stavbách». Do našeho »Časopisu« (roč. II. 17) přispěl Zeyer článkem »Zajímavé nálezy při bourání starých budov«.

Zeyer měl i bohatou sbírku předmětů ze starého uměleckého průmyslu, hlavně krásné zámky i kování, také cenné výšivky; který osud potkal tyto věci, určitě nevím.

Mimo stavby domů zabýval se Zeyer i luštěním velkých projektů. Od něho pochází návrh na úpravu městského sadu u nádraží císaře Fr. Jos. v Praze, jež však nestala se zcela podle intencí Zeyerových. Velkou jeho prací byl i projekt na assanaci Starého města a Josefova v Praze, na jehož uskutečnění opatřil Zeyer i zahraniční společnost. Ale všeliké podstatné překážky bránily provedení.

Sluší poukázati též k tomu, že Zeyer náležel v nejprvnější řadu obránců staré Prahy. Hojnými články v »Národních Listech« i v »Radikálních Listech« volal na poplach, octla-li se některá stavební památka v nebezpečí. Články jeho vyznávaly břitkostí. Koncem let 80. minulého věku přes odpor kruhů odborných usnesla se obec na zboření tak zv. kaple sv. Ludmily při týnském chrámu právě z důvodu, aby nezaměstnaným dostalo se obživy; architekt Zeyer »zasláněm« v »Národních Listech« poděkoval městské radě za péči o nezaměstnané a žádal ji, aby v lidumilnosti své pokračovala — zbořením Prašné brány! Ironie působila, lid se smál této péče o blaho nezaměstnaných.

Mám za povinnost připojiti i několik řádek o Zeyerovi, jako příslušníku a bývalém starostovi naší Společnosti. Ze svých vzpomínek vybavuji rok 1891, kdy z příčin rozmanitých dne 14. července vzdali se úřadů starosta, jeho náměstek a první jednatel, Dr. Em. Kovář. Tento, uznav věc za správnou, setrval, ale nejvíce postrádali jsme starosty.

Nadešly přípravy k valné schůzi a hlavně péče o nového starostu a jeho náměstka. Architekt Zeyer byl sice členem ale do té doby většině nás neznám, neboť ve schůzích nebýval. Přítel Dr. Boh. Matějka, assistent Muzea krále Českého, navrhl Zeyera za starostu i vyjednával s ním. Zeyer byl ochoten přijati úřad starosty s podmínkou, bude-li zvolen jednomyslně. Stalo se tak na valné schůzi 2 února r. 1892. Architekt Zeyer osvědčil se dobrým starostou a se skutečným zájmem pečoval o morální prospěch Společnosti. Odbornou znalostí prokázal Společnosti platné služby při poradách, kteréž konala r. 1892 v příčině dosud stále neuskutečněné zákonné ochrany památek. Společnost za energetického vedení Zeyerova ozdravěla a přes nelibost některých dávno osvědčených nečlenů stanula na pevné půdě.

Ale ne dlouho byl Zeyer naším starostou. Dne 10. května r. 1896 obržel jsem tento list:

»Okolnostmi, které jsem nezavinil, ocitl jsem se v postavení, které mi káže, abych složil všechny své hodnosti a vzdal se všech

čestných funkcí, ku kterým jsem byl laskavostí kruhů mně přátelských povolán. Z té příčiny Vás zdvořile žádám, abyste ráčil sl. výboru sdělit mou resignaci na místo předsedy ve Společnosti. Děkuji vše m za čest a přízeň, kterou mne po léta v pravém slova smyslu zasypávali, a prosím, aby mně zachovali i v největším neštěstí postavenému svou přízeň.

Nezaviněný konkurs donutil Zeyera, že uchýlil se v ústraní. Valnou schůzí dne 23. května 1896 přestal podle svého přání býti naším starostou a tím zakončena i jeho činnost u nás. Ale nečinným nezůstal.

Dne 18. února 1902 velmi mne překvapil obsáhlý dopis, jehož pisatele poznal jsem na ráz podle addressy. Přátelským listem sděloval se mnou Zeyer, že při prohlídce IX. ročníku napadlo mu napsati »Vzpomínu na vznik našeho Časopisu«, aby bylo patrno, za jakých svízelů přikročili jsme k dilu. Přečet rukopis článku o 6 listech, shledal jsem jako účastník všeho jednání, že auktorovi mnohé věci vypadly z paměti i že omylem zaměnil některé osoby. Upozornil jsem Zeyera k této věcem a rád vyhověl jsem přání, abych jej navštívil za příčinou dohody.

Učinil jsem tak na Bílou sobotu 1902; shodli jsme se i požádal mne Zeyer, abych vzpomínu upravil. Ale jiné věci nedovolovaly mi učiniti tak hned a stále vznáhající se choroba Zeyerova způsobila, že na uveřejnění vůbec nedošlo. Bez vědomí a souhlasu Zeyerova neodvážil jsem se pak otisknouti zprávu proto, poněváč tam často sám bych vystupoval. Tehdy viděli jsme se posledně.

Zlá nemoc (vodnatelnost) pokračovala; v ranních hodinách dne 6. května 1903 po dlouhém utrpení skonal Jan Zeyer na klinice prof. Maixnera ve všeobecné nemocnici. Pohřeb byl konán 8. května do rodinné hrobky v Olšanech. Doba pohřbu známa nebyla i není divu, že mimo rodinu a příbuzné doprovázelo zesnulého na cestě poslední jen několik přátele.

Na hřbitově divadlo hrůzostrašné! Všecek obzor byl zahalen černými mraky, z nichž valily se mohutné proudy vody. V divé bouři, za neochabujícího burácení hromu a křížení blesků byl při smutném zvuku umíráčku kolem $6\frac{1}{2}$ hodině večer k věčnému spánu ukládán Jan Zeyer.

Stoje v pohnutí u rakve Zeyerovy vzpomínal jsem dob nedávno předšlých, kdy jednávali jsme spolu o věcech spolkových i vzpomínal jsem všech našich, starších i mladších, kteří předešli Zeyera a tužby nesplněné s sebou vzali.

Jan Zeyer byl také z nich; měl dobrou vůli, měl porozumění i lásku pro minulost. Spi klidně věčný sen a ušlechtilým snahám Tvým buď paměť věčná i vděčná!

Z manuálu města Kasejovic.

Jos. Siblik.

Léta 1656 dne 4. Aprilis od jedné chalupy všechny vyhořely a lidem hrozné a nenabyté škody jsou udělány; jenom některé domečky malé při chrámě sv. Jakuba jsou zůstaly. V tom jedna osoba ženská a dítě šesti let uhořely.

Léta 1688 dne 5. Augusty na den sv. Mathildy vyšel oheň od Voláře Thořovského z komína, od kteréhožho ohně 38 domů k té straně ke Lnářům až pod rathouz obě strany do gruntu vyhořely; věž ale na rathouze jak 11 hodin před poledнем udeřilo, v té minutě padla.

Léta 1719 dne 8. Máje od J. M. Cis. a král. pána, pána nás všech nejmilostivějšího, slavná kommisí ráčila k nám přijeti k vyměřování polí: stavu duchovního vysoce důstojný pan Tomáš Budecius, sv. řádu cistercienského král. kláštera na Zbraslaví opat, stavu panského vysoce urozený pan Vojtěch hrabě Voračický, svobodný pán z Paběnic, z rytířského stavu urozený a statečný rytíř pan Rudolf z Radovic, z městského stavu pan Norbert Therer, spoluradní král. Starého města Pražského, za komisaře milostivě obráni, instruirování jsou. Kteréžto vyměřování trvalo od vejš položeného 8. Máje až do 9. Juni.

Léta 1725 dne 9. Máje přišel k nám do městys Kasejovic velebný a dvojí cti hodný pan Josef Daniel Kubic, pan farář náš nový, rodič věrného král. města Plzně, jemužto Pán Bůh všemohoucí rač dát dluhé zdraví a své božské požehnání.

Léta 1726 dne 23. ledna od Její hrab. Mti vysoce urozené Paní Josefy Marie svaté římské říše hraběnky Küniglové, rozené Černínské z Chudenic, dědičné paní panství Schlüsselburgského, Pole, Bezděkova a Týniště,* jsouc nám přinešená nová privilegia do místa radního i také přečtená a při plnosti celé obci odevzdaná.

Léta Páně 1735 dne 12. Oktobris mezi 6—7 hod. u večer vyšel nenaďale v hrozném a překrotném povětrí od farské kolny oheň (jakým způsobem, neví se), od kterého 18 sousedův, též krámy mastné (shořely).

Roku 1745 dne 27. Juni začala se u nás duchovní kázání od veleb pátera Jesuitův.

Dne 6. Juli 1745 okolo půl deváté hodiny na orloji — bludem nakažené knihy od veleb. pana pátera Antonína Konyáše při společnosti mnoha lidu hanebně spáleny byly. Na to odsud dne 7. Juli do Sedlice odjeli. Dej Bůh, abychom je v nebi spatřili!

Léta 1746 byla veliká neúroda a drahota. Toho roku za jeden strych žita platilo se 6 zlatých rejnských.

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Naše Společnost konala dne 30 dubna 1902 čtrnáctou řádnou valnou schůzi výroční ve své místnosti v restauraci záložny svato-václavské.

Nebyla lze spoléhati na ochotu všech českých listů denních, že v čas a na vhodném místě uveřejní pozvání k této schůzi, aby mohli dostaviti se i členové mimopražští, pokud zajímají se o činnost naši; téměř v poslední chvíli bylo aspoň členům pražským a před-

* statek Radošice.

městským do »Časopisu« č. 4. vloženo zvláštní pozvání k valné schůzi. Byl přítomen 21 člen. Schůzí řídil starosta, Jan Herain. Uvítav přítomné, požádal zapisovatele za přečtení zápisu o valné schůzi předchozí, který byl schválen bez námitek; po návrhu MUC. Fr. Vítá nebylo čteno zpráv za rok 1901, jež jednak byly schváleny třináctou valnou schůzí, jednak již otištěny v »Časopise« roč. X. Jednomyslně a bez debatty byly schváleny výroční zprávy za r. 1902, jež jsou uvedeny níže; jednatel poukázal k tomu, že knihovník, jsa již dlouho nemocen, nemohl připravit svou zprávu; po návrhu jednatelově pověřila valná schůze výbor, aby sám schválil zprávu knihovníkova, až bude připravena.

Dále upozornil jednatel, že výbor, neměv naléhavé potřeby, nepoužil plné moci, dané jemu minulou valnou schůzí, na změnu stanov; po návrhu jednatelově pak valná schůze zmocnila znovu výbor, aby provedl změnu stanov, bude-li toho nutno. Po té byly vykonány volby a zvolení na r. 1903: starostou Jan Herain, stavitelem, c. k. konservatorem a členem sboru obec. starších kr. hl. města Prahy; starostovým náměstkem Václav Brož, městský radní a majitel realit; pokladníkem Čeněk Kušta, c. k. berní inspektor; prvním jednatellem Ant. Boh. Černý, druhým Frant. Dvořák, redaktor »Fotogr. Obzoru«; správcem sbírek Josef Antonín Jíra, c. k. účetní praktikant; knihovníkem Antonín Masák, učitel ve Vysočanech; zapisovatelem JUC. Frant. Zumán, c. k. finanční koncipista; předsedícím výboru Eduard Bufka, účetní Zemské banky. Za náhradníky zvoleni: architekt Richard Klenka z Vlastimilů, c. k. professor při uměl. prům. škole, architekt Rud. Kříženecký, docent při české technice, Karel C. Neumann, inženýr chemik a Václ. ryt. Písecký z Králichfeldu, c. k. vrchní stav. komisař stát. drah. Dozorci spolkovými byli zvoleni: Jos. K. Chrop, sládek; Augustin Malec, úředník firmy V. J. Rott, a Frant. Růžha, kníž. správce.

Starosta vzdal dík za opětné zvolení a poděkoval členům výboru za součinnost. Vřelým díkem vzpomněl pana Ed. Bufsky, který po deseti letech vzdal se úřadu pokladníkova. Jednatel připojiv se k slovům starostovým ukázal k velmi neutěšenému stavu hmotnému, za kterého p. Bufka před deseti roky ujal se naší pokladny. Jednatel pravil, že nedlouho po ustavení Společnosti mnozí členové (hlavně mladší) usilovali o vydávání publikací, ale marně; s důrazem pak poukázal jednatel k tomu, že hlavně souhlasu páne Bufkově jako pokladníka jest děkovati, že návrh r. 1893 stal se skutkem a že Společnost má nemalou mrávní oporu, svůj »Časopis«. Zmíniv se o obtížné práci pokladníkově, kterouž s ním od počátku prováděl, vyslovil jednatel upřímný dík, jak p. Bufkovi, tak i choti jeho, paní Karle Bufkové, kteráž věnovala se pracem pokladníkem, pro dámou jistě nevábným, s obětavostí věru vzácnou. Valná schůze hmotným provoláním »Slávy« projevila s poděkováním souhlas. Památky zesnulých členů byla vzdána čest povstáním. Volných návrhů nebylo, i prohlásil starosta schůzi za skončenu.

POKLADNÍ

V PRAZE, dne 31. prosince 1902.

Eduard Bufka,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

žitnosti českých v Praze

1902.

	Účet díla »Staroměstský rynek«		Účet Společnosti		Úhrn	
	K	h	K	h	K	h
Vydání:						
Za tisk a papír »Časopisu« a »Starom. rynku« knihtiskárně Aloisa Wiesnera	374	42	2457	72	2832	14
Za tiskopisy a litografované oběžníky			217	67	217	67
Za reprodukce obrazů a fotografie	527	86	860	94	1388	80
Za kreslení znaků			90	—	90	—
Paušál administrační			480	—	480	—
Honorář za články v »Časopise«			513	20	513	20
Za známky novinářské a poštovní, poštovné a výlohy expediční	30	—	500	69	530	69
Nájemné z místnosti			158	—	158	—
Nájemné ze skříní, umístěných zvláště			40	—	40	—
Novoročné, dary, cestovné a různé potřeby administrační			76	06	76	06
Za psaní dopisů agitačních, různé opisy, doručné za poukázky, potřeby kancelářské a j.			295	44	295	44
Za koupené knihy a jich vazby			92	10	92	10
Daně			45	67	45	67
Různá vydání			40	28	40	28
Zůstatky na rok 1903:						
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Nevyplacený, ale knihovně zajištěný odkaz Fr. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
V hotovosti	92	76	2407	17	2499	93
	1025	04	8774	94	9799	98

S veškerými doklady porovnali a správnými shledali:

Frant. Dvořák Aug. Malec,

dozorcové spolkoví.

Jednatelova zpráva o činnosti Společnosti v r. 1902. Podávaje přehled činnosti za uplynulý rok mám za nutno poznamenati, že naše práce valně byla stížena, jednak přesídlením Společnosti, jednak přílišním zaneprázdněním i nemocí některých členů výboru. Ale nebylo nicého, co by snad bylo ušlo naší pozornosti.

Stále pamětlivi cílů Společnosti usilovali jsme podle potřeby o zachování některých památek a — pokud bylo na nás — hleděli jsme též o poučení členstva přednáškami ve schůzích a odbornými vycházkami.

Přes zřejmý a značný odpor korporací starožitnických a uměleckých i odborníků bylo opět jednáno o zřízení elektrické dráhy s vrchním vedením přes Karlův most v Praze. Společnost protestem č. 117 ze dne 10. II. 1902 oznámila sboru obec. starších, že nezvratně trvá na dřívějším odporu svém proti uskutečnění této myšlenky. Mile dotklo se výboru, že zamýšlenému vandalismu opěl se z důvodů historických i aestheticckých měst. radní p. Josef Jirousek, jemuž bylo za to poděkováno přípisem ze Společnosti.

Již r. 1899 upozornili jsme administraci Nár. Listů, že otiskováním inserátů obchodníků starožitností jest poškozována činnost muzejní i podporováno zavlkání našich památek do ciziny.

Byla nám sice 14. II. 1899 slibena náprava, ale přes to přece byli jsme muceni upozorniti 25. III. a 23. V. 1902 administraci k danému slibu a žádati za vysvětlení, proč slibu dbáno není.

Dostali jsme za odpověď 24. V. 1902, že »nemilá záležitost podobná přihoditi se může v návalu práce bud onemocněním, nepřítomnosti toho kterého člena, aneb byl-li insert podán příliš pozdě, ve které (době) stálé úřednictvo již přítomno nebylo«.

Pan Václav Sedláček, člen kterési divadelní společnosti meškavší na Kladně, oznámil nám, že v soukromém majetku nalézá se starý ze dřeva řezaný relief sv. Václava, o jehož kupu usilují obchodníci Steiner a Schiemfeld; žádal, aby Společnost věc zakoupila. Nebylo lze, aby některý člen výboru relief ohledal, ale upozornili jsme k němu neprodleně Uměl. prům. museum a Museum krále Českého. Prvé odpovědělo, že věc zná, ale nedbá o ni; assistent p. Dr. Boh. Matějka z Musea krále Českého relief prohlédl, ale neshledal jej dílem příliš cenným a nemohl věci koupiti proto, poňečá skutečná její cena byla se žádaným obnosem v přílišném nepoměru. Marně usilovali jsme zvěděti, kdo relief kupil a za kolik; dopis toho se týkající došel zpět již jako nedoručitelný.

V »Nár. Listech« ze dne 28. IX. 1902 byla zpráva o starých náhrobních kamenech ze XVI. a XVII. století ve Světí u Hradce Králové (náležejících Hamzům ze Zábědovic a Jiřímu Dlaskovi Vchynskému z Vchynic), jichž bylo zneužito za stavivo nějakého mostku. Snažili jsme se o nápravu, požádavše vdp. děkanu Jos. Halatu ve Všeštarech za bližší zprávu. Pan děkan odevzdal náš dopis správci p. Jos. Varmužovi jako patronátnímu komisiári, i zaslal nám pak jeho odpověď poznamenav, že »celá tato věc není nic jiného než štvani, které docela z jiných příčin pochází než ze starosti o zachování starožitnosti.«

Ale zjednavaše si zevrubné zprávy od pp : c. k. konservátora professora Em. Pippicha v Hradci Krále, tajemníka Měst. histor. musea v Hradci Králové Ludv. Domečky, přednosti dráhy Václ. Diviše Čísteckého ze Šerlinku v Pardubicích, prof. architekta Ant. Cechnera na Smíchově a posluchače techniky Jarosl. Krušiny v Praze nabyla jsme přesvědčení, že známý nám již pisatel článku měl zcela pravdu. Pan správce Jos. Varmuža nedal panu děkanovi zprávy spolehlivé. Jistojest, že o ceně náhrobků p. správce roz hodovati nemůže, jí nerozuměje, že náhrobních kamenů bylo zneužito i že p. správcem slibená náprava do dnes se nestala. Věc je teď vyšetrována c. k. místodržitelstvím.

Za návštěvy Rakovníka shledali jsme, že zvenčí při kostele sv. Trojice jsou některé náhrobní kameny, jež dříve nalézaly se v kostele sv. Bartoloměje. Poněvadž venku jsou vydány zkáze, požádali jsme městskou radu 3. XI. 1902, aby je dala přenést zase dovnitř kostela sv. Bartoloměje, kde jest místa s dostatek. Naši žádosti bude vyhověno.

Radu král. města Pelhřimova upozornili jsme 23. XII. 1902 k náhrobním kamenům a jiným kamenným památkám, jež jsou pohrozeny na cestě k Vlásenici, u nádraží, na louce v Podolcích a na cestě ke Služátkám. Žádali jsme, aby tyto věci byly umístěny jednak v kostele podle stěn, jednak v některém místě krytém. Odpovědi dosud postrádáme.

Zpráva o zkáze starobylých fresek z rozhraní XIII. a XIV. stol. v býv. kostele sv. Vavřince v Brandýse nad Labem (viz »Časopis« X. 28) způsobila, že starosta s jednatelem a zapisovatelem neváhali přesvědčiti se o věci dne 24. VIII. 1902. Bylo shledáno, že zkáza stala se dříve, než bývalý kostel, později špýchar, byl dán »Sokolu« v užívání; ale byli zároveň i požádáni přitomní činovníci Sokola, aby počínali si s všemožnou péčí a upozornění k tomu, že i pouhým cvičením jest vyvoláván značný otřes zdi, čímž fresky jsou poškozovány.

Sebrání musejní statistiky, uložené Společnosti sjezdem kutnohorským, i přes opětnou upomínu ze dne 5. VII. 1902 nedospělo kýzené celistvosti; materiál z musejí a spolků musejných nám dodaný zaslali jsme panu JUDru K. V. Adámkovi, jenž zpracování statistiky vzal na sebe. Znovu pak prohlašujeme, že nevidí se nám účelnou svolati nový sjezd dříve, dokud úkolů, vytčených sjezdem kutnohorským, provedeno nebude.

Členské schůze byly jen čtyřy: Dne 18. IV. přednášel pan docent MUDr. Jindř. Matiegka »O nálezech přirozeně zachovalých mrtvol v Čechách« (otištěno v »Časopise« X.), dne 27. IX. přečetl jednatel článek p. c. k. konzervátora L. Šnajdra »O destičkách k ochraně zá�stí u lukostřelců«, dne 3. X. četl týž obširnou stížnost z r. 1849 českých osadníků fary v. jilskés v Praze proti kázáním německým (otištěno v »Časopise« X.) a dne 15. XI. učinil p. učitel C. Merhout přednášku »O Novém Hradě u Kunratic, letohrádku krále Václava IV.«

Snaha o získání vhodných přednášek při schůzích členských byla marna; některé byly sice připovědeny — jako loni — ale odřeknutý.

Výborových schůzí bylo pět; mimo to zasedalo dvakrát týdně veškerým výborem zmocněné praesidium (sestávající ze starosty, jednatele a zapisovatele), vyřizujíc běžné věci.

Poučných výletů bylo konáno pět. První 11. V. do Doksan nad Ohří, druhý 15. VI. do Louň a Slavětina, třetí 31. VIII. do Libiše, čtvrtý 14. IX. na Zbraslav a Havlíčkovo, pátý 19. X. do Rakovníka.

Za obšírný výklad na všechny výletech zaslouží si našeho vděku starosta, pan c. k. konservátor Jan Herain. V Lounech byl nám velmi obětovným vykladačem a průvodcem architekt Kamil Hilbert, ve Slavětině vdp. farář Frant. Štědrý. Při všech výletech byla účastníkům prokazována nevšední pozornost a vzácná ochota. Srdceň děkujeme pp.: starostovi Janu Herainovi, architektu Kam. Hilbertovi a vdp. Frant. Štědrému za výklady; za všechnu péči a obětavost při výletech vdp. faráři P. Benediktu Kerblovi, řediteli panství a cukrovaru Václavu Macasovi a slavnému obecnímu zastupitelstvu v Doksanech, p. M. Lopatovi v Litoměřicích, Františku Kučerovi ve Slavětině, sl. městskému úřadu v Lounech, sl. radě krále města Rakovníka a p. radovi c. k. zem. soudu tamže Františkovi Hruškoví.

Oznámil jsme loni, že Společnost požádala okresní výbor na Smíchově za zřízení okresního muzea. Bylo nám odpověděno 20. I. 1902, že žádostí vyhověti není lze proto, poněvadž okr. výbor jednak nemá prostředků na zařízení muzea, jednak že v Praze jest museum zemské, kde vzácné předměty lze umístiti bezpečně i účelně. Ale pamětlivu důležitosti muzea právě v tomto okresu budeme důvodnou žádost svou u vhodné době opakovati. Při slavnosti odhalení pomníku Josefa Dobrovského 29. VI. 1902 v Praze zastupovali Společnost p. Jos. Svoboda a jednatel.

Spisovatel a příteli našich památek Janu Lierovi byl poslán k 50. narozeninám 27. X. pozdravný dopis; ovšem že velmi rádi blahopřáli jsme též k 50. narozeninám 18. XI. nejnárodnějšímu českému malíři, mistru Mikuláši Alšovi.

Různé svízele přivodily rozhodnutí výboru, že vypověděv nájem v »Merkuru«, uzavřel s Jindř. Bílkem, hostinským ve sv. Václ. záložně, 13. V. 1902 smlouvu nájemnou. Podle ní náleží Společnosti užívání vlastní místnosti pro knihovnu a sbírky za nájemné 14 K měsíčně a p. Bilek jest povinen ke schůzím bezplatně propůjčovati jednou týdně vhodnou místnost aspoň na 30 osob, uklizenou, osvětlenou a podle potřeby i vytopenou.

V příčině našich publikací sluší zmíniti se, že domácim i cizím korporacím vědeckým bylo zasláno po otisku článku o Typhonu Brahem z »Časopisu« roč. IX. s francouzským výtahem, jejž učinil prof. Jul. Hantich Společnosti vydaná světlotisková reprodukce stížného listu proti upálení M. Jana Husi byla znova nabídnuta za cenu sníženou jednotám sokolským, ale celkový odbytek byl menší roku předešlého. Bylo prodáno úhrnem 208 výtisků. Při své cestě do Kostnice v červenci 1902 odevzdal jednatel po výtisku této reprodukce městskému archivu tamnímu, opatrovníku Husova kamene Em. Ringlingovi, českému vinárníkovi tamže Richmanovi, a pí. Jeřičkové na Gottliebenu ve Švýcarsku, kteráž ráda vítá návštěvu z domova a jejíž syn po příkladu zesnulého otce jest ochotným průvodcem do vězení M. J. Husi.

Dílo »Staroměstský rynk v Praze« nepokročilo tak, jak bylo by žádoucí. Vyšlo pět sešitů; sešit 6. jest připraven a vyjde za krátka Páni členové z řad profesorských byli zvláštními dopisy požádání za odebíráni dila, ale věc skorem zcela minula se cíle. Přibylo pouze 5 odběratelů.

Spolkový »Časopis« a publikace, pokud nejsou rozebrány, byly zaslány České akademii.

Zástupcem Společnosti v městské komisi soupisné byl výborem zvolen opětne p. architekt Rich. Klenka, professor při uměl. prům. škole.

Některé ze spolků musejných i jednotlivci dožadovali se u Společnosti rozličných rad a pokynů, v čemž rádi jsme vyhověli. U věcech heraldických a rodopisných brán na radu knihovník, p. Ant. Masák. Předchozí valná schůze zmocnila výbor ku změně stanov mezi rokem; výbor dané moci ne-použil, neměv k tomu pohnutek.

Některí osvědčení členové odebrali se na věčnost. Na prvném místě budíž vzpomenuto vdp. Frant. X. Eckerta, faráře u Matky Boží Sněžné a spisovatele. Byl u nás rok i starostovým náměstkem a jak činnosti spisovatelskou, tak i jednáním náležel k vytrvalým obráncům staré Prahy. Pohřbu jeho súčastnil se za Společnost starostův náměstek pan Václav Brož, položiv na rakve vavřinový věnec se stuhami českých barev. Činnosti svou rád nám napomáhal lékárník pan Karel Lábler, jednatel Prům. musea pro vých. Čechy v Chrudimi. Předsednictvu musea projevili jsme soustrast nad úmrtím člena jistě horlivého. Krásný příklad opravdové sympatie se Společností projevil p. Antonín Spitzar, c. k. vrchní kontrolor cukrovaru ve Žvoleněvi, pamatovav na Společnost v závěti některým obnosem. Úředního vyřízení dosud nemáme. Mimo jmenované zemřeli loni tito pp. členové: M. Brejcha, majitel realit; Karel Geringer, farář v Modré Hůrce; Ladislav Henzl, círk. kněz v Chrudimi; Eduard Kadraha, akad. malíř; MUDr. Václ. Kallmünzer, lékař na Mělníce; Josef Růžička, úředník cukrovaru v Radboři; prof. Frant. Smolík, c. k. okr. šk. inspektor v Č. Budějovicích; dvor. rada prof. Dr. Matouš Talíř; Václ. Vaněk, přednosta stanice ve Žvoleněvi; Alois Voříšek, adjunkt c. k. okr. soudu v. v. v Sedlici, MUDr. Julius Zdeboršký, okr. starosta na Zbraslavě. — Budíž čest jejich památkce a lásky, kterouž měli k naší minulosti, přejdiž v nové pokolení!

Na konci r. 1902 měla Společnost 1843 členy; z těch bylo činných 1615, přispívajících 204, příznivců 21, členové zakládající 3.

Hlavním zdrojem příjmů našich jest zemská podpora 1000 K, kterouž obdržela Společnost i na r. 1902.

Jest naši povinností vzdáti Jeho Jasnosti Jiřímu kníž. z Lobkowicz nejv. maršálku králu. Českého, nejuctivější dík za přízeň, kterouž vždy ráčí provázeti naši žádost za zemskou subvenci. Srdečný dík vzdáváme též slavné Občanské záložně v Karlíně, dávné příznivkyni své, jež z výtěžku svého daruje k účelům našim 50 K ročně. Příznivci Společnosti jsou i některá zastupitelstva okresní, jež byla uvedena ve zprávách dřívějších.

Jisto, že Společnost stoupá ve vážnosti, i že roste. Nebylo by tak bez výdatné součinnosti některých zvláště horlivých členů. S radostí opakujeme, co řekli jsme již v minulých létech, že ve snaze v získání nových členů náleží piné uznání hlavně pp. Václ. Schmidtovi, adjunktu a Janu Sokolovi, pokladníku cukrovaru ve Zvolenévsi. Pěkného jejich příkladu následovali hlavně pp.: c. k. okr. sekretář Jaroslav Maydl v Rychnově n. Kn., Ant. Tha n a b a u e r, adjunkt techn. fin. kontroly na Smíchově, Č. Š m i d l, pošt. pokladník v Jičíně a Jindř. Tschakert, c. k. fin. rada v Plzni.

Panu prof. Dru Jos. V. Šimákovovi jsme upřímně povděční za ochotu a péči, kterouž již po šest let obětuje našemu »Časopisu«, knihovníkovi, p. Ant. Masákovovi za důkladné popisy znakové. Vše děkujeme p. redaktoru Františku Dvořákovi za velmi platné a nezíštné služby, prokázané Společnosti porizením hojných i zdařilých fotografií pro »Časopis« i pro »Staroměstský rynk«. Za ochotné otiskování zpráv o Společnosti platí náš dík slavným redakcím: České Politiky, Politik, Hlasu národa, Času, Katolických listů a Pražských novin.

Srdceň děkujeme vůbec všem, kdož Společnosti jakkoliv prospěli. Zachovejte i na dálé Společnost v přízni a lásce své! Nemohu než zakončiti přání, aby Společnost rostla i aby kulturně národní poslání jej došlo porozumění a podpory všeobecné. *Jednatel: A. B. Černý.*

V Praze, 31. prosince 1902.

Zpráva správce sbírek Společnosti za r. 1902. Dodatkem ke své zprávě loňské, kde bylo jednáno o nálezu v Želkovicích (viz »Časopis« X. 38) poukazují k »Časopisu« X. 174, kde s náležitými dodatky podávám rozbor článku, jež o nálezu uveřejnil p. řed. Jos. Felcman v »Památkách archaeol.« XIX. 168—174. — O krocích, jež Společnost učinila na zachování památek, šíře zmiňuje se zpráva jednatelská; sám měl jsem loni pouze jednou přiležitost pokusit se o zachování hromadného nálezu mincí Asi v červenci 1902 kolovala zpráva o nálezu mincí v kterési osadě poblíž Prahy. Jména osady z podstatných příčin neuvádí. Spěchal jsem k zámožnému majiteli, který se mnou sdělil, že mince byly nalezeny při rozširování chléva v zemi na dvoře jeho usedlosti. Dělnici spozorovavše, že z nádoby hrnou se peníze, vybrali všecky nález a v ústraní podélili se o mince. Ale neshodnouvše se postoupili zbytek majiteli, který snažil se získati i ostatní. Nádoba byla barvy bleděžluté, uvnitř polévaná hnědě; sestavit ji není lze, poněvadž dělníci rozobili ji při nálezu. Bylo nalezeno: 6 dukátů uherských králů Matyáše Korvína a Vladislava I., pak jeden původu mně hned neznámého, asi 400 grošů a malých penízků českého krále Vladislava I. Jagajlovce, konečně jeden šílikovský tolar rázu obyčejného. Žádal jsem majitele za povolení abych směl nález vědecky oceniti v našem »Časopisu«, i nabízel jsem jemu Společnost za prostředníka, chtěl-li by věci prodati. Zatím zvědělo o nálezu četnictvo a zpráva objevila se i v denních listech bez přesného označení naleziště. Snad bylo o nálezu vyrozuměno i Museum krále Českého; majitel sdělil se mnou při druhé návštěvě, že s ním assistent musejní p. Dr. Boh. Matějka vyjednaloval o získání nálezu.

Byl majitelem ujištěn, že nález zatím si podrží, aniž něco z toho rozdá či prodá, a že později vše odevzdá Museu krále Českého, upustil jsem od dalšího jednání. Ale jsem odhadlán — dovolí-li mi čas — popsatí nález v »Časopise«, ač-li povoláněji o to se nepokus.

Přesídlením Společnosti bylo pro sbírky a knihovnu zjednáno místo vhodnější, kde bude lze vše konečně roztrídit i zapsati starý materiál. Knihovna vzrostla tak, že byl jsem nucen postoupiti p. knihovníkovi dvě skříň, čímž vznikl zase nedostatek místa. Tomu bude odpomoženo rozdělením materiálu na některá z českých muzeí.

Sbírky vykazují za r. 1902 nemnoho přírůstků. Darovali P. T. pp. Jan Korecký, c. k. official kraj. soudu v Chrudimi: 2 fotografie (staré radnice a jejího průčeli s českým nápisem v Lanškrouně), K. Kulhánek na Smíchově: jednou celou nádobu a 5 zlomků z nálezu u Lžovic, 48 otisků různých

pečetí (32 ve vosku, 6 v sádře, 5 na papíru), 2 nádoby z obvodu assanačního v Praze a 4 archivalie, J. F. Langhans, c. a k. dvorní fotograf v Praze: fotografií mříže u hrobů sv. Ivana pod skalou. Vyslovuje P. T. dárcům jménem výboru upřímný dík těším se, že Společnosti nejen zachovájí přízeň svou, ale že i ostatní P. T. členové budou následovat jejich příkladu.

*Jos. A. Žíra,
t. č. správce sbírek.*

V Praze, 31. prosince 1902.

Různé zprávy.

Románské a gotické fresky v Hosíně. V listopadovém sešitě Květů 1902 vypisuje Lud Kuba fresky v kapli hosínské v již Čechách, jež svědomitou, ba úzkostlivou prací odkryl a obnovil. Obnovu provedl tak jak a tak bychom přáli si všude: budoucnu zachoval, jen doceluje části zničené a silně poškozené; jinak zachoval přesný ráz i ducha starých mistrů. Žaluje, že nebylo tak jednáno při restauraci fresek jindřichovohradeckých i jiných, kde restaurátor vlastně obrazy přemaloval a zkazil.

Fresky hosínské jsou v kůru z doby románské, znázorňující utuhlý majestát Trojice; později, jež datuje Kuba k době Přemysla II., vyličují legendu o sv. Markétě.

Do krásné již budovy české historie uměny freskami hosínskými přibyl nový ušlechtilý článek. Díky obětovnému zachranitelu!

K životopisu Jana Táborského z Klokočské Hory. Jak v tomto časopise roč. IX. str. 1. bylo uvedeno, není dosud známo jméno rodičů tvůrce orloje. Nyní však podařilo se mi najít následující zápis, z něhož vysvítá, že matka jeho jmenovala se Alžběta, a že jako vdova po manželi svém, který byl patrně postříhačem v Táboře, přišla se synem do Prahy. Zápis ten zní:

Alžběta postříhačka Mikulášova z Tábora stojící osobně v radě — oznámila, že těch X kop m, kteréž se jí měly položiti za zahradu za rok sv. Havla minulého při právě táborském, mocně dává Janovi, synu svému. A týž Jan, syn její, hned tu stoje před námi pověděl, že těch X kop, sobě od máteře daných, mocně dává a tímto zápisem vzdává Samuelovi postříhači, bratu svému. — Při tom táz Alžbětu i to doložila: kterýžbykoli a kde na čem jaký jí statek náležitý po smrti její zůstal, buď na penězích gruntovních nebo sirotčích — že ten vešken statek mocně dává a odkazuje Regině, dceři své. V tom aby jí žádný z dětí též Alžběty žádné překážky nečinil. — Actum in consilio Feria II. die Conversionis Pauli anno cc XXXV. (Rukopis městského archivu č. 2191 fol. 314.)

J. Teige.

O posekaní hraničních dřev u Jamného na Krumlovsku r. 1549. Petr Doudlebský z Doudleb, hejtman na Krumlově, žádá Martina Lapačku, měšťána v Čes. Budějovicích, aby za nedovolené poražení hraničních stromů u Jamného učinil jeho pánu nápravu. V Č. Krumlově, dne 10. dubna 1549. Slovutný pane Martine Lapačko, příteli muoj milý! Oznamuji Vám, že jest Jego Mti zpráva učiněna, kterak by ze vsi Jamného poddání Jich Mti pánuov, k špitálu Krumlovskému náležející pod zápoředí Vám gruntovních lesuov něco prodati měli mimo vuoli panskou. A Vy davše jej posekatí, mezi tím jsou dvě dřeva hraničná pořata, na drva sdělána. I na místě Jich Milosti pánuov puoručíkuov za to Vás žádám, že Vy to Jich Milostem pánuov tak, jakž zřízením zemským jest vyměřeno, kdo by komu dřeva hraničná dal posekatí, k nápravě přivedete; neb pokud by se toho od Vás nestalo, znáti muožte, že by páni puoručíci, Jich Milost, museli té cesty pohledati, kudy by taková věc pánuov z Rožmberka od Vás měla k nápravě přivedena býti. Odpovědi žádám, kterú bych se spravití mohl. Datum na Krumlově, v středu po sv. Ambroži leta cc XLIX. Petr Doudlebský z Doudleb, hejtman na Krumlově, Slovutnému pánu Martinovi Lapačkovi, měšťánu v Budějovicích Českých, příteli mému milému. (Koncept na papíře v knižecím archivě v Krumlově: I 5 B. Pa 7 d.)

Hynek Gross.

Příspěvek k časovému určení neolitické keramiky v Čechách.

L. Šnajdr, c. k. konservátor.

(Dokončení.)

Po keramice, ozdobené otisky motouzu, nacházíme ve východních Čechách jen skrovné stopy. Nepřihlížíme-li ke známému pohřebišti bylanskému u Českého Brodu, které nutno počítati již mezi pohřebiště středních Čech, znám z krajů dale na východ položených pouze:

Vrchní část nádoby, ozdobené otisky motouzu, z Radimi (vyobr. u Píče, Čechy předhistorické, svaz. I., tab. XXXVII., obr. 2.),

pohár s vysokým hrdlem, otisky motouzu zdobeným z farské zahrady u Velimi, v příčině jehož nalezení nic bližšího známo není (vyobr. v Píčově Výzkumu I., str. 51. a Píč, Čechy předhistor., sv. I., tab. XXXVI., obr. 7.).

střep, ozdobený po celém povrchu hustě vedle sebe položenými otisky motouzu, který nalezl před 25 lety prof. Kalousek na písčité výspě v lese mezi Novým a Starým Kolínem (v mé sbírce), a

vysoký pohár s otisky motouzu, nalezený při skrčené kostře dětské v cihelně Horákově u Čáslavi (vyobr. v Památkách arch. XVI., str. 579).³³⁾

Nad cihelnou touto, ve které nachází se keramika neolitická v ohništích a v jamách, zvedá se čáslavský Hrádek, opevnění

³³⁾ Také na Moravě (kam Červinka omylem klade nález čáslavský poháru zvoncovitého k Horákovu) není keramika s ozdobou motouzovou o nic hojnější, než v Čechách východních, a vyskytla se také zde jen podél obchodních dráh, krajem tím vedoucích (Viz článek můj „O měděných sekýrách hradeckých v Pravěku“ I.); ve Slezsku byl nalezen jeden pohár při kostře spolu s kamenným mlátem na pohřebišti rázu únětického v kraji Německém. (Dvě nádoby s ozdobou motouzovou, nalezené v Dol. Slezsku, souvisí původem svým s Poznaňskem a Branibory, nemajíce nic společného s našimi poháry. (Brunner, Nachrichten üb. deut. Alterthumsf. 1899, str. 81.)

nepatrých rozměrů, s kulturními vrstvami určitě od sebe se lišícími, a v nejnižší z vrstev těch (ležící již na pouhé skále a obsahující hojně střepy rázu keramiky terramarové, množství drobných nástrojů pazourkových, ale zároveň též artefakty, zhotovené z mědi aneb z bronce, podobné předmětům z pohřebišť rázu únětického) byl nalezen malý střep, zdobený třemi otisky motouzu, avšak ani stopa po neolitické keramice, ani starší (volutové) ani mladší (vypíchané)!³⁴⁾

Takovou též keramiku terramarovou nacházíme na maličkém hradišti, na skalce nad mlýnem Cimburkem u Hory Kutné ležícím³⁵⁾

Třetí takové sidliště leží v krajině jičínské nadé vsí Veliš a nad neolitickou osadou Bukvickou na temeně čedičové homole (hradního vrchu velišského). Osada tato jest zvláště tím zajímavá, že obyvatelé její pochovali zemřelého druhu svého uprostřed sídliště, na nepatrné ploše stlačeného. Kostra, nalezená při lámání kamene před několika lety, byla vyzdobena dvěma imitovanými náramky spiralovými z bílého broncového plechu (vyobr. viz Montelius, Chronologie der ältesten Bronzezeit) a měla okolo krku řetěz, sestavený z 12 jantarových perel, 9 ulit kelnatkových, 1 neb 2 broncových svitků trubičkových, 3 skutečných škeblí srdcovek (*cardium*) a broncové imitace jedné takové škeble (vyobr. viz Památ. arch. XV., str. 319. a Píč, Čechy předhist., sv. I, obr. 31.). Mrtvolu pochovali nejspíše z bázně před oloupením do středu sídliště; jest velice pravdě podobno, že obyvatelé sídliště byli cizinci, a malé, pevné osady na Veliši, na Hrádku čáslavském a na hradišti kutnohorském že byly obchodními faktoriemi cizího lidu, jehož příslušníci s výrobky z mědi, zlata a bronze z jižnějších končin (Uher) do Českých zemí přicházeli.

V kulturní vrstvě, pokrývající skalní temeno i boky homole velišské, nalezl jsem pod základy středověké věže, chránící druhou bránu, před lety maličký srdcovitý hrůtek z pazourku a blízko něho množství střepů, z nichž podařilo se mi sestaviti dvě velice zajímavé, červenožluté nádoby, chované nyní v městském muzeu jičínském. Jedna z obou nádob (s rozevřeným kuželovitým vrchem a čtyřmi oušky) shoduje se s nádobou, kterou nalezl R. Kulka na malém hradišti holasovickém (Kreuzendorf) u Opavy (Mittheil. d. Wiener anth. Gesell. 1889, st. 13 ff.), a s nádobou, kterou našla baronka Wattmannova u Rudy Rožaniecké za Sanem na hranici haličsko-volyňské spolu s flintovou sekýrkou (Verhandl. der Wiener anth. Gesell. 1884, p. 111); druhá nádoba, hluboká mísa, jest opatřena dvěma pupísky těsně vedle sebe na hraně mezi kuželovitou

³⁴⁾ „Zajímavé je, že ani jediný střípek tu nebyl s vypíchaným ornamentem, jako v cihelně obecní; tamta osada jest mnohem starší“ (list konservátora Čermáka ze dne 26. března 1893).

³⁵⁾ Kutná Hora i Čáslav leží na prastaré obchodní dráze (cestou na Habr), vedoucí od Labe (ze středních Čech) k Jihlavě a Dyji a podle těchto a podle Moravy k Dunaji a dále do Uher.

nízkou částí hořejší a dolejší taktéž kuželovitou, ale mnohem vyšší částí umístěnými; od pupíků vedou dvojité reliefové (vypouklé) stezky k okraji nádoby (vyobr. v Mittheil d. k. k. Central-commission 1883, st. XXXI.). Mimo nádobu celou sestavil jsem ze střepů ještě značnou část takové nádoby druhé a zbyl ještě střep s provrtaným pupíkem takovým z nádoby třetí (v mé sbírce). Stejný motiv nacházíme při nádobě podobného tvaru (s dvěma kolmo provrtanými pupíky vedle sebe a pouze na jedné straně nádoby umístěnými), vykopané z hrobu kostrového u Kamena (Jordansmühle) v Německém kraji pruského Slezska, a na nádobách z hrobu velvarského. Tento (velvarský) z velikých kamenných desek sestavený hrob kostrový obsahoval vysokou nádobu, ozdobenou vypouklými žebry; dvě hluboké misky, opatřené vždy dvěma provrtanými pupíky vedle sebe, od kterých vedou vypouklá žebírka neb stezky šikmým směrem nahoru k ústí nádoby; ulomené ucho měsíčkové (ansa lunata), široký náhrdelník z bronzového plechu, dva spiralové náramky s obvody těsně k sobě sraženými (nikoli imitace jako u velišského), kamenný klínek, řetěz sestavený z ulit kelnatek s ochrannými pouzdry z bronzového plechu, škeblí srdcovek (skutečných i z bronze napodobených) a několik set malých perliček a kotoučků, vyřezaných z látky škeblové (perleti).³⁶⁾

Takové obchodní faktorie s touže keramikou terramarovou, již jeden člen (střepy žíhané, které vypadají, jakoby někdo byl otiskl na břichu měkké ještě nádoby pletivo ze sítiny) teprv nedávno profesorem Virchowem z Tomincovy jeskyně u sv. Kanciana v Rakouském Přímoří a Pavlem Reineckem z vrchu Wartberku u Kirchberku v Hessich (Zeitschrift für Ethnologie 1899) německému učenému světu předveden byl, nacházíme též v středních Čechách kolem Prahy. Jsou to: ode dávna známé hradiště šárecké (t. zv. Kozákova skála), jiné hradiště naproti předešlému za roklí Džbánem na skále ležící (t. zv. Šestákova skála), Slanský vrch nad Slaným, návrší Homolka u Stehelčevsi, skála Řivnáč nad Levým Hradcem u Roztok a Zámka u Bohnic.

Všecky tyto malé, opevněné osady (největší z nich jest hradiště Zámka o 60.000 až 70.000 m^2 plochy, potom hradiště na Kozákově skále a na Slanském vrchu obě asi o 30.000 m^2 , Hrádek čáslavský zaujmá plochu asi 18.000 m^2 , Řivnáč asi 4000 m^2 , některá jiná jsou ještě menší) jeví typickou keramiku terramarovou s uchy měsíčkovými (ansa lunata), nádoby s otisky jakoby pletiva sítinového na břišní ploše, dlouhá uška rourovitá, vlysy obloučkové pod okrajem ústí atd.³⁷⁾; hradiště taková v středních

³⁶⁾ Památky XV., tab. XI. a Píč, Čechy přehistor., sv. I., tab. VII

³⁷⁾ Jedna taková nádoba byla nalezena v sídlíšti nad mlýnem Vavříinem u Řeporyj, jinou nalezl vídeňský malíř Fischer na hradišti Senohrabském nad Oslavou na Moravě (Mitth. der. k. k. Cent. Com. 1897, p. 11.), kde byla nalezena též měděná sekyra rázu uherského. Obě nádoby shodují se nápadně s velikým střepem z jezerní osady Seewalchen v jezeře Atterském (Mitth. d. Wiener anthr. Ges. II.).

Čechách obsahují mimo to keramiku s ozdobou motouzovou (amfory i poháry s vysokými hrdly) a keramiku rázu bernburského (charakteristické pruhy složené z malých krokviček). Široké ucho, pokryté takovou ozdobou, bylo na podzim nalezeno na poli u Rosnice, blíže Hradce Králové, kde před lety nalezena byla sekýrka měděná.

Celá nádoba, nalezená na Řivnáči, má měsíčkové ucho a jest při tom ozdobená otisky motouzu. (Píč, Čechy předhistor. sv. I., tab. XLIV., obr. 12.)

Na všech sídlištích těch byly nalezeny nástroje a zbraně z kamene a z bronce zhotovené, na Řivnáči p. Ryznerem bronzová dýka s rukojetí (ovšem ulomenou), podobná dýce nalezené v moře u Turovic (na Holešovsku) s poháry zvoncovitými; já jsem nalezl čepec spálené sekýrky flintové s facetovanými hrany.

Domnívám se, že v těchto středo- a západočeských faktoriích dála se výměna zboží mezi obchodníky zlatem a bronzi z jihu přichozími se strany jedné a obchodníky od severu přichozími, kteří přiváželi jantar a bezpochyby též sůl³⁸⁾, a že následkem toho nacházíme na hradištích těch jednak keramiku terramarovou uherskou (representující obchod zlatem a bronzi), keramiku motouzovou, durynskou (obchod solný) a keramiku bernburskou, přicházející od severozápadu s jantarem.

Sídliště, kterému příslušelo pohřebiště bylanské, nebylo dosud nalezeno; možná, že jest jím nedaleké hradiště přistoupimské. Pohřebiště bylanské obsahuje ve své východní části převahou hroby z doby hallstattské (s nádobami malovanými) a prototěnské (náhrdelníky zapínací, otevřené náramky, zakončené paličkami, a fibule, ozdobené na hlavě i na patce ptačími hlavičkami).³⁹⁾

³⁸⁾ Ještě v X. století přiváželi do Čech sůl z Dobrosoli, a právě okolí toho města jest neobyčejně bohatý nález zlata, měděných a starších bronzových předmětů. Možná, že na obchodě tom zakládá se i název města Slaný, který může znamenati jen bud' »slaný pramen«, po kterém ale u Slaného není stopy, anebo »slaný hrad«, což by ovšem dosti dobře hodilo se na osadu, ze které sůl po širém okolí se rozvážela.

³⁹⁾ Velmi často bývají fibule takové nalezeny pospolu s fibulemi certoskými i lukovými, s náramky, zakončenými paličkami, se skleněnými perlami, hallstattskými sekáči atd. při kostrách pod mohylami pochovaných v Horní Falci a v Horních Frankách (Correspondenz-Blatt 1902, čís. 7. a 8.). V Čechách severovýchodních kultura prototěnská vyskytla se až dosud jen na pohřebišti holohlavském na Chlomku (náramek zakončený paličkami v popelnici, viz Mith. d. k. k. Cent.-Com. 1897, str. 6, obr. 3), na pohřebišti popelnicovém na Hořánkách Redic (5 otevřených náramků, zakončených kuličkami v museu pardubickém, viz Pam. XV., tab. 10.) a nejnověji na pohřebišti pláštěnickém u Moravan: četné náramky paličkové s bronzovými a železnými meči t. zv. tvaru hallstattského (dle P. Reinecke zanikají tyto železné meče se širokým jazykovitým řapem před rokem 700 př. Kr.), bronzovými i železnými fibulemi t. zv. rázu uherského o jedné spirale kotoučové a jednom peru šroubovitém, skleněnými perlami s očky, železnými sekýrkami a bronzovými udídy (jako v mohyle zábořské).

Fibulky takové povstaly zvrhnutím z krásných fibulí, zakončených na hlavě i na patce lidskými tvářemi a zvířecími hlavami, vzniklých asi na konci VII. a na počátku VI. stol. př. Kr. na základě plastiky řecké v sousedství Massilie.⁴⁰⁾ V Čechách známe takové z Kyšic (Pam. XII., tab. XVI., Píč, Čechy II., st. 50.), z Královic u Plzně (Franc, Zprávy z musea plzeňského v Mitth. d. Wiener ethn. Gesell. 1896, str. 36.), kde byla nalezena v hrobě kostrovém pod kamennou mohylou spolu s mečem těnským a s hallstattským sekáčem (36,5 a 10,5 cm dlouhým a 6 cm širokým); fibule jest úplně zachovalá a sestává ze 7 bronzových a jedné železné části (osy); patka představuje ptačí hlavu; dále patří sem i fibule přemyšlenská s hlavou koňskou (Píč, Čechy III., tab. II.), fibule z Týnce Panenského (Píč, Čechy III., p. 22. a Český lid III., st. 572.), pak fibule nalezená Felcmanem v mohyle na Tursku u Chýnova (Pam. arch. XX., str. 44.).

Náramek paličkami zakončený a náramek osmičkový nalezl prof. Hladík také na žárovém pohřebišti u Měníka (Píč, Výzkum I., st. 98.). Za to jest velmi pochybné, zdali fibulka těnská v museu bydžovském pochází z Měníka (v popise výkopky není aspoň ani zmínky o ní) a ne spíše z cihelně bydžovských. Také těnská fibule tvaru ranného, v zemském museu mezi bronzovými nálezy z Měníka vyložená, ukazuje již svým odchylným patinováním, že ležela spíše u tělesného těla, než v popelnici.

V sousedství Čech jest kultura prototěnská zastoupena na popelnicových pohřebištích slezských (Brauchitschdorf v kraji bukoveckém, Hejnov-Haynau v kraji zlatohorském, Domajovice-Thomaskirch v kraji olavském, Vejslavice-Woischwitz, Čouš-Crasz, Tschansch a Uhrov, Wegrow, Wangern v kraji vratislavském) a poznaňských (Kazmierz a Zaborowo) otevřenými náramky s paličkami vedle bronzových a železných mečů, jako je zárybnický (jeden s bronzovou kuželkou na konci řapu jako v Hallstattě), uheršských fibulí o jedné spirále, železných palstavů s úsky (nedávno na Moravě u Biskupství se železnými udidly jako jsou bylanské), širokých břitev o jednom břitu i mečů a fibulí latěnských.

⁴⁰⁾ Reinecke v Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde 1901, str. 48. Ale další učení jeho, že nejstarší fibule těnská s patkou pozdvíženou povstala z fibulek s ptačími hlavičkami, které nebyly dalšího vývoje ani schopny, jest jistě mylná. (Přemyšlenská fibule byla nalezena pohromadě s fibulkou již těnskou a s dvojdílným náramkem puklicovým jen málo od náramku z Býčí Skály se lišícím a kostrovým hrob přemyšlenský hrozí zvrátiti všecka dosavadní učení o latěnské kultuře v Čechách, jak co do původu tak i co doby vzniku.) Dle všeho povstala fibule těnská u adriatických Venetů z fibule lukové (Armbrustfibel) a dostala se od nich obchodem spolu s náramky osmičkovými, žlutými korály s bělomodrými očky a s keramikou na kotouči hrnčířském točenou (srovnej vázy z Pasohlávek na Dyji v brněnském museu s vázami ze Sv. Lucie v Přimoří) nejprve na Dunaj, pak na Moravu a odtud s náramky puklicovými, jichž moravské prototypy Wankel v Býčí Skále spolu s bronzovými, žebérkoványmi věderky ze VII. století před Kristem a se železnými palstavy s úsky byl nalezl, až do Čech. Již Evans vysvětluje náhlé vystoupení nové keramiky v Gallii vlivy Venetů severoitalských a také dr. Píč vidí aspoň na naší keramice těnské vlivy severoitalské. (Píč, Starožitnosti země České III., st. 50./51.) Také Hörnes soudí, že celá kultura latěnská povstala u Venetů (Urgesch. d. Kunst), čemu Reinecke, který dává kultuře latěnské povstati působením a v pozadí Massilie, ovšem odporuje (Corr.-Blatt 1900, č. 4.).

V severním Německu byla nalezena jen jedna v Nieder-Schönhausen blíže Berlína (Undset, Eisenzeitalter, tab. XXII. a str. 240.), kdežto na Rýně středním u vtoku Mohanu hojně se vyskytuji.

V části západní pohřebiště Bylanského byly objeveny převahou hroby starší s kostrami skrčenými. Uprostřed hrobů mladších vyskytla se jáma s mnoha střepy, ze kterých sestavili hrnec s uchem měsíčkovým, a dva hrnce rázu keramiky bernburšské (latorfské, Píč, Čechy předh. I, pag. 110.). Kostrové hroby starší byly opatřeny bohatě amforami a poháry, ozdobenými ornamentem motouzovým. Skoro uprostřed pohřebiště byl r. 1899 nalezen hrob kostrový, který obsahoval malíčkovou bronzovou dýku s řapem bez nýtů, celkem jen 72 mm dlouhou a dýce stelčevesské, větší ovšem, docela podobnou, 2 pazourkové hrůtky, několik knoflíků z kosti vyřezaných, dvě kamenné destičky pro ochranu zápešti lukostřelců a pět skvostných pohárů zvoncovitých.⁴¹⁾

V několika z hrobů kostrových starších byly nalezeny vedle nádob s ozdobou motouzovou pouze nástroje kamenné, v jiných s takovou též keramikou vedle nástrojů kamenných i šperky z kovu (mědi) a z jantaru. V jedné jámě bez kostry vyskytl se pazourkový nožík, polovice kamenného mlatu, malá bronzová dýka s dvěma nejty, perly jantarové a kostěné šídlo. Prohnuté kamenné sekyromlaty, nalezené v hrobech č. 31. a č. 35. jsou očividně zhotoveny dle vzoru měděných sekyromlatů, z nichž jeden u Křince nalezený, v městském museu nymburském se chová.

Pohromadě s keramikou terramarovou vyskytuji se ve středních Čechách ještě veliké mísy na konických nožkách a malé, váčkovité nádoby, ozdobené zvláštní ornamentikou, jaká i ve Weikersdorfu v Dolních Rakousích vyrytá (Spöttl, Mittheil. der Wiener anthr. Gesell. 1890, p. 68.) i namalovaná (Palliardi, Neolithische Ansiedelungen, tab. V.), s takovými též mísami na nožkách nalezena byla. Několik takových nádob bylo nalezeno v cihelně Mailbekově a v pískovně Reiserově u Podbabu. V hlíně, kterou jáma u Mailbeků, obsahující celou misu takovou, zaházena byla, vyskytovaly se, jak jsem osobně se přesvědčil, střípky z nádob ozdobených vypíchanými pásy, tedy najisto starších než mísá.

V pískovně Reiserově nalezl p. Jíra misu na nožce naplněnou spálenými kostmi a vedle ní tři menší nádoby, z nichž dvě ozdobami rytými a křidou vyplňenými pokryty jsou. Jiné nádoby téhož rázu byly nalezeny na hradišti šáreckém, v Roztokách a v starších jámách v přehradě levohradeckém⁴²⁾ a souvisí očividně s podunajskou keramikou z Butmiru, Lengyele, Tordoše a z Lunního jezera (Mondsee) v Horních Rakousích. Pavel Reinecke v pojednání svém vším právem poukazuje na keramiku tuto, jakožto keramiku doby přechodní z doby neolitické do doby kovové, a klade zvláštní

⁴¹⁾ Dle laskavé zprávy nálezce p. A. Formánka v Bylanech.

⁴²⁾ Píč, Starož. země České I., tab. XLI., obr. 15.; tab. XXXV., obr. 2. a tab. XLVIII.

důraz na vyskytování se keramiky této ve Slezsku zejména u Kamena (Jordánsmühlē). U Kamena byly v hrobech kostrových nalezeny takové mísy na konických nožkách, váčkovitá nádobka s onou charakteristickou ozdobou, hluboká mísá s dvěma úšky vedle sebe na jedné straně téhož rázu jako velišská, mísá na vysoké válcovité nožce, jaké vyskytuje se v Lengyeli — takové byly nalezeny také v Tordoši — a při tom ještě i maličká miska pokrytá velmi prostým, vypíchaným ornamentem pospolu se spirálovými náramky a rourkami, vesměs z mědi zhotovenými (Schlesiens Vorzeit im Wort und Bild VII., st. 540.).

Střepy takových nádob, jako jsou kamenské misy na válcovitých a konických nožkách nalezl jsem, když před několika lety v Lochenicích odkopával po požáru a rozvázel po polích nejvyšší místo svého nádvoří p. Pešek, vlastník usedlosti č. 41. na návrší mezi údolím labským a dvěma struhami ležící. V černé kulturní vrstvě vyskytly se tu mezi střepy pazourkové nožky, kus mlatu a kamený vývrtek, ale ani stopa po keramice s vypíchanými pásy; všecky střepy jsou bez ozdob, prostě hlazeny, ale i bez nátěru tuhového. Nález tento, jakož i okolnost, že v politickém okresu královéhradeckém již na čtyrech místech nástroje měděné se vyskytly, že tu bylo učiněno kolik hromadných i jednotlivých nálezů zlatých závitů, jakož i směr, ve kterém vyskytuje se nálezy předmětů měděných a hromadné nálezy předmětů bronzových v sousedním Slezsku, činí velice pravdě podobným, že keramika terramarová zároveň s měděnými předměty z Moravy podle Svitavy a Svatcavy, sedlem, kterým kdysi křídové moře České hluboko na Moravu zasahovalo, pak podle Trstenice k Týnisku, potomními Albrechtickými lesy k Hradci Králové, podle Labe a Medhuje k průsmykům Náchodskému a Kladskému (pod Brdem) a odtud po Nise a Sléze do středního Slezska se dostala. Tedy touž cestou, kterou dávno před tím lid neolithický s keramikou vypíchaných pásů (jen taková vyskytuje se v některých krajích středního a dolního Slezska) z Čech ke střední Odře proniknul.

Ze všeho prve uvedeného vychází s dostatek, že učení českých praehistoriků o prioritě ozdob volutových a píchaných pásů před ozdobami motouzovými přes všecky námitky pp. Goetze, Reinecke i Píče jest správné, že keramika volutová a keramika ozdobená píchanými pásy a krovemi téměř po celou dobu neolithickou u nás výhradně panovala, než vnikla do západních a středních Čech (do okolí plzeňského a pražského) na samém konci doby neolithické západní (durynská) keramika s ozdobou motouzovou a polabská keramika bernburská, v stejný pak čas do Čech východních z Uher přes Moravu současně neb o málo později než poháry zvoncovité keramika terramarová s (Píčovou) podunajskou keramikou páskovou o bílé křídové výplni a pospolu s mědi, zlatem a později též směsí mědi s címem, to jest dnešní t. zv. bronzi.

Květena okolí Potice n. M. a sousedních obcí pruských s českým obyvatelstvem v mluvě a praxi lidové.

Napsal odb. učitel Jos. Šulc.

(Dokončení.)

Dvoudělošné. A. Bezkorunné. *Jehnědokvěté. Jíva.* Kočičky polykají se o Velikonocích, aby nebolelo v krku. Kravám dávají se do prvního pití po otelení, aby nebyly nikdy nemocny.

Ořešák vlašský. Listí přidává se do koupeli.

Dub rozeznávají »mužský« (letní) a »ženský« (zimní); pojmenování to je zajisté obdobně převedeno s některých stromů dvojdomých (vrbovitých). Lýko dubové přikládá se na bolavá místa těla (»pro sbíráni bolnýho«). Suché rozemnuté listy dubové přikládají se na vředy.

Listy olšové slouží k čištění boláků a ran.

Pryšcovité. Šťavou pryzcovou maží bradavice, aby zmizely.

Na bážanku lesní nedostalo se lepšího jména než »čka«; odvar dává se pítí dobytku při zácpě.

Kopřivovité. Kopřiva menší či žahavka sluje »žížala«; odvar pijí lidé slabého dechu.

Merlíkovité a rdesnovité. Merlík všeobr slove »radlička«, »psoser«, »soser« neb »seser«; jest oblíbeným prostředkem domácím na rány.

Merlík bílý a j. lebedu zahradní i lebedku rozkladitou nazývá lid »lebedami«.

Rdesno obojživelné, červivec a blešník zovou se »vrbicemi«. Rdesno pálečník sluje »vrbice štíplavá« neb »tureckej pepř«. Rdesno truskavec či »trouskavec« přikládá se na rány. Rdesno hadí kořen nazývají prostě »certův« neb »hadí kořen« dle hadovitého oddenku. Oddenek strouže se, načež užívá se proti žaludečním křečím.

Štovík obecný i menší slovou »kyselinčí«, u dětí též »svatojánské chleba«, květy a plody jejich pak »vši«. Štovík kadeřavý (*Rumex crispus*) popletl si lid se štovíkem koňským (*R. hydrolapathum*) a nazývá jej takto, kdežto pravý koňský štovík v okolí jen velmi pořídku se vyskýtá. Listy štovíku kadeřavého slují »buličí jazyky«; kladou se na rány, aby odjmíly horkost.

Podražcovité. Kopytník evropský zove se v lidové mluvě »kopydlant«. Najedl-li se prý někdo něčeho jedovatého neb nezdravého a chce to zvrátit, musí trhati »kopydlant« přímo vzhůru a brzo se prý dávení dostaví.

B. Srostloplátečné. Zvonkovité. Všecky druhy zvonků slují u lidu »zvonky« neb »pleskáče«; odvaru z vonku okrouhlolistého užívá se při bolestech vnitřních.

Pavinec obecný (viz čertkus!).

Řepka klasnatá, hojná na lukách pohraničných, nemá jiného jména než »paličky«.

Brčálovité. Brčál menší jest v okoli rostlinou dosti řídkou, také v zahradkách pěstovanou; sluje »baryínek«.

Hořcovité. Vachta třílistá, »vodní« neb »hořký jetel« vůbec zvaná, jest rostlina dosti vzácná; kořenáři přinášejí ji z kladské vsi Bukoviny, od Červeného Kostelce, z Malé Čermné a odjinud. Několik rostlinek bývá také v okoli Hlavňova blíže Police n. M. Jistý kořenář vyprávěl mi o vodním jeteli, že se hodí vůbec pro každou nemoc, neboť každý neduh původ svůj má ve zkaženém žaludku, a vodní jetel prý vytráví i hřebíky; třeba jej prý užívati denně místo kávy, ale vždy bez cukru.

Zeměžluč obecná (»zeměžluč«). Odvaru užívá se při porušeném trávení a j. nemozech.

Svlačcovité a jirnicovité. Obecné jméno svlačců jest »slatec«.

Plamenka latnatá (*Phlox paniculata*), u mnohých »židu fous« nazývaná, jest v zahradách dosti hojná.

Kozlíkovité. Kózlík lékařský či baldryán, ač hojný, jest znám jako léčivá bylina také lidem, kteří zvláště vynikají znalostmi z herbářů čerpanými.

Jitrocelovité. Jitrocel kopinatý slove v lidové mluvě »clínik«, »celník« nebo též »svárník«, jitrocel prostřední a větší »jitroci«. Šlávy všech, zejména však j. kopinatého, užívá se na čerstvé rány; k tomu účelu rozmačká se několik listů nebo se vytlačí také z nich a na ránu nakape. Pro všecké plicní neduhy (»rány na plících«) vyvařují »celník« několikrát po sobě až do houštky syropu, šlávu pak procezenou slijí do láhve a uschovají. Jinde svařují pro prsa jitrocel kopinatý s plicníkem (*Pulmonaria officinalis*) a j. rostlinami, pročež sluje též »svárník«. — Stvoly jitrocelové (»clínikové hůlky«) pomáhají mládencům a panenám k poznání budoucího jich štěstí. Váží je totiž jako stvoly střtin, aby poznali, vyplní-li se přání jejich.

Složenokvětné. **Čekankovité**. Čekanka obecná. Odvar její dává se koním piti při chřípce. Jinak užívají čekanky dle návodů z herbářů čerpaných.

Smetanka obecná či pampeliška (*Taraxacum officinale*). Jest výbornou přísadou dobytku do piti, do píce zapařené (»paření«) i do řezanky. Rostliny rýpou se i s oddenky a služí »rejpánky«; jinak zove se smetanka všude obecně »jarní mléč« nebo pouze »mléč« na rozdíl od »mléčí letního«, pampelišky to kopinaté a podzimní (*Leontodon hastilis* a *L. autumnalis*).

Škardu, jestřábník, prasetník, mléč, lóčiku, hořčík, jakož i obě posledně jmenované pampelišky lid nesnadno rozehnává a nazývá je všeobecným jménem »mléči«; věsenka nachová sluje »hadí mléči«.

Koží brada východní slove u lidu »smetaník«. (Jinde zove se tak odkvetlá pampeliška.)

Mléčivec modrý, »žílník« neb žilní koření zvaný, jest výhradně horská composita (rostе na Boře a na Ostré hoře). Kořenáři z daleka přicházejí a roznášejí jej do kraje. Hospodyně napájejí odvarem březí krávy přímo před telením, aby se jim prý otevřely žily.

Paprskokvěté. Turán obecný. Lid zajisté spletl si turán obecný s jetelem kočičím a nazývá tento »touránek«, kdežto pro onen nemá jména, ačkoliv se v okolí též vyskytuje; již však u České Skalice u Náchoda sluje turán obecný »toulánek«. Vstří-li prý žena muži svému tajně »toulánek« pod podšívku do kabátu, netoulá se jí, nýbrž sedí pěkně doma; podobně zastrkuje mnohé dívky svým galánům »toulánek« do kabátu, by jim nechodovali za jinými. — Též jetel kočičí jest na Policku rostlinou čarodějnou. Ve kterém příbytku chovají sušený »touránek« za obrazem, ten jest jist před bleskem. Matky dávají svým provdaným, loučícím se dcerám »touránek«, aby prý se jim nestýskalo. I mor zahání »touránek«. Za starých časů byl prý v širém okolí strašný mor. Nikdo nevěděl rady. Když již v každé vsi zbylo jen několik obyvatel, tu ukázal se veliký pták, jenž neustále křičel: »Tura! tura!« Lidé teprv po několika dnech porozuměli, že snad pták jest poslem nebes a že výkřiky ony znamenají »touránek«. I vzal každý do příbytku svého několik rostlinek »touránku« a mor ihned zmizel. Turán kanadský, jinde po Čechách velmi hojný, v okoli se dosud nevyskytá.

Sedmikrásu čichudo bku (»husí kvítko«) přidávají matky vedle jiných sálcích prostředků dětem do koupelí.

Oman pravý či řecký (»woman«), rostlina sice horská, v okolí však dosti vzácná, připravuje se dle různých receptů z herbářů od lidu přečtených. Když listy omanové »flekatí« (dostávají tmavé skvrny), černají prý toho roku brambory.

Kopretinu bílou nazývá lid spec. »svatojanským kvítkem«. Společným jménem »svatojanské kvítí« zove se devět různých druhů květinek, jež k účelům čarodějným se připravují; bývají to vždy kopretiny, pak obyčejně mateřídouška, krvavec, pupava, třeslice, chrpa, koukol, pastuší tobolka, třezalka a listy tomky vonné neb jiné traviny, ač pravidlo, které květiny mezi »svatojanským kvítím« být mají, není určité. »Svatojanské kvítí« třeba trhati večer přede dnem sv. Jana Kř., aniž při tom trhající osoba slova promluví, a též tak němě donese je domů, kdež uvije se z kvítí věneček. Ten položí se pak do prostřed vody na misu; na kterou stranu vínek pluje, s té strany obdrží hoch manželku neb děvče manžela. Na noc podkládají si dívky věneček čarodějný pod hlavu a snaží se ještě v posteli před spaním mysliti na hochu, jejž by si nejvíce přála, aby prý se jí o něm též zdálo, neboť věří, že se vše vyplní, o čem sní, majíc kouzelný vínek pod hlavou. — Hospodyně trhají též »svatojanské kvítí«, nevijí z něho

věnečků, nýbrž nasypou je před večeří pod stůl, ráno pak každé kvítko zvlášť protahují pod trnožem a kladou na stůl. Takové kvítky usušené má prý neobyčejnou moc; při všech nemozech lidských i dobytčích lze ho užiti, zejména prý, aby čarodějnici nemohly kravám „udělat“. — Paprskové květy kopretiny bílé po celých téměř Čechách, Moravě i Slezsku vytrhávají mladi (obyčejně dívky a děti) říkajice (na Policku, Náchodsku a j.): „Chalpa, statek, mlejn, dům, dvůr, hospoda, škola, podruží“. Které z těchto slov vysloví děvče při posledním kvítku, to značí budoucí stav jeho. Jinde jmenují dívky při tom stav budoucího svého manžela říkajice: „Mládenec, vdopec, pán, žebrák atd.“. — Terčové květy dívka hromadně pak vyrýpne, nasype na hřbet ruky, načež druhou rukou uhodí od zpodu tak, aby kvítky spadly; počet kvítků zbylých značí počet dítěk jejich. Nelíbí-li se jí počet (nebo při předešlém budoucí stav), opakuje říkajíc: „Do třetice všeho dobrého.“ — Řimba baba (*Chrysanthemum parthenium*) jest jako černobýl a pelyněk oblíbeným domácím lékem, vyskytá se však řidčeji. Aby rostla, třeba prý naházeti zbytků od večeře štědrovečerní ke zdi.

Heřmánek a rmen. Někteří uvykli si pro oba (jelikož je nerozeznávají) užívat jména „heřmánek“, jiní „rmen“, jiní opět pletou oba názvy. Obě bylinky jsou známým prostředkem pro vypocení; v jiných neduzích lid jich neužívá. Při rozličných nemozech dobytčích vlévá se odvar dobytku do krku.

Řebříček obecný jest lidu znám toliko pode jménem „vrátička“ neb „vrátečka“, kdežto pravá vratička obecná (kapradina), v okolí vzácná, je mu neznáma, vratič pak (*Chrysanthemum tanacetum*) nazývá též „vrátič“ nebo „vrátička zahradní“, ježto v okolí v zahrádkách se pěstuje. Rostlina, již lid „řebříčkem“ nazývá, jest toten lékařský. Řebříčku užívá se hojně v domácnostech proti rozličným neduhům, zejména pohlavním; růžový jest prý pro všecky ženské, bílý pro všecky mužské nemoci (pohlavní).

Pelyněk pravý („peluň“) a **černobýl** („černobejlí“) účinkují výborně při chorobách ústrojů zažívacích. — **Artemisia Abrotanum** zove se všude „boží dřavec“; v žádné selské zahrádce nechybí.

Protěž dvoudomá sluje v obecné mluvě „zajči nožičky“, „punčůšky“ neb „šlapůtky“; odvar pije se při bolavém břichu.

Prha chlumní (arnika) jest hledaným a skutečně výborným prostředkem léčebným při pohmožděninách. Poraní-li se kdo nožem neb jiným ostrým nástrojem, jest první po ruce arnika; té nalije se obyčejně nemírně mnoho, načež se rána zaváže a lije se arnika na obvaz. Způsob tento jest ovšem pochybený, neboť arnika krev příliš jitří, nemělo by se jí tudíž při otevřených ranách tolík užívat. Při vnitřních chorobách laikové prhy neužívají. Tinkturu prhovou („arniku“) připravuje si lid obyčejně velmi jednoduše takto: Otrhají se úbory a vsypou se do láhve; na ně nalije

se líhu, neb častěji obyčejné kořalky; láhev se dobře zaváže a uschová.

Starček hajní a starček Fuchsův. Prvý jest jinde v Čechách vzácný; na Policku však velmi hojný a sluje »kolesáč«, jest nejvíce užívaným lékem proti chřípčí koní. Několik kapek silně rozreděného odvaru užívají při kolice; lidé svrabem postřeni koumají se ve vodě kolesáčové.

Listy devětsilu obecného a devětsilu bílého (obyčejně oba »devesely« neb »lesní mlíči«, listy jejich pak »klobouky« slují) přikládají se na bolavou hlavu, opuchlá místa i na otevřené rány.

Listy podbělu obecného nazývají hospodáři »lupenice«; přikládají se jako listy devětsilové plstnatou stranou na rány a opuchliny. Odvaru užívají pro choré plíce; jak roste »lupenice«, tak prý potom rostou plíce.

Podbělice horní, »lesní mlíči« zvaná, jest rostlina výhradně horská, na pohraničním Boře a Hejšovině dosti hojná.

Bodlákovité. Bodláky a pcháče jmenuje lid společným jménem »bodlaky«. Výhradně horský pcháč různolistý (v okolí na některých místech velmi hojný) obdržel jméno »bílý bodlák« (dle listů). Přidává se ještě s jinými pcháči do kořalek a do hořkého vína. Pcháč zelinový slove v okolí obecně »břuchan«. Bodláku obecného a něčího užívá se v některých dobytčích neduzích, roztlučeného bodláku nicího při jistých tajných nemocích. Bodlák pestovaný (*Carduus*), »kartuš Benedice« obecně zvaný, jest výborným prostředkem proti »pškaní u žaludků« (bolesti žaludeční).

Pupava obecná a bílá. Odvaru užívá se proti vodnatelnosti a při chorobách žaludečních. Očistěné a rozstrouhané lůžko přikládá se na rány, jež se před tím odvarem pupavy výmyly.

Lopuch vlnatý (*Lappa officinalis L.*), v lidové mluvě na Policku »babihně« zvaný, jest jako lék méně znám. (Babí hněv — *Ononis spinosa* — jest rostlina v celém okolí řídká.) Úbory známé jsou zvláště dětem pode jménem »žebráci« neb »špendlíky«.

Odvaru chropy rolní (»charpy«, »charby«) užívá se při zácpě a na opuchlé oči; chrpou luční (»hlaváč« u mnohých) odstraňuje lidu bolesti zubů, proto se hojně na zimu uschovává.

Štětkovité. Chroustavec rolní a hlaváč obecný slovo u lidu společně »hlaváč«. Mimo to jmenují mnozí i chrpou luční (»hlaváčem«). Podobně nerozeznává obyčejně nikdo čertkůs luční a pavinec obecný a nazývá obojí »čertikus«.

Zimolezovité. Lid v okolí nerůzní obyčejně zimoléz obecný, černý (vzácný toliko v horách), krušinu a svídu. Všecky nazývá společným jménem »zimoles«, a plody jejich »ptáči bzinky«; svídu u mnohých též »ptáčník« slove.

Bobule bezu černého jmenují se »černé bzinky«, bezu červeného »červené bzinky«. Kaše z čerstvých černých bzinel od-

straňuje zácpu, odvar sušených bzinek pomáhá při zaraženém moči. Lívance, do nichž bylo přidáno květu černého bezu, připravovány jsou v okolí jen pořídku. Nejvzácnějším lékem lidovým vůbec jest vedle lípového květu bezový (pro vypocení, chytne-li někdo »vítr«). Přípravky z bezu červeného a chebdí jsou méně známý.

Kalina. Plody slují »kaliny«. Jméno »kaliny« však má význam širší, neboť jím mnozí míní nejen peckovice kaliny, nýbrž i bobule jiných divoce rostoucích keřů na př. pámečníku, svídy, ptačího zobu a j.

Pižmovka obecná, rostlina dosti řídká, vyskytuje se na Policku v okolí Pěkova.

Mařinovité. Mařinka vonná nemá bohužel jiného jména než »valdmajstr«; toliko někteří říkají též »lesní čaj«. Kuřáci přidávají sušenou mařinku do tabáku, prý pro slení plíc. Do odvaru mařinkového v mléce přilévá se rumu, načež se »čaj« takto připravený pije proti kašli a souchotinám.

Svízely po většině nemají původního lidového jména; toliko svízel obecný (*Galium aparine*) jmenuje lid »povázkou« (pravý svízel povázka jest v okolí řídký a nemá jména). Všech svízelův užívá se při »suchém lámání a vymknuté žile«. Vzácný jinde horský svízel okrouhlolistý (*G. rotundifolium*) jest v okolních lesích hojný. Svízel chlumní, jenž zastupuje v okolí řídší svízel syřišťový, sluje společně s tímto »syřišťové koření«; dávaly je prý hospodyně do mléka místo syřidla.

Olivovité. Ptačí zob, jenž sice má stejné jméno lidové, bobule jeho však slovou »kaliny«, jest prý pro lidi jedovat, pro ptáky nikoliv.

Krtičníkovité. Krtičník hliznatý jest znám jako »svinské kořen«; šťávu z hlizovitého oddenku vytlačují na rány.

Kokrhel větší či luštinec. Hospodářům známo jest toliko druhé jméno tohoto nezbytného přítele. V domácnosti však jest prý odvar jeho dobrým lékem proti kašli.

Světlík lékařský, »ambrožka« zvaný, nakládá se do vína a připravená takto kapalina kape se do bolavých očí; účinkuje prý výborně, pročež doporučují ji i pro zdravé oči. Do jídla dávají prášek ze sušených lístků pro dobré vytrávení. Světlík zdravínek slove u lidu prostě »zdravínek«.

Černýš luční, hřebenitý a rolní nazývá lid společně »černidlo«, černýš luční jinak také »žlutá přeslička«, přidává se do koupelí, černýši rolnímu říkají též »červený luštinec«.

Květel či lnici obecnou (*Linaria vulgaris*) jmenuje lid »Panny Marie len«.

Náprstník červený pěstuji v zahrádkách; toliko u Kozejnka planě roste. Lidové jeho jméno jest náprstky.

Rozrazil lékařský. Název obecný »alaprajs« utvořen je z německého Ehrenpreis. Odvaru užívá se v lékařství domácím proti neduhům plicním. Ostatní rozrazily v okolí rostoucí na-

zívá lid dílem též »alaprajs«, dílem nemá pro ně jména; k oném patří rozrazil polní (*Veronica agrestis*), rolní (*V. arvensis*), Tournefortův, rezekvítek a j., k druhé skupině zejména r. potoční a j.

Odvaru divizny (neobyčejněji malokvěté) užívá lid při zaraženém moči i při prsních nemocech (výtažku z violky vonné, mačešky polní a divizny).

Zárazovité. Podbílek šupinatý, babí zub (*Lathraea squamaria*) jest z nejčastěji užívaných bylin v domácím lékařství dobytčím. Zajímavé jest, co lid o podbílku, jež »májovníkem« obecně jmenuje, myslí. V okolí kvete podbílek teprve počátkem května; při první bouřce klesá prý šupinatý kořen jeho hlouběji do země, což stupňuje se při každé následující bouři. V červnu jest již kořen »májovníkový« tak hluboko, že ho nelze ničím vyhrabati. Přímo pod povrchem zůstaly prý toliko kořeny »hluché«. Zatím počátkem června vyskýtá se v těchž místech, kde prve rostl podbílek, rostlina vstavačovitá hlístník hnizdák (*Neottia nidus avis*), o níž lid věří, že jest týž »májovník«, jenž v květnu rostl a že toliko pravý kořen jeho jest nesmírně hluboko. Odvar májovníků přilévají kravám do pití, aby hodně dojily. Mimo to trhají »májovník« babičky.

Pyskaté. Čistce a konopice nerozeznává lid obyčejně od hluchavky a zove je společně »hluché kopřivy«; pitulník jmenují »žlutou kopřivou«. Odvaru hluchavky bílé užívají při plicních neduzích i bolestech vnitřních, trhají však často místo ní v okolí hojnější konopici polní; toliko staré kořenátky poznají pravou hluchavku bílou (ovšem jen dle menšího rozvětvení), konopici polní pak jmenují »konopkou«.

Máta peprná a kadeřavá nechybí v žádné zahrádce; první sluje prostě »máta«, druhá »balšán« neb balšám. Při průjmu (zvláště u dětí) přičiní se do smažených vajec něco rozrezaného listí balšánového, čímž průjem se odstraní; máty peprné užívá se naopak při zácpě. Máta rolní je st známa lidu jako »nádeštník«.

Meduňka, včelník jest obecně známá zahradní »melissa«.

Dobromysl obecná jest dle jména lidu známa toliko z herbářů; nazývá ji »dobrá mysel« a užívá jí původně toliko proti kašli a souchotinám.

Rozmarina. Do dětských koupelí přidávají matky větičku rozmariny. Rozetřenou nař rozmarínovou přikládají na nemocné břicho a hrudě.

Černohlávek obecný vaří se pro zahlenované plíce.

Oponec obecný či popenec jmenuje lid »pupínek«; listy jeho přidávají se v chudých rodinách do úkropu (rozkrájený chléb ve zvařené a osolené vodě).

Drsnolisté. Kostival lékařský jest obyčejná bylina na lukách i v zahrádkách. Lid nazývá jej »sválink«, »cválink« neb »černej kořen« a přikládá jej na rány; odvaru užívá se při kašli.

Plicník lékařský. Odvar pijí nemocní trpící neduhy plicními.

Pomněnky jmenují někteří mimo »pomněnky« též »dorotky«, hadinec obecný (jejž mají mnozí za jedovatý) »kočti vocas«, kamejku rolní »polní rozmarina«.

Lilkovité. Brambor. Hospodáři říkají: »Na sv. Vavřince s bramboramá do hrnce« a »na sv. Bartoloměje s bramboramá do věrtele«.

Potměchuť sluje všude »psí víno«; mimo ni vyskytuje se z jedovatých lilkovitých v okolí také blín černý (dostí pořídku).

Petunie hojně se pěstují v květináčích; slovou »betonky«.

Vřesovité. Borůvka. Neurodí li se borůvky, vázne prý toho roku tkalcovství. Brusnice obecná i její plody slují »kyselinky«. V okolí jest velmi hojná. Jako léku užívají sušených brusinek i borůvek při průjmu i v lékařství dobytčím.

Klikva bahenní či žoravina. Nyní v okolí nikde se nevyskytuje, staří však dobře ji znají pode jménem »slunečnice«, neboť druhdy, dokud mezi skalami na Boře bylo jezírko, rostla hojně kolem po rašelinštích. Plody její trhávali prý na jaře pro neduživce trpící špatným dechem.

Vřes obecný. Na Policku jest obyčejnější lidové jméno »res«, na Náchodsku »řasa«. Odvarem napájejí krávy, mají-li horkost.

Hruštička (v okolí jsou všecky druhy, nejřídčeji h. zelenokvětá). Lid jmenuje ji též »hruštička« neb »planá konvalinka« a užívá odvaru jejího pro všecky vnitřní bolesti, zejména žaludeční a pro zaražený moč u člověka i u dobytka.

Prvosenkovité. Vrbina penízková, nejhojnější toho rodu, sluje u lidu »věnečky« neb »trívěnečky«. V okolních lesích vyskýtá se horská vrbina hajní. Mnozí nazývají ji »barvínek« (nerozeznávají ji od brčálu menšího).

C. Prostoplátovité. Pupalkovité. Vrbka, vrbovka. Všecky druhy její mají jméno »vrbice« jako rdesna.

Čarovník obecný či černokvět, č. prostřední i horní (*Circaeae lutetiana*, *C. intermedia* a *C. alpina*) rostou v roklích Boru, nemají však lidového jména. Právem lze se domnítati, že druhdy lépe byly lidu známy. Jistý stařec vyprávěl, že jeho děd znal bylinu na Boře v roklích rostoucí (tedy v těch místech jako čarovníky), pomocí níž lze každému otevřít jakýkoliv zámek, jestliže rostlinku rozkouše a vyplivne na zámek. Čarodějnici za starých dob nosili prý rostlinku stále s sebou, v dceřebě nynější však nikdo o ní neví. Ač ovšem nemohli čarodějnici čarovníkem zámků otvírat, přece možno za to mít, že považován byl jako u Řeků (*Circaeae* — *Kirkia* ř. jest čarovná bylina, kterou Kirke (*Circe*) Odysseovy druhy začarovala), tak i u našeho lidu za bylinu příšernou, neboť již stanoviště jeho na dně hlubokých roklí, uprostřed vysokých lesů působí zvláštním dojmem. Mimo to roste čarovník

obecný i ve vsech, ale tak skrytě ve kroví a hlubokých příkopech, že zajisté nikdo si ho nepovšimnul.

Vítodobovité. Vítodobecný i hořký. Rostlinky s fialovými kvítky slovou »Kristinky«, s růžovými »Františky«. Léčivých účinků vítodů ve vůnkoli snad neznají.

Řešetlákovité. Krušina obecná (viz zimolézii). Bobulí užívá se při zácpě. Rozstrohané sušené kůry s cukrem požívají starší náchyní k vodnatelnosti.

Rosničkovité. Rosnička okrouhlolistá roste v okolí tolíko na málo místech (v Hlavňově a j.). lid nazývá ji »sluneční rosička«.

Třesalkovité. Třesalky mají po Čechách i Moravě mnoho lidových jmen, při hraničích Kladských však tolíko »krevníček« nebo »planá marjánka« sloují.

Balsaminovité. Netýkavka obecná, v okolí velmi hojná, nemá ku podivu zvláštního lidového jména; tolíko všímavé děti nazývají květy její »oringleta«. Pamětihoných tobolek jejích nikdo si nevšimá.

Javorovité a jirovcovité. Klen a babyka jsou hojnější než javor mléčný; klen slove »klenč«, babyka »polní javor«.

Jirovec či kaštanka koňský. Rozstrohané kaštany jsou známým lékem při kolice a průjmu.

Štavelovité. Štavel zaječí, »zajčí jetýlek« zvaný, účinkuje prý dobře při kaši (obyčejně s jinými bylinami se míchá).

Révorovité. Loubinec břečtanový (*Ampelopsis hederacea*) nazývá lid »divokým vínem«.

Lípovité. Lípa. Lid různí lípu »mužskou« (malolistou) a »ženskou« (šrolistou). V některých vesnicích spářiti lze u mnohých statků lípu mužskou a ženskou vždy vedle sebe, aby prý se jim nestýskalo.

Kakostovité. Kakost luční slove v lidové mluvě »čápu pazour« (dle podoby listu). Kořen namočený v líhu pomáhá prý při pakostnici.

Lomikamenovité. Lomikamen zrnatý (*Saxifraga granulata*) jest u lidu »tisícovým kořením«. Někde nazývají jej »lomi«. Lomikamen prý zahání tisicerou nemoc (zejména u ženských) a dá se s tisíci bylinami smíchat pro rozličné neduhy. Nejobyčejnější kombinací jest: lomikamen, chrpa, čekanka, planý mák (polní a vlčí) a plané karafiátky (hvozdíky kartouzky) pro plícní neduhy.

Hortenzie (*Hydrangea hortensia* — *H. arborescens*), »otenze« zvaná, pěkná okenní květina, proti niž zavládlo mnohde neoprávněné nepřátelství; vyčítají jí, že přivolává neštěstí, že děvčata z takového příbytku, kde pěstují hortensie, se nevdávají, proto ji lze v okolí málodke spářiti.

Tučnicovité. Rozchodník velký (*Sedum telephium*) jest nejznámější druh celého rodu; sluje »můžiček«, »tučmůž«, »tučmůžiček«, »čičtmůžiček«. — Rozchodník ostrý (*S. acre*), zvaný prostě »rozchodník«, jest společně s předešlým oblíbenou případou do všelikých mastí. Příkladá se též prostě rozlučená

a na másle usmažená rostlina na bolavé údy, zejména na místa omrzlá. Má-li kdo v koleně houbu, snadno ji prý rozchodníkem rozežene (zvaří se a za tepla přikládá). Holka, jež chová lásku v srdci, dozví se snadno, zda milenec stane se manželem jejím, vloží-li nerozkvetlý »čičmužiček« do stěny; rozkvete-li zde, obdrží srdce její, čeho si přeje. — Rozchodník Sieboldův (*Sedum Sieboldii*) pěstuje se hojně za okny; sluje »sedma«.

Netřesk skalní i střešní slovou u lidu »netřes«. Mají prý podobný účinek jako rozchodník.

Dřínovité. Syída obecná (viz zimoléz!).

Okoličnaté. Čechřice vonná, rostlina horských poloh, příjemné anýzové vůně, vyskytuje se všude v širém okolí na paloucích blíže obydlí. V lidové mluvě jest čechřice na Policku »sladkým kořením«, na Náchodsku »medvědjou«. Čerstvá nať příjemně chladí, proto přikládá se na opuchlá a zapálená místa, při horečce na hlavu; nepomáhá-li to, obloží se celé tělo. Kravám prvnicím dává se píti odvar, aby se jim prý otevřely žily.

Libeček lékařský, všeobecně »vopich« zvaný, jest nejobyčejnější bylinou v zahrádkách i na trávnících u obydlí. Listy libečkové přidávají v chudých rodinách do ukropa. Opuchlá místa hojí se listy i vytlačenou stávou; při bolestech krčních vdechuji kouř z hořících lodyh libečkových. Je-li dětem jít v léti do lesa, natírají si nohy listy libečkovými, aby je had neuštíkl.

Bolševník obecný, bršť jest vedle angeliky menší v okolí nejobyčejnější bylinou luční; všeobecně sluje při hranicích pruských »kerhar«, dále od hranic nemá lidového jména.

Žindava evropská, žanykl. Toliko druhé jméno jeho jest lidovým. Žanykl jest z nejvíce užívaných rostlin léčivých. V okolních lesích hojně se vyskytá i jest každému dobře znám. Odvaru užívá se proti kašli a souchotinám. Nejúčinnější pro prsa prý jest nápoj (»prsní thé«) připravený z odvaru žanyklu, osladiče obecného, štavele zajičího a pstročku. Rozetřená rostlina přikládá se na rány.

Bedrník obecný i větší vyskytuje se hojně. Listy dávají se do ukropa. Lid má je za velmi léčivé pro všechny vnitřní nemoci; nerozeznává jich. Popěvek: Pijme pivo s bobkem, jezme bedrník . . . znám jest. Mimo to říká lid: »Bedrníček, kdo z něj pije, je zdravěj človíček«. O bedrníku vypravuje se v okolí jako o »touránku« (v jiných krajích o angelice lékařské), že léčivá moc jeho byla s nebes lidu oznámena. Když v obcích vůkolních zuřil kdysi mor, nevěděli obyvatelé, co počíti. Po dlouhé době konečně objevil se pták, jenž hlašem svým napodoboval slovo »bedrník«. Lidé porozuměli, že snad lék připravený z bedrníku by mohl pomoci. Pili hojně odvar jeho, i čerstvě rostliny žvýkali a mor zažehnání.

Všedobr horní, bylina horská, známá jako »všedobr«, jest v okolí dosti řídká. Lid se domnívá, že jí lze léčiti všechny neduhy.

Jarouz, kozí noha či bršlice jest z nejhojnějších bylin vůbec; lid má proň jména »kerhánek« a »kerhaus«.

Děhel obecný či anjelika menší jest též hojná, jako lék však v okolí méně známa než jinde.

Kmín luční. V odvaru jeho koupají matky děti, aby dobře spaly a silyly.

Kerblík lesní jest znám lidu jako nezvaný host na lukách a sluje »všivec« (v jiných krajinách nazývají »všivcem« bolehlav blamatý, jenž však v okolí neroste).

Krablice chlupatá a zápašná, obě jsou velmi hojné, ale nemají zvláštního jména.

Ptačincovité. Ptačinec obecný, žabinec. Jméno druhé jest obecně užívaným. Většině lidu jest znám toliko jako pochoutka kanárů; jako lék pro prsní nemoci jest méně užíván.

Kolenec rolní jest prý výborným lékem pro pakostnici.

Hvozdíkovité. Hvozdík kartouzek a h. kropenatý slují »plané karafiátky« nebo jinde »Panny Marie slzičky«.

Smolnička obecná jest u lidu »masem«, ač jinde jmenuje »masem« kohoutek luční. Odvar smolničky přilévají též do koupelí.

Slezovité. Sléz okrouhlolistý, »sliz« zvaný, vařívá se do houšťky syrobu, načež se tak připravená kašička přikládá na vředy a jinak bolavá místa. Sléz přidává se též dětem do koupelí, aby vytáhl »vlhčovinu« z těla. Podobně upotřebuje se vzácného v okolí slézu lesního (*Malva silvestris*) a hojnějšího v zahrádkách slézu kadeřavého (»zahradní sliz«).

Proskurník lékařský, ibišek, všude »ajbiš« zvaný, pěstuje se hojně v zahrádkách. Vaří se pro prsní neduhy, i jako kloktadla při nemozech krčních se ho užívá.

Růžokvětné. Trnka. V lidovém lékařství užívá se odvaru trnkových květů i plodů při krvotoku a při souchotinách.

Třešeň. Vloží-li se větvíčka třešňová na den sv. Barbory, před východem slunce utříznutá do vody, vykvete o Vánocích. Vezme-li ji kdo o půlnoční do kostela, uvidí všechny čarodějnice z okolí před sebou.

Jeřáb obecný. Jeřabiny jsou prý lékem pro souchotiny a pro zaražený moč. Připravuje se z nich »dryják« jako z černého bezu (rozpekají se na kaši).

Ostružiny (plody ostružníku) nazývá lid na Policku »medvědiny«.

Mochna jarní sluje v obecné mluvě okolí »hladomřeč mochna lesní (*Potentilla tormentilla*) »nátržník«, mochna husí i stříbrná »stříbrníček«, m. plazivá či pětiprstka »pětiprstníček«. Odvaru mochny husí užívají lidé slabí jako prostředku sílicího, když nátržníkový žvýkají při bolestech zubů. »Hladomří« prý za starších časů zlí lidé přivolávali na sousedy šváby a jiný obtížný hmyz.

Řepík lékařský, »řepiček« neb »řepníček« zvaný, jest oblíbenou léčivou bylinou při různých nemocech, zejména při vnějších poraněních.

Kuklík potoční obdržel pěkné jméno »svatojanské zvonečky«, kuklík lékařský (*Geum urbanum*) nemá zvláštnho jména. Zralé plody jejich slovou »žebráci« neb špendlísky; děti škádlívají se jimi jako lopuchem. Jako lék lidový klesá kuklík právě v nynější době v zapomenutí; mnozí znají jej jako léčivou rostlinu, nikdo však neví, pro které nemoci.

Kontryhel obecný, »kloboučky«, »andělčíky«, »paraplátka« zvaný, roztrá a přikládá se na lehké rány. Věnečky uvité před svátkem Božího Těla, jimiž ozdobeny byly při průvodu družičky, mají prý tutéž moc jako »svatojanské kvítí«.

Ta volník jilmový (*Spiraea ulmaria*) jest dle jména méně znám; někteří nazývají jej »hořký žebríček«.

Jahodník. Matka, jíž zemřelo malé dítko, nesmí do sv. Vítova požívat jahod, jinak by zemřelé dítě nesmělo choditi s ostatními andělčíky v nebi na jahody. Též podkládají matky zemřelému dítku pod šaty na košíku zástérku, aby prý mohlo do ní s andělčíky trhati jahody. — Trhají-li děti jahody nebo borůvky a upadne jim některá, patří prý Panně Marii a nesmí se zvednouti; říkají: »Ptáčkům zpěváčkům, hadům, štírům nic, Panně Marii stokrát víc.« — **Jahody trávnice** zove lid vedle »trávnice« též »pleskáče«. (Jméno »pleskáče« jest oblíbeným pro více rostlin — zvonky, hluchavky »pleskačky« — a má význam slov »veliký«, »nafouklý«). Jako léku užívá lid toliko rozmačkaného listí jahodového na lehčí póraničení.

Toten lékařský sluje v obecné mluvě »žebríček«, krkavec obecný »zlatá jahoda« nebo též u neznalých »bedrníček«. Usušenými strboulky totovenovými (společně s růžovým květem) podkůrují se opuchlinky. Krvavec jest prý dobrým lékem pro zlatou žílu; mimo to bývá vždy mezi »svatojanským kvítím« (viz o kopretině).

Růže. Výrostky žlabatky růžové vyskytující se na keřích růžových, zejména na šípku, nazývá lid »spánek«. »Spánek« má kouzelnou moc, třeba však trhati jej bez slova a neprekročiti s ním nikde vodu. Podkládá-li si spánek takto přinesený dívka pod hlavu po devět nocí, zjeví se jí některou z těch nocí ve snu budoucí její manžel. Jinde holka, podkládajíc si »spánek« pod hlavu, myslí na hocha jí milého; ční-li tak po devět dní, přijde prý desátého dne vytoužený hoch jistě za ní. Starší lidé dávají si »spánek« pod hlavu, mají-li v určitý čas se probuditi. Jiní pijí odvar »spánkový«, nemohou-li z večera neb k ránu spáti, pro pravidelné spaní. Chtějí-li matky, aby dítky spaly, zvaří »spánek«, vylijí vodu na mísu pod kolébku, poklopí jinou misou, a dítě spí tvrdě. — Růže stolisté užívá se při nemoci růži jako podkrovadla. Rozemnutý suchý květ hodí se jako prášek pivoňkový na rány. — Pozdní růže v zahradách (po sv. Václavu) znamenají krásný podzim.

Motýlokvětné. Lecha (hrachor) jarní (*Orobus*—*Lathyrus vernus*) jest lidu známa jako »lesní«, »vlčí« neb »zajčí hrách« aneb »zajčí vikev«.

Pěstované druhy jetel slují na Policku »vjetelik«. Jetel

~~mejpata~~ kočičí či rolní (viz turán obecný!).

Tolice dětelová, jetel kaštanový, zlatý a j. slovou »jetelice«.

Hrachor lesní obdržel též jméno »lesní vikev«, hrachor luční »vikvice«, hrachor ořeší »voňlavá vikvice« neb »luční hrách«.

Hrách setý červiví, byl-li set na střelci a jestliže se v době květu blýskalo. Hrách na střelci setý jest mimo to neuvařivý.

Čičorečku pestrou nazývají mnozí též »zajčí hrách«, ač jména toho jiní užívají pro jiné motýlokvětné rostliny na př. lechu jarní.

Komonice lékařská a komonice bílá. Obě slovou »oustřelové koření« (žluté a bílé). Příprava náplasti komonicové (melilotové) známa není; při rheumatických nemozech (»oustřelí«) nakuřuje se obličeji kouřem komonicovým.

Dymnivkovité. Srdíčko, *Diclytra spectabilis* nechybí téměř v žádné zahrádce; slove »srdýčka«, »srce«, »Panny Marie size«, »Pána Ježíše slze«, »oringlata«.

Zemědým lékařský, »routa«, »routička«, »polní rutka« neb častěji »svinská veš« zvaný, slouží ku přípravě masti.

Violkovité. Maceška polní. Odvar zlepšuje prý dech.

Mákovité. Vlaštovičník větší nazýván jest obecně »krevník«. Šťáva pomáhá prý od bradavic, ač v jednom případu pomohla otravou krve k smrti.

Křížaté. Řeřišnice (kyčelnice) devítilealistá (*Cardamine enneaphylla*—*Dentaria enneaphyllos* L.), »kruhové« neb »úrokové koření« neb »bílé kořen« zvaná, jest rostlinou vzácnou; vyskytá se s podobnou řeřišnicí cibulkatou (*C. bulbifera*) a ř. lesní (*C. silvatica*). Kořenáři hojně přicházejí v ta místa, kde obyčejně roste a roznázejí ji hospodyním, jež jí užívají při telení krav; též nakládaná v líhu slouží při rheumatických bolestech. »Bílý kořen« vydává prý, neustále jsa roztírána, tisíc rozličných vůní.

Večernice voná (*Hesperis matronalis*) pěstuje se zřídka v zahrádkách; sluje jako jinde po Čechách »noční fiala«.

Kokoška pospolitá či pastuší tobolka (viz u kopretiny!).

Pro řepinku latnatou nemá lid lepšího jména než »vše«.

Ohnici a hořčici polní nerozeznává lid a nazývá obě »ohnicí«; toliko zvláště vysoká a rozvětvená hořčice sluje »ohnice štěpovaná«.

Horský huseník Hallerův roste na několika místech na Ostré hoře.

Pryskyřníkovité. Samorostlík klasnatý prodávají mnozí kořenáři, již líní jsou hledati pravé „kruhové koření“, lidem neznalým místo tohoto, ač má jedovaté účinky.

Jaterník modrý či podléška, obecně „jaterník“ zvaný, jest v okolí dosti řídký. Jaterník s plicníkem promíchaný roznášeji kořenáři jako „plísní koření“ pro kašel a souchotiny.

Sasanka bílá (*Anemone nemorosa*) sluje „kokořík“ (kokořík pravý sluje „kokořínek“, ač obě lidová jména též se někdy zaměňují).

Pryskyřníky v jetele rostoucí jmenují hospodáři „žerouty“; jsou to prysk. plazivý a rolní. Dosti vzácný pryskyřník mnohokvětý roste v okolí hojně. Výhradně horský prysk. omějolistý roste na Ostré hoře (v Kladsku), kdež jej nazývají „srdečníkem“, ježto prý odvar jeho pomáhá do bolesti srdečních. Pryskyřník říční sluje „vodní řasa“.

Blatouch bahenní a upolín evropský slují v obecné mluvě „buličí voka“.

Orliček obecný má vedle jména „vorliček“ též prostinký název „anděličky“.

Pivoňka lékařská (*Paeonia officinalis L.*). Květ se suší, namáčí do vody neb glycerinu, tím se pak potírají strupy. Suchým práškem rozemnutého květu zasypávají se rány, vředy, odpařená místa na těle nemluvit a p.

Plamének přímý jest znám lidu jako „lesní víno“.

Stavitelské památky královského města Rakovníka.

Jan Herain.

Královské město Rakovník honosí se ještě dnes několika zajímavými stavitelskými památkami, jež pečlivě ochraňuje a zachovává.

První historická zpráva o Rakovníku datuje se z r. 1119, kdy kníže Vladislav nařizuje obhnati kostel rakovnický zdí a hlubokým příkopem. V tu dobu Rakovník byl asi trhovým místem; koncem 13. stol. stal se městem poddaným, panství Křivoklátskému, a v tu dobu obhnán byl pouze hradbami dřevěnými.

Teprve r. 1482 byl povýšen Rakovník za město komorní a dán mu znak: dvě věže s branou a nad branou v erbu rak, ohlas to jména.

Počátkem 15. stol. mělo město sice již nějaké zděné opevnění hradeb a čtyři brány, avšak ty nedostačovaly, nebo r. 1515 přistoupilo se k novému opevnění, hradbami zděnými, mocnějšími, věžemi a branami, kolem obvodu městského.

Nejprve započato se stavbou brány Pražské čili Záko-stelské. Práce tato byla svěřena r. 1516 mistru Janovi, kameníku, jenž dostal 1 kopu grošů českých základného a za vedení stavby 7 kop grošů, neb materiál a práci jednala obec sama.

Krov na věž svázel a postavil tesař Jakub Městecký, dostav 1 kopu základného a za práci 21 kop grošů, když byl r. 1517 vazbu brány dodělal; po té pokrývač Jiřík přikryl střechu kůrkami.

Tato brána stojí dosud ve své původní podobě (viz obr. 9.). Jest půdorysu obdélníkového, o vnějšku bez ozdob, ač se zdá, za lepšího osvětlení, že z omítky východní strany prosvítá zašlá sgrafitová rustika, kterou byla vyzdobena koncem 16. stol. Vysoká sedlová střecha s nárožními arkýřovitými vížkami, tvoří malebné zakončení horní části brány. Vrata v bráně, padací mříž, a padací most z otvoru brány již dříve zmizely, jakož i příkop před branou zasypán a městské zdi s obou stran byly sbourány r. 1837; takéž i malovaného znaku městského a nápisů na průčelí dnes nespatříme.

Vysoká brána, po výše své tak zvaná, stojí na povyšené severní části města. Jest stavěna úplně z tesaných kvádrů (viz obr. 10.).

Základ ke stavbě Vysoké brány byl položen r. 1519 mistrem Janem Chocholem z Prahy, jemuž dána základného 1 kopa grošů; stavbu samu vedl mistr Vít, kamenník z Nového města Pražského, kdežto mistr Jan Chochol z Prahy občas na stavbu jen dojížděl.

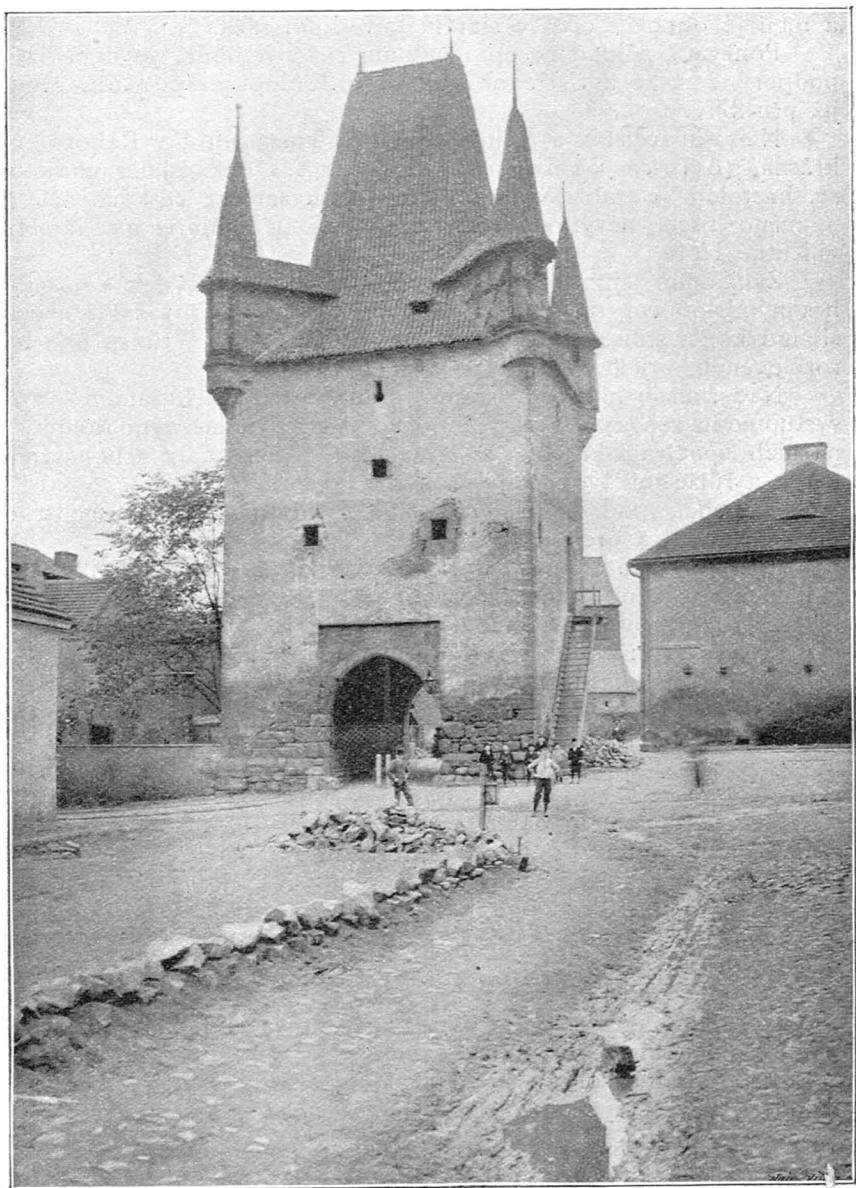
R. 1523 dostoupila stavba brány výše kamenného zábradlí pod střechu a zábradlí to bylo ozdobeno znaky cechů, které přispívaly ke stavbě brány. Krancle se znaky byly přivezeny r. 1523 z Litoměřic, kdež, jak se zdá, mistr Vít tehdy pracoval, načež ihned byly osazovány; mistru bylo za ně zaplacenno 10 kop. Mimo městský znak a kalich (znamení víry podoboží), vidíme na zábradlí znaky: lazebníků, sladovníků, řezníků, soukeníků, pekařů a mlynářů, ševců, krejčích, bečvářů, kovářů a koželužů.

Sedlový krov střechy postavil na bránu r. 1523 tesař Jakub Městecký, a krov byl zakryt pokrývačem Kunradem z Mělníka břidlicí rabštýnskou.

Dokončení stavby stalo se r. 1524 za dalšího vedení mistra Vít a když súčtovali, bylo nalezeno, že stavba brány stála 550 kop grošů mísenských.

Před Vysokou branou, naproti bývalým příkopům jest dosud malý dvorek ohrazený ozubenou zdí, předbraní to, z něhož se opět druhá brána. Také zde není dnes již dřevěných vrat ani padací železné mříže zdvihacího mostu; takéž příkop před padacím mostem jest zasypán.

Celkový dnešní stav Vysoké brány jest dobrý, až na zábradlí v podstřeší věžním, které jest velice chatrné a hrozí sesutím. Nynejší městská rada váží si těchto starobylých stavitelských památek.

Obr. 9. Pražská brána v Rakovníce.

Fotografoval Frant. Dvořák.

Aby byly zachovány, dala rada městská obě brány vyměřiti a mří je obnoviti opět v starém původním rázu.

Poněvadž náklad na opravu bude značný, hodlá se domahati podpory zemské a Ústřední komise ve Vídni, jež podporu svou již přislibily.

Nejzajímavějším a nejumělečtějším kusem jest v Rakovníku krásná gotická kamenná kazatelna v děkanském chrámu sv. Bartoloměje (tab. IV.). Z gotických kazatelen českých náleží jí místo první, nevyjímaje ani kazatelnu u P. Marie na Náměti v Kutné Hoře.

Základním jejím tvarem jest kalich. Spodní část jeví se osmihranným sloupem, majícím za podnož široký ozdobný sokl; hlava sloupu končí stilisovanou listnatou hlavicí, nesoucí římsu bohatě rozčleněnou, v jejíž žlabkovnici vine se listoví.

Nad římsou hlavice vystupuje široký osmihran kazatelny, jenž vystupuje na ven čtyřmi velkými poli, ohrazenými něžnými sloupky; na nich spočívají kružby, do výše pak rostou fialy s bohatými květy a růžicemi, tvořice baldachýny.

V polích pod baldachýny jsou symboly čtyř evangelistů: anděl, lev, vůl a orel.

Zakončení kazatelny vytváří ozdobná římsa, zdobená obloučky a listovím, v jejím středu nalézá se znak města Rakovníka.

Celkové provedení detailních částí ozdobných jest markantní, rázovité, ve formách české gotiky z doby Vladislavské.

Do hořejší části kazatelny jest gotickou majuskulí vytesán vypouklý nápis:

EXIVIT — QVI — SEMINAT — SEMINARE —
SEmen — SVVM — dVM — SEMINAt ...

Jest to začátek podobenství o rozsévači, jež čte se na druhou neděli po devítnátku. V českém překladu zní nápis: Vyšel, který rozsévá (t. j. rozsévač), aby nasel sémě své; když rozséval ...

V »Dějinách král. města Rakovníka« od Levého jest na kazatelně uváděn ještě nápis

bos lepos in risu; quod est mirabile visu.

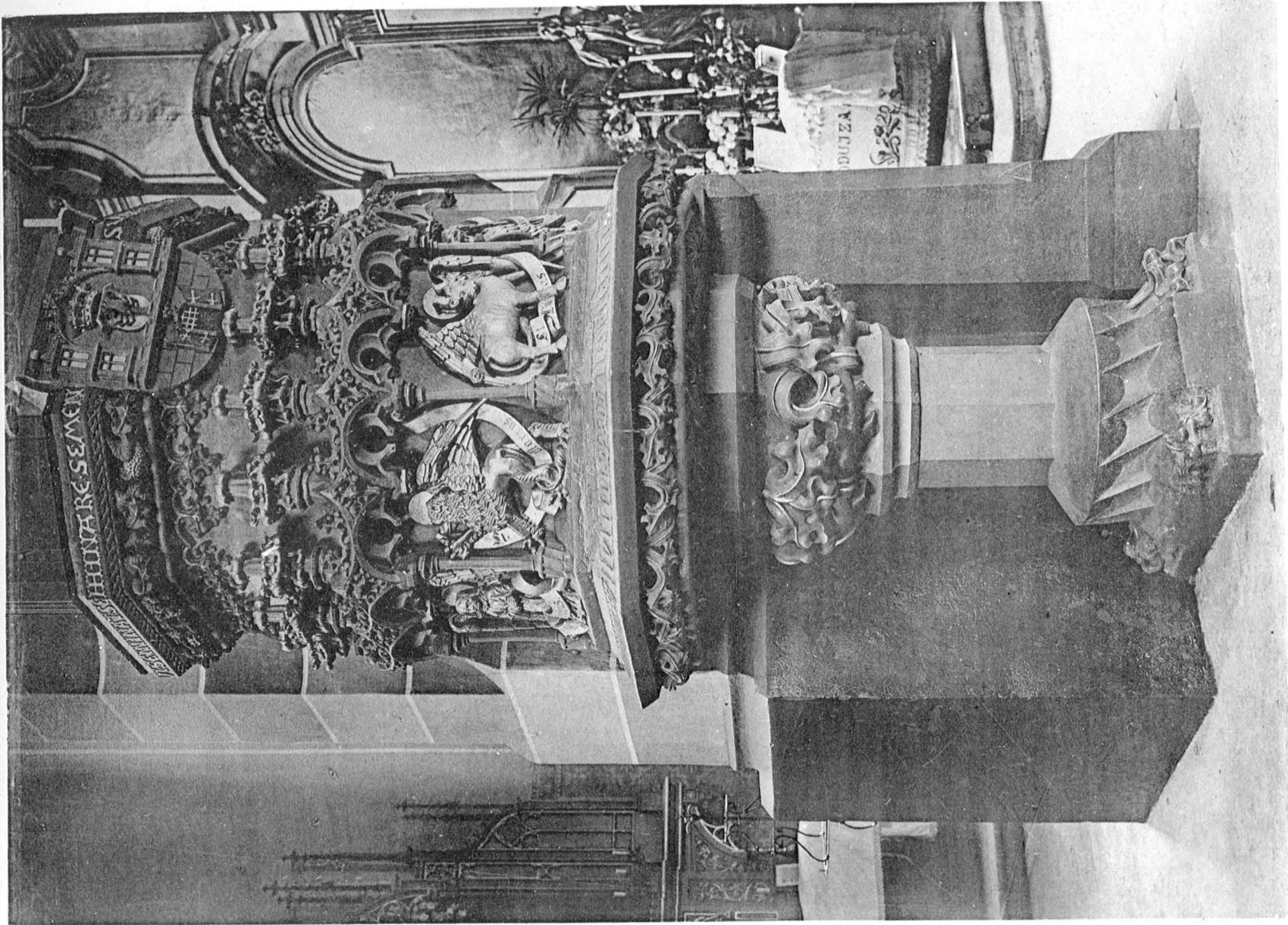
Ohledavše kazatelnu zevrubně nenalezli jsme ani tohoto nesrozumitelného nápisu, ani stop po něm.

Na dolejším okraji římsy, na níž stojí sloupky nesoucí baldachyny, jest vytesanými slovy:

Anno Domini Millessimo quingentesimo quarto
vyjádřen letopočet 1504, kdy byla kazatelna postavena.

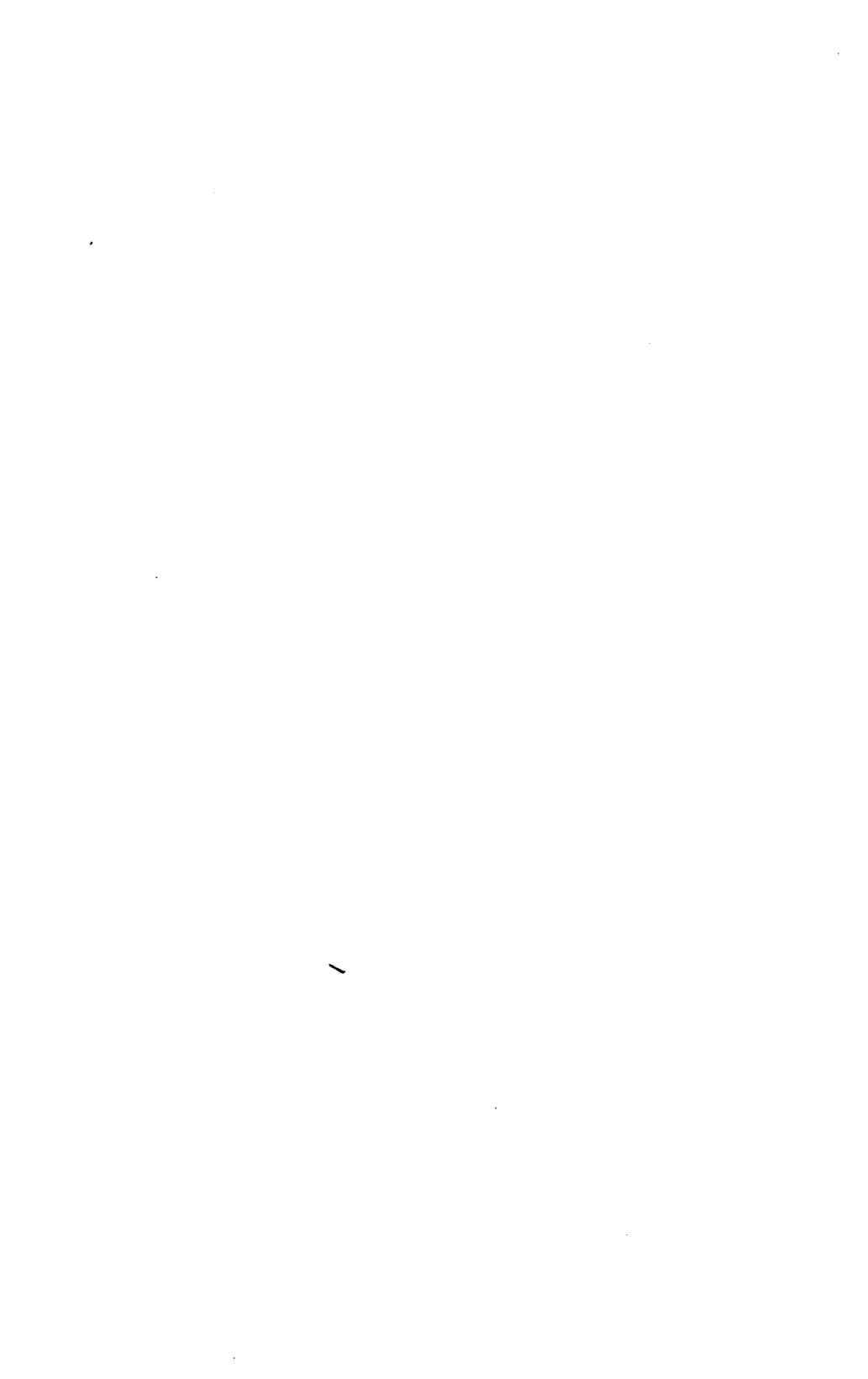
V Schallerově »Rakovnickém kraji« z r. 1785 na str. 93 jest nápis neúplný a nesprávný.

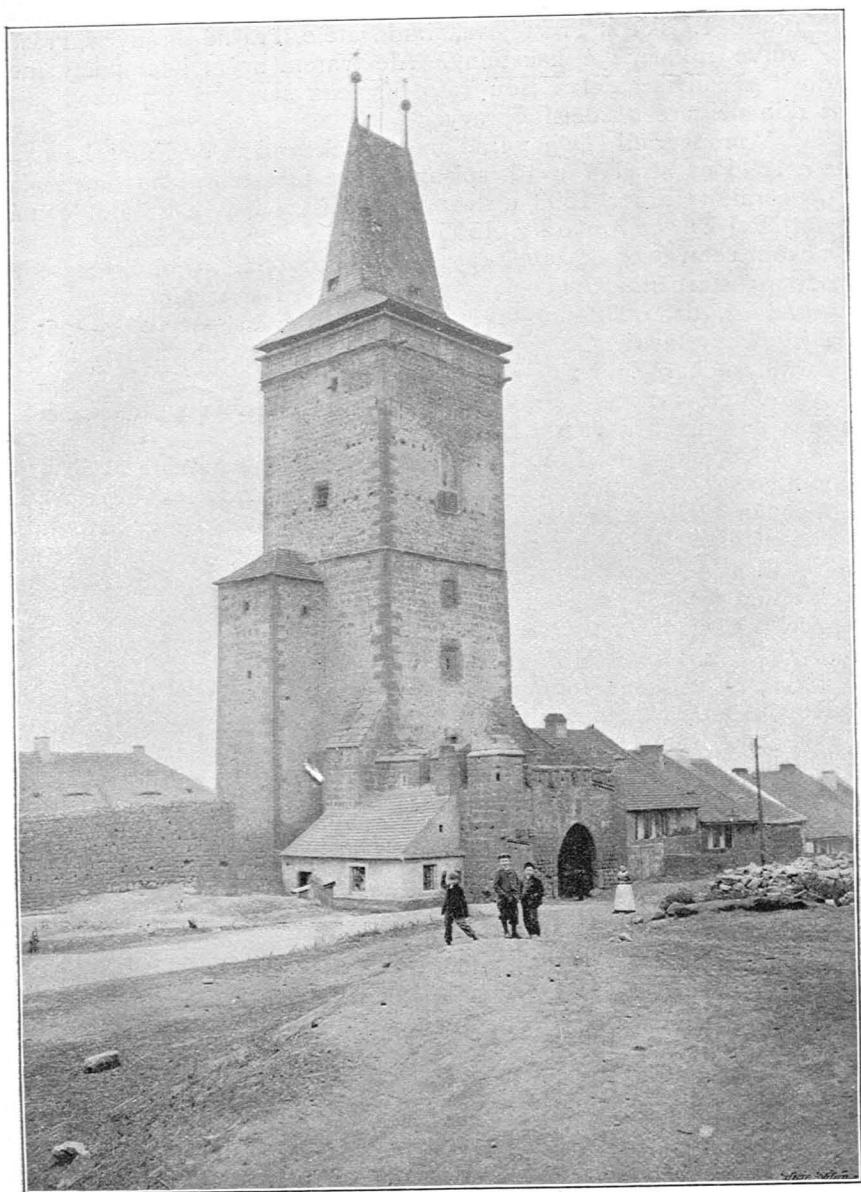
Na kazatelnu vedou kamenné schody počínající kamennou branou. Z předu na jejím vrcholu jest gotickými číslicemi vytesán letopočet 1504; na vnitřní straně branky vyskytá se mono-

Tab. IV. Kamenná kazatelna v děk. kostele sv. Bartoloměje v Rakovníku.

Světlotisk české graf. společnosti „Unie“ v Praze. Fotografoval Frant. Dvořák.

Obr. 10. Vysoká brána v Rakovníce.

Fotografoval Frant. Dvořák.

gram MR s letopočtem, kteráž písmena opakují se i v jiných tvarech a jsou pokládána za značku znamenitého umělce a sochaře Matouše Rejska z Prostějova, budovatele Prašné brány v Praze i tvůrce rakovnické kazatelny. Ale tvarom svým i letopočty (ne dosti zřejmými) sotva jsou tato písmena soudobá a pochodí asi z dob některé pozdější opravy.

V monografii „Dějiny král. města Rakovníka“ od Frant. Levého z r. 1896 na str. 177 uvádí spisovatel, že tuto kazatelnu objednala obec rakovnická r. 1503 u slovutného mistra Matěje (Matouše má stát) Rejska, kterou on r. 1505 postavil. Uznávaje velkou uměleckou cenu této kazatelny pisatel tohoto článku jako předseda odboru starožitnického při výstavě inženýrů a architektů r. 1898 pořádané, dal odliti tuto kazatelnu pro oddělení starých památek a ji zde vystaviti. Odlitek sádrový a postavení jeho na výstavišti pořídil sochař Emil Fikar na Vinohradech za 1000 K. Po výstavě byl odlitek kazatelny prodán do Plzně Průmyslovému museu, kde dnes jest umístěn ve sbírkách.

Děkanský kostel sv. Bartoloměje, v němž kazatelna stojí, připomíná se již určitě r. 1119, kdy byl z rozkazu knížete Vladislava I. obecnán hradební zdí a hlubokým příkopem, přes nějž most vedl. Tenkráte byl asi slouhu románského.

R. 1349 vyhořel, načež byl v následujících letech nově vystavěn o třech gotických lodech, opět v bouřích husitských vyhořel a částečně pobořen. Z dalších zpráv historických vidíme, že se v letech 1450—1460 na chrámu nově buduje neb přestavuje, především v hlavní lodi a obou pobočních; mají formy z této doby, zejména některých vnitřních pilířů. Avšak ještě i později bylo pracováno na přestavbě kostela, o čemž svědčí znak nad portálem mající rok 1514, což snad na stavbu portálu může se vztahovat. Nevysvětleno jest, proč osa hlavní lodě silně odchyluje od osy presbytéře na levo.

Prvotní kostel zasvěcen byl na jméno sv. Mikuláše, později, nejspíše po přestavbě r. 1450—1460 překřtěn ke cti sv. Bartoloměje.

Zděná věž u levé lodi při sakristii jest stavba mladší, započatá před r. 1521, avšak špatně založená, takže zvonů neunesla; proto zůstalo při staré, dřevěné gotické zvonici poblíž kostela na severní straně, kde již dříve bývala, a kde jsou zvony umístěny až do dnes. Tvar této dřevěné zvonice má zajímavý půdorys, který vyplývá z konstrukce vazby. Spodní část zvonice jest šestihran, jenž v horní části přechází ve čtverhran.

Takovýchto typických českých tvarů dřevěných zvonnic, jako jest tato, jest v Čechách již málo.

Zděné hradby, příkop a most, obemykající děkanský kostel s hřbitovem, stávaly od r. 1119 až do r. 1802, kdy byla část příkopu na východní straně zasypaná, ostatní pak části příkopu a hradeb zahlazeny r. 1820 až 1822.

Máme tudíž dokázáno, že tento kostel byl již od počátku — dříve než byly městské hradby zbudovány — opevněn.

Obr. 11. Dřevěná zvonice v Rakovníce.

Fotografoval Frant. Dvořák.

Chrám sv. Bartoloměje v letech 1885—1895 dala obec restaurovat nákladem 80.000 zl. za vedení architekta Jos. Mockra.

Dřevěná zvonice na hřbitově Nejsvětější Trojice (obr. 11.) stojí na západní straně města, za bývalou branou Lubenskou.

Hřbitov byl zde založen v dobách moru r. 1575, a záhy po té dne 1. července 1585 vystavěn na něm jednolodní hřbitovní kostel, jenž byl dokončen 24. května r. 1586 od vlaského mistra Valentina. Ač na kostele není mnoho zajímavého, jest pozoruhodno, že tehdejší doba, třeba stavěla v renaissanci, nedovedla vtisknouti kostelu ráz renaissanční, nýbrž, že podržela v půdorysu tradiční formy gotiky, ve formě opěrných pilířů, tvar mnahoúhelníka v apsidě presbytáře a v kružbách oken. Zvonice podobá se zvonici bartolomějské. Na šestihranném zděném soklu zvedá se do výše dřevěná kostra zvonice, pokrytá šindelem; vrch zvonice přechází v obdélník s otevřenou lucernou na sloupech; nad nimi zvedá se sedlová střecha v krásných pružných liniích. Na střeše zvonice vidíme větší a menší přístavek, místa to, kde zvoníci stojí, když zvony houpají. Zvony zde umístěné jsou tři a mají letopočty z r. 1599.

I tuto zvonici zamýšlil rakovnická obec zachovati v starých formách a opravit. *)

Šlechtická jména v matrikách karlštejnských.

Bohumil Lukavský z Řenec.

42. 1648. 12. Januar. Z Budňan měst. okřtěna Kateřina p. Václavovi Zeletskýmu, *) písáři karlšteinskýmu, z Mandeleny. Kmota panna Anička Kertmoně starého, urozená paní Voršila. Kmotr pan Jan Vlašimský, regent panství Čes. Sternbergka, měšťán Nového Města Pražského. Viz č. 45.

43. 1648. 21. Januar. Z Vlenec okřtěna Kateřina, Bartholomějovi Rousovi staršímu, manovi karlšteinskýmu z Doroty. Kmota Anna Kocápká, Sybilla, mlýnářka v Podevlení, kmotř Ondřej Suchý, řezník liteňský Viz č. 47.

44. 1648. Ze zámku Karlšteinského. 20. (Novembří) na 4to u neděli adventní okřtěn Adam panu Janovi Jasanskému, kuchmistrovi, z Anny Marii. Kmotr p. Jan Milinský, heytman karlšteinský, Jiřík Žluva testis. Kmota Kateřina, mlýnářka z Třebáně. Týž Adam km. ve III. r. 1671.

45. It. (téhož dne) okřtěna Lidmila p. Václavovi Zeleckému, písáři karlšteinskému z Mandeleny. Kmota Mandalea vojáčka, Bára sládkova, kmotř pan Ondřej Ledvinka, úředník liteňský.

46. 1649. 14. februar. v neděli masopustní z povolení vrchnosti a po svátosti vykonané i oznámení jednoho pro času krátkost k stavu manželskému na Karlštejně v kostele Panny Marye v přítomnosti mnohých obojího pohlaví Václav, syn Václava Zámečníka ze Mníšku, s Zuzannou, dcerou Barthol. Rousa

*) Hlavní dějepisná data vzata z monografie Frant. Levého »Dějiny král. města Rakovníka« z r. 1896

**) Nevím, je-li šlechtic. Václav Želetský, rozený z Mělníka města, s Mandelinou dcerou pon. Václ. Drahlovsckým (1647) oddán. Ale ve II. 1658 km. jsa služebný pan Václav Želetecký (ač není-li to úřední titul).

staršího, manna karlšteinskýho. Pána Boha pokoj, milost, rač býti se všemi. Ordinari(us).

47. 1650. 4. Januar. Ze Vlenec. Okřtěna Magdalena Bartholomějovi Rousovi staršímu, manu karlšteinskýmu, z Doroty. [Z Hlubokého grunt děkanský.]

48. 1651. 11. Martii. Z Vonoklas. Vokřtěna Rozina Jakubovi Kunšovi z Anny. Kmota paní Bětuška Kryštofova. Paní Estera Jírova, testis Kmota pan Jan Jasinský (= Jan Václav, kuchmistr karlšt.).

Č. II. 1651—1669.

49. 1652. 21. Aprilis pokřtěna dcera jménem Justina,^{*)} urozeného pana Jana Jasinského písáře lenního při hradu Karlštejně a Anny Marije, manželky jeho. Kmota paní Mandaléna Zeroženská(!^{**}) z pod Karlštejna, svědkové pan Jan Janda Štáhlavský(!), hejtman všeradský, Kateřina Botova, minářka z Zadní Střebáně. Viz násł.

50. 1655. 27. Maii 1655. Křest ze zámku Karšt. Otec Jan Jasinský, mateř Anna, dítě František. Kmotrové Václav Želevský(!), pan Kříž, Barbora sládkova.

51. 1655. 17. Julii. Křest z Velký Mořiny. Otec Martin Košák, máteř Voršila. Dítěti Lidmila. Kmotrové: Rozyna kuchařka z Karšt., Martin podstarší, sládek, Kateřina Romanka.

52. Léta Páně 1655. 31. dne měsice srpna v stav So manželství potvrzeno(!) jest, totič z Sčeliny(!) mezi panem Vilíměm Dejmekem^{**} a Lidmilou Čeleckou, vdovou. Svědkové: Pan Karel Mayer, písář důchodní. Pan Jan Jasanský, písář lenní. Pan Jan Koranda, mlynář bělecký. Jindra Piša, písář kancelářský. Mandelena Želevská(!). Dorota Nejepssova. Voršila Rechkova, rychtářka. Běta Skřivanova Anna Jindrova, ševcová.

53. Ao. 1656. 3. dne měsice Septembra. Okřtěno jest dítě, jméno jeho Carolus Justus, urozeného pana Jana Šebestiána Malína z Freudenthalu, toho času heytmana panství karlštejnského, pat(er). Pani mateře Anny Jakobiny Malinové, rozené Šrámovny z Höeurn, skrže mne Albrechta z Klimkovic, děkana karlšteynského. Kmotrové: P. Jan Ferdynandt Zierkh na místě Jeho milosti svobodného pána Justa z Gebhardtu, pána na Pečkách, J. M. C. říšské raddě(!). P. Frantz Bernart Šmidt z města Gracz u Štayermargku, J. Vhr. Exc. pana hraběte z Portie zřízený sekretář, na místě J. M. pana Zdeňka Eusebina(!) Vratislava z Mitrovic, svobodného pána na Lochovicích, J. M. C. raddě(!) a hejt. kraje podbrdského. P. Tomáš Crucier, J. M. C. rychtář města Berouna. Kmotry: J. M. panna panna Anna Marye Eusebije šlechtična Ríčanská Kavkovna z Rítčan na Starém Sedlišti a Karlštejně. Pí. Alžběta Lhotáková z Lhoty a na Vysoké Lhotě. (Dítě to záhy umřelo. Svědčí o tom poznámka u slova Carolus na levo: † umřel.)

54. 1656. Křest z Velké Mořiny. 22. dne 9bris (= Novemboris) pořteny(!) jsou dvě dcery, které se spolu narodily Matouše Košáka, Zuzany manželky jeho. 1. Eva. Byl kmotr Václav Dáňa z Dobřichovic. 1. kmot. Marjana Kyrativova(!) (= Kundrátova) ze vsi Dobřichovic. 2. Kateřina měla k. Vítu, vrátného hradu Karlštej. (= Vít Hudec). 1. kmot. Voršula Pekařovic z městys(!) Budňan. 2. Dorota Rezníkova z městyc(!) Budňan.

55. L. P. 1657. 4. Novemb. okřtěna jest cera Kateřina p. Václava Želeckého. toho času purgrabího karlšt. a paní Mandeleny manželky jeho.

56. 1658. November 1. Albertus a Klimkowicz, decanus Carl. ex dispensatione et consensu Eminent^{mi} cardinalis ab Harrach archiepi. Pragen. aliqu. denuntiationibus inter Dnum Wenceslaum Teophilu Laibner ex Bezna et claram filiam nobilis Benedicti Buczelini Austriaci, S. C. R. Maiestatis quondam consiliarii imperialis contractum matrimonium confirmauit. Testes reuerend^{mus}

^{*)} Táž km. 1666—1672 několikrát.

^{**) Sic! t. j. Želecká, viz č. 42.}

^{**)} P. Vilém Dejmek z Těptina v Čelíně.

Dnus Franciscus Ursin Temer,⁴⁴⁾ Eminentissimi cardinalis ab Harrach cancellarii (= que) assessor, nobilis D. Fridericus Planek, utrius juris doctor et assessor consistorii pragen., nobilis s juris doctor Tirschner, et reliqui.

57. z Velky Mořiny. 1659. 12. Januar. pokřtěn jest syn, dám jemu jméno Pavel, otec Matouš Košák, matka Zuzanna. Kmotrové: na rukou držela paní Anna Jasenská a pan Valentyn, písář důchodní karlštejnský (= Kuneš).

58. 1659. 7. Septembris potvrdil stav manželství pan Albrecht z Klímkovic, děkan, mezi mládencem Valentinem Kunsem,⁴⁵⁾ důchodním písárem z Oneklas (!), a pannou Annou, služebnou, dcerou někdy pana Štefana, měšťána (!) z Landskronu. Svědkové urozený a statečný rytíř pan Jan Sebastian Malín z Freidenthalu (!), hejtman karlštejnský, pan Tomáš Cruciger J. C. M. richtář berounský, pan Henrik Cantoris, primator příbramský, p. Václav Zelecký, purkrabí karlštejnský, i mnozí jiní.

59. 1660. 1. Aprilis. Pokřtěna dcera Anna Jakobina, otci Václav Zelecký, matce Mandelyna, kmotrové: urozená paní Anna Jakobina, hejtmanová hradu Karlštejna, kteráž to robátko na rukou držetí ráčila. Urozený pan Jan Václav Jasenský, písář lenní z hradu Karlštejna. Kmotra paní Alžběta Veveříková Losk.(otova) z Vonoklas. — 1660. 15. IV. km. pí Alžběta Načeradská⁴⁶⁾ (z) Svatého pole.

60. 1660. 18. Juli. Pokřtěna dcera Anna Magdalena. Otci Valentim Kuneš, matce Anna. Kmotrové: p. Jan Mikovské, písář dobříchovské, p. Mandalyna Zelecká z Budňan, p. Kateřina Botova (z) zadní Střebáně. Viz č. 62.

61. 1661. 10. dne měsíce februari A. 1661 pokřtěna jest dceruška, a dáno ji jméno Maria Theresia zc. = etc., urozeného pana Jana Malína z Freidenthalu, hejtmana panství karlštejnského, paní mateře Anny Jakobiny Malínové rozené Šrámovny, skrze mne Albrechta z Klímkovic, děkana karlštejnského. Kmotry: urozená panna Kateřina Anna Ježovská,⁴⁷⁾ rozená z Lub, přední kmotra, která dítě na rukou držela na místě vysoko urozené panny, panny šlechtičny Anny Marye Evzebije Kavkovny z Ríčan, a na hradě Karlštejně. Druhá: Anna Hudcová, vrátná karlštejnská. Kmotr Václav Kos ze vsi Malých Kraštic (!), man k hradu Karlštejně pod léno přináležející.

62. 1661. dne 24. Augusti. okřtěno děťátko jmenem Lidmila. Otec p. Valentim Kuneš, písář důchodní karlštejnský, matka p. Anna, 1. (titul): vysoce urozená panna a panna šlechtična Anna Marie Evzebije Kavkovna rozena z Ríčan děťátko na rukou držela. 2. Katheřina Bottova, mlýnářka (v orig. mlynářske (!) (z) Zadní Střebáně. Kmotr: slovutný pan Jan Veselý, primator městečka Hostomic. Viz č. 64. — 1662. 10. V. dítěti z Tobolky km. »panna kmotra dcera urozené paní Koutkové z Tetína.

63. 1662. 18. Septembris baptisatus est Franciscus Fridericus, filius Wenceslai Zieleckzy, Carlsteinen burgrauii et Magdalenae conjugum. Compatres nobilis Dnus Sebastianus Malín de Freudenthal, capitaneus Carlsteinen, honestus D. Thomas Cruciger Beraunae caesareus judex, Dna Elisabetha, coniunx honesti Dni Christophori ex Onoklas.

64. 1663. 6. Augusti. Z hradu Karlšteyna. Baptizata filia Marya Catharina. Pr.: Valentim Kuneš, [a] písář karlštejnský. Mr.: Anna. Kmotrové: p. Jan Janda, soused z Hostomic. Kmotra p. Anna Veselá, prymaska též odtud. druhá Barbora sládkova z pivovaru karlštejnského.

65. Leta 1664°. 24. Augusti z Vonoklas. Potvrzeni jsou v stavu Sō manželství osoby tyto, po trojím náležitém ohlášení, sté spovědi a přijímání

⁴⁴⁾ Psáno s malým »te.

⁴⁵⁾ T. j. z Lukovce; též »poctivý mládenec Valenta Kuneše 1657 18. I., km. 1657—1662 (ve II.) několikrát.

⁴⁶⁾ Nevím, je-li s ní příbuzný Laurenc Načeradský, šenkýř p. Václava Zeleckého, jenž se (ve II.) ženil 17. VI. 1659 s Annou Procházkovou z horního m. Příbramě. Oddal je kněz Bartoloměj Frant. Osetský, farář v městě Breouně.

⁴⁷⁾ Km. 1661 25. VIII. též Joanna urozená panna roz. z Lubu.

velebné svátosti oltářní. Tomáš Kunš(!), man z Vonoklas, Anna, cera Jana Červenky z Mořiny. Družba Jan Študent z Letů, družička Kateřina Jana Křepelky z Mořiny, Urban Slavík, faktor, a jiní mnozí.

66. 1665. 25. Maii křest z Budňan. Slovutné a mnohé vzácné poctivosti p. Václava Zaleckého, p. purgkrabího karlšt. Matka: Mandelena. Dítě: Alena Tereze. Kmotry: paní Anna Jakobina Malinova z Frejdenthalu, manželka p. hejtmana nynějšího karlšteinského. Druhá: paní Barbora Hoděrova, manželka sládka karlštejnského. Kmotr: pan Kryštof Veverka,⁶⁸⁾ lozský(!), man voněklaský(!). (Srv. č. 59. Alžběta Veveričkova z Vonoklas Loskotová.)

67. 1666. (datum 1666 vysvítá: před tím 9. XII. 1664 a za tím svr. č. 68. 4. IV. 1666.) Paměť J. M. vysoce urozené panny panny šlechticny Anny Marye Eusebieae,⁶⁹⁾ rozené Říčanské z Říčan (titul), kterážto z tohoto světa bídňeho prostředkem smrti jest vykročila, jmenovitě dne 19. Februarii, v půl dvanácty hodině o polednách, zde (= t. j. na Karlštejně) život svůj časnej dokonala a v Pánu Bohu usnula. Itt. 22. Februarii na den stolování S. Petra, odtud přestěhování a pohřeb svůj měla do kostela S. Klymenta v Starém Městě Pražském, blíz mostu. pánu paterū Societatis Jesu, kdežto ten slavný rod tu již zesnulý v Pánu odpocívá a veselého z mrtvých vstání při posledním dni soudném k životu věčnému očekávajíc.

68. Poznamenání slovutné a vzácné paměti pana Valentina Kunše paní manželky⁷⁰⁾, jeho, písáče důchodního karlštejnského, kterážto z tohoto bídňeho světa prostředkem smrti jest vykročila a pohřeb svůj jest měla na krchově chrámu Páně S. Palmatii. 4 Aprilis A. 1666.

69. Letha 1666. v neděli kteráž slove Judica, to jest 11. měsice Aprilis v kostele na hradě Karlštejně blahoslavené rodičky Boží pokřtěna jest Lidmila Johanna Jozefa, dcera urozeného a statečného vládyky pana Jana Šebastyana Malina z Freidenthalu, p. hejtmana panství karlštejnského, paní mateře urozené paní Anny Jakobiny Malinové rozené Šrámovny, skrze mne Albrechta z Klimkovic, děkana karlštejnského. Kmotrové aneb svědkové byli tito: urozená paní Johanná Judytha Frančmonova,⁷¹⁾ rozená Strakovna na Nemyšli a Nažlovičích, která držela dítě na rukou. Urozená paní Anna Marketa Strachová z Autic⁷²⁾(?) a v Žalkovicích na místě urozená paní Lidmily Gerštorfové, rozené z Výškova, paní na Velkém Vosově, Nových Dvořích a Skřipli. Kmotr: urozený pan Jan Jasenský, písáč lenní karlštejnský na místě urozeného a statečného rytíře pana Zygkmunda Markvarta Tunychovského⁷³⁾ (!) z Poběžovic a na Všeradicích. — 1666. 13. VI. při sňatku družbou Ondřej Kaš (či Kos?) ze vsi Malých Krašticék, man pod hrad Karlštejn přináležející. Srv. č. 61. — 1667. 22. VI. km. uroz. panna Lidmila Sudovská.⁷⁴⁾

70. Letha 1668. 10. dne měsice Augusti, v kostele na hradě Karlštejně blahoslavené rodičky Boží pokřtěn jest syn urozeného a statečného vládyky pana pana Šebestyána Maliny z Freydenthalu, pana hejtmana panství karlštejnského, dáno mu jméno na křtu Sm. Fratiscus(!) Antonius od vysoce velebného pana děkana karlštejnského pana Albrechta z Klimkovic, paní mateř(e) jmeno urozená paní Anna Jakubina Malinova, rozená Šrámovna. Kmotrové: ze Všeratic urozený a statečný rytíř, pan Zygkmund Margkvart Tuněchodský z Poběžovic na rukou držel. Druhý: urozený a statečný rytíř pan Jan Ferdinand Dubský z Vitéňovsi a na Pičině. Kmot(ry): urozená paní Lidmila Gerštorfova, rozená z Výškova, paní na Velkém Vosově, Nových Dvořích a Skřipli, a na místě J. M. p. Gerštor(fové) stála urozená panina Magdalena Eva Pernigklova z Šenreytu.

⁶⁸⁾ Lozsky (tuším má být loskotovský).

⁶⁹⁾ V Riegr. Slov. N. VII. 404 jest, že umřela ok. r. 1665.

⁷⁰⁾ T. j. Anna viz č. 62.

⁷¹⁾ T. j. Franchimont z Frankenfeldu.

⁷²⁾ Strachovský ze Strachovic; zde má asi býti z Soutic (Janovský).

⁷³⁾ Tuněchodský.

⁷⁴⁾ Zhudovská z Hyršova.

71. 1668. 5. Octobris pokřtěn jest syn p. Adamovi Henic,⁷⁴⁾ purgkrabímu, dáno mu jméno na křtu svatém Frantz Adalbertus. Paní matky jméno Catharina. Kmotrové: důstojně velebný p. pan Albrecht z Klimkovic (titul), pan děkan karlštejnský. Pan Jan Frantz, písář duchodní Urozená paní Anna Jakubina, rozená Šrámovna, manželka pana heytmana karlštejnského.

72. Ze Vlenec. 1669. 27. dne Januarii. Otec Šimon Rous,⁷⁵⁾ matce Kateřina Dítěti Dorotha. Kmotr Martin Kondelka z Hodyně, kmotra Voršila Žlunkova, kmotra Magdalena z Bělé minářka

73. Letha 1669. 22. Septembris, umřela dcera p. Adamovi z N.⁷⁶⁾ purgkrabímu, pochována při kostele S. Palmací; ob jeden zápis totéž (ale 1664): Den so Thomáše umřela dcera p. Adamovi purgkrabí, odpočívá při kostele S. Palmací. Aº 1664. pod Karlštejnem. Srv. č. 71.

74. Letha 1670. 19. Januarii z Maly Mořiny. Potvrzeni jsou v stav so man. osoby tyto: Václav, syn Myslivců z Mandalínow, dcerou Kunšovou, též z Maly Mořiny. Přítomní téhož sňatku: Urban Slavík. Jan Houdek. Anna Psohlavcová. Anna Poustecká, všichni z Maly Mořiny.

75. 1670. 18. Augusti. Ze vsi Vonoklas. Potvrzeni sou v stav so manžel. osoby tyto: Matěj Kuneš s A(l)žbětou, dcerou Mydlochovou z Maly Mořiny. Přítomni: Thomáš, syn Pousteckýho, Urban Slavík. Družička Lidmila, dcera Pousteckýho. Magdalena Houdkova. Ti všickni ze vsi Maly Mořiny. Viz č. 76

III. 1669—1681.

76. Leta Páně 1671. 4. Januarii. Z Maly Mořiny pokřtěn jest syn Matějovi Kunšovi, dáno mu jméno na křtu Sm: Petr. Matky jméno Alžběta. Kmotrové: Petr Kolář z Velké Mořiny, Jakub Jelínek, soused z Budňan, Dorota Kverkova z Velké Mořiny).

77. 1671. 10. Januarii z Budňan. Pokřtěna jest dcera panu Adamovi Minickému,⁷⁷⁾ p. purgkrabímu panství karlštejnského. Dáno jí jméno na křtu Sm: Lidmila Vero(nika). P. matky jméno Kateřina. Kmotry: panna Justyna dcera pa. Jana Jasenskýho, paní Markyta, manželka pana Jana Frantze, písáře duchodního, urozený a statečný rytíř pan Jiří Zygmund Byttner z Březí, heytman panství Vlašimského. — 1671. 26. V. km. synu písáře duch. na Karlšt. Janovi Františkovi p. Jan Werner z Lanhangs, štolmistr a vysoce osvícená knězna p. p. Beatrix Benigna knězna z Porcy, paní na Vlašimi, Domašině, a hradě Karlštejně.

78. A. 1672. dne 10. Aprilis, pokřtěn synáček p. Adama Heynice, purgkrabího panství Karlštejnského, jinéinem Jiřík Hendrych. Jmeno paní mámy jeho Kateřina,⁷⁸⁾ a kmotři: pan Daniel Zdickej, řezník a soused Nového Města Pražského, p. Ondřej Ledvina z Litně, a panina Alena Vydrova, dcerka pana hejt. karlšt.

79. 1672. 30. Augusti. Ex Budnian. Potvrzeni v stav so manželství ode mně Tomáše Dvořáka, administrátora karlštejnského, jsou osoby tyto: Petr Orel,⁷⁹⁾ nevěsta Alžběta pozůstalá dcera po neb. Matějovi Kocabovi. Družičky: p. Justina, dcera p. Jasenskýho, písáře lenního, p. Alena, dcera p. heytmana karlšt. Družba p. František, syn p. Jasenskýho, orator: Jiřík Stárek ze Srbška, Pavel Skřivan v přítomnosti sousedů budňanských a jiných mnohých poctivých lidí. Viz č. 80.

⁷⁴⁾ Hejnic z Hiršperka; to tuším spleteno v »Minic«. Srv. č. 77. (Z Minic byli Koutkové Nečanští.)

⁷⁵⁾ Týž km. 1667 18. IX. (ve II.).

⁷⁶⁾ Viz pozn. 75.

⁷⁷⁾ Viz č. 73. a 78. a pozn. 75.

⁷⁸⁾ Táz jako Kačenka H., prvnějšího pana Adama, purgkrabího manželka, km. 24. VIII. 1672 (ve III.), jako Kateřina H. z Budňan 29. VII. 1673.

⁷⁹⁾ Týž jako Petr Vorel z Vorlova km. 24. VII. 1670 19. XI. 1670 jako Petr Vorel z Vorlíka. 1671 8. týž »švec z Budňan«. 1675 6. I. týž »rychtář budňanský«. Je-li to rod totožný s Vorlovskými z Vorlova (Zibr I. č. 22430, Schimon, Adel 193), nevím.

80. 1673, 31. Januarii z městečka Budňan. Okřtěno jest děťátko, jmeno mu dáno na křtu Štem Matěj. Otec jeho Petr Orel, matka Alžběta. Kmotrové byli: Jan Hadr, druhý kmotr Palmatius, myslivec z Malý Mořinky, 3^{ti} kmotra Kateřina Blažkova z Kozolup. — 1673. 12. VI. dítěti ze Vráže km. ur. p. Jan Vilím Presl, primator král. m. Berouna (tit), druhý též ur. p. Erasmus Marckl de Pessin, spolusoused města Teyna Dobrohostova etc.

81. 1673. 14. Septemb. z měst. Budňan. Pokřtěno jest děťátko, jménem Maria Lidmila, otec jeho jest p. Jan Pelican, p. máteř Barbora, kmotrové: pan František Wendau, J. K. M. hofmistr. 2. p. Valentín Václav Kuneš, správce karlšt. Kmotry: panna Marie Magdalena Turneckerin, J. M. K. hofmistrně. 4. panna Alžběta, n. J. K. Mti komorná. 3. paní Anna Jasenská, lenního písáře manželka.

82. 1673. 23. Decemb. ex regio castro Carlstein. Pokřtěno děťátko, jménem František. Otec jeho p. Valentín Václav Kuneš, správce karlšt. P. máteř Magdalena. Kmotrové: Jan Pruhovský z Klucic, druhý Jiřík Broum, vrátný karlšt. Kmota Alžběta Skřivanova z městečka Budňan.

83. 1674. 1. Julii z Mořinky. Pokřtěno děťátko jménem Jakub, otec Matěj Kuneš, matka Alžběta. Kmotrové: pan Václav Presl, obroční karlštinský, Petr Orel, rychtář budňanský, kmotra Anna, kuchařka pana heyttmana panství Karlšteinského.

84. 1674. 2. Septemb. z Budňan. Pokřtěno jest děťátko jménem Lidmila. Otec jeho Adam Heynitz. Matka Kateřina. Kmotry: Mandelina Kunšová, Zuzanna, mlynářka z Klucic. Kmotr pan Václav Jozef Presl, písář obroční.

85. 1674. 16. Decemb. Z Karlsteina. Pokřtěno jest děťátko jménem Antonín Zygmund. P. otec jeho Valentín Kuneš, správce karlštinský. Matka jeho p. Mandalena Kunšová. Kmotrové: slovutný pan Jan Mikovský, správce statku Dobřichovic, druhý uroz, a statečný rytíř Jiřík Lev Lukavský⁸¹) z Lukavice a v Mořině, však na místě jeho byl Václav Rakous,⁸²) služebník jeho, kmotra pak paní Anna Jasenská.

86. 1675. Eodem die (24.) Februarii ze Vlenec. Potvrzeni jsou: ženich Jiřík Pechář, nájemník manství rousovského, nevěsta Mandelina, dcera požůstala po nebožtí. Bartholomějovi Rousovi. Družba Tomáš Broum, syn vrátného karlštinského. Družička Anna, dcera Jakuba Bartáka z Mořinky. Rečník Kašpar Vrápal ze Vlenec, z(a) přítomnosti jinším lidem (!). 1676. 4. III. km. dítěti z Tobolky Václav Čámské — man z Címe.⁸³)

87. 1676. 12. Aprilis. Z Budňan. Pokřtěno dítě jménem Jiří, syn Petra Vorla a Alžběty. Kmotr: Vít Blažek z Kozolup Testes: Jan Sojka z Kozolup, a Anna Jeřábková z Budňan jsou byli.

88. 1676. 19. Aprilis z hradu Karlsteyna. Pokřtěna jest děťátko, jménem Joannes Ignatius, z rodičův pana Valentina Kunše, hejtmana karlštinského, a paní Mandeleny; kmotr p. Daniel Fran. Zelibor, důchodní kláštera Zbraslavského. Testes: pan Václav Michal Dvorský, na místě pana Václava Leopolda Claudiana, hejtmana statkův kapitolních, a paní Dorota Mikovská z Dobřichovic, písářka.

89. 1676. 3. Novemb. z Malý Mořiny. Pokřtěný syn z rodičův Mattěje Kunše a Alžběty, jménem Matěj. Kmotr Mathiás Rejšíš z Velký Mořiny. Jan Šafář z Velký Mořiny, Alžběta Kučerova z kovárny, šenkýřka, jsou byli.

90. 1677. 25. Julii. Z Budňan. Okřtěno jest děťátko z rodičův pořádných, jemuž jméno dáno Jakub, otec Petr Orel. Matka Alžběta. Kmotrové: Šimon

⁸¹) Týž km. 1672 21. VIII. dítěti z Budňan »pan Georgius Leo Lukaweczki«. Býval podkoním (prefectus stabuli), aufvorterem u kard. Harracha. (Dvorský: Zuzana Černinova z Harasova 1886, str. 114. F. Menčík ve Vídni soukromým dopisem). R. 1654 měl dvůr v Jenštejně u Brandýsa n./L. (D. Z. kv. trhový stříbrný třetí 1650 3 folio Y 20. R. 1660 držel Rašonice (Ott. Sl. N. XVI. 450), bydlíval v Praze (ibid.), 1667 Krchleby u Benešova (Ott. Sl. N. XV. 157), r. 1672 koupil dvůr kocalovský při vsi Velké Mořině od Frydr. Ferd. Rebmana z Rottenwalu a Fischbachu (listina orig. arch. praskoles.).

⁸²) Jinak Košák (recte Košák jinak Rakous).

⁸³) Čámský z Ostrého.

Šlejferna, mlynář klučický. Testes: Jiří Bota, mlynář lodenický, p. Lucye manželka Mikuláše Procházky, sládka karlštejnského.

91. 1677. 27. Julii z hradu Karlštejna. Okřtěno jest děťátko z rodičův pořádné sňatých, jemuž jméno dáno Václav František. P. otec urozený p. Valentín Václav Kuneš, hejtman karlštejnský. P. mateř Magdalena. Kmotr urozený pan Jan Vilím Iresl, J. M. C. rychtář král. města Berouna. Testes: pan Frantz Jasenský, syn p. Jasenského, lenního písáře, paní Lidmila Michalova z Dobříče. — 1678. 20. XI. km. dítěti z V. Mořiny ur. pí Marye Běnykova, rozená Jezberovská z Olivové hory, testis ur. p. Frantz Ignatius Jasenský.

92. Z hradu Karlštejna. Potvrzeni v stav svatého manželství osoby tyto: ženich urozený a statečný vládyka, pan Jakub Morarius Kolovratský (z) Zlaté hvězdy⁸⁴⁾ etc. heytman panství Karlštejnského a Milínského J. O. K. Mti knězny z Portie (tytul), s nevěstou urozenou paní Dorotou Barborkou z N. (v orig. N. Z.). Družička urozená panna Benigna, dcera téhož p. hejtmana, svědkové a družba Václav Kanka, v přítomnosti poctivých p. přátel obojího pohlaví v kaple So Mikuláše na hradě Karlštejně. Létha 1678, dne 26. Novemb. — 1679. 17. IX. km. p. Anna Salátova z Berouna. — 1680. 5. II. testis ur. p. Linhart Pfalc svobodný pán, na Tetině. — 1680. 17. IV. služe »ur. a stat rytířem«. — 1680. 26. V. km. p. Anna Brigitta, dcera p. Falce. — 1681. 6. V. km. ur. p. Barbora, p. Falce dcera. — 1681. 14. XII. km. ur. p. Dorota Khynova z V. Mořiny. — 1681. 16. XII. km. ur. p. Adam Khyn, dvora morinského držitel. — 1681. 2. XI. svědek ur. p. Jeronym Skolovský, služba J. M. C. v amputu (při svatbě z Chrystěnic).

93. 1678. 17. Decembr. umřel syn Petra Orla, rychtáře budňanského.

94. 1679. 19. měsíce ledna. Z Malé Mořiny. Okřtěno jest děťátko z rodičův pořádných, jemuž dáno jméno (chybi). Otec Matěj Kuneš, matka Anna. Kmotr(a) Alžběta z kovárny. Test.: Barbora Piskáčkova z Velké Mořiny. Matěj Pekárek z Budňan. U So Palmatia. — 1679. 26. V. dítěti z Budňan km. Matěj Recheck, man z Kaménka (= Kamejka).

95. 1679. 5. Aprilis umřela dcera Magdalena Košákova z Velké Mořiny, pochována u So Stanislava, opatřena velebnou svátostí oltářní.

96. 1679. 17. Aprilis umřela 2. dcera témuž Košákovi v Velké Mořině opatřena velebnou svátostí oltářní, pochována u svatého Stanislava.

97. 1679. 28. Maii. Z hradu Karlštejna manželství: uroz. p. Frantz Ignatius Jasenský, syn vlastní urozeného pana Jana Jasenského, písáře lenního, s poctivou p. Lidmilou Kateřinou, pozůstalou vдовou po neb. Hlavatiusovi,⁸⁵⁾ písáři duchodním karlšt. Svědkové: urozený pan Jakub Morarius Kolovratský, hejtman panství Karlštejn., urozený pan Linhart Pfalc z Ostříče(?).

98. 1679. 24. Octobris umřel mládenec, syn p. Jakuba Morariusa Kolovratského, někdejšího hejma(na) karlšt., zůstávající v cvičení u p. Pavla Fingerdingle, obročního karlštejn. Pochován u So Palmatia dne 28. ditto.

99. Anno Dni 1682. z Budňan dne 11. Januarii. Okřtěno jest děťátko z rodičův pořádných, jemuž dáno jméno Dorota. Otec Petr Orel, matka Alžběta. Kmotr.: Dorota Mikuláše Procházky sládka karl. Test.: Anna, dcera Pavla Skřivana, Šimon Beránek, podstarší karlšt., u P. (Marye) v kaple hradu Karlšt.

⁸⁴⁾ Týž km. ve III. 4. VI. 1679; žena jeho ur. pí Dorota Barbora Kolovratka, hejtmanka karlšt. km. 2. II. 1679 (ibid.); syn jeho Pavel km. 16. VII. 1679 (ibid.).

⁸⁵⁾ Mathes Frantz Hlavatius (1674) duchodní karlšt. z ženy Ludmily pokřtěn mu 16. I. 1674 (ve III.) syn Antonín Karel. Týž jsa km. (ve III.) 1676 28. I. služe »uroz. panem«, asi jen titul úřední.

Literatura.

Dr. Luboš Jeřábek: Staré město pražské. S předmluvou Viléma Mrštíka a doslovem J. Emlera. V Praze, 1902. Nákladem klubu »Za starou Prahu«. Cena 80 h. — Kdo věnoval jen trochu pozornosti staré Praze, ví, že zachování její není ani nápadem chvílkovým, ani utopí, ani nemožností, nýbrž nutnosti, doprosto nezbytnou z důvodu historických, uměleckých i sociálních. Boj za starou Prahu není nic nového; trvá po léta, byť jevil se podle potřeby v různých formách. Uvádime na příklad (z díla Teigova-Herainova »Staroměstský rynk« str. 66.), že již r 1837 nejen odborníci, ale i měšťanstvo opřelo se zkáze radnice staroměstské zamýšlené nestvůrnou přestavbou podle návrhu Nobilova. Na sklonku minulého století v letech osmdesátých přibývalo obránců staré Prahy tím spíše, čím více bylo pozorovati, že mnohý a pěkný kus její mizí bez potřeby a přičiny. Šik obránců zmohutněl, ale sesíila i řada odpůrcův, jež i tak pro věc smyslu nemají, snadno dala svésti se domnělými prospěchy, jež prý dostaví se pobořením starých domů, křivolakých ulic atd. Stára Praha ocitla se v nebezpečí; také některá část »intelligence«, vidouc ve starých domech jen zhoubu a smrt, přídala se k zástupe, žádajícímu bez rozmyslu Prahu jen »moderní«. — Ale mylnou byla by domněnka, že o starou Prahu zápasili jen umělci a odborníci. Vážný manifest »Českému lidu!«, otištěný v denních listech 5. dubna 1896, spoustou podpisů přesvědčuje, že skutečná intelligence nepřeje si ničení staré Prahy. Ve vzácné svornosti jsou na manifestě soustředěni předáci a stoupenci všech stran politických i uměleckých, i mužové osvědčení a vynikajici. V dubnu 1897 vpadl do boje Vilém Mrštík břitkovou prací »Bestia triumphans«, knížka vyvolala zděšení a nezrotný hněv odpůrcův staré Prahy — ale mnohé přivedla k její obráncům. Otázka staré Prahy dnes už jest známa šíře, ale dobojováno není. Jisto jest — a rádi to prohlašujeme — že chlad k té staré Praze ochabuje, zvláště nyní za starosty Dra. Vlad. Srba. Tolik měli jsme za vhodno pověděti těm, kdož snad boje za starou Prahu nesledovali. První publikace klubu »Za starou Prahu«, obsahující pojednání Dra Lub. Jeřábka »Staré město pražské« s předmluvou Vil. Mrštíka a doslovem J. Emlera poučí je o tom více. Mrštík v předmluvě své přesvědčivě i pochopitelně objasňuje, že ani staré domy, ani křivolaké ulice nejsou skladem nemoci a nepohodlí; jediné úprava bytu, dostačné osvětlení, lepší záchody, odstranění nečistoty, dobrá kanalisace a dobrá voda pitná jsou věci, kterými jest podmíněn byt zdravý a přijemný, a nutno také přísně dbát na provedení toho všeho. Auktor vhodně ukazuje k tomu, že »modernost nových domů ku př. v Táboreské ul. na Nov. městě pražském není pražádnou ochranou proti puchu, tmě a sevřenosti bytů, z nichž mnohý vypadá hůře, než brloh v Židovském městě. Jádem knihy jest obsažná stať Dra Luboše Jeřábka: »Upravení Starého a části dolního Nového města a projekty, cenou král. hlav. města Prahy poctěné«. Otázka velké Prahy, nutná kanalisace i assanace nezbytně musela vyvolati zjednání plánů na úpravu města i vypsala obec konkursy na regulaci Menšího, Starého a části dolního Nového města. Jest zjevem velmi potěšitelným, že nejprvnější ceny za veškerý tyto plány připadly právě architektům a umělcům, kteří činně jsou súčastníni při otázce staré Prahy. Plán na úpravu Starého a části dolního Nového města jest obrovskou, ale znamenitou prací bystré dvojice: architekta Jos. Sakaře s akademikem K. Klusáčkem. Ocenění této úmorné práce podjal se Dr. Jeřábek statí prve uvedenou. Není lze podrobнě rozbírat tuto stať, sic nezbylo by než otisknouti ji celou. Dr. Jeřábek věnoval posouzení plánů pilí všeobecnou. Přihlédaje ke dnešnímu stavu provází čtenáře všude a stručně i věcně vysvětluje, co a proč muselo být obětováno a kterak co bude změněno. Změny jsou ovšem pronikavé a nákladné tak že dnes plán nové úpravy povážujeme za pouhé zbožné přání, jehož splnění v některých jednotlivostech bychom si nepřáli. Ale to jsou věci známé auktorům plánů, tedy takové, že vitaná změna stěží je provozitelná. Spis končí doslovem Emlerovým. Auktor stýská si do nynějšího rázu Starého města; celkový pohled na ně s Letně zbytečně je porušen stavbami vyššími, jež zakrývají hojně věže. Zmi-

zela luhná silhouetta, na kterou jsme uvykli a která dodávala Praze ráz neobyčejný; nutné sice zmodernisování této čtvrti není v souladu s bývalým prospěktem. Mizí celek, jednotlivosti i ráz. Auktor ukazuje k tomu, že Praha jest téměř museem vzácných památek historických i uměleckých, které vybízejí k dalšímu vytváření; jich ničením jest Praha značně poškozována. Staré město jest nejpalcivějším bodem v přičině komunikace a právě jeho staroba, jak celku tak i v jednotlivostech, vyžaduje péče a ohledů největších. Dráha elektrická, způsobivší již tolik zla na úkor aesthetiky, zde vystupuje hrozivě; bude třeba přizpůsobiti ji vtipně tak, aby vyhovovala svému účelu aniž poškodi ráz Starého města. Poučují zkušenosti v jiných velkých městech, že toho lze dosíci. První publikace klubu »Za starou Prahu« není objemna, ale obsažna. Proslov vysvětluje, v čem spočívá cena staré Prahy a proč nutno ji zachovati; doslov dotýká věci hlavně po významu aesthetickém. Ocenění plánů na úpravu Starého a dolní části Nového města dá i neodborníkovi jasný obraz budoucí změny. Obrázky přesvědčují; proto bývalo by knízce na prospěch, kdyby bývaly zařazeny aspoň některé partie stavu nynějšího i příštího. Z toho poznal by i ten, kdo pro starou Prahu nehoruje, že její hajitelé nechtejí nemožnosti. Ale ilustracemi zvýšil by se náklad i nutno spokojit se tím, co jest. Nepatrna cena — 80 h — dovoluje, aby spis koupil si i nezámožný. Snad čtenář postřehl, že kniha je dobrá. Velmi rádi doporučujeme ji všem bez rozdílu, zvláště těm, kdo zachování staré Prahy pokládají za vše zbytečnou, anebo bojí se ho jako příšery.

Cerný.

Rostlinstvo v podání prostonárodním. Napsal Jos. Koštál. Šaškovy Moravské Bibliotheky dílo XCII. Velké Meziříčí. 1903. Str. 307. Známý folklorista český Jos. Koštál uvádí nás prací svou do říše rostlinné, do čárovné zahrady našich zkazek, pověsti a pověr. Z knihy přítomné vane k vám veliká láska autorova k přírodě, cítíte se doma, cítíte vůni venkova v plné nádhře a kouzlu a mimoděk v duši zaletíte zpět tam, kde odehrávala se první doba vašeho života. To ovšem platí pro ty, kdo jsou odkoveni vzduchem venkovským. Ale i ti, jež odchovalo město, najdou v knize Koštálově mnoho zajímavostí. Kniha ta pobaví a poučí zároveň. Prof. Koštál rozdělí svou sbírku na tři oddíly. Prvý nás seznámuje s bylinami léčivými, na př. růží, rozmarinou, routou, mateřídouškou, jitrocellem, diviznou, kvitím svatého Jana, pampeliškou, totenem, posedlem, kapradí, vrátičkou, netřeskem a j. Zajímavé zprávy podává o mandragoře, devětsilu, černobýlu, čeřiku, čekance, bodláku, bludném kořenu, otvírací bylině, o hubách a prognostikách, jež se s houbami spojují a j. Druhý oddíl zabírá obili a zelenina. Zde nás autor seznámuje se zvyky, obyčeji a pověrami při oráni, setí, žnich a mlácení obili. Zajímavou zmínku najdeme též o obžinkách. Poslední část sbírky Koštálové tvoří stromy a keře. Uvádíme na př. jabloň, hrušeň, ořech, javor, vrbu, lípu, jalovec a j.

J. B. Pešek.

Ze života pohádek a bájí. Napsal Jos. Koštál. Sbírka spisů pro mládež. V Praze 1903. Str. 288. Dle nadpisu sbírky této zdálo by se, že referát o knize přítomné vymyká se z rámce našeho časopisu. Ve skutečnosti však tomu tak není. Jest sice pravda, že kniha tato určena jest v prvé řadě pro mládež, ale nadpis knihy neodpovídá obsahu. Najde zde vážného poučení i dospělý. Spíše by se zde hodil titul »Bytosti bájeslovné«. Jinak, co pověděli jsme shora, platí též o knize této a měrou ještě větší. Přítomná kniha se rozděluje na 4, respektive na 5 části. Na prvném místě uvádí spisovatel: sudičky, dále »Bůžky domácí«: šotka, hospodářka, skřítka, raráška, pikulíka, špírka, diblíka, baziliška, zmeka, plivníka a prašivce. V druhé části seznámuje nás spisovatel s »Bytostmi polními a lesními« jako divými lidmi, divými muži, lesními pannami a s duchy horními a skalními. Třetí část uvádí nás do říše bytostí vodních (do říše vodníka a vodních panen). Poslední oddíl zahrnuje v sobě »Bytosti ohnívě«: světýlka, žávěho muže, čerta a konečně můru. Všecky tyto statí byly již dříve uveřejněny jednotlivě po různých časopisech. Hlavně »Český lid« a »Zlatá Praha« je

přinášely. Zde ovšem postrádáme udání, odkud p. spisovatel čepal. Účel práce této ovšem toho nevyžadoval. Vše, čeho zde se dovíráme, vzato je hlavně z Bydžovska a Královéhradecka. Zpráv, čerpaných přímo z trádice lidové, si ovšem vážíme nejvíce.

J. B. Pešek.

Zpráva o činnosti rady městského musea v Táboře za rok 1902. Vyjímáme ze zprávy jednatelské, že r. 1902 byly učiněny některé prospěšné úpravy v místnostech muzejních, i že museum zjednalo si nákladem obce 20 napodobenin zbraní husitských z měst. musea pražského. Bylo pokračováno ve výzkumu v Sezimově Ústí (starém Táboře), kde nalezeno v červenici několik nádob celých, kachlíky goticky zdobené, množství úlomků a střepů i některé předměty železné. Zevrubný popis nálezu odložen na později, až bude lze probádat i sousedství. Následuje zpráva o výzkumu mohyl ve Skalici u Roudné. Po čtrnáctidenní práci bylo shledáno, že tu vlastně jest mohyla jediná, velmi rozsáhlá, obklopena na jihu dvěma mohylkami již vybranými, na západě dvěma mohylkami posud nedotčenými. Mohyla zvedala se asi 1,2 m nad rovinu, měřila 17 m od severu k jihu, 23 m od záp. k východu. Obsahovala dva pohřby. První (na západě) skládal se z dutého náramku broncového, hrnu broncového a 5 nádob hliněných. Poněkud stranou k sz nalézala se nádobka hliněná, k jv. pak v téže půdě a v témž materiálu bylo několik rozmočených střepů hliněných a esovitá stříbrná záušnice. Pohřeb druhý, uložený v nejvyšší části mohyly, obsahoval pěkně zachovalé vědérko, velkou misu, 64 knoflíky, 25 přezek z pásu, náramek z tenkého zdobeného plechu (vše z bronzu), obruce z kol válečného vozíku, železnou sekýrku, čepel mečíku, 4 koňská udiла, 4 předměty neznámého určení a několik beztvárných kousků železa. Nad tím stranou k jihu nalézalo se 6 krásně zdobených plochých knoflíků. Bronzové milodary byly uloženy v otvorech mezi sklopěnými kameny a bud stály, či byly položeny na prkénka a prkénky i s hora přikryty. Tato prkénka tu byla nalezena. Podle všech příznaků jeví se být skalická mohyla hrobem mocného pohlavára. Tomu nasvěduje neobyčejná její rozlehlosť i materiál, z kterého byla budována. Jsou to značné kusy křemene (až i velikosti čtvrt-hektolitru), který na blízku se nevyskytá, i musel být přivážen z daleka. Že mohyla náležela osobě vynikající, dokazují, i hojně milodary, rozsáhlé žároviště i věci ostatní. Zpráva o skalické mohyle jest pro praehistorika velmi zajímavá i těšíme se, že naskytne se nám příležitost poznati vše zevrubně. Ve výzkumu na Kozím z nedostatku prostředků pokračováno býti nemohlo. Obvyklá nemoc musejní zhatila tu plány i přičinlivý pracovníkům táborským. Sbírky muzejní jeví za minulý rok 589 kusů nově přibýlých; z toho nejvíce připadá na obrazy, mapy, rytiny a autografy (163), na výšivky, kroje a předměty z domácnosti táborských (69) a na Švehlovu sbírku starožitnosti z Ústí Sezimova (53). Také archiv byl značně rozhojněn přírůstky ceny ovšem velmi rozdílné. Zpráva pokladní za r. 1902 objevuje na příjmech 1212 K 62 h, na vydániích 1204 K 49 h; výzkumu na Skalici a v Sez. Ústí stály 341 K 74 h — a se „jměním“ 7 K 69 h vstoupilo táborské museum do roku letošního. Městské museum táborské svou zprávou podává výkaz o činnosti skutečné i úspěšné. Přesvědčili jsme se několikrát, že pracovníci v táborském museu jsou si plně vědomi svého cíle; dokazují svou zprávou, že i při nevalných prostředcích lze mnoho vykonati, je-li jen dobrá vůle a chuť k práci. Škoda, že všude tak nebývá.

Cerný.

Pravěk. Ústřední list pro praehistorii a anthropologii zemí Českých. Vydatel a redaktor I. L. Červinka v Uh. Hradišti. Můžeme již dnes po vyjítí 3. sešitu Pravěku konstatovati, že vážné snahy p. vydatelovy docilily výsledků potěšitelných. Ovšem bylo lze tak téměř s jistotou předpokládati, neboť za to ručí nejen zvučné jméno p. vydatelovo, nýbrž i také okolnost, že se jemu podařilo zajistiti si spolupracovníků vážených domácích i cizích archaeologů a anthropologů. Vynikající a mimořádný význam Pravěku svítá již z toho, že jsme neměli dosud časopisu, který by byl reprezentoval centrální list na poli archeologie zemí českých; i samy Památky archaeologicke a Časopis věd. muzej. spolku v Olomouci nečiní tu výminky. Jest skutečně v zájmu české vědy archaeologické, která právě nyní se nachází

v období jistého rozmachu, aby Pravěk spnul své poslání včasné vydatně: a jelikož pak dosažení vědeckého cíle nepochyběně již jest zabezpečeno, nezbývá než aby zajistěno bylo dostatečnou materialní podporou též trvání časopisu v budoucnosti. Upozorňujeme při tom na provolání p. vydavatelovo ku 3. sešitu přilozené, jež končí těmito slovy: »Nezádáme zisku, prosíme jen pro dobro věci samé! Nemíníme dnes hovořiti o obsahu prvních 3 sešitů, později učiníme tak přehledně. Jen tolik podotýkáme o programu pracovním, že časopis přinese mimo hojně a pečlivě popisy nálezové hlavně obsahlé a systematické práce ceny vědecké; dále jsou otevřeny zvláštní rubriky pro kritiky znamenitějších archaeol. děl, jakož i pro zprávy z oboru veřejných musejí a sbírek soukromých. Jak zřejmo, program bohatý a mnohoslibný!«

K. B.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha, 1903. Roč. IX. seš. 1–3.: J. Bidlo: Br. Jan Rokytá u cara Ivana Hrozného. — Václ. Novotný: Ad. Bachmannna Geschichtte Böhmens, I. II. — J. B. Novák: Tak zv. »Codex epistolaris Primislai Ottocari II.« — Fr. Táborský: Počátky novocešské poesie za vlivu klasicismu. — J. Pekař: Nejstarší kronika česká. I. (Námítky Kalouskova). — Jar. Fickerle: Čechové na koncilu kostnickém. — Jos. Truhlář: Paběrky z rukopisů klementinských. — Drobné články. — Referáty. — Výtahy z časopisu. — Zprávy.

Českoslovanské letopisy musejní. Red. a vyd. Václ. Vl. Jeníček. Čáslav 1902. Roč. I. č. 5.–10: Jeníček V. V.: Krajinská schůze musejní v Pardubicích. — Týž: Václ. Vlad. Tomek. (S podob.) — Týž: Kostel sv. Bartoloměje v Luži. (Se 4. obr.) — Skrbek B.: Ku záchrane Hory Kunětické. — Týž: Kterak pořádati sbírky numismatické? Východočeská musea ku záchrane Hory Kunětické. — Adámek JUDr. K. V.: O některých úkolech musejí východočeských. Čečetka F. J.: Adamité. — Tomíček A.: Český duch. — Peřinka F. J.: Zapomenuté jubileum (Frant. Pubička). — Naše starožitnosti a naše musea. — Kuneš A.: Cyrilský nápis na kostele Horno Semerovskom. — Obšírné zprávy o museích v Hradci Králové, ve Vys. Mýtě, v Plzni, Národnop. museu českoslov. a mus. spolku »Palackém« v Poličce. — Zprávy časové. — Poznámky. — Nekrolog Riegrův a Bilkův. — Časové zprávy musejní. — Musejní novorník. — Numismatičkum a správcům sbírek přijdou velice vhod štítky numismatické, jež sestavil osvědčený odborník Bedř. Skrbek. — Letopisy, pilně všímají si věcí musejních i doporučujeme je rádi našim museím i jednotlivcům.

C.

Věstník. Red. Jan Hellich a Frant. Hrnčíř. Poděbrady, 1902 Roč. V., č. 12.: Stifter A.: Bošín, Sovenice a Mečíř. — Sál F. L.: Z lidového léčení na Polabí — Hojsák J.: Nymburští děkanové. — Týž: Klášter cisterciacký v Skalici bliže Kouřimi. — Týž: Kancionály býv. kúru literáckého v Poděbradech. — Týž: Starý železny most přes Labe v Poděbradech. — Týž: Badry. — Roč. VI. (s titulem: Věstník Poděbradská a sousedních okresů) č. 1.–7.: Hellich J.: Poustevna a studánka u Matky Boží v Poděbradech. — Hajný Aug.: Dětské zábavy. — Smutný V.: Průčelí truhly ze Sadské (s barevnou přílohou). — Jenne F.: Adamité ve farnosti běnické. — Čečetka F. J.: Jak ženili se učitelé v XVI. věku. — Týž: O pivech staročeských. — Sál F. L.: Zámek v Klučově. — Miškovský J.: Náhrobek z XVI. věku Václ. Sklepky, kantora a staršího města Brodu Českého. — Zprávy školské a jiné. — Literatura. — Historické drobnosti.

Časopis Matice moravské. Red. Fr. Kameníček. Brno, 1903. Roč. XXVI., č. 4.: Navrátil B.: Vincenc Brandl. — Kubeš Ad.: Manové býv. benediktinského kláštera Třebického. — Bartoš F. a Mašíček C.: Líšeň. — J. U. Dr. Adámek K. V.: Ze selských bouří. — Antl Th.: Příspěvky ku genealogii pánů z Žerotína. — Roč. XXVII., č. 1.–3.: Dr. J. Karásek: Polská dedikace Paprockého Vilémovi z Rožemberka. — J. Cvřek: Ze starých pamětí města Bzence. — M. U. Dr. J. Smyčka: Antifonář Cholinský. — F. V. Peřinka: Některé zaniklé osady na Znojemsku. — F. A. Slavík: Hnutí v lidu poddaném na Hukvaldsku r. 1695. — St. Souček:

O výtvarnictví Františka a Jos. Heřm. Agap. Gallašů. — F Černý: Hus a Wiklif. — Zd. Lepař: Národnostní poměry na Moravě a ve Slezsku dle konečných výsledků sčítání lidu ze dne 31. pros. 1900. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Různé zprávy.

Z Podřip. Musea v Roudnici. Majitelé listin, týkajících se Roudnice nebo obcí okresu roudnického, žádají se zdvořile, aby kurátoriu roudnického Musea listiny takové ke koupi, výměně nebo aspoň k propůjčení nabídli.

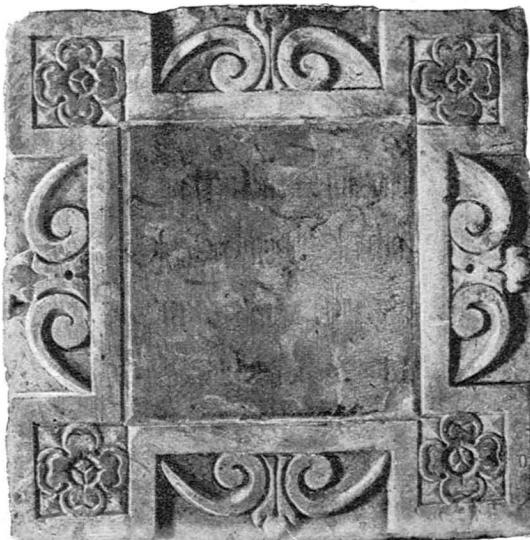
Pamětní deska mramorová z r. 1656 nalezena ve mlýně Jaňurovském na Bílém předměstí v Pardubicích pod moučnicí, kamž kdysi pohozena byla (vys. a šíř. 60 cm, fig. 1), se zřejmými stopami ubroušeného svého povrchu, nejspíše že následkem častého ostření ocelových nástrojů. Touto nešetrností ke starým památkám domácím, utrpěl její nápis, v německé fraktuře tuši nanesený, do té míry škody, že se nyní stal takřka úplně nečitelným. Nicméně domníváme se luštiti jej správně takto: »Letha Panie Tisíci hosseset set padesát sestého dum tento přestavěn z kamene (kunětického?)« Nápis lemování je dočverce plastickým rámcem polychromovaným, úzkým, plochým pruhem meandrovitě složeným, v jehož nárožních výplních růžice čtyřlistá a na postranních jeho polích obdélníkových symetricky volutový ornament se nachází. Patřila-li tato deska pamětní do vnitřního města Pardubic na fasádu některého, nám nyní naprostě neznámého domu, který za invaze švédské pobořen, napotom důkladně přestavěn byl — nemůžeme na ten čas rozhodnouti.

V. D.-Č. i

Zápis o rodině Jana st. z Žerotína z let 1473—1516. Na přední, pergamenové předsádce českého rukopisu (sign. Y 9.) N. Zákona ve foliu jehož explicit datován je r. 1481, z knihovny hr. Ervína Nostice Rienecka v Praze zapsáno jest šestero genealogických poznámek o rodině moravského pána Jana st. z Žerotína, jenž od r. 1475—1490 pámem byl na Fulnece a též na Strážnici. Nejširší zápis učinil pan Jan rukou vlastní; poznámku z r. 1514 a 1516 osoba druhá; ostatní tři každou rukou jiná. Rodopisu žerotínskému objevuje se tu doplněk neveliký, ale důležitý. Škoda, že roh listu jest utřen, takže některá slova nelze doplniti ani z domyslu. Panu kustodu Fr. A. Borovskému, jenž donivil nám zápisky tyto otisknouti, vzdáváme upřímné díky.

1473—1484.

[Znamená se pro lepší pamět v tyto knihy, kerého [sic] ... narodili] Item sie narodil léta od narozenie ... ten pondělí po svatém Jakubu s mú prvnje ženú ... čan. Item Jan sie narodil let M°CCCC°LXX°III° ... štvrtok

před puol nocí, ten den svatého Jiljí (1. září) s mū třetí ženú panie Machnú z Nové Cerekvie. Item Viktorin sie narodil leta M^oCCCC^oLXX^oVI^o v středu den svatého Havla (16. října) z úterého na středu v noci hodinu IX. Item Jiřík leta od narozenie paně M^oCCCC^oLXX^oVIII^o v neděli před svatých Šimoniše i Judy (25. října) apoštoluov buozie[ch] v druhé hodině s neděle na pondělí. Item Barbora sie narodila leta MCCCCCLXXX^o s pátku na sobotu před svitem tu sobotu na svatého Jana Křtitele božího (24. června). Item Bartoloměj narodil se léta M^oCCCC^oLXXX^oII^o se štvrtka na pátek, vigilie svatého Bartoloměje před svietanie[m] (23. srpna). Item Be[r]nart sie narodil léta páně M^oCCCC^oLXXX^oIII na den svatého Ambroží (4. dubna) hodinu před svitem; a šestera, keréz [sic] Pán Buoh ráčil vzít, ode všech tří žen, těch jmen nepiši. (Rukou Jana st z Žerotína).

1488 — 10. listopadu

Léta božího tisícího čtyrstého osmdesátého osmého panu Petrovi z Žerotína urodil se jest jemu syn prvorozenie jménem Martin v ponděli s půlnoci na úterý se panie Machnú z Perština u vigilijí svatého Martina. (Rukou d.)

1490 — 14. října.

... Vykupitele ukřižovaného a ... najmilosrdnějšího letha od narození Syna boz ... M^oCCCC^oXC^o skonal jest život svuoj urozený pán pan Jan starší z Žerotína a z Fulneka, rozlúčiv se s světem tímto umřel a dokonal jest na zámku Strážnickém na svatého Calixta a pochován jest před velikým oltářem v kostele Strážnickém. Jehož duši všemohúci Pane Bože milostiv býti a smilování své svaté s ním učiniti rač. (Rukou a.)

1499 — 7. června.*)

Narodila se jest dcera urozené paní paní Barboře z Žerotína a na Úsově, jménem Johanka, ten den ve štvrtk po svatém Bonifaciu den svatého Amantha biskupa, léta od narození syna božího tisícího čtyrstého devadesáteho deváteho. (Rukou e.)

1514 — 30. listopadu.

Léta od vykúpenie našeho skrže narozenie pána našeho Jezu Krista, syna božího, tisícího pětistého sedmého dokonal jest život svuoj, rozlúčivše se s tímto světem, jsa v třiceti jednom létě, urozený pán pan Jiřík z Žerotína a z Fulneka na Jičíně, ten úterý den svatého Ondřeje; kteréhožto tělo jest pochováno [v] Fulnce v kaple pod kamennem, na kterémž muž byt vtesaný. Jehož duši Pán Buoh všemohúci rač milostiv býti a v svém království nebeském příbytek svuoj rač je[mu] dáti s radostí věčnú na věky věkuov Amen. (Rukou b.)

1516 — 11. března.

Leta panie tisícího pětistého šestnáctého od vykúpenie našeho skrže narozenie pána našeho Jezu Krista, syna božího, umřela jest urozená paní, paní Machna z Nové Cerekve a na Fulnce, ten úterý před svatým Řehořem, kteráž jest byla manželka svrchupsaného pana Jana staršího z Žerotína etc., a tyto syny a dceru spolu jsou měli: urozené pány, pány Jana, Viktorina, Jiříka, Barboru, Bartoloměje, Bernarta; rozlúčivši se s tímto světem a pochována jest v kapli [v] Fulnce, tu kdež nebožtík pan Jiřík také pochován jest. Jejížto duši Pán Buoh všemohúci rač milostiv býti a v svém království nebeském příbytek svuoj jie dáti s radostí věčnú na věky věkuov. Amen. (Rukou b.) Dr. J. V. Š.

Sbírka Zeyerova. Poznamenáváme dodatkom ke vzpmince na str. 45., že Zeyerovu cenou sbírkou z oboru starého uměleckého kování zakoupilo Městské průmyslové museum v Hradci Králové za podpory zemského výboru. (Viz Výroční zprávu téhož musea za rok 1901. a 1902. str. 14.) Č.

*) Datum vzato podle prvního udání; jest však v zápisce chyba, neboť sv. Bonifacia připadá na 5. června, ale sv. Amanda je 6. února.

Nové výzkumy v Čáslavi,

Stopы tryzny pohřební v starém románském kostelíku.

Klim. Čermák.

Léta 1901 kopali jsme s jednatelem »Včely Čáslavské« panem Václ. Vl. Jeníčkem v Čáslavi v románském kostelíku z XI. věku (nynější sakristie), se tří stran zastavěném děkanským chrámem Páně sv. Petra a Pavla (obr. 11. Půdorys kostelíka).

V apsidě o průměru 4'45 m objeven podstavec oltáře z lámaného kamene 1·3 m široký a dle osy kostelní 1·5 m dlouhý (A). Žlutavá, hojně písečnatá malta se škeblemi spojovala veliké kameny; v hloubi 0·5 m na straně epištolní ležela pískovcová deska 70 cm dlouhá i 15 cm vysoká. (Obr. 11. B.) V černavé zemi pod tumbou ležely v hloubi 0·5 m rozličné kosti lidské, též bratelské; na straně evangelií ležela gotická kamenná fiala (C). V apsidě, již ve hloubi 1·54 m na skále vykopán zub tura i málo výše železný škvář jako odpadek z krušce železného, jakéž hojně nalézány též ve spodní vrstvě na Hrádku (D). Tyto dvě památky patrně pocházely z dob předhistorických; podobné nalézány v rezavé kamenité vrstvě na vršku kolem kostela.

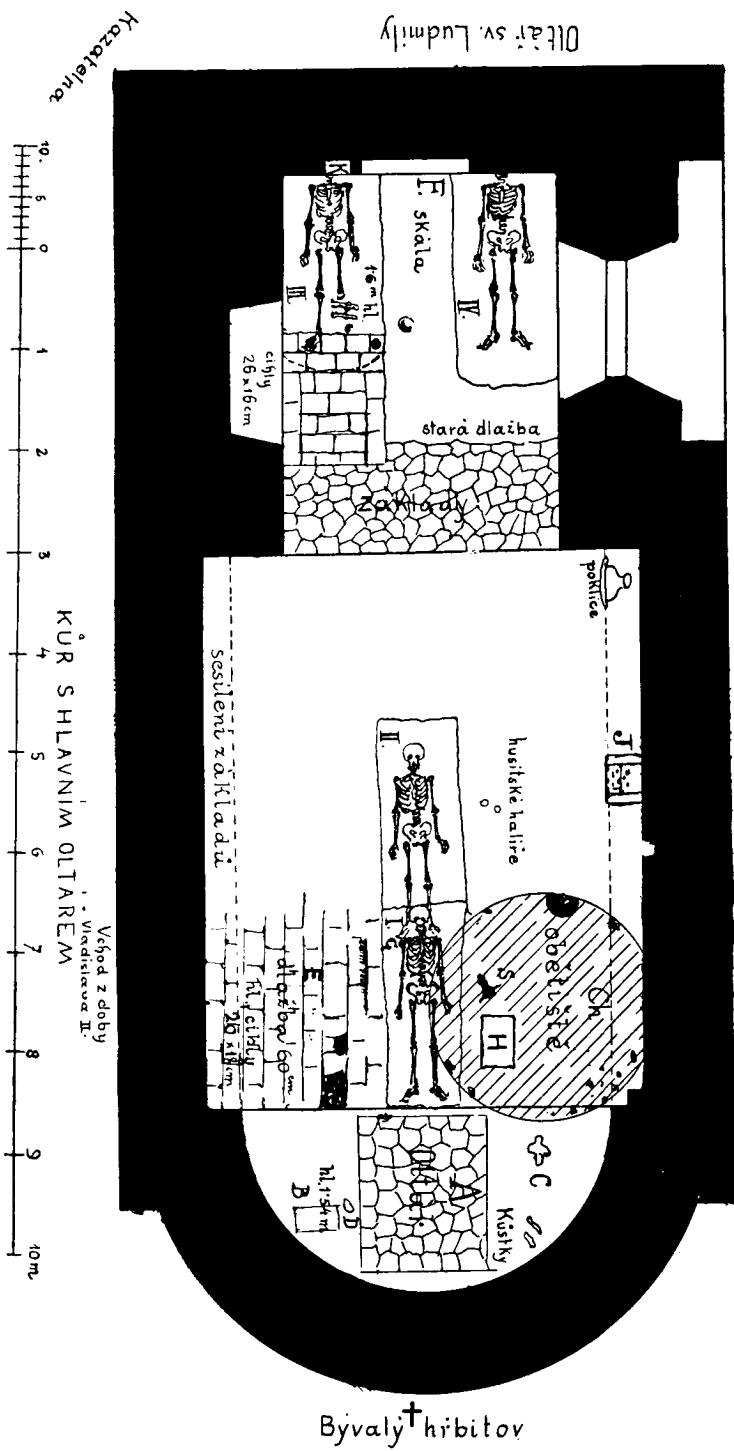
V lodi 4·55 m široké a 6·55 m dlouhé, hned před základní zdí před apsidou, kde položeny v hloubi 0·60 m pod nynější podlahou nehnuté dlažice (E), znáti bylo místo hrobu Mstislava z Chlumu (I.), odkud desku jeho náhrobní (F) dal zdvihnuti děkan Jan Pečenka r. 1861. Táž deska zazděna jest nyní v západní zdi sakristie pod někdejší věžičkou. (Obr. 12.)

Zde byl hrob (obr. 13.) Mstislavův (I.) 66—71 cm široký a na 2 m dlouhý. Kostra 1·85 m dlouhá, s krátkou a vysokou hlavou k západu ležela na znak v dubové rakvi železnými nárožníky okované a hřeby přitlužené.¹⁾ Při krku Mstislavově ležel do očka stočený drát měděný²⁾ jako zápona oděvu (G). Jiných milodarů nebylo. Rakev

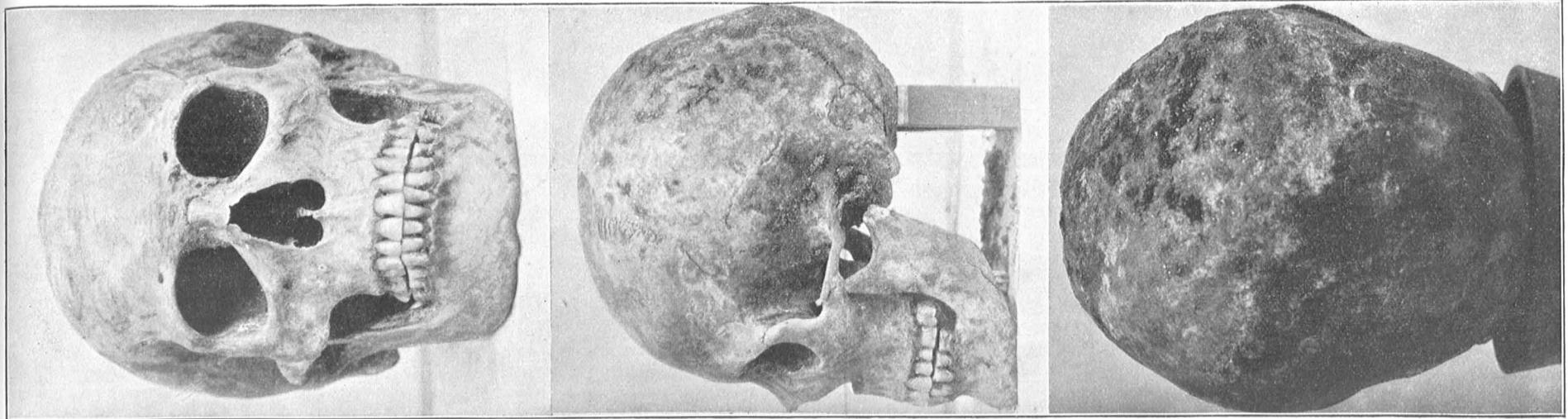
¹⁾ Podobně pochovány též kostry v choru komendy Drobovské, jež jsem vykopával r. 1897.

²⁾ Takové spínadlo našel jsem též na hradě Chlumu. Viz obr. 13. na tab. 32. Pam. arch. XX.

Boží hrob.

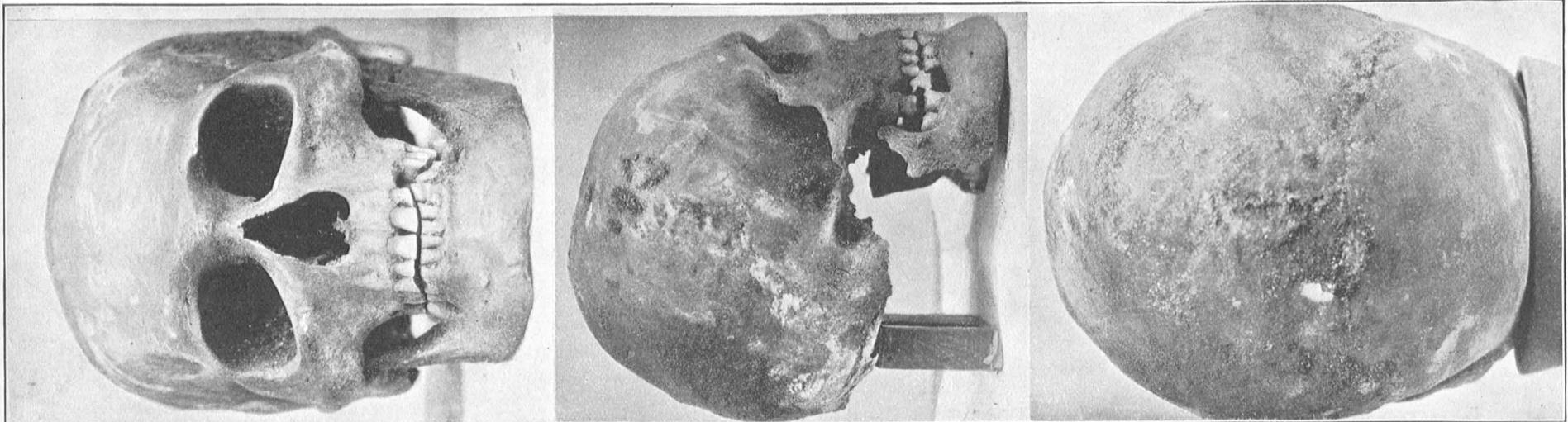
Obr. 11. Půdorys románského kostelíka sv. Petra a Pavla v Čáslavi.

Lebka Mstislava z Chlumu,

syna Blehova.

Index sýrky 85:71.

Tab. V. Lebka snad Bleha z Chlumu,
prarotce Slavatů z Chlumu a Košumberka.

Index sýrky 83:75.

Průčeli, se strany a s hora.

byla nepohnuta, a vzali jsme prkna s plochého víka i nárožníky a hřeby do musea »Včely Č.«.

Rakev Mstislavova byla 2 m dlouhá, 63—73 cm široká i 50 cm hluboká. Spodek hrobu vytesán ve skále.

Nad vysokou a kulatou lebkou jeho (tab. V.) až ku prsům sáhal pohřeb staršího muže, týmž směrem pochovaného (II). Ne-

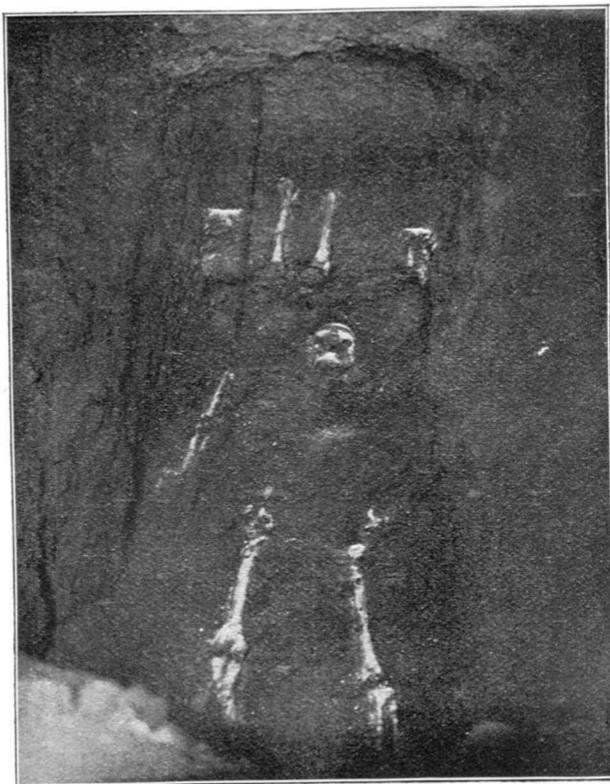
Obr. 12. Náhrobek Mstislava z Chlumu z konce XIII. století.

bylo však zbytků z rakve. Kdežto Mstislav měl ruce při těle položené, tedy tato kostra (snad Bleha z Chlumu, otce Mstislavova) měla pravici přes prsa příčně položenu. Lebka Blehova (tab. V.) jest široká, krátká i nižší než Mstislavova, zuby trochu vyhnílé. Ležela v zemi poněkud očima k jihu obrácena.

Pod věžíčkou (obr. 14.) ležely ještě v skalních hrobech dvě bezhlavé kostry (III. a IV. obr. 15.), jižní s levou holení zlomenou, za života špatně srostlou a výše pochovanou (III.) Snad jsou to zkromolené ostatky Vondráčka Keřského z Paběnic či

Římovic, hejtmana Táborů v bitvě u Lipan, co pak r. 1447 pro plen v Č. Janovicích zajat a v Čáslavi popraven. (Staří letop. a Hájek.³⁾

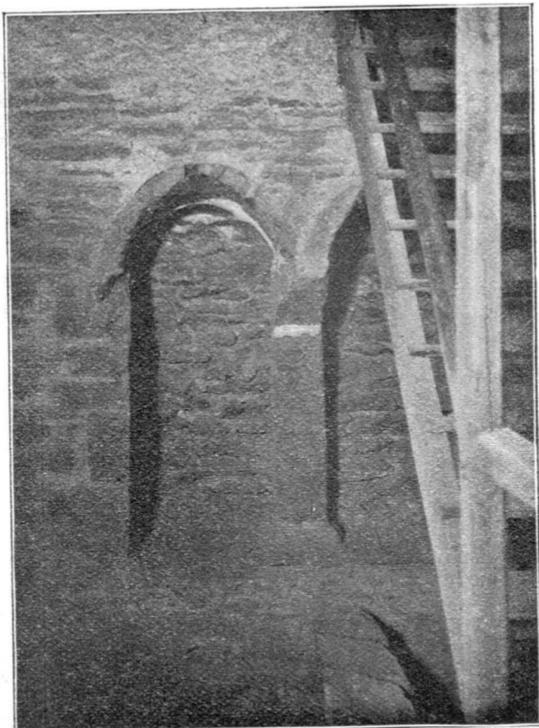
Vedle hrobu Mstislavova pod dlažicemi ležela deska opuková, přitesaná (*H*). Když ji dělníci odkryli, znamenali jsme ošklivý zápas hnilobný. Hned pod tím při straně evangelní vedle hrobu až ke zdi v rohu sv leželo v popelu a uhlí mnoho kostí pta-

Obr. 13. Hrob Mstislava z Chlumu.

³⁾ Hájek v kronice své na listu 422. vypravuje: Roku toho 1446. Jan (sic!) Keřský připojiv k sobě některé lotry, i činil veliké loupeže v království Českém, a zvláště v kraji Čáslavském, obyvatelé v tom kraji vytrpěti to nemohouce vzavše na to radu s hejtmanem svého kraje i s jinými, obléhli jej po sv. Petru ten den Mikulášek Trčka s některými okolními zemany na Paběnicích, a leželi tu dvě neděli dobývajce Paběnic: A on Keřský tu noc před svatou pannou Markytou, kázav sobě most spustiti samotný jezdecký proskočil a ujel, a tvrz dobyta na den svatých apoštolův rozeslání, a kteříž tam koli byli nalezeni, ty všecky kázali zvěstit, a tvrz vypáliti. Potom týž Keřský zavřel se na Janovičkách, a Trčka ho opět kázal dobývati, kterýž opět chtěl proskočiti, ale nevěděl, že jest opleten, a tu jest jat a potom sňat.

čích, zejména slepičích (*Ch*), pak střepy nádob, pásmy okrášlených a pod tím násyp kamenitý až do hloubky 1 m pod staré dláždění. Kostí, střepů a uhlí bylo s dvě nůže a trousily se i výše až k širšímu výstupku základní zdi. Dále k západu při zdi byl místo dlažby jen upěchovaný jíl a na něm objeveno ohniště z cihel sestavené (*J*), v němž bylo mnoho uhlí. Pět cihel ku stěně přistavených, na šíř maltou spojených tvořilo dno ohniště a po

Obr. 14. Sloupkem rozdelené rom. okno ve víze.
(Nyní na půdě kostelní.)

stranách postaveny na úzký bok dvě cihly hojně opálené. (Obr. 16.) Blíz ohniště nad hrobem Mstislavovým ležely slepené asi 3 haléře husitské.

Směrem k hrobu Mstislavovu (*s*) objeven ještě v popelité zemi malý bronzový svícen (obr. 17.) s vrchem prolamovaným a ještě výše ležel husitský haléř se lvičkem. O sobě objeveny kůstky ptačí též výše, patrně uhozeno na ně již při zdvižení náhrobníku Mstislavova.⁴⁾

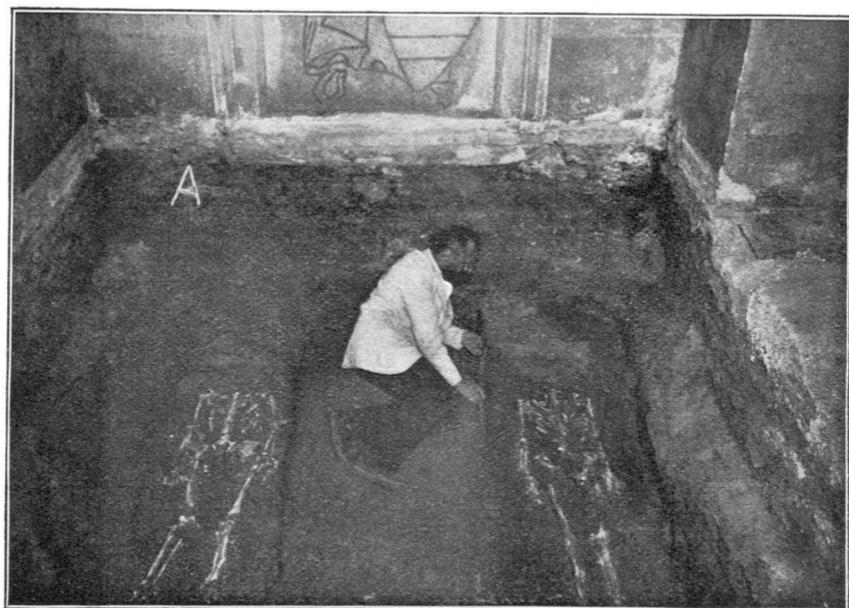
⁴⁾ Památky archaeolog. VI. str. 121. O tryzně psal obšírně Jos Dobrovský v »Abhandlungen der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften« r. 1786.

V zápisách dp. děkana Jana Pečenky zachovala se poznámka, že pod deskou objeveny »nějaké skvosty«.

Pohřeb Mstislavův pravdojatně klásti můžeme na konec XIII. věku. —

* * *

Na staré Čáslavi, nynějším Hrádku⁵⁾ ve Vodrantech objevil jsem řádové hroby z doby křesťanské kolem městistiště někdejší kaple P. Marie, o níž poslední zmínka sáhá až k r. 1315.⁶⁾

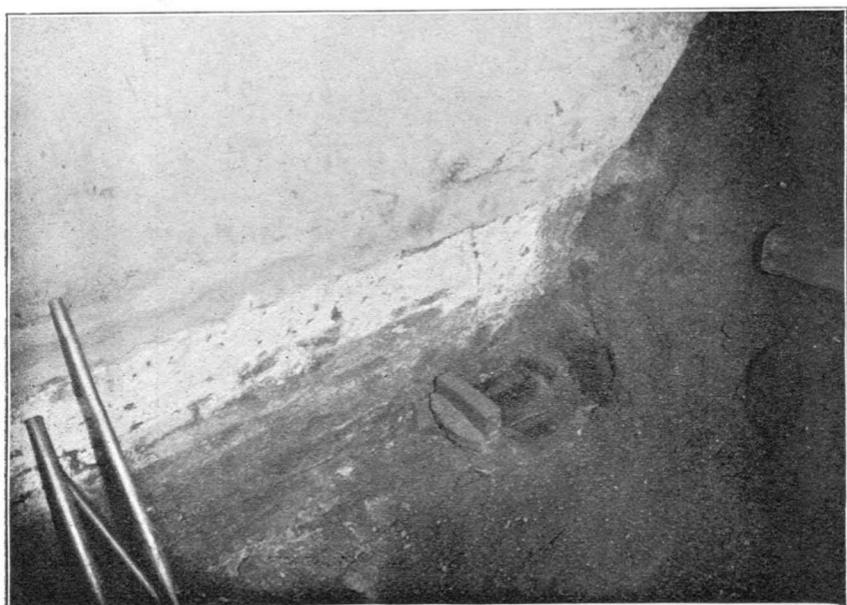
Obr. 15. Hroby sňatých pod rom. vízkou v sakristii.

(A = zdivo, kde byly r. 1801 objeveny kališnické monstrance.)

⁵⁾ Zpráva »Včely Časl.« za r. 1888, Verhandlungen der Berl. Ges. f. Urg. 1886, Mitth. der k. k. Centr.-Commission XII.—XIV. 1887, II. zpráva spol. př. starož. č. str. 7—10.

⁶⁾ Předkové p. z Chlumu přestěhovali se asi v polovině 13. stol. z Litoměřicka do Čáslavská i potáhli dědičně na sebe držení úřadů, které dříve králi náležely. Král Přemysl Otakar II. vybavil od Bleha z Chlumu úřady a statky komorní i založil nové město Čáslav, ponechav Blehovi jen staré hradiště Čáslavské s k stelem P. Marie na něm stojícím. Léta 1282 připomíná se se starým otcem Blehem syn Mstislav (Reg. IV. 737), který žil ještě r. 1292, (Reg. II. 620, 638, 670), ale na to brzy zemřev, pochován v kostele Čáslavském. Hrad Chlum drželi bratři jeho Bun a Sezema, kteří darovali zděděné podací kostelní v Čáslavi Drobovským křížovníkům. (Reg. IV. 773.) Viz prof. Aug. Sedláčka »Hrady« díl XII. str. 210 a 211

Tam odpočívalo v pouhé zemi jen asi $\frac{1}{3} m$ hluboko na 80 koster pravidelně v řadách hlavou k západu kladených tak, že paty dotýkaly se temene hlavy vedlejší kostry v řadě. Ženy tu pochované mívaly záušnice, s esovitým koncem na skráních a pod spodní čelistí. Muži zřídka mívali u sebe nůž neb přezku okrouhlou z pasu. Některé kostry přiklopeny ploskými kameny, jiné zasuty vápnem. Při většině nebylo zhola nic, leda střepy osudí bezuchých s pásmeny a vlnovkou, také hojně zde nalézány kosti koňské a hovězí, ovšem možno také, že sem ze sousedních ohnišť zavlečeny pluhem (obr. 18. č. 10.—15.)

Obr. 16. Ohniště u severní zdi v kostelíku.

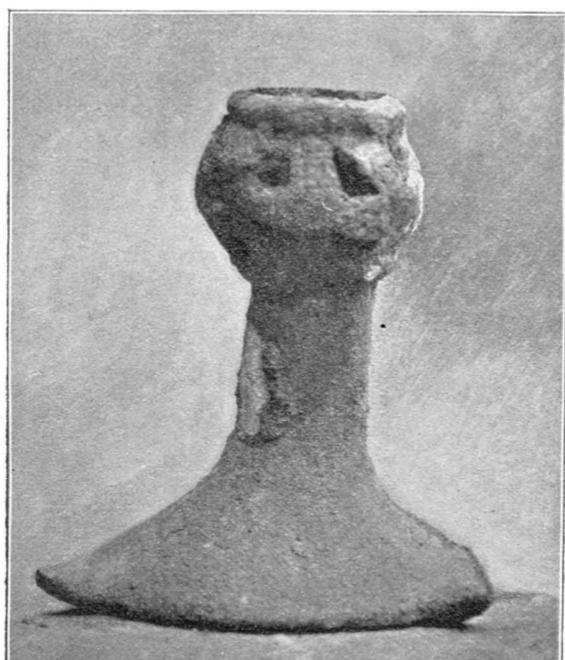
Dále k západu na skalní opyši v jámě popelité, r. 1884 objevené, spočívaly tři kostry, dvě k západu hlavou a jedna výše hlavou k severu na příč přes ně.

V popelité zemi byly nádoby, zejména misky se znamením muří nohy a dvěma křížky ve dvou rozích na dně. Takých znamení nenalezeno na hrncích v ohništích nikde na Hrádku (obr. 18. č. 26.—29.). V jámě byla nádoba baňatá s popelem a v něm (Tab. I. obr. 16) nalezena celá skořápka ve jce, vedle pak černý kamenný amulet, provrtaný (č. 39.), kladivo železné na způsob ševcovského (č. 44.) a mnoho střepů (obr. 18. č. 18—25., 30—32.) V sousedství blíž meze nalezen denár Břetislava I.⁷⁾

⁷⁾ Ed. Fiala: Čes. denáry, tab. VII., obr. 24.

Není pochybnosti, že zde nalezeny ostatky tryzny asi z XI. století. Také pod Hrádkem nad skalkou, kde byl kostelík sv. Martina, vykopány kostry horníků a při nich tři kladiva hornická, více prezek z pasu a 15 záušnic s esovitým zakončením. O staré hutí v těch místech jest zmínka v nejstarší listině rychtářské z r. 1383⁸⁾. —

Letos v základech domu č. 223 m. v Čáslavi nalezena bezuchá nádoba s hlavou kuří a tamtéž džbán s obličejem vyhněteným z hlíny, od něhož dolů jdou čáry jako vousy a dole

Obr. 17. Bronzový svícen od hrobu Mstislavova.

kroužky vytlačeny (obr. 19. a). Současně nalezeno více nádob. V jedné (obr. 19. b.) byly kosti kuří. Známo, že předkové rádi obětovali zemi kohouta neb vejce slepičí jako znamení síly, aby stavba byla tvrda.

Vraťme se ku hrobu Mstislavovu v kostelíku románském. Konservátor Fr. Jos. Beneš píše v Pam. archaeolog. VI. str. 121.: »Pod deskou prastarého náhrobku Zbyslavova se nalezly střepy starých nádob pohanským podobných, spolu s popelem, uhlím,

⁸⁾ Archiv města Čáslavě A 4 »bis an den alden tamm, der do vorzeitn gehort zu der hutten daselbst aufgerichtet und gemachet war«.

Obr. 18. Starožitnosti z Hrádku v Čáslavi,

a to znamení na dnech č. 1.—9. a památky hlavně z občiště či tryzny u tří kostér, objevené roku 1884.

sklem a kostmi. »Na str. 122.: «Jak svrchu podotknuto, našly se pod náhrobkem Zbyslavovým věci, které nás oprávnily k upomínce dob pohanských, než však i jiné možnosti nesmíme opomenouti. Dle výtečného díla, totiž učeného Francouze, abbé Cocheta: »Sepultures gauloises« etc. bylo v XI. až do pozdějších století obyčejným zvykem do hrobu vznešených osob nádoby se svěcenou vodou a jiné s uhlím pro kadidlo podle rakve stavěti a napotom teprv hrob po vykonaném obřadu zasypati. Tak

by se bylo i tu státi mohlo to, co v Čechách z dob prvního křesťanstva ještě prozkoumáno není.⁴

Není však pochybností, že v popelu, kostech drůbeže, střepech a svíčkou bronzovém ležících vedle rakve Mstislava z Chlumu spatřovati lze přežitek z dob pohanských, památky tryzny nebo hodů pohřebních.

Až posud u Slováků, Srbů i Rumunů udržely se zbytky hodů těchto, že kladou na hrob kaši neb i polévají hrob vínem. Pálení potravin a obětí, šatů nebožtíkových a kadidla, připomíná se v Ililiadě i v jiných klassických památkách, zná je Nestor ještě z prvních dob křesťanských, ba ještě Hájek buď dle klassických vzorů, buď z tradice lidové, buď z obyčeju v jiných slovanských zemích ještě běžných, přikrášlil vypravování při pohřbu znamenitých osob v Čechách.

Ovšem prostředí klassických spisů zdá se býti nejspíše pramenem Hájkovým, ačkoliv jsou jisté okolnosti při vypravování, dle nichž poznáváme, že Hájek znal národní obyčeje jiných Slovanů, zejména Černohorců, snad i Albánců.

Dovolím si tu uvéstí některé výňatky z Hájkovy Krónky (1541) a pak z Jos. Holečkova spisu »Černá Hora v míru« (V Praze 1883). Hájek píše o pohřbu Krokově na listu V.: »Čtvrtého dne nesli jsú jej do Ctiňovsi s velikým hřmotem, až se aupění jich po lesích i po horách rozléhalo, a tu vedle Čecha knížete a vedle Nivy, ženy jeho, dary rozličné jemu dávajíce jej jsú pohřebili, a kámen veliký na hrob jeho navalivše, oheň na něm udělali, a tu oděv jeho bohuom zemským obětujíce spálili.«

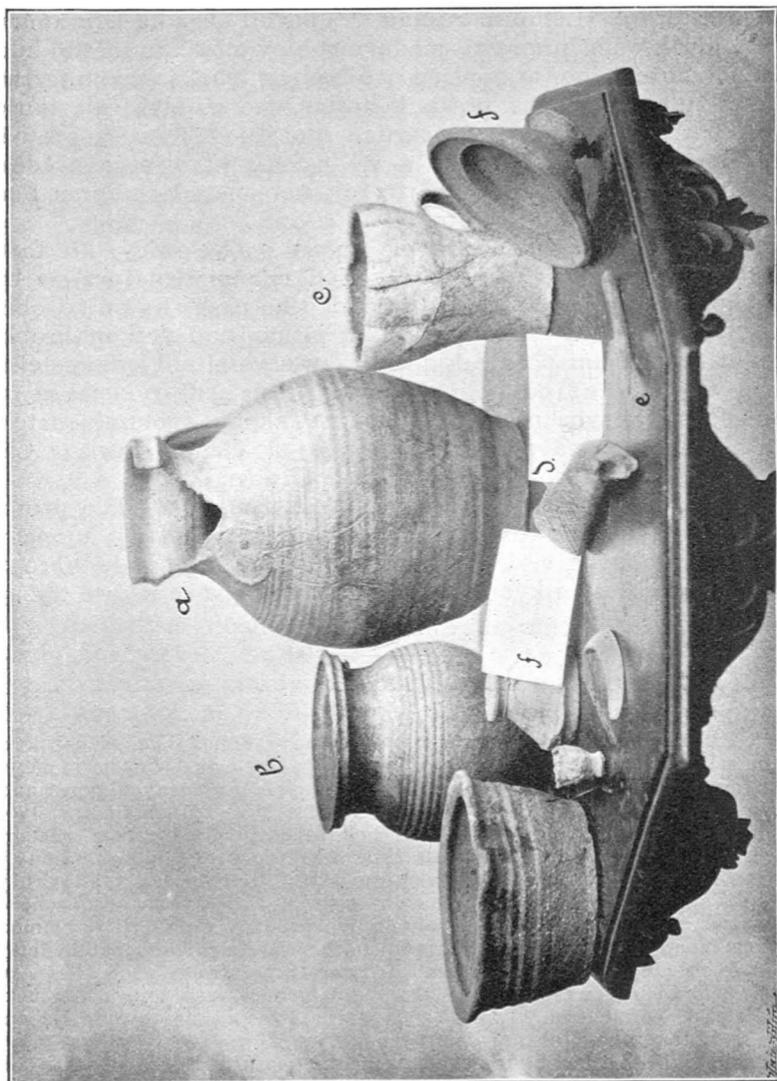
Na listě 48.: »(Křezomysl) umrel a na dolejší hrobce vedle své rodiny pochován a kamenem tvrdým přiložen, na němž bylo pět dni pořád páleno a pernaté oběti byly na oheň kladený.« Na str. 105.: »(Neklana) vedle otce jeho Křezomysla poctivě tu u hrobce pod Vyšehradem položili a na jeho hrobě nad míru veliký oheň učinivše, okolo něho chodili a velikými hlasy volajíce, dajte nám vítězství, bohové neumřající, dajte nám kníže, aby bránil naši země, tak sú pravili a vlasy s brad svých stříhajíce, na oheň metali.«

Josef Holeček vypravuje⁹⁾ o Albáncích, jak projevovali zármutek pro úmrtí Savy, synka vojvody Marka Miljanova na Meduni, v ta slova:

»Náhle se ozval před domem hrozný nárek hrdel mužských, tak hrozný, že pronikl srdce jako meč a zmrazil v žilách krev, tak divoký, jako kdyby lvice na poušti vyla pro ztracené svoje mládě. Branka se otevřela a do dvorečka vstoupilo jedenáct mužů. Jeden šel v čele sám, druzí dva a dva. Hlavy jejich jsou nepokryty a s oholených lebek splývají rozcuchané perčiny, jež většík rozvlává. Mají ruce založeny, hlavy sklopeny a stoupají krůček za krůčkem, nohu přes nohu překládajíce a sebou natřásá-

⁹⁾ Černá Hora v míru, II., 256 atd.

jíce. Vzezření všech je zoufalé. Náčelník se rozhlédne a zvolá hlasem velikým: Kde je Savo? Mužové za ním odpovídají vzlykotem. A náčelník opět: Kde je Savo? Je-li pravda, co si vypravují vlci na horách, lišky v doupech a na skalních stěnách orlové,

Obr. 19. Nádoby z Čáslavě, nalezené v základech domu č. 223.
a) nádoba s dílkiem, b) hrnek s kostní kuřimi, c) pohár, d) vyfazavaná rukojet, e) šídelo, f) poklice.

že přišla smrt do domu Marmiljanova a vytrhla jasnemu sokolu zlaté pero, jabloň oloupila o zlaté jablíčko? atd. Při další přestávce mužové se vztýčili, hlavy nazad nachýlili a do vypjatých prsou si mocně pěstmi bušili. « — » Dosti si do hrudi nabušivše, rozčepej-

řili prsty a dělali, jakoby si tváří drápali a perčín rvali; musili se spokojit pouhým nápodobením, kterak pláčící pro mrtvého se zohavují, neboť bylo to podmírkou, za kterou je Marko do svého domu pustil. — — Tu se vrhli na ostatky nebožtíkovy, je líbali a oslavovali.

V Nestorově »Letopisu ruském.¹⁰⁾ hovoří Olga ku Drevanům: »Aj, už jdu k vám, připravte medu mnoho v městě (u města) kde, jste zabili muže mého, ať popláču nad hrobem jeho, i učiním tryznu muži svému.« »Olga pak přišla k hrobu jeho i oplakávala muže svého i poručila lidem svým nasypati mohylu velikou, a jak nasypali, poručila tryznu udělati.« — (K r. 945.) »I byla zapověděla Olga, aby nedělali nad ní žádné tryzny, neb měla kněze, ten blaženou Olgu pochoval.« (Na str. 50. k r. 968.)

Tryzna tudiž pokládána za obřad po hanský, křesťana nedůstojný. Přece však nemůžeme sdíleti mínění Benešova, že by popel, kosti a střepy byly zbytky z někdejšího po hanského obětiště. Bylyť nalezeny vnitř chrámu a přímo pod deskou hrobní i v rohu evangelním před apsidou až ku severní zdi lodi kostelní. Vidíme v tom přezitek obřadu pohanského, jenž vykonal se na hrobu Mstislava, syna mocného Bleha z Chlumu, spoluzakladatele města Čáslavě a pána podacího v kostele sv. Petra i Pavla v Čáslavi, co sídlel v tu dobu na Hrádku v Čáslavi.

Zkoumání v chrámu čáslavském, jež vlastně se dalo proto, abychom našli ukryté kosti Žižkovy, vybízí archaeology k opatrnosti při podobných výzkumech. Nepochybují, že i jinde u hrobů z prvních dob křesťanských až do 13. stol. objeví se takové tryzny či oběti posmrtné.¹¹⁾

¹⁰⁾ Překlad K. Jar. Erbena str. 41.

¹¹⁾ Pátrání naše podporováno sl. městskou radou i důst. děkanským úřadem měrou chvalitebnou, která našemu městu čest činí. Učinil jsem návrh na výzkum tento opíraje se nálezem dvou mosazných, pozlacených monstrancí utrakovistických s věžičkami, jež nalezeny v rohu K ve zdi chrámcé r. 1801 a prodány židům do Kolína (!). Obraz jich zachoval monografista městský Liemert v Topografií m. Čáslavě, kde také praví, že v přístavku chrámu P. u Božího hrobu při stěně sev. stávala oltární archa »Útek do Egypta« i druhý oltář stěti sv. Jana Křtitele, kde sloužena mše sv., když vedli odsouzeného na popraviště k Filipovu. Arch a obrazy její prodány r. 1825 (!!). Liemert v dotčené monografii píše: (In der utrakovistisch gewesener Kirchenabtheilung) befindet sich ein sehr altes Altar mit schörem Schnitzwerk nach alter Art. Das da befindlich gewesene Nebenaltar, die Geburt Jesu und die Flucht nach Egipten vorstellend †, wurde im Jahre 1825 und das zweite Nebenaltar, die Enthauptung Johanni darstellend ‡ im Jahre 1829 beseitigt.

Pozn. †. Das Altar bestand aus einem etwa 1¹/₂ Ellen öst. Maaszses hohen und 1¹/₄ breiten, dann 2 eben so hohen und 1 Elle breiten Nebenbildern und oben in drei Feld (?) die Abbildung Jesu stark vergoldet und die Geburt Jesu vorstellend. Selbes war zum Umdrehen vorgerichtet und an der rückwärtigen Seite stellte es am grünen Grund die Flucht Jesu nach Egipten vor, dann an den Nebenbildern Maria und Joseph, und ganz oben, Jesu, vor. Diese werthvollen alten Gemälde, wovon zwey am Rathause vorfindig sind, wurden an Private verschenkt und Eins einem Herrn nach Prag

Štědrý den v podání prostonárodním.

Ve Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze dne 21./XII. 1901. přednesl
Jos. Koštál.

Vánoce — nejkrásnější doba v celém roce — jsou všem národům křesťanským slavností radostnou, na kterou se těší jak velcí tak malí, jak boháči tak chudí. — K svátkům jiným nepřilne tak kruh rodinný jako k témtu, a proto možno vánoce právem nazvat svátky rodinnými, jež poutají zvyky a obyčeji, od nepaměti zachovanými, činice z lidstva jedinou velikou rodinu.

Nejpamátnějším jest bez odporu Štědrý den.

Ač náš venkován stýká se s přírodou po celý rok, lne přece v tento den ke všem zjevům jejím jaksi těsněji a hledí štědře obdařiti nejen bližní, ale vše, co mu v roce minulém prokazovalo dobrodiní a bylo mu k užitku. — Časně ráno v radostný a slavný den tento pozoruje všecko, co mu má oznámiti nejbližší budoucnost. Především hledí každý, aby se na Štědrý den nehněval; věří se, že takovým bude po celý rok, jakým se jeví na Štědrý den. (Nový Bydžov.) — Hospodář si pilně všímá, kdo vejde ráno první do stavení. Vクロčí-li do světnice nejdříve muž anebo chlapec, soudí, že přibude toho roku v rodině syn; vejde li první žena nebo dívka, přibude v rodině dcera. (Lískovice.) Jinde praví: Vstoupí-li první do stavení mužský, budou mítí krávy v tom roce býčky, pakli ženská, budou se líhnouti v tom roce jalovičky. (Neděliště.)

Hospodyně donese časně ráno kravám »topinku«, aby jim nikdo neučaroval. (Rozběřice.)

Místy dávají kravám kousek kaše, větvíčku routy a tři ječné klasy doufajíce, že je tak opraví na celý rok.¹⁾ Hospodář vejde do konírny, vloží na řeřavé uhlí síru a březovou kůru; pak kouř koním do chřípí, aby byli bujnì; někde jim dává topinku, aby se dobře dařili. (Lužany.) — Domácí dcera nebo hospodyně sype drůbeži do východu slunce »míchaninu« t. j. smíchané druhy obilné i luštěninu do obroučky, jež srazila s díže, nebo do kruhu udělaného z řetězu, který vzala od vozu — pod okap, aby se držely všechny pohromadě a slepice aby hodně nesly. (Kněžice.)

verehrt. Pozn. 4. Bei diesem Altare wurde zu jener Zeit, als zu Czaslau das Halsgericht bestand, blos gelegentlich einer Hinrichtung die Messe gelesen.« Oltář svatého Jana Křtitele stětí, roku 1829 zrušený, měl asi vztah k odpraveným, kteří roku 1901 nám tu objeveni byli a jichž kostry posud v museu »Včely Časlavské« chovány jsou. Doufáme, že sl. vlastenecká obec králov. města Časlavě zase všem témto kostrám znamenitých mužů vypraví pohřeb důstojný v chrámu Páně sv. Petra i Pavla, ovšem tak, aby i vědě i pietě k zesnulým dosti bylo učiněno. Zveme přátelsky naše anthropology, aby tedy ještě dříve probádali tento cenný a zajímavý materiál osteologicky a též kostry z kommodity v Drobovicích, které jsou téměř stejněho stáří a rovněž v museu »Včely Č.« byly uloženy.

¹⁾ Světozor 1888 str. 51.

Při té příležitosti dostane kohout, houser, kačer a krocan po »stroužku« česneku, aby byli bujní a cizí drůbeže na dvoře netrpěli. — Také na psa, věrného strážce domu, se nezapomíná; dostane topinku a stroužek česneku, aby byl bdělý a nikoho se nebál. (Nový Bydžov.)

Místy vynesou před stodolu snop obilí, aby také ptactvo došlo Štědrého večera. (Rozbělice)

Hospodář vyjde na dvůr anebo na zahradu, aby pozoroval počasí, a soudí z něho, jaká úroda ho očekává. Je-li takový vítr, že se stromy klátí, bude hojně ovoce; hučí-li lesy, budou krávy hojně dojiti. (Poličany.) Vane-li mísň větrík, pokvete v zemi obchod, je-li však bouřlivý a příliš větrno, bude prý toho roku válka. (Vysoké.) Někde se praví: Je-li větrno na Štědrý den, bude zlý rok; je-li bezvětrí a jasno, bude úrodný rok na víno. (Jilemnice.) — Je-li na Štědrý den hojně sněhu, zdaří se len; je-li však metelice v ten den, bude mnoho housesek. (Pranostika.) — Jak se stromy rozhýbají pod sněhem, tak se budou rozhýbat pod ovocem. (Neděliště.) — Všichni domácí dostanou před snídaní topinku t. j. smažený chléb pomazaný máslem a česnekem, aby nikdo z nich v budoucím roce nezemřel a zvlášť aby nedostal neštovic. (Neděliště.) — Místy požívá celá rodina před snídaní chléb s medem, aby nestonali; dle jiné verše aby je po celý rok nebolelo v krku. (Nový Bydžov.) — Někde radí, aby snědl každý na lačný žaludek 3 lžíce krup; nebude ho po celý rok v krku boleti. (Rovensko.) — Jí-li někdo na Štědrý den do východu slunce podmáslí, nepřijde nař v lese hajný. (V Krkonoších.) Místy pijí do východu slunce kořalku, aby byli kurážní a mouchy jich po celý rok neštípaly. (Hoř. Štěpanice.) — Kdo si ulomí na Štědrý den do východu slunce větičku s lesního stromu, nepřijde nař po celý rok myslivec. (V Krkonoších.) — Kdo chce mít peníze celý rok — ať se v nich omyje na Štědrý den, na Nový rok a Květnou neděli. (Smidary.) — Hučí-li na Štědrý den ráno měděnec, bude prý v domě stálé štěstí; nehučí-li, stane se v tom roce neštěstí. (Měník.) Po snídaní se uklízí; podlaha se udrhne a »postele« slamou, aby zůstala čistou po celé svátky. Někde vyhazují smetí nepříznivým sousedkám před stavení, aby na ně poslali blechy. (Zběř.)

Pak se dělají vánočky; nepovedou-li se, zemře prý hospodyně nebo některý člen rodiny do roka. (N. Bydžov.) Když je těsto vyváleno, vyjde hospodyně do zahrady a dotýká se prsty »od těsta« stromův, aby měly hojně ovoce. (Volanice.) — Vánočku obdrží každý z rodiny; první hospodář, aby se mu obilí urodilo. Jedna vánočka bývá nad počtem; do té se zadělá celá mandle a kdo si tu ukrojí, nedočká prý budoucích vánoček. (Neděliště.) — Někde dává hospodyně do vánočky peníz; kdo ho najde, bude prý šťasten po celý rok. (Nový Bydžov.)

Skrótek vánočky se schová, aby byl v domácnosti vždycky dostatek. (Měník.)

Na Štědrý večer se všichni postí; dětem se slibuje, že uvidí večer »zlatá prasátka«. Společný oběd není; za to bývá hojná večeře. — Každý má být zvlášť opatrny, aby něco nerozbil; jinak by prý zemřel do roka. (Nový Bydžov.) — Na Štědrý den nechodí k druhému návštěvou, aby mu neubyla. (Jilemnice.)

Jde-li někdo přes práh a upustí náhodou nůž, bude v tom domě během roku někdo zabít. (Hoř. Štěpanice.) — Před kterým domem vyje pes na Štědrý den, tam zejména prý hospodář do roka. (Neděliště.) — Jde-li ženská na Štědrý den z domu a potká nejprve mužského, nedočká se prý budoucích vánoc. (Měník.) — Někde nepůjčí nic v ten den ani nevydávají, aby nepovstal v domě nedostatek, dle jiné verše aby nikdo neučaroval. (Rozběřice.) — Prodá-li někdo něco na Štědrý den, odejde prý od něho požehnání Boží. (Nový Bydžov.) — Zadrží-li kdo na Štědrý den věc nalezenou, bude po celý rok nešťasten (Mlékosrby.)

Před večeří.

K večeru strojí se na stůl. Prostře se bílý ubrus a zamete se pod stolem. Pak se roznázejí talíře; na koho se nedostane, ten zemře na budoucí Štědrý den právě v tu hodinu. (Nový Bydžov.) — Pod talíř vloží hospodář drobné peníze; sám má seděti na tobolce, aby se peníze v domě stále držely. (Hoř. Štěpanice.) — Místy kladou na stůl peníze, chléb a sůl, aby netřeli nouze v příštím roce. (Vysoké.) — Místy sedá hospodář na obilí, aby se mu příštího roku dobře urodilo. (Prasek.)

Hospodyně nasype před každý talíř trochu soli; komu během večeře sůl zvlhne, ten do roka zemře. (Starý Bydžov.) — Děvčata si kladou pod talíř věneček z »listopadové« větvíčky. Po večeři zavěšují jej na obraz některého svatého, aby byl jejich ochráncem v budoucím roce. (Smidary.) — Někde klade hospodář pod stůl sekuru a má na ní při večeři nohy, aby byl v domě páñem; dle jiné verše, aby nikoho z domácích nohy nebolely. (Kněžice.) — Hospodyně s dcerami přichystají všechno na mísy, aby nemusily při večeři od stolu vstávat (odcházeti). Kde se na Štědrý den časně večeří, tam bude prý brzy pohreb. (Lískovice.) — Když se rozsvěcuje, řekne hospodyně: »Koho asi naše světlo přivábí k večeři?« Kdo rozsvěcuje, podívej se do světnice; kolik rakví spatříš, tolik členů z rodiny zemře a ty s nimi, uzříš-li věnec, znamená blízkou svatbu. (Konecchlum.) — Před večeří poručí hospodář všem, aby si vycídili obuv a vyčistili šaty; nedovolí to dělati na den narození Páně — aby prý měl hojně pěkného obilí. (Městec Král.)

Při večeří.

Uplynul den a na obloze se ukázala první hvězdička, již zvláště děti toužebně očekávaly; vědí, že se dříve nebude večeřeti. Zasedne se ke stolu dle obvyklého pořádku, — v čele hospodář,

který počítá domácí i hosty, není-li jich lichý počet, zvláště však obávané číslo třináct. Lid říká: Třináct — Pán Bůh při nás! Jest rozšířena pověra, že někdo do roka zemře, nebo dle jiné verše, že nebude rok příznivý, nesedí-li se u stolu do páru. (Nechanice.) — Všichni domácí mají seděti u stolu, aby byl po celý rok pořádek, a aby se všichni budoucího Štědrého večera sešli. — Kdo vlastní vinou není účasten Štědrovečerní večeře, nedočká se svátků vánočních v roce budoucím. (Vojice.)

Kdo sedí proti dveřím, do roka prý zemře. (Smidary.) Když se zbožně pomodlili, namočí hospodyně prst do medu a udělá každému ze stolujících kříž na čele. Komu kříž nejdřív uschně, ten prý v příštém roce zemře. (Měník.) — Pak se večeří. Jídla bývají na různých místech různá. Nejobyčejnější lístek jídelní jest asi tento: Houbová nebo rybná nebo hrachová polévka, pak buchtičky, syrum potřené a perníkem posypané, jáhly, krupičná kaše, posypaná cukrem, hrách, a naposled vařené hrušky, křížaly, švestky a j. — Místy zavládla káva místo polévky. Na horách mívají na devatero; (krajáci se jim smějí, že mají devaterá jídla a samé houby —), aby budoucího roku zbohatli. Nejhodnějším jídlem jest »hubanec« — (pečená kaše z krupice a hub), z něhož každý musí okusit, aby nedostal puchýře a vředy. (V Krkonoších.) »Hubanec« se jídá na Štědrý večer proto, že prý byla v ten den Panna Maria hubována. — (Nevratice.) — V jídlech nemá býti mnoho koření ani česneku, neboť ty dvě věci činí mužské pohlaví zlým. (V Krkonoších.)¹⁾

Kdo jí na Štědrý den večer polévku a hrách, bude mítí po celý rok Boží požehnání, poněvadž jest na hrášku kalich; dle jiné verše není radno jísti hrách; kolik totiž zrnek nedovařených někdo sní, tolik vředů se mu udělá. (Skochovice.) Krupicovou kaši má jísti každý, aby se mu sypaly peníze po celý rok jako krupice. (Lužec.) — V tento den a na Nový rok má jísti hospodář čočku a to nejméně 3 lžíce, ale nesmí ani zrnka upustiti; pak se ho budou držeti peníze; kdyby rozházel čočku, rozhadoval by prý peníze po celý rok. (Vysoké.) — Který hospodář jí hodně houbové polívky, toho se budou peníze držeti; jí-li však krupicovou kaši, budou se mu prý děti osýpati. (Skřivany.) Jahelník se peče, aby bylo v domácnosti stále dosti peněz, ale musí býti nový pekáč. (Rovensko.) — Místy vaří matka dětem mrkev, aby byly krotké. (Nový Bydžov.) — Zelí má každý z domácích okusiti, aby byl po celý rok zdráv. (Nepomuky.) — Místy mívají také ryby k večeři. Roztrhla-li hospodyně rybě žluč a ta se rozlila po mase, bude v domě neštěstí; buďto stavení vyhoří, nebo někdo z domácích zemře. Kdo jedli z toho masa, budou prý po celý rok nešťastní. (Zábědov.) — Co se při večeři nejdříve na stůl přinese — ať krmě nebo nápoj, vezmi trochu, běž na křížovatku a podívej se do toho; zvíš, co tě toho roku potká; věnec ohlašuje svatbu, rakev smrt.²⁾

¹⁾ Beseda učit. XIV. č. 50.

²⁾ Čas. Mus. 1856 str. 68.

Hospodyně načne vánočku a každý ze stolujících si kousek vezme. Hospodář si má ukousnouti z jednoho kusu s hospodyní, aby se měli v budoucím roku rádi. (Měník.) — Posledním jídlem bývají vařené křížaly, švestky a hrušky. Někde roztloukají pecky; jsou-li jádra zdravá, bude v příštím roce hojně švestek. (Neděliště.) — Někde stojí hospodyně při večeři, aby jí slepice hojně nesly; sedí-li u stolu, nemá po celou večeři odcházeti, aby jí drůbež dobře seděla. (Chroustov.) — Při stole posluhuje dcera nebo děvečka. — Někde říkají, že by štěstí cplustilo v příštím roce dům, kdyby hospodyně po celou večeři při stole neseděla. (Lískovice.) — Také nikdo ze stolujících nemá odcházeti, že by v roce často u večeře chyběl; dle jiné verše nebudou se hospodyně kuřata dařiti a dobře líhnouti, odchází li někdo od večeře. (Ostroměř.) — Vyleze-li při večeři kočka na stůl, nebude rodina dlouho pohromadě. (Lískovice.) — Kdo má při večeři peníze v kapse, bude je mít po celý rok. (Nový Bydžov.)

Při večeři pozoruje se stín sedících u stolu a soudí se na budoucí osud jejich. Kdo má slabý stín, anebo nemá stínu, nebo má stíny dva, nedožije budoucích svátků vánočních. Kdo má na stínu dlouhý nos, anebo nemá nosu žádného, zemře prý do roka; komu chybí na stínu hlava, zemře v příštím roce. (Nový Bydžov.) Místy říkají: Má li mužský stín bledý a podlouhlý, nedočká prý budoucího Štědrého večera; je-li stín děvčete podlouhlý, dostane prý truhláre, je-li stín okrouhlý, vdá se v tom roce. (Nechanice.) — Vyjde-li někdo při večeři na dvůr a podívá se oknem do světnice, spatří toho člověka na marách, který se v budoucím roce se světem rozloučí.¹⁾ Kdo se drží klíky u dveří a dívá se přes hlavu na večeřící, spatří toho bezhlavého, kdo v nastávajícím roce zemře.¹⁾

Někde vyjde hospodář do síně a dívá se klíčovou dírkou ke stolu: Kdo má při sobě umrlčí hlavu, zemře toho roku; je-li umrlčí hlava u dveří, rozloučí se hospodář sám se světem. (Skřivany.) — Někde se jdou dívatci sousedovi do oken; spatří-li na někom umrlčí hlavu, věří, že ho do roka »vynesou«. (Kněžice.) — Kdo se dívá klíčovou dírkou a spatří u stolice, na které seděl, stín, budoucích svátků se prý nedočká. (Nový Bydžov.) Hledí-li někdo prostředním oknem do světnice a spatří tam jedinou osobu, soudí, že jí do roka »odzvoní«. (Zábědov.)

Nesčítá-li dobré, kdo se do okna dívá, všechny při stole sedící, někdo z nich do roka zemře. (Měník.) — Místy jde nejmladší z rodiny do síně a hledí klíčovou dírkou na stolující; koho neuvidí, toho nebude hlava do roka boleti. (Nechanice.) — Někde si dá každý na ohniště řeřavé uhlí; komu po čas večeře uhlí zčerná, do roka zemře. (Neděliště.) — V některých domácnostech rozsvítí si každý z večeřících svíčku a komu po čas večeře shasne, odejde na onen svět; podobně se stane tomu, kdo utíraje knot shasí svíčku. (Nový Bydžov.) — Která dívka nic nejí při večeři, ale

¹⁾) Květy 1864 str. 293.

všecko jídlo schová a pak, když se celá rodina navečeřela, začne o samotě večeřeti, a zavolá souzeného ženicha: jistě prý ho spatří. Přijde a večeří s ní. Dívka si ho může prohlédnouti, ale nesmí naň promluviti.¹⁾ Ve Smidarech a okolí odkládá dívka při večeři z každého jídla na dva talíře, jež po večeři postaví v komoře na prostřený stůl. O půl noci si sedne v bílých šatech ke stolu a počne jísti; ke druhému talíři posadí se prý budoucí manžel její. — Hned po večeři podává se mísa s jablkky kolem. Každý si vezme — dle stáří — a rozkrojí jablko na příč. Tvoří-li jádra v rozkrojených polovicích hvězdu, bude prý člověk zdráv a šťasten; tvoří-li však kříž, zemře do roka. (Neděliště.) Někde praví: Ukazují-li »oštiny« kříž (= hvězdu čtyřpaprskovou), oznamují brzkou smrt toho, kdo jablko rozkrojil. (Rovensko.) Jablka se nemají krájeti v půli, tím se prý překrojí štěstí. (Rovensko.)

Někde si rozkrajují jablko dva dohromady; kdo má ve své polovici více jader nežli druhý, bude prý déle živ. (Lišice.) — Kdyby se při rozdávání jablek na někoho nedostalo, bylo by zlým znamením; oběsil by se prý v příštím roce, komu se jablka nedostalo. (Humberky.)

Vymění-li si někdo s druhým jablko, budou prý oba šťastni; zvláště dětem se radí, aby si vyměnily jablka. Zbloudí-li pak v lese, najdou jen tenkráte pravou cestu, vzpomenou-li si, s kým si o Štědrém večeru jablko vyměnily. (Lužec.)

Někde si rozkrojí dívka jablko, nesní ho, ale schová si je, až jde na půlnocní. Koho prvně potká, tomu hledí vhodit polovinu jablka do kapsy. Podaří-li se to, dostane muže takového stavu. (Trutnov.) — Místy věří, že do roka zemře, kdo překrojil jádro. (Nový Bydžov.)

Pak si bere každý ze stolujících tři ořechy z mísy a rozloupne je. Jsou-li jádra zdravá, bude po celý rok zdráv; jsou-li jádra zkažená, znamenají nemoc; jsou-li úplně černá, značí smrt. (Nový Bydžov.)

Někde říkají. Jsou-li o Štědrém večeru ořechy plné, zbude v tom roce málo panen.²⁾ Kdo rozlouskne první ořech prázdný, jistě prý budoucích vánoc nedočká. (Neděliště.) Místy dají ořechy do kruhu a každý si jeden vytáhne: vzal-li si zdravý, bude zdráv; vybere-li si nezdravý, zemře do roka. (Rozběřice.) — Kdo si nechá ořechy od Štědrého večera, bude mítí štěstí. (Skřivany.) Hospodář vezme 4 ořechy nebo 2 jablka, jež rozkrojí na poloviny a hodí do čtyř úhlů ve světnici, kde se večeřelo. Kdo by ořechy nebo jablka zvedl aneb odkopl, zemře prý do roka; podobný osud by potkal hospodyně nebo děvečku, která by je omylem vymetla. — Na svátek »neviňátek« se teprve ořechy seberou a uloží; slouží jako prostředek proti blesku. Kdyby upadl hospodáři ořech z ruky, zemřel by prý do roka. (Mlazovice.) — Děti si udělají z jablka

¹⁾ Světozor IX. str. 43.

²⁾ Květy 1864 str. 357.

sloupek a zastrčí do něho kousek jádra z ořechu, které zapálí a spolknou; nebude prý je boleti v krku po celý rok. (Jilemnice.) — Kdo chce věděti, zemře-li v tom roce, ať hodí lžíci, kterou večeřel, přes hlavu. Obráti-li se držadlem ke dveřím, znamená smrt, dopadne-li druhým koncem, značí štěstí a zdraví. (Nechanice.) — Místy trhají dva rybí kost, která má podobu podkovy; kdo z nich utrhne menší kousek, zemře dříve nežli druhý. (Nový Bydžov.) — Kdo pohlédne po večeři do zrcadla a spatří tam smrt, zemře; vídí-li tam čerta, bude mítí soudy a půtky.¹⁾ Umyje-li se někdo vodou, kterou se umylo nádobí po večeři, nechytí se ho neduhy po celý rok. (Hoř. Štěpanice.) — Zabloudí-li kdo v lese, má se upamatovati, s kým seděl u stolu o Štědrém večeru, a hned se prý v cestě vyzná. (Nový Bydžov.) — Po večeři vezmou domácí ubrus se zbytky od večeře a jdou na roh stavení; kdo nejdříve jde kolem, jest prý jejich nepřítel. (Měník.)

Jinde seberou zbytky od večeře, sváží je do uzlíčka a nechají do Velkého pátku; když se v ten den do východu slunce pod kamny spálí, vytratí se všechn hmyz ze stavení. (Smidary.) — Místy nechávají zbytky v uzlíčku na stole do rána, aby nikdo z rodiny budoucího roku nezemřel. (Neděliště.) — Zbytky od večeře Štědrovečerní vykuřuje hospodář na Velký pátek do východu slunce v zahradě, aby tu nebyly housenky. (Pardubice.) — Stromek vánoční byl do nedávna našemu venkovánmu neznámým; teprve v době novější zaveden také tento zvyk na vesnici. — O Štědrém dni po večeři má se přinésti hůlka ze stromku minulého roku a obvázati červenou tkanicí. Hospodář šlehe jí tříkráte nad vánočním stromkem, čímž prý nabude rodina jeho zdraví. (Mlazovice.)

Když se Slovan raduje, dopřává radosti celé přírodě i živé i neživé. Po večeři nezapomínají domácí na své pomocnky a dobrondince a donásejí jim — výslužku.

Ba někde soudí, že se nesluší, aby večeřeli dříve lidé nežli zvířata domácí a stromy, které je celý rok žily, a proto jim dnesou výslužku před večeří. Babička Černých v Nedělištích vypravovala, že se prý jednou rozhněvaly krávy a stromy na hospodáře, poněvadž jím dříve výslužky nedal, až se s rodinou navečeřel; krávy přestaly dojiti a stromy nepřinesly ovoce. — Obyčejně dnesce hospodyně kravám zbytky od večeře a kousek vánočky, někde také řepu, aby hodně dojily. (Nový Bydžov.)

Někde dají kravám do žrátla ořech od Štědrovečerní večeře, aby měly máslo žluté a tvrdé jako ořech. (Starý Bydžov.) Koním se přimíchá do obroku kousek česneku, aby byli bujní. (Vysokany.) — Psu se dává kousek vánočky a zbytky od večeře, aby byl domu věrný. (Neděliště.) Někde mu křesají do očí a pak ho vyhodí oknem na dvůr, aby dobře hlídal. (Kutná Hora.) — Podobně činí místy s kočkou. Dá-li se psu nebo kočce kousek česneku

¹⁾ Beseda učit. XIV. č. 50.

do huby, a vyhodí se oknem, stanou se prý velmi dravými. (Vysoké.) Někde házejí psu oknem »topinku«, jinde mu dají chléb a kousek ryby, pak ho vedou třikrát po dvoře a kolem stavení, aby dům dobře opatřoval. (Prasek.)

Výsluha slepicím jsou jáhly od večeře, aby hojně nesly po celý rok. (Kněžice.) — Když hospodyně sype zrní — obyčejně do kruhu ze řetězu, nemá volati, aby jí slepice nekvokaly. (Nový Bydžov.) Někde udělají kruh na podlaze svěcenou křídou a házejí tam z každého zrní tři hrsti; která slepice vkročí do kruhu, hojně vajec nanese. (Šaplava.) Kohout, houser, kačer a krocan dostávají vedle zrní i stroužek česneku, aby hájili mláďata a byli zlí. (Šaplava.) — V některých rodinách přinesou po večeři nejstaršího holuba do světnice, dají mu zbytky od večeře, pak mu vstrčí tři zrnka pepře do zobáku, aby se zlých lidí nebál a mladé hájil, a nechají ho do rána ve světnici. (Zachrašťany.)

A nejenom na užitečná zvířata pamatuji, ale též nepříznivým výslužku dávají, aby si je naklonili. Nechávají část od každého jídla pro lišku; hospodyně vezme po večeři výslužku a hází ji do kurníku se slovy:

»Tu máš, liško, večeři,
abys nechala naší drůbeži!«

Také myším donese zbytky od večeře a rozhází je po stodole, při čemž říká: »Myši, snězte si ty zbytky a nechte jiné obilí na pokoj!«¹⁾ — Ani na studánku, svou dobroditelku, která poskytovala po celý rok hojně čerstvé vodičky, nezapomíná člověk. Obyčejně domácí dcera nese studni výslužku (půl jablka, ořech a skrojek z vánočky) a hází ji se slovy:

»Studánko, nesu ti Štědrého večera,
abys nám dobrou vodičku dávala.«

Někde odkládají při večeři kousek od každého jídla a pak donesou studni, aby měla hojnost čisté vody. Dívka, která výslužku nese, má se podívat do studně, uzří tam prý budoucího manžela. Kněžice.)

Místy donáší »Štědrého večera« hospodyně sama. Když vchodila do studně kousek vánočky, vyváží vědro vody a dá všem domácím pít. Kdo nepije, nebude mu nikdy voda z té studně chutnat, neboť tak projevil nevděk ke své dobrodějce. (Nový Bydžov.)

Někde vhodí se do studně kousek chleba s medem, aby se v ní nic nečistého nedrželo. (Křičov.)

Také pro stromy chystá se při večeři výslužka. Pak se odhrne kolem stromů sníh a nasypou se tři hrsti zbytkův od večeře na kořeny, při čemž se říká:

¹⁾ Čas. Mus. 1853 str. 498.

»Stromy, milé stromy,
pojděte dnes s námi jist,
až vy budete mít,
půjdeme zas my s vámi jist.« (Konecchlum.)

Rybí kosti se zahrabou pod každý strom, aby měl budoucím rokem hojně ovoce.¹⁾

Hospodář vezme pak lopatu chlebovou a ťukne do každého stromu, aby přinesl hojně pěkného ovoce. (Lužany.) — Drobečky od večeře zahrade dívka pod strom, který stojí uprostřed zahrady, při tom děkuje všem stromům za ovoce, jež minulého roku přinesly. Pak hodí střevíc přes hlavu a na kterou stranu letí, odtud bude její budoucí manžel. (Nový Bydžov.) — Děti nesouce výslužku stromům do zahrady, třesou jimi a volají:

»Stromečku, vstávej,
úrodu dávej,
dnes je Štědrý den!« (Lískovice.)

Jinde tak volají děvčata, která běhají bosa o půlnoci Štědrovečerní od stromu ke stromu a ťukají do každého vařečkou, aby se probudil. (Solnice.)

Někde zalévají stromy makovou vodou a ovazují je slamou, aby měly hojnost ovoce. (V Krkonoších, Hoř. Štěpanice.)

Skořápky z ořechů rozehazují po zahradě, aby vyrostla řimbaba, která jest dobrým lékem proti psotníku.²⁾ (Neděliště.)

V Krkonoších radí, aby jen čistá panna hodila drobty se stolu na zahradu, že vyroste budoucím rokem chlebníček; jinak prý nevyroste nic.³⁾

Místy dávají výslužku také trávníčku se slovy:

Trávníčku, trávníčku,
nesu ti výslužku,
pojd' ty s námi jist!
Až ty, travičko, budeš mít,
bude naše kozička s tebou jist.« (Nový Bydžov.) —

Po tom provozují mladí stolovníci různá hádání. Každý položí kousek své vánočky na zemi a zavolají psa; čí kousek nejdříve uchvátí, ten odejde z domu v tom roce; buď umře, nebo ho odvedou; čeledín pak vstoupí k jinému do služby atd.⁴⁾

¹⁾ Někde ukládají rybí kosti za komín, aby boží poseł do stavení neuhodil; jinde je zakopávají na postranném místě, aby nepřišly do hnoje a nerostly z nich na polí tráva a bejlí. (Květy 1864 str. 357)

²⁾ Při tom říkají: Seju, seju jadernička,
vyroste nám řimbabička,
vyhojí se jí kravička. (Zábědov.)

Nebo: Seju, seju jadernička,
vyroste nám na přesrok řimbabička. (Metličany.)

³⁾ Beseda učit. XIV. č. 50.

⁴⁾ Čas. Mus. 1856 str. 68.

Dívky jdou (klepati) třásti plotem a říkají:

Plote, plote, třesu tě,
kde můj milý, pověz mně! (Jilemnice.)

Nebo vyjdou do zahrady, třesou bezem a volají:

»Klepu, klepu bez,
ozvi se mi pes,
kde můj milý večeří dnes?«

Od které strany se ozve štěkot psí, z té prý přijde ženich.
(Kobylice.)

Nebo obrátvíše se k lesu řeknou:

»Zelený les, zelený les,
pověz ty mně, pes,
kde můj milý večeří dnes?« (Zechovice.) —

Někde třese dívka švestkou a říká:

»Třesu, třesu švestičkou dnes,
kde můj milý večeří dnes,
ať se mně tam ozve pes.« (Lískovice.) —

Kdo chceš věděti, s které strany dostaneš ženu, vyjdi na dvůr; na které straně spatříš první hvězdu, s té strany bude tvá nevěsta.¹⁾

Děvčata házejí střevíc přes hlavu. Obrátí-li se (střevíc) špičkou ke dveřím, věří, že první ženich od nevěsty odejde, obrátí-li se špičkou k dívce, vezme si ji prý první ženich. (Sloupno.) — Obrátí-li se hozený střevíc špičkou v tu stranu, kde leží hřbitov, zemře dívka házející do roka; obrátí-li se špičkou ke dveřím, odejde děvče z domova; padne-li špičkou k oknu, zůstane ten rok doma. (Kratonohy.) — Také poklopují hrníčky, pod které se vkládá chléb, peníze, hlína, prsten a hřeben. Co si kdo odkryje, podle toho se soudí na budoucí život jeho: Komu se dostane prstenu, ožení se nebo vdá se; komu připadne hlína, zemře; kdo si odkryl chléb, bude mít všechno hojnou; kdo si vybral hřeben, bude tříti nouzi, a kdo peníze, bude bohatým. (N. Bydžov.) — Kdo se po celý den postil, vyjde večer ven a poslouchá, jaký zvuk se mu ozve; podle toho soudí na budoucnost: Uslyší-li bouchání prkny, nebo zvonění, nebo modlitbu, zemře do roka; ozve-li se mu hudba, bude v domě svatba. (Městec Králové.) — Pak soudí na budoucnost ze svíčiček, jež do skořápek ořechových upevňují a po vodě na mísce pouštějí. Sejdou-li se lodičky, dívka se vdá a mladík ožení. (Nechanice.) — Domácí přilepí také svíčiček do skořápek, kolik jest členů rodiny. Čí svíčka nejdříve dohoří, ten nejdříve zemře; podobně se světem se rozloučí ten, čí svíčička do druhé vrazila nebo shasla. (Neděliště.) — Komu se skořápka překlopí a utone,

¹⁾ Květy 1864 str. 293.

do roka zemře. — Místy postaví svíčku na stůl a střknou na ni svěcenou vodou; svíce zhasne, a ke komu se kouř obrátí, ten se v tom roce odebere na věčnost; jde-li kouř vzhůru, nikdo nezemře. (Mlazovice.) — Svíce na stole hořící se neutírá, ale pozoruje se, ke komu se knot nakloní — ten prý budoucích svátků nedočká. (N. Bydžov.) — Kdo utírá svíčku a shasí ji, zemře do roka. (Kněžice.) — Někde »zafoukne« svíčku hospodář. Jde-li kouř ke dveřím, zemře člen rodiny do roka; jde-li kouř ke stropu, budou všichni dlouho živí. (Lískovice.) — Každý z večeřících dá si pod skořápkou sůl; komu do rána zvlhne, nebude žít do roka. (Neděliště.)

Místy slévají v kuchyni olovo do svěcené vody; dle podoby soudí se na budoucí osud. Utvoří-li se z rozlitého olova loď, vydá se člověk na dalekou cestu: kříž znamená veliká trápení, květiny ohlašují radost, věnec svatbu; komu se ulije kočár, bude mítí v tom roce svatbu; truhla umrlčí oznamuje smrt; podobně zemře, komu se ulije rýč, lopata, motyka nebo hřebíky. — Ulije-li se dívce květina, dostane prý zahradníka, šavle znamená, že se provdá za důstojnška, šísla věští ševce, kladivo kováře, hoblik truhláře, radlice rolníka atd. (Neděliště.) — Pak přinesou náruč dříví ze dvora; je-li počet kousků sudý, těší se dívka na vdavky, lichý počet oznamuje, že zůstane v tom roce doma. (Nechanice.) — Místy vytahují dívky polínka a věří, že dostanou muže rovného nebo zkřiveného dle toho, jaká byla polínka. (Žiželice.) — Také vytahují stébla z došků a říkají:

»Přebírám ženichy, mládence, vdovce,
ať přijde, kdo chce.«

Na kterého ze jmenovaných zbude poslední stéblo, toho budou mítí za muže.¹⁾ — Někde vytáhne dívka nebo mladík několik stébel z došků na střeše a berouce jedno stéblo po druhém říkají: »Mládenec, vdovec, stařec« — nebo: »Panna, vdova, bába.« Co padne na poslední stéblo, toho nebo tu dostanou.²⁾

Někde hází dívka jablkem tak dlouho do stropu, až jí padne na hlavu; kolikrát hodí nežli ji jablko udeří, tolik let prý musí na oddavy čekati. (Žehuň.) — Dívka vezme slupku z celého jablka, hodí ji za sebe a soudí z písmene, které se utvořilo, že se tak bude počítati jméno jejího ženicha. (Chlumec.) — O Štědrém večeru házejí dívky věneček na stromek vánoční. Kolikráte spadne, nežli se zachytí, za tolik let se vdají; zůstane-li viseti hned po prvním hození, vdají se ještě téhož roku.³⁾ Místy udělají si děvčata vich ze slámy a házejí ho v zahradě na hrušku. Uvízne-li tam hned po prvním hození, vdá se dívka v tom roce; spadne-li, nedožije se budoucích svátků. (Obora.) — Pak přinesou trochu popela, rozsypou po stole a dělají na zdařbůh čáry. Je-li jich počet sudý,

¹⁾ Světozor 1889 str. 67.

²⁾ Čas. Mus. 1856 str. 68.

³⁾ Čas. Mus. 1856 str. 185.

oznamují štěstí, počet lichý věští neštěstí. Při tom se říká: »Ať mám počet sudý a ne lichý!« — Pak vybíhají dívky ke kurníku a tlukou vařečkami. Ozve-li se nejdříve slepice, zůstane děvče svobodné; ozve-li se kohout, bude mítí v tom dívka roce svatbu. (Lochenice.) — O půlnoci jdou dívky na zamrzlý rybník anebo potok, prosekají otvor do ledu a dívají se do vody. Která spatří rakev, zemře do roka; uvidí-li svatbu nebo kočár, vdá se; dle jiné verše, co kdo pod ledem spatří, to ho v budoucím roku potká. (Chlumec.) — Někde kladou kosti z ryb pod peřinu, a co se jim zdá, to se do roka vyplní. (Jilemnice.) — Také zavazují do 4 rohů šátku napsaná přání svá a kladou je pod hlavu. Když se ráno probudí, sáhnou pod polštář a uchopí roh šátku; co v něm jest napsáno, to se jim do roka vyplní. (Prasek.) — Místy vybíhá mládež do zahrad a houpá se na větvích ovocných stromů, až do umdlení. Slyší-li při houpání střelnou ránu, soudí, že zemrou smrtí násilnou; slyší li houkání soví, věří, že je čeká smrt přirozená. (Zběř.) — Někde sázejí dívky kousek myrty; zmrzne-li do rána, oznamuje jim smrt. (Kjadno.) — Kdo běží tříkráte, dle jiné verše devětkráte, kolem stavení a pohlédne pak do okna, spatří prý toho, kdo do roka zemře. (Hoř. Štěpanice.)

Hospodář zkoumá, jak se žně vydaří a jaké bude počasí v budoucím roce. Vezme cibuli, sloupne s ní 12 slupek, každou nazve jménem měsíce a nasype do nich trochu soli. Podle toho, jak sůl v slupkách do rána zvlhne, soudí, který měsíc bude suchý nebo mokrý. (Vlkov.) — Někde naplní 12 skořápek s ořechů vodou. Kolikátá skořápka v řadě vyschne, tolikátý měsíc v roce bude suchý. (Nový Bydžov.)

Všeobecným zvykem jest, že zabodne hospodář do trámu dlouhý nůž, čistě umyтý, na jehož jednu stranu čepele přiváže kousek housky, na druhou stranu kousek chleba. Na boží hod při obědě vytáhne nůž; je-li rez pod chlebem, nezdaří se toho roku žito; objeví-li se rez u housky, bude pšenice snětivá. (Rozběřice.) — V Krkonoších přinese hospodář mírku obilí, rozdělí ji na 4 díly, jež označují čtvrtletí. Pak měří podruhé všechny díly, a v které kupce se objeví méně zrní, v tom čtvrtletí bude draho. (Hoř. Štěpanice.) — Místy hrají v karty o ořechy. Komu štěstí přeje, těší se, že bude šťasten po celý rok; dle jiné verše ožení se šťastně do budoucího Štědrého večera. (Neděliště.) — Na Štědrý den chodil »slouha« po vsi, vešel do každého stavení, práskal bičem a zpíval píseň:

»Zelená se louka, na ty louce chvojka,
pásli jsou tam pastýřové, jedli kaši z hrnka.
Přiletěl k nim anděl, něco jim pověděl;
že se Kristus Pán narodil, aby každý věděl.
Vem, ty Kubo, troubu, zatrub Pánu Bohu:
Aleluja, aleluja! Zatrub Pánu Bohu!« (Nový Bydžov.) —

Potom vzal hrst hrachu a házel jím po světnici, při čemž říkal, když po prvé hodil: »Na pěkná, hnědá hřibátka« — po druhé: »Na pěkná, červená telátka« a po třetí: »Na pěkná, bělá jehňátko.« (Sloupno.) — Pak dostal od hospodáře peníze a obilí, od hospodyně vánočku. — Kdo jen poněkud může, vypraví se na »půlnoční«, jen starí lidé a děti zůstanou doma. — Když se zvoní na půlnoční a někdo vysloví nějaké přání, vyplní se mu prý. (Chlumec) — Děvčata v Čechách opatří si větvíčku višňovou nebo třešňovou (někde též z plané jabloně) na sv. Barboru (na Moravě na sv. Ondřeje a na Slovensku na sv. Kateřinu), zasadí ji do květináče, dají na místo do tepla (obyčejně do chléva) a zalévají pilně, aby do vánoček vykvetla. A vykvete skutečně. Květ ten zastrčí si za šněrovačky, aby jim přivábíl hochu, kterého tajně miluje. Moravské a slovenské dívce věští větvíčka vykvetlá, kterého hochu dostane za muže. — Vezme si totiž větvíčku vykvetlou do kostela na »půlnoční« a který hoch ji uchytí, za toho se dívka provdá. — Vykvete-li větvíčka jen několika kvítky, bude prý málo ovoce. (Beroun.) — Na Berounsku i jinde vkládá si dívka vykvetlou větvíčku do »modliteb«, když jde na »půlnoční«. Který z hochů jí větvíčku vezme, toho dostane za manžela. — Nevykvete-li větvíčka, oznamuje, že se děvče nevdá; někde se říká, že není poctivou pannou.¹⁾ — Místy sázejí starí i mladí třešňové větvíčky do hrnkův a soudí takto: Vykvete-li mladým větvíčka do Štědrého večera, ožení se prý nebo vdají; vykvete-li starým, zemrou toho roku.²⁾ — Když zavzní v kostele radostná písň »Narodil se Kristus Pán« teče prý voda vínom, avšak jen malý okamžik. Kdo se v tu dobu podívá na oltář, spatří všechny, kteří toho roku svět opustí. (Neděliště.) — Kdo nalezl »zmolek« ve vánočce a dá si ho pod jazyk, spatří prý čarodějnici v kostele tančití. (Lužany.) — O půl noci prý vše v přírodě oživne, zvířata mluví řečí lidskou a oznamují budoucnost. Oheň také mluví a navštěvuje prý souseda svého, s nímž rozmlouvá o hospodářích.

V ten čas vstávají zemřeli z hrobův, aby pobožnost svou vykonali; kdo mezi ně přijde, toho prý roztrhají. (Nový Bydžov.) — Dle jiné verše mají duchové mši již před půlnocí, které se účastní i ti, kteří budoucího roku zemrou. (Pardubice.) — Kdo vychází z kostela a spatří smrt, zemře prý do roka. (Nechanice.) — Někde věří, že možno spatřiti na hřbitově o 12. hodině v noci ty, kteří v roce zemrou; zadívá-li se však některý z duchů na pozorujícího člověka, může se ubohý připravovati na brzkou smrt. (Mlékosrby.)

Když jdou děvčata z »půlnoční«, mají tančiti kolem mezníkův, aby při muzice nikdy nestála. (Lískovice.) — Přišedše domů, chopí se plotu, třesou jím a říkají:

»Plútka, plútka, klepu tebou!
Milý Bože, prosím Tě, dej,

¹⁾ P. Sobotka: Rostlinstvo str. 164.

²⁾ Beseda učitelská XIV. čís. 43.

aby psi zaštěkali s té strany,
kam se za hospodyně dostati mám.« (Lískovice.) —

Kdo zůstal doma, má běžeti právě o půlnoci v košili kolem stavení, aby zahnal smrt od domu.¹⁾ — Zdá-li se někomu o svatbě, zemře člen rodiny do roka. (Skřeněř.) — Dívka, která se celý den postila, bude mít sen o budoucím manželu. (Ostroměř.) — Kdo chce být jist před hajným, ať jde o půl noci do lesa. Nespatří-li ho nikdo, může doufati, že ho budoucně nepřistihne hajný na škodě. (Lužec.)

Cechovní pokladny v Museu kr. hl. města Prahy.

Dr. Fr. X. Harlas.

Sbírka památek cechovních v museu Pražském vyniká obsažností svou nad jiné sbírky takových předmětů v sebe větších ústavech zdejších i cizích. Zaujímá celý sál v druhém patře nové budovy musejní. Les korouhví vztyčen tu podél zdí i skříní, se stropu visí hospodné štíty a vývěsní znamení jednotlivých řemesel, ve skříních pak vyloženy jsou lisiny, výsady a privileje cechů a pořádků Pražských měst s pečetmi králů Českých; jsou tu pečetidla cechovní, nádoby cínové, sklenice a džbány, pohřební vyšívání štíty vzácné krásy, různé knihy a zápisky, svícny a sošky svatých; rozmanité památné kusy z bývalého cechovního hospodářství, malé mistrovské kusy, ferule, misky na vybíráni příspěvku atd. a konečně zde rozestaveny pokladny čili truhly cechovní, počtem 44.

Zvláště tato sbírka truhlic je velmi zajímavá, nejen pro značný počet důležitých památek těchto, ale i pro rozmanitost tvarů a výzdoby jejich a krásu jednotlivých pokladen. Cechovní pokladna čili truhla bývala nejdůležitějším číslem v inventáři toho kterého pořádku. Nazývali ji klénotem, »matkou«, také archou, a v ní bylo jaksi ztělesněno cechovní zřízení, neboť ukládali do ní peníze, příspěvky členů, pokuty a poplatky, v ní chovali své majestáty, výsadní listiny, »hamfešty«, své artikule, svá registra, pak pečetidla, pečetní vosk a různé záznamy i knihy cechovní. Pokladna stála na stole, když cechmistři či starší svolali řádné čtvrtletní schůze cechu, konané zpravidla o suchých dnech. Hromada zahájena bývala otevřením pokladny. Při »otevřené pokladnici« bylo dbát všelijaké uctivosti vzájemné. Hlasovati i navrhovati bylo pořadem. Kdo z pořádku vykročil anebo promluvil nebyl tázán, platil pokutu.

¹⁾ Beseda učit. XIV. č. 50.

Zkrátka, zachováván jakýsi parlamentní řád a pokladna byla symbolem a zárukou tohoto řádu.

Není divu, že každý cech opatroval svou pokladnu, jak náleží, a že tato schránka nejcennějších pokladů cechovních a jméni již svým zevnějškem ukazovala, v jaké vážnosti ji mívá cech. Z dlouhé řady pokladen v museu kr. hl. města Prahy vystavených je patrné, že též tato vážnost v různých dobách různě se projevovala, a že úpadkem cechovního zřízení také klesala. Jsou tu pokladny dosti prosté a zase jiné nad míru bohatě ozdobené, jsou tu truhly nevalně vkušně zroběné a pak jemně provedené skřínky. Lze stanoviti, že starší pokladny jsou krásnější, pečlivěji pracované a bohatěji zdobené, než mladší, ačkoliv také některé z novějších nepostrádají hojného vyšperkování. Zajisté měly zámožnost cechu a jeho vážnost vliv na vyzdobení pokladny a také časové poměry, za nichž byla cechovní archa pořízena, zanechaly stopy na jejím zevnějšku.

U nás objevují se první pověřené cechy za krále Jana Lucemburského v počátek XIV. věku, a prof. Dr. Winter, jehož vývody tuto sledují, má za nepochybně, že tu byly století před tím. Z těch dob nezachovalo se však mnoho cechovních památek. Známe statuta několika cechů z času králů Jana a Karla IV., na př. platňerů, zlatníků, štítařů a malířů, máme pak cenné památky Pražských zlatníků v zemském museu Českém, najmě mitru sv. biskupa Eligia, ale jinak víme o starých pořádcích spíše ze zprav, dotud o nich zachovaných, než abychom z jejich vlastních památek svoje vědomosti čerpali. Tak není žádné cechovní pokladny ze 14. století, aspoň žádné ozdobné, důstojně okrášlené, neboť těžká železná pokladna novoměstských řezníků, postavená v oddělení kovářských prací v městském museu Pražském, asi nelišila se od obyčejných pokladnic své doby užívaných také v domácnostech. Je to veliká obdélná truhla dřevěná, železnými pásy cele okovaná, bez ozdob, po stranách má dva veliké kruhy místo uch, a jen hlavy hřebů, na víku ploché, po kraji a místy na čelních pásech polokoulovité, dodávají celku jakési ornamentace. Ani u klíční díry není ozdoba, přece však označuje rozecklané kování v podobě V na tomto místě přibližně dobu, kdy nemotorná truhla byla zhotovena, poukazuje totiž na počátek 14. století. To ovšem není cechovní »matka«, kterou lze na stůl postavit, vážit bezmála 100 kg, nýbrž spíše »nedobytná« pokladna, jakýsi trésor středověký, svou tíhou před odnesením, svým kováním před vlopáním chráněný.

Z pokladen, postavených v sále pražských cechů a pořádků, jsou nejstarší dvě, náležející kdysi cechu tesařskému. Pocházejí z let 1594 a 1595 (tab. VI. a VII.). Pak připojuje se poštříhačská z r. 1609 (tab. VIII.), pekařská z r. 1636 (tab. IX.), obuvnická z r. 1671 (tab. X.), a pak následují ostatní, vesměs ze sklonu XVII. století a z XVIII. století. Tedy z prvních tří století novověku pocházejí cechovní pokladny v městském museu chované, starších není. Ale i takto je sbírka cenná. Pokladny samy o sobě, tedy jako díla řemeslná, nebo jak říká se nyní, výrobky uměle-

ckého průmyslu, zasluhují bližšího povšimnutí. Jak již zmíněno, bývaly mnohdy nákladně zhotoveny, pěkně vykrášleny, a lze tudíž očekávat, že jako ukázky dovednosti a vkusu tehdejších řemeslníků předvedou nám mnoho poučného, ba vzorného. A v tomto očekávání se nesklameme. Taková pokladna je dílem několika starodávných těch umělců, kteří svého času byli prostí řemeslníci, ovšem že zároveň mistři. Neboť sestavil-li truhlář hlavní těleso, řebář vypravil je ozdobnou prací svou, zámečník dodal zámek a stuhy, malíř doplnil někdy výzdobu svým uměním, pozlacovač přidal lesku. V některých případech pomáhal také intarsista při výzdobě, nedovedl totiž každý truhlář vykládanou práci tak jemně nebo umělecky prováděti, jak na některých kusech spatřujeme.

Nejrozmanitější spůsoby ozdobné práce ve dřevě a různé druhy spracování dřeva jakoby sbírkou cechovních pokladen byly znázorňovány. Jsou tu truhlice rovných stěn, skorem hladké, nepatrnými články architektonickými opatřené, jsou tu pokladny s bohatým vyřezáváním na víku a na stranách, polovypouklé práce, pak jiné vyleštěné, s vykládáním čili intarsií, jiné se soustruhovanými ozdobami, jiné s malováním barevným, jiné dyhované a ty nejpěknější ukazují hned několik takových spůsobů práce čili řemeslných technik dohromady. Jak který sloh vyžadoval nebo usnadňoval, užito všech známých zručností, aby pokladna měla vzhled co nejbohatší. Rovné stěny s plochým vyřezáváním a barevnými intarsiemi v 16. věku, rozličně členěné přední strany a boky, docela dle předpisů architektonických s pilastříky, výklenky, římsami a sloupovým ve století 17., dokud panovala tak řečená renaissance, pak za přechodu této do baroka stěny proláklé, všelijak zkřivené, vše vyleštěno, intarsie stínované, nikoliv jen různými dřevy zbarvené; a vše dyhované v 18. století, až k rokokovým, nevalně zdařilým figurálním výzdobám, vše v rozmanitých barvách, v nestejném měřítku od drobnějších, jako příručních pokladnic do velkých, monumentalně působících arch — zajímavá podívaná na rázovité výrobky starodávných řemesel! Každá doba s určitým svým slohem vystupuje tu velmi jasně, tak že nás seznamuje s všelikými zvyky, mravy a se vkusem lidí současných. Vidíme, co se líbilo, v čem spatřovali nejpopulárnější zdobitelé tehdejšího života krásu, a lze nám odhadnouti, ano vymeziti, na jakém stupni řemeslo se nacházelo, nebo používajíce nynější terminologie, jak vyvinut byl umělecký průmysl. To právě zajímá v přítomnosti veškeru veřejnost; nyní, když odevšud zaznívá volání po umělecké výzdobě domácností, po zvelebení řemeslných výrobků, po povznesení uměleckého průmyslu, zdají se tak rázovité, jednolité a vkusně spracované ukázky někdejšího vyspělého řemesla zvláště pozoruhodny.

Jsou-li cechovní pokladny v městském museu pražském tvary a spracování od sebe dosti odlišny, mají přece jisté společné rysy. Ani nepadá na váhu, že víka starších se otvírají na závěrách, mladších (z 18. stol.) pak též jsou odsunovací, lze je do výšky vyzdvihnouti. Na všech však nachází se buď na víku

buď v čele znak cechovní, někdy též obraz patrona cechu, tedy onen cejch (Zeichen), dle něhož se našim pořádkům dostalo jmena »cech«. V 17. a 18. století pak bývají jména starších neb cechmistrů uvnitř víka, někdy na víku, někdy zase na čelní straně zaznamenána, buď dřevecem vyložena, neb vryta, nebo i malována. Také na kování víka, na závěsách jeho neb na zvláštní destičce, připevněné zespod víka, dávali vrytí jména starších, za jejichž úřadování byla pokladna zhotovena. A letopočty na pokladnách zvyšují důležitost jejich, poněvadž datováním získáváme pevného východiska, s něhož pak uměleckou cenu s jistotou posuzujeme.

Několik povšechných poznámek tuto položených usnadní nám přehlídku vynikajících jednotlivých pokladen cechovního oddělení Pražského musea, připojené obrázky nejlépe doplní, co popisem nelze vystihnouti, a měřítko všude vyznačené usnadní představu rozměrů. Pokladna cechu tesařského z r. 1594 (tab. VI.) je skřínka skrovních rozměrů, rovných stěn. Čelo je vyřezávané, a to velmi mělce, ploše vystupují pruhy ornamentálního orámování, tak řečené kartuše, v jejímž středu barevně intarsovaném spatřujeme pařez, jímž proklečena pila, po stranách po veliké sekeře a dvou skřížených železech svorných. Ploché vyřezávání opakuje se stejně na ostatních třech stranách i na víku, kdež umístěny opět odznaky tesařské, dřevěné kružítko, dvě širočiny a tesařská »váha«. Nikde nápisů. Uvnitř víka pak znova vidíme znak prve popsaný, mimo to však barevně vykládané figurky dvou tesařů v kroji dobovém, mezi kováním závěs podélný obrázek ležícího a spícího tesaře. Závěsy jsou velmi čistě prosekávané a »čistěné«, to jest pocínované, rovněž tak krycí deska zámku. Ornamentace vesměs renaissanční, kresba ornamentů i figurek čistá intarsie provedeny velmi jemně a přesně. — Současná, o rok později datovaná pokladna tesařských tovaryšů z r. 1595 (tab. VII.) je zajímavým dokladem bohatosti nápadů a vynalezavostí tehdejších řemeslníků. Tytéž motivy čili nápady dekorační opakují se zde, a přece je celek jiný. Závěsy jsou prodlouženy a zakončeny rytými a prolamovanými výběžky, rámek má jiný tvar, uprostřed víka sešli se dva tesaři v pěkném kroji Rudolfovy doby s odznaky svého řemesla v jednom orámování, za to po stranách zůstaly hladké, tolíko barvou různých dřev spestřené výplně. Kartuše na čelní stěně je větší, ale tvoří tolíko úzký rámcem, v němž barevně intarsována obruba a v této pak tři širočiny, pravidelně jako ornament rozvržené. Obě pokladny mají ušlechtilý vzhled, jejich výzdoba je jaksi zdrželivá, nicméně však ladná. Letopočty u obou jsou po zvyku doby v jednotlivých číslicích rozloženy, na mistrovské pokladně na víku uprostřed po stranách odznaku, na tovaryšské v nárožních tmavších polích víka.

Zcela jiný ráz má časově nejbližší pokladna cechu postřihačského. Je z roku 1609 (tab. VIII.), tedy také z doby rudolfské, ale mnohem bohatší a honosnější, než předešlé. Není to pouhá skřínka, ale již architektonicky členěná malá budova. Na podstavci poněkud vystupujícím spočívá vlastní pokladna. Nárožní části tvoří risality,

vystupují totiž před vlastní stěnu. Každý risalit ohraničen dvěma pilastříky, a tyto končí nahoře místo architektonickými hlavicemi ženskými a mužskými poprsími, velmi krásně vyřezávanými. Mezi pilastery je výklenek, jakési okno, bohatě obroubené. Střední část tohoto průčelí, a to zadního i předního, zaujímá štít, heraldicky volně komponovaný, v něm na čelní straně dva andělé držící poštřihačské nůžky, na zadní straně dva lvi. Štíty jsou polychromovány, andělé a lvi zlacení, nůžky postříbreny. Všecka hladká polička pak jsou vykládána, takéž víko. Nejhořejší vlys věnován je jménům starších, za nichž pokladna byla »udělána«, jak tehdy říkávali. Ozdobně jaksi ornamentálně je vykládáno písmo jmen těch. Čteme na přední straně jména: Jan Marin, Pavel Gros, Mikuláš Tertian, na zadní straně: Lukáš Postřihač a Šebestian Naffinger, mezi nimi letopočet 1609. Také cifry jsou ornamentálně upravené a jako písmo světle na tmavší půdě vykládané.

Další pokrok ve směru architektonické úpravy zevnějšku pokladen značí archa cechu pekařů staroměstských. Přední a zadní strana tvoří opět architektonické průčelí. Čtyři sloupy s hladkými dříky podpírají hlavní římsu, spočívajíce na soklech silně vystupujících, tentokráte i před dolejší podstavec předložených. Plochá původní stěna takto rozčleněna do hloubky. Mezi sloupy zůstávají dvě postranní okna, prostěji profilovaná, než u pokladny z r. 1609, prostřední pole je silněji orámováno, všechna pole však intarsiemi vyplňena. Na tab. IX. spatřujeme zadní stranu pokladny s víkem poněkud nadzdvíženým, aby bylo vidět bohaté vykládání a letopočet 1636. Také na této skříně spojují se řezbářství a intarsování s truhlářskou prací velmi jemnou a přesnou k ladnému celku. Jména starších spatřujeme na víku v obrubách, ohraničujících pole, v nichž barevnými dřevy vyloženy jsou perník, pletenec se žemlí a preclík, tedy hlavní výrobky městských pekařů. V pletenici uprostřed pak na znamení, že cech byl té doby dobře katolického smýšlení, umístěn tak řečený monogram Kristův J H S, z 15. století oblíbený, ale později od Jezuitů zvláště přijatý. Překládali: Jesum Habemus Socium, místo staršího Jesus hominum salvator nebo In hoc signo (t. j. vinces), při čemž jako na naší pokladnici do písmene H vepsán křížek. Také příznačná malíčkost, z které se leccos dovdídáme bezpečněji, než z dlouhých zpráv a kronik.

Zcela jako nějaké palácové průčelí jeví se nám pak přední stěna pokladny obuvníků z r. 1671 (tab. X.). Ač v této době renaissanční sloh v Itálii a ve Francii již se přetvořil v barokní, a to již silně do tak řečeného slohu roccaillového nebo rokokového přecházející, vidíme, že u nás dovedli udržeti souměrnost a pravidelnost renaissance z její »klassické doby«, která připadá v Itálii do počátku 16. věku. Dobré, čistě provedené architektonické detaily úplně odpovídají požadavkům stavitele, který by z kamene a zdíva snad méně úhledně, ale zajisté neméně účinně provedl všecky ty vystupující a ustupující pilastery, lomené římsy atd. Krásná tato skřínka je pravým vzorem »umělecké« práce starých řemeslníků

našich. Souměrnost rozčlenění, výklenky vydávají svědectví o vysoké úrovni řemeslné dovednosti v tehdejších časech.

Méně bohatá ornamentací, ale též pěkně architektonicky rozvržená je pokladnice sládků z r. 1692, tedy ze samého sklonu 17. věku (tab. XI.). Mnohem prostší jsou u porovnání s těmito posledními pokladny kovářů z r. 1676, lazebníků z r. 1678 a koželuhů z r. 1678. Lazebnická nese prosté intarsie, uvnitř na víku má letopočet a jména „chirurgů“, vyřezávaný štítek (»kartuš«) s malovaným znakem cechu: divým mužem zeleným, opásaným listovým věncem.

Také na pokladně koželuhů setkáváme se s malováním. Nahražovalo dražší intarsie nebo řezby. Skříň je černá, se zlatými ozdobami, nápisu uvnitř víka zlaté a jen znak je barevný.

Pěkným příkladem takové pokladny, kde bylo malováním docíleno uměleckého účinku, a to velmi značného, je archa cechu kloboučnického. Datována není, ale lze určiti čas jejího vzniku z podobizen krále Leopolda I. a manželky jeho Eleonory Magdaleny Terezie, vymalovaných na spodní straně víka olejovou barvou. Malby jsou provedeny zručně a dosti jemně, a ještě umělcetěji jsou malovány obrázky na výplních přední a zadní stěny, allegorie čtyř ročních dob, znázorněné dětskými postavami, jimž říkali amorety nebo po vlastku »putti«. Pokladna s točenými soustruhovanými sloupky je jinak prostá, v rozměrech dosti ladná. (Tab. XII.)

Prosté skříně, architektonicky nečleněné, ale přes to pečlivě provedenými ozdobami opatřené, jsou mlynářská z r. 1705 a pokrývačská z r. 1734. Na víku mlynářské pokladny vyřezán je polovypoukly znak cechu: Dva gryfové, fantastická zvířata těla lvího s hlavou orlí, ale s ušima, drží mezi sebou znak Starého Města Pražského, pod nímž vidíme kolo mlýnské. Dále pak je nápis: PRZIZES ZEM-MLYNA-W-KRAL-CZES.

Pokrývačská pokladna je hladká, vykládaná, jména starších jsou vyryta v čele pokladny.

Ozdobnější, ano u porovnání s prve uvedenými, přepychová je pokladna cechu kartářského z r. 1732. Je též architektonicky komponována a k tomu bohatě vykládána. Intarsie znázorňují mimo různé nástroje kartářů také 4 svršky tak řečené francouzské karty, křížového a listového (černé barvy), srdcového a čtvercového (carreau, červené barvy). (Tab. XIII.)

Pokladna hřebenářů, nedatovaná, pochází ze 17. století, ale náleží mezi méně nákladné. Je čistě vyřezávaná, hnědě napuštěná. Nejpěkněji působí svými ladnými rozměry (Tab. XIV.)

K architektonickému uspořádání čelních stran vrací se výzdoba pokladny soustružníků. (Tab. XV.) Sloupy vydávají svědectví o dovednosti cechovních mistrů, jsou pracně soustruhovány a také drobné lišty, jimiž vše obroubeno, jsou jemně vykrouhávány.

Není divu, že cech truhlářský zvláště si dal záležeti na vzhlednosti své pokladny. Pořídili ji r. 1739, a dali jí podobu malého sarkofagu. Půdorys je samá křivka, asi jako u Dinzenhoferova ko-

stela Sv Jana na Skalce, stěny se vlní, prohýbají, vydouvají, a vše je dýhováno a vykládáno. Nárožní pilastro prohýbají se jako stěny, ale jsou krásně vyrezávány. Víko má podobu střechy, posunuje se na dvou železných tyčích cele do výšky. Víka toho druhu viděli jsme již na pokladnách ze 17. století, střechovitý tvar doplňuje ráz té dřevěné »stavby«. (Tab. XVI. a XVII.)

Truhlářská pokladnice dobře reprezentuje pompésní sloh baroka. Čím dále do 18. století, tím více upadá vkus, projevovaný v těchto řemeslných pracech. Krejčí staroměstští měli pokladnu zevně zcela jednoduchou, stlačeného tvaru. Jen vnitřek působí ještě pěkně svým vyzdobením, rovněž prostým, ale zajímavým. Na víku připevněn křížek s mosazným Kristem, pod ním kovová tabulka s nápisem, že tato pokladna je udělána za času pánů starších přísažných, kteří byli Matěj Míkovec, Václav Pařízek, Josef Delinger a Josef Paumistr, a to r. 1774. Dříve již měli punčocháři pokladnu velmi všedně sdělanou, hrubě malovanou (z r. 1755). Cukrářská nelišila se skorem od obyčejných domácích truhel, voskářská byla čistě a bohatě vykládaná a pěkně mosazí okovaná, ale neforemnější než starší družky její — obě jsou z poloviny 18. století.

Několik příkladů uměleckého zpracování cechovních pokladen zde vyobrazených nejlépe vysvětlí, kterak řemeslo v dřívějších dobách úzce souviselo s uměním a jak se v něm jako v zrcadle odrázel mrav a vkus doby. Kulturně-historický význam těchto památek je značný. Zasluhovaly by všechny, aby byly vyobrazeny a popsány. Než řada nejkrásnějších je zde předvedena, o několika ostatních aspoň stala se zmínka. Navštěvovatel Městského muzea Pražského pak snadno si doplní, co zde jen stručně připamatováno, a na místě se přesvědčí, že památky bývalých cechů vůbec výborně ilustrují dějiny umění a vzdělanosti někdejších Pražanů.

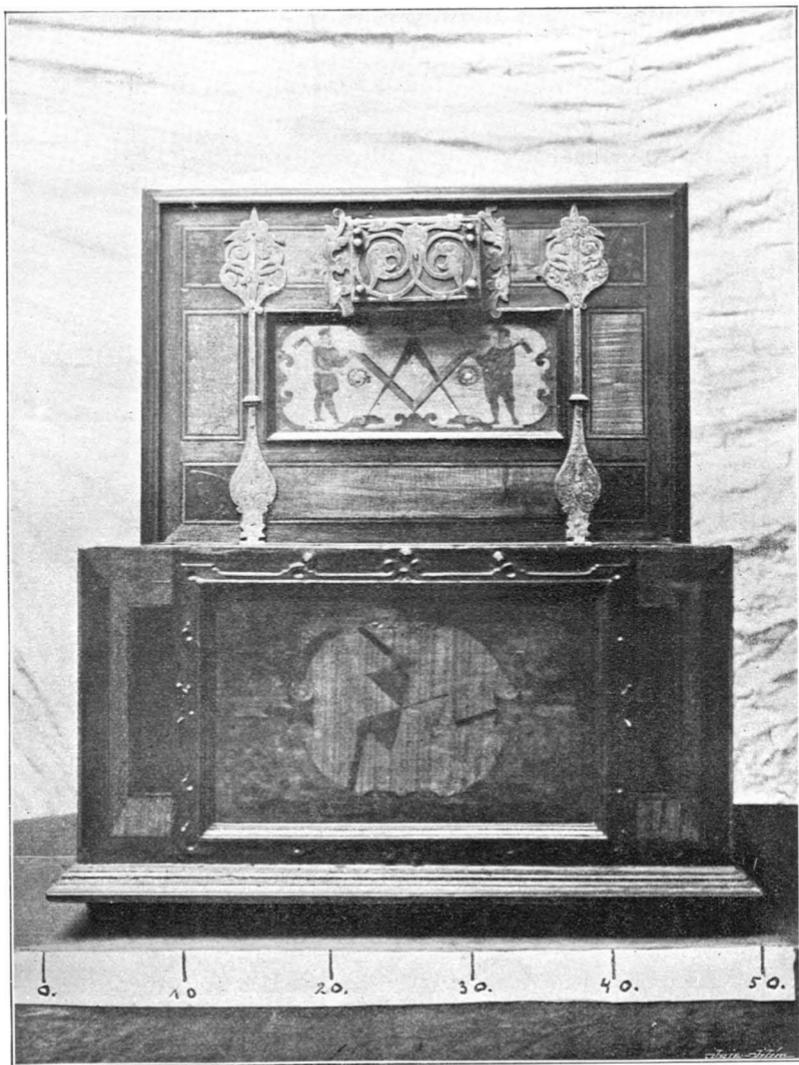
Paměť Stanislava Bořka Dohalského z Dohalic o vlastním rodu z r. 1681.

Ze starého listáče. *J. P. Hille.*

»Já *Stanislav Bořek Dohalský z Dohalic*, někdy pán na Sobčicích a Oujezdě Podhorním, dočekavše již mimo jiné mnohé z mého rodu starožitného v živobytí mém (!) z obzvláštní milosti božské tohoto vzácného věku mého 84, který se dokonati má tu neděli Šimona a Judy, jinak posledního octobrís, podle zapsání vlastní rukou dobré paměti p. otce mého milého, na dokázání: předně Bohu mému vděčnosti, též na památku a k potěšení z lásky mé dítkám a vnoučatům mým milým, toto poznamenání zanechávám a počet těch, který jsem v témž rodu mém (!) z mé linie živobytím přečkal, obojího pohlaví, toliko od vzácné a dobré paměti p. děda mého až do pátého stupně, jakž toliko sám v paměti snáším, tuto kladu; paměti pak předků mých od kolika set let, jinde se nachází.

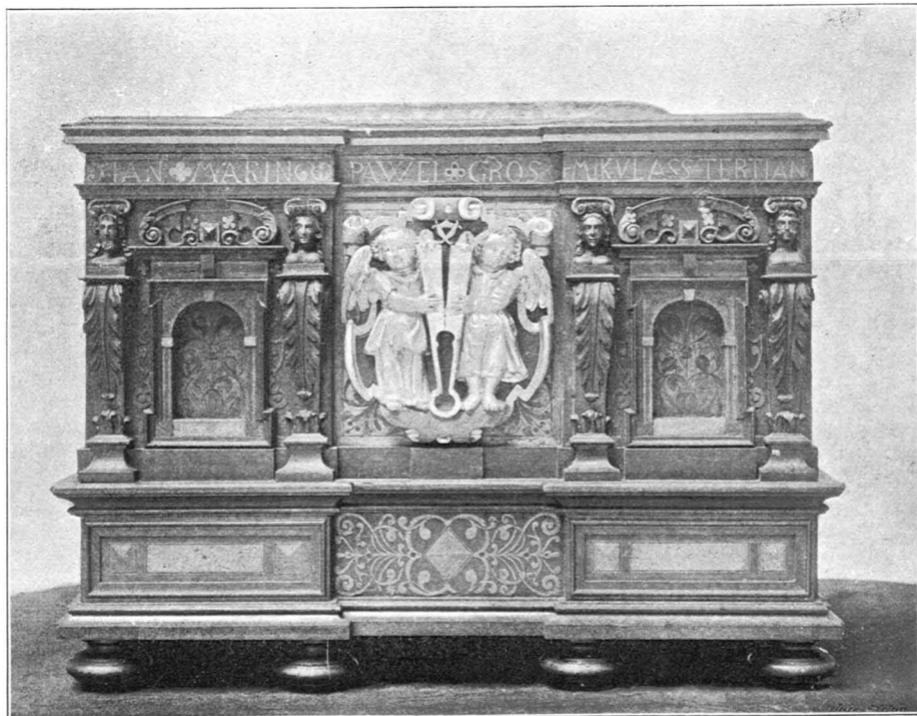
Tab. VI. Pokladna tesařů z r. 1594.

Tab. VII. Pokladna tesař. tovaryšů z r. 1595.

Tab. VIII. obr. a) Pokladna postříhačů z r. 1609.

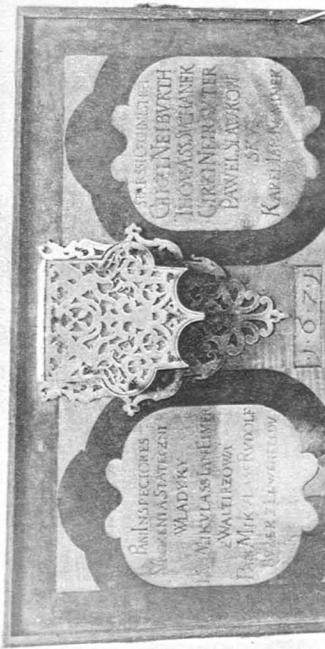
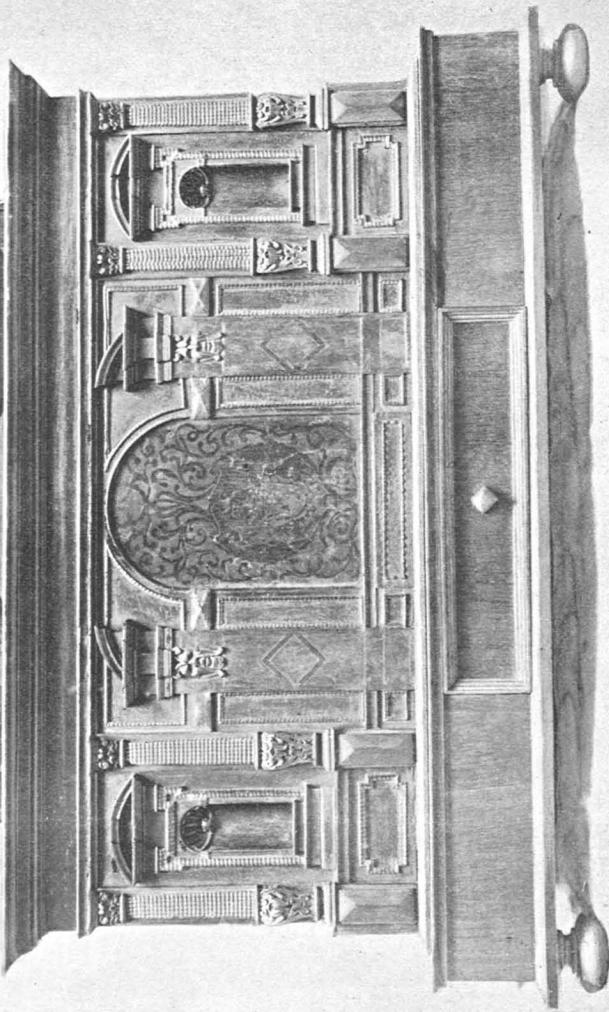
Tab. VIII. obr. b) Pokladna postříhačů z r. 1609 (zadní strana).

Tab. IX. Pokladna pekařů z r. 1636.

Tab. X. Pokladna obuvníků z r. 1671.

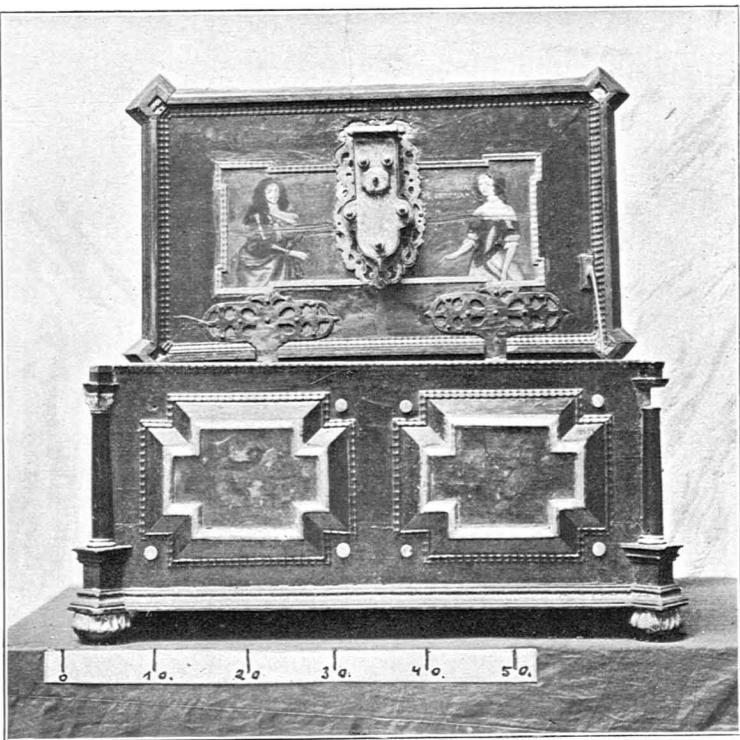
Václav Vojta

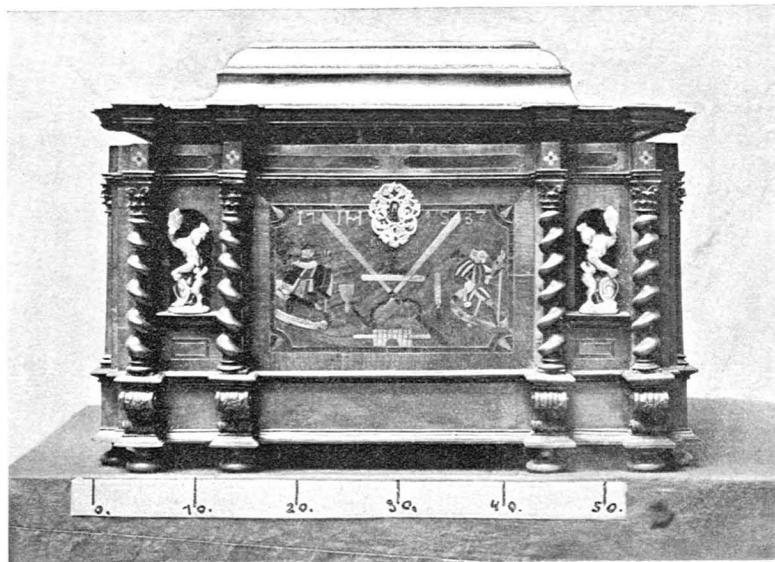

0	1 40.	2 0.	3 0.	4 0.	5 0.
---	----------	---------	---------	---------	---------

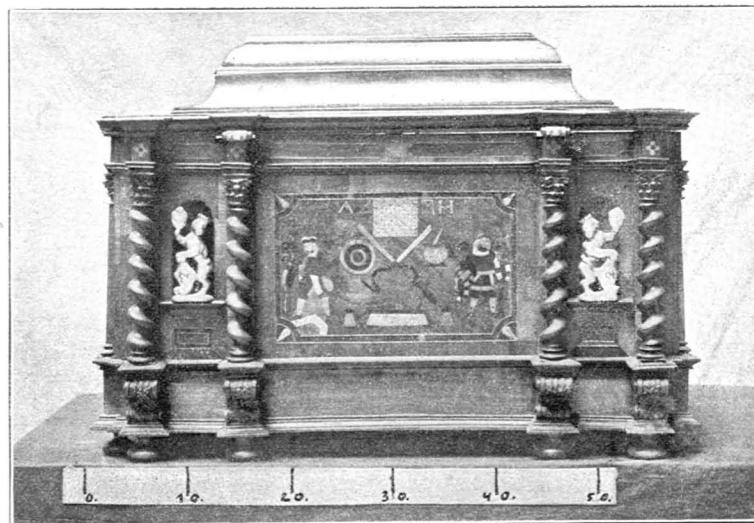
Tab. XI. Pokladna sládků z r. 1692.

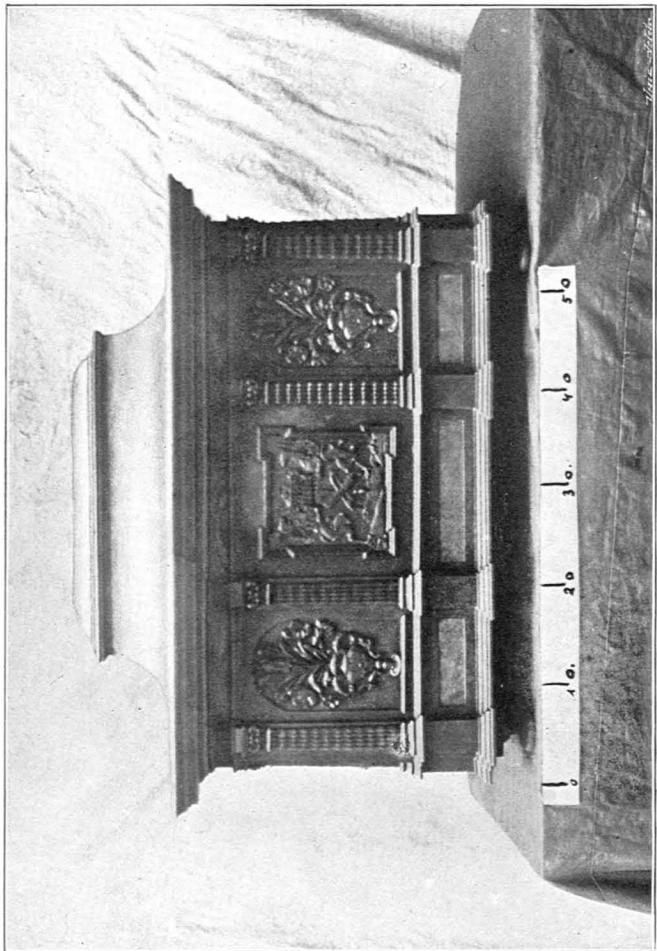
Tab. XII. Pokladna kloboučníků ze sklonu XVII. století.

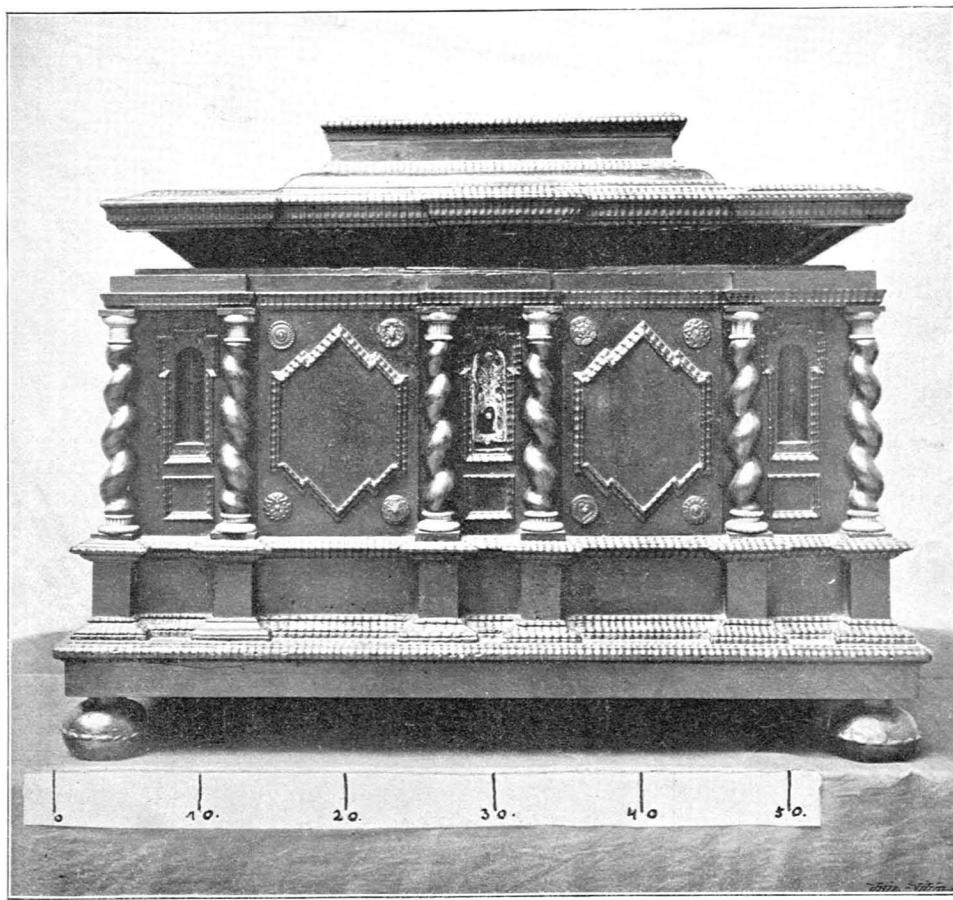
Tab. XIII. obr. a) Pokladna kartářů z r. 1732.

Tab. XIII. obr. b) Pokladna kartářů z r. 1732. (zadní strana).

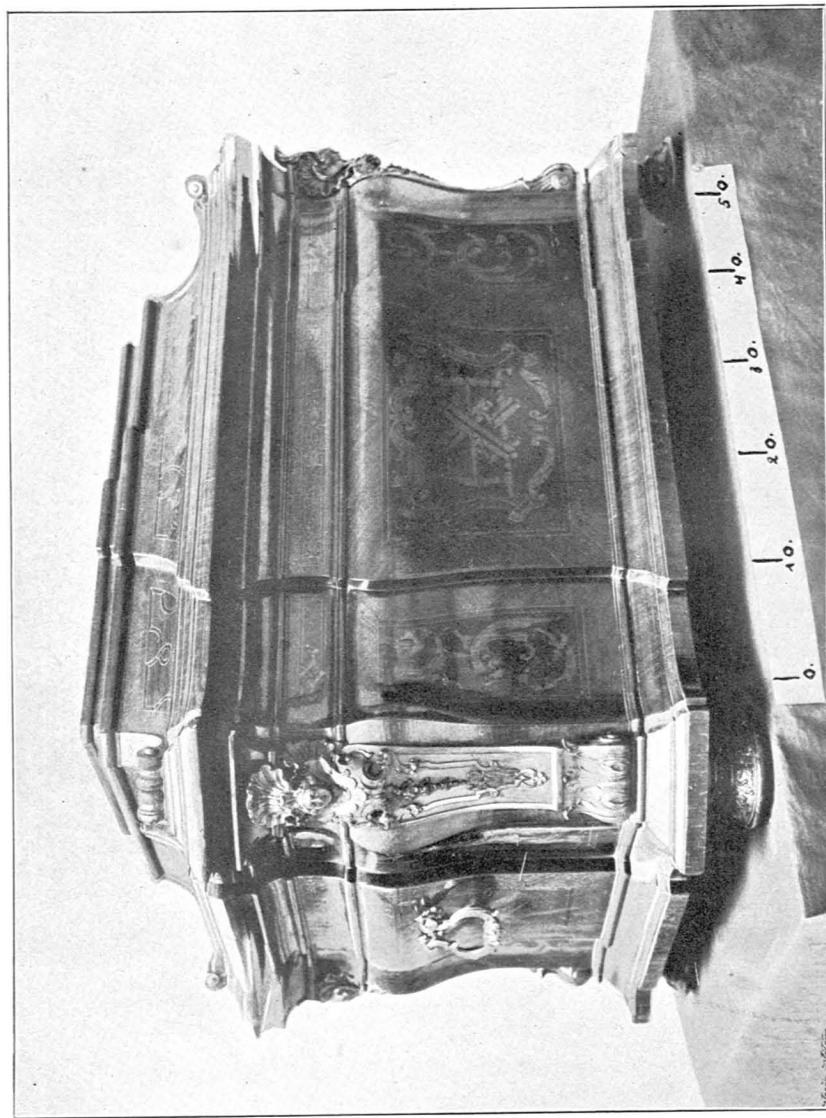
Tab. XIV. Pokladna hřebenářů ze XVII. století.

Tab. XV. Pokladna soustružníků, 17. století.

Tab. XVI. Pokladna truhlářů z r. 1739.

Tab. XVII. Pokladna truhlářů z r. 1739.

I.

Mé paměti první stupeň. Vzácné a dobré paměti jest uroz. a stat. rytíř p. *Jan Bořek Dohalský z Dohalic*, na zámku Veselí, Dohalicích, Zběří, Miličevsi, Lípě, Mokrovousích, Sobčicích, J. M. C. Rudolfa rada, soudce zemský v království Českém,*) p. děd můj; uroz. paní *Barbora Dohalská*, rozená *Mladotka ze Solopisk* na Veselí a Dohalicích atd. paní bába má, jsou 2 osoby

Druhý stupeň. Z nich pošlo a narozeno jest 7 synů a 6 dcer, jest 13 osob

Nejdéle z těch synů živ byl a umrel věku svého maje 73. Z těch 7 pánuv bratří byl uroz. a stat. rytíř p. *Zikmund Bořek D. z D.* a na Sobčicích,**) p. otec můj a uroz. paní *Dorota D.* urozená *Houskovna ze Zahradky* a na Sobčicích, paní máteř má.

Třetí stupeň. Od 6 pánuv bratří (nejstarší nebyl ženatý) přišlo na svět a spolezeno jest synův od nich 17 a dcer 18, všech osob 35.

Což všechny do starožitných, předních rodův se ženilo a vdalo, jenž na živobytí zůstalo. V tomto stupni jsem já a přečkal jsem těch 14 strejcův mých a bratry 2 mé; z těch strejcův mých byl tolíko jeden starší než já v živobytí a umrel [v] 72 letech věku svého. Ženského pohlaví 14 osob pozůstávaly čtyry osoby ženské, a tak těch přede mnou světa vyšlých v tom stupni jest všech osob 30.

[V] čtvrtém a pátém stupni. Přečkal jsem dva syny mé milé a 3 dcery, potom 1 vnuka a vnučky 2, p. bratra mého nebžožtka synáčka jednoho a dcery 2; a ještě z týchž strejcův mých zrozených synův a dcer 12. Tuto kladu tolíko ty, o kterých jistotně vím že jsou umřely; nevím, zdaž který ve Slezsku umrel, jest všech 20.

Všechny tedy osob v těch pěti stupních přede mnou vyšlých jest osob 65.

I stojice již z milosti Boží manželství svém 48 let, a to s uroz. paní *Helenou D.*, roz. *Kapounkou ze Svojkova*, někdy dcerou po vzácné paměti (titul) p. Kryštofovi Kapounovi ze Svojkova, pánu na Hlušicích, Valečově a Bestvině, zanechávám po sobě na živobytí 3 syny. Nejstaršího *Zikmunda Štaastného* a na Kápačově, kterýž dostal za manželku p. *Barboru Talackovou z Ještětic* z Ouřenovic a z Lična; syna splodil s ní *Stanislava Štaastného*, nyní v tomto 84 letu v Offen neb Budíně pod reg. nejv. Wallis jest učiněn fendrichem, maje věku svého 21. rok.***)

Druhý *Kryštof Leopold* měl první manželku v Moravě rozenou *Kracerku ze Šensperku* na Hradisku, dceru pána na Novém Městě; děti s ní spolezené pomřely i ona; druhou manželku pojál sobě (titul) vdovu paní *Františku Polexinu Rodovskou*, rozenou z *Černíkova* a na Vodlochovicích. Posavad bez rodiny zůstávají.

Třetí syn můj *Jan Jiří*, pojál sobě za manželku (titul) vdovu paní *Mandelinu Dorotu Špulířovou*, rozenou *Doupovku z Doupova*, toho času paní na Šebířově, Vlčovsi a Beranově. Nemají žádných dětí.

Z jiné linie umřelo z rodu mého mužského a ženského pohlaví osob 11, které jsem také přečkal, činí již obojí počet 76 osob. Jestli by ještě v mém živobytí z téhož rodu mého někdo umřel, bude se moci počet v obojím místě přivětšiti. Já již sice sobě smrti než dalšího živobytí od Boha vinšuji a žádám. Již tímto zavírám.

Boha Stvořitele mého ctím a chválím, co nejvíce mohu, že jest mně tak dlouhého živobytí k oslavě jména svého nejsvětějšího a k činění pokání svatého propůjčiti ráčil a pravím s tím svatým prorokem Eliášem: »Dosti jest již Pane, vezmi duši mou, neboť nejsem lepší otců mých«, žádající jeho božské milosti z gruntu srdce mého, když bych počet dnův života mého

*) Zemřel 9. ledna 1590 (Sedláček: Hrady a zámky. Díl V. str. 320).

**) Zemřel 1611 (Sedláček: Hrady V. 320).

***) Jinou rukou připsáno na okraji: »Zahynul I. 1686 v zámku S. Job řečeném, roznemohší se na palčivou zimnici.«

vyplnil a jeho svatá vůle byla, aby mi dal z milosti své božské pobožně a pokojně umřiti u víře Krista Pána, Spasitele mého, těm dítkám mým také toho věku vzácného v dobrých pokojných časech dočkat a v ten nejposlednější den při slavném z mrtvých vstání podle manželky mé milé s nimi a se všemi nám přináležejícími s tou největší radostí zase se shledati a Boha našeho v Jeho nebeském království oslavovati na věky. Amen.

Všecko pobude, pomine, ale slovo tvé, Pane trvati bude na věky.

Toto jest psáno při památce sv. Jana Křtitele u syna mého milého na Vlčovsi leta Páně 1681.

II.

›Toto poznamenání pro budoucí památku mým potomkům já dole podepsaný jsem sepisal, co jsem z vyššího stavu pánu na statcích bydlících a obývajících, léta svá již majících, toliko v jednom kraji Hradeckém zrozených, od ujítí statku mého Sobčice fečeného od leta 1619 zastihl a je přeckal, až do datum tohoto poznamenání položeného.

Předně. Umřel p. bratr můj, p. Jan Jiří, na Podhorním Újezdě. (Měl slečnu Rychnovskou) 1.
potom p. otce mého neb. p. bratr, pan Bořek D. z D., na Miličevsi 1.

Pánův strejcův mých blízkých a to bratrancův 18.

P. Jan nejstarší, na Chvalkovicích, přítel 1.

Též pánův Dobřenských z Dobřenic, bratří vlastních ujcův mých, paní máteř jejich byla vlastní sestra p. otce mého na Kratonozích 4.

P. Mikuláš Klusák ze Zábědovic a na Nabědovicích, hejt. J. M. C. na panství Pardubském, a synův jeho též ujcův mých, jako vejš položených . 4.

P. Jan z Bubna, kterýž třetí sestru měl p. otce mého, na Libchově, ujce mé, syny dva, jsou osoby 3.

PP. Štosův z Kounic, ujcův mých, neb paní bába má po paní máteři mé nebožka byla rozená slečna Štosovna, blízká s rejna a sestra, dvou osob 5.

P. Kryštof nejst. Kapoun ze Svojkova, na Hlušcích, Bestvině a zámku Valečově, p. otec manželky mé se syny svými, osoby 3.

P. Karel Kapoun atd. na Zámrsku, p. bratr vlastní téhož pana tchána se syny, osoby 4.

P. Hendrich Kapoun atd. a na Popovicích 1.

P. Jan Jiří Sadovský ze Sloupna na Žiželevsi a Sádové, ujce mého, protože byl z druhé sestry paní báby mé, ze Štosovny, [s] synem jeho . 2.

P. Jíra Mladota ze Solopisk a na Skalce, [s] synem svým, ujcové mojí, proto že paní bába má byla z toho rodu pánu Mladotů, osoby 2.

P. Jindřich Kamenický z Vítiněvsi a na Popovicích, měl manželku neb. p. Zděnka D., pana otce mého bratra, dceru, osoba 1.

P. Ferdinand Dekarmes na Holovousích a Hradisku, měl tetu mou Štosovnu, osoba 1.

P. Václav Ostroměřský z Rokytníka a na Ostroměři, přítel a soused blízký, osoba 1.

Jiných pánuv Ostroměřských, bratří vlastních 5.

Jestě jeden pan Smil Ostroměřský a na Barchově 1.

P. Hendrich Vojický z Nové Vsi a na druhém díle Vojicích, měl [manželku] z rodu pánu Kapounů, se synem svým 2.

P. Jan nejst. Vojický na Vojicích 1.

P. Adam Vančura z Rehnic na Čistejch a Humburcích, přítel můj, se syny svými 4.

Ten pan Adam měl Vratislavku Anýžku.

Páni Ještěbští z Ryzmburku bratří 3 na Boharyni, Puchlovicích a Syrovátcie, p. Albrecht měl manželku jednu z rodu pánu z Dohalic, strejcové jejich 3, osob všech 6.

Pán z Oprsdorfu na Častolovicích, přátele skrze pány Kapouny a pány Rašiny 3.

Páni Škopkové z Bílých Otradovic, bratří, na Peccé a Bělohradě, osoby	2.
Páni Haraniové z Polžic a na Jilemnicku, děd, syn a vnukové jeho, osoby	4.
Páni Bukovští z Hustířan na Přestavlcích, Miřejově a Velehrádku.	
Ten měl jednu Dohalskou, [jiný] kterýž měl manželku z rodu pánu Klusáků, tetu mou a jeden zastřelil otčima, osob	5.
Páni Zárovečtí z Hustířan, bratří 2, na Třebověticích a Cerekvici, a syn jeden, osoby	3.
Páni Žlebští z Labouně na Chomutičkách a Radči, bratří 2, sousedi moji, osoby	2.
P. Zdeněk Zásmucký ze Zásmuk a na Hořejším Lyštném, měl p. sestru mou	1.
P. Jan Purkhart Kordule ze Sloupná na Uřenovsi; měl sestru manželky mé Kapounku, se 2 syny svými, osoby	3.
P. Zikmund Věněk Kordule na zámku Vřešťově, měl druhou sestru manželky mé, s 2 syny, osoby	3.
Páni Strakové z Nedabylíc a na Lhotě atd., vlastních 7 bratří, ujcové krevní manželky mé, osob	7.
Ještě páni Strakové, strejcové, osoby	2.
Páni Rašínové z Ryzemburka a na Vinárech, bratří 2, ujcové krevní osoby	2.
P. Hanibal hrabě z Valdšteina a p. Hans Kryštof, bratr jeho, na Miletině a Rožďalovicích.	
Ještě p. Zdeněk a p. Jíra z Valdšteina na Novém Zámku a Bílých Poličanech, strejcové spříznění blízce týž rod s rodem pánu Kapounův, osoby	4.
Páni Křinečtí, p. Adam, p. Albrecht z Ronova a na Jeřicích, bratří 2, též spříznění s rodem pánu Kapounův, osoby	2.
P. Mikuláš Talacko z Ještětic a na Uřenovicích, měl blízkou tetu mou, osoba	1.
a jeho dcera má za manželku syn můj.	
Páni Myškové, strejcové 2, na Jeřicích, osoby	2.
Páni Devaghi atd. bratří na Syrovátku a Starých Bucích, měl jeden tetu mou ze Štošůvky, osoby	2.
Páni Rodovští z Hustířan na Střezeticích a Zvíkově, bratří, měl jeden tetu krevní, osoby	2.
P. Kryštof Erazim Sommerfeld z Turnic a na Skřivanech, měl též krevní tetu mou Štošovnu, osoba	1.
Po něm ji měl neb. pan Hlošek, místosudí J. M. C.	1.
Ten nebyl rozený v kraji Hradeckém.	
P. Jan Materna z Květnice a na Sloupně, blízce spřízněný s manželkou mou, osoba	1.
P. Jiří Vachtl z Poutnova a na Smrkovicích a jinší 2 bratří nejstarší v Bydžově, osoby	3.
Páni Čertorejští bratří 2 a na Starkově, spříznění s pány Kapouny	2.
Páni Lukavští 2 a strejci jejich, osoby	3.
Páni Starimští z Libštejna a na Lukavici, ten měl strejnou mou krevní, jenž byli jeho strejcové, 3 bratří, osoby	4.
Páni Straníkové z Kopidlna na Studenci, Ličné a Lhotě, 2 bratří a synové, jichž osoby	5.
P. Václav Šťastný měl za manželku dceru mou Veronku Kateřinu (mě paní sestry jsou dva synové v Uhřicích, jeden capitán leytn., druhý fendrich, též pod reg. Walis).	
Páni Pečingárové z Bydžovna, starý, na Kunčicích jeden, na Vamberce, potom ještě dva bratří, osoby	4.
P. František Dobranouský a na dvoře v Milovicích	1.
P. Zedlic starý na dvoře v Hradištku, druhý pan Wolf Frydrych na Ličnu, prvního 2 synové, osoby	4.
P. hrabě z Turnu i s synem svým na Veliši, osoby	2.

P. Rudolf Trčka i [s] synem jeho, měl mnoho panství	2.
P. Vilém Měřkovský z Tropčic a na Vrchlabí, poslední z toho rodu, byl přítel, osoba	1.
P. Václav Vichynský atd. a na Chlumci	1.
P. Mičan atd. na Miletíně	1.
P. Vilém Dobříkovský z Dobříkova a na Dobříkově se synem svým, již poslední toho rodu	2.
P. Myslívor Hamza ze Zábědovic a na Zaječicích se dvěma syny, osoby	3.
P. Burjan Šlibovský ze Skřivan, na Slibovicích a Vyklecích i [s] synem svým, žádný víc není	2.
P. Rudolf Kryk z N., pan N. Mazák, jeden po druhém dostal s pány (s paní?) na Třebnoušovsi	2.
P. Rudolf [z] Stubenberka atd., p. p. N. Slavata atd., p. Mikuláš Bukovský, p. Abraham Bohdanecký i se synem svým, již poslední z toho rodu, kteří všichni s jinými při tom velikém neštěstí skrze zapálení prachu v letu 1620 v městě Jičíně v zámku zahynuli, osob	5.
Pán z Tyfenzpachu atd., kterýž potom byl pánum na týmž panství Jičinském	1.
P. Adam Zilvář ze Zilversteina a na Rohoznici i [s] syny svými, osoby 3.	3.
Pán Litický ze Šonova a na Litici	1.
P. Rudolf [z] Sternberka atd. na Jilemnici a druhý strejč na Jičině .	2.
Pání Sulové z N. 2 bratří	2.
P. Václav Radecký z Radče a v Novém Bydžově	1.
P. Václav, Kryštof Čachovští z N. a na N. 2 bratří	2.
Pan hrabě ze Štiku na Kopidlne a Veliši	1.
Pan N. Ivan z N. na Hlušicích	1.
Pan N. z Svarova z N. na Hlušicích	1.
P. Jetřich Grodecký z Grodce	1.
P. Jan Jiří Matyášovský z Matyášovic a na Javornici se dvěma syny 3.	3.
Páni z Vlkanova dva bratří a na N.	2.
P. Kryštof Ples, někdy na Popovicích	1.
Pan Rauš	1.
P. Maximilián Nejedlý a na Libčanech	1.
Pání z Černovic	1.
Pán Hubrik Frydřich z Hendersdorfu a na dvoře svobodným Vřešové	1.
Pán z Vinoře otec a 2 synové na Přině a Popovicích	3.
P. Oldřich a p. Karel Sadkovští na dvoře Sloupně	2.
Páni Jeníkové Zásadští z Gendorfu na dvoře v Lužanech a [v] Bydžově, Bartoušově, bratří a strejci, jsou nové osoby	4.
Páni Volaničtí z Volanic, bratří a strejci	4.
P. Linhart z Neuenperku	1.
P. Jindřich Krsovský z N., p. Adam Blednia z N.	2.
P. Jindřich Mirek ze Solopisk na dvoře svobodném Vrbici	1.
Pán Sendražský z N.	1.
P. Beneda z Nečtin, na dvoře Plotištích	1.
Páni Vostrovští z N. na Skalce	2.
Pan N. Holovouský z N., p. N. Soltz, p. Brabantský	3.
Pan Nej Cordon z N. a na Smidářích	1.
P. Kašpar Belvík z N. a na Barchově	2.
P. Adam Náchodský z Neudorfu se synem svým. Novej rod též	2.
Pan Rojal (?) z Bibersteina	1.
P. Jiřík, p. Václav, p. Jindřich, p. Karel Vratislavové z Mitrovic a na Humbercích	4.
Pan Měnický z Měniku	1.
Pan Kraft na Černíkovicích, bratr a strejč	3.
P. František de Jacobi de Detimere na Domaslavicích, nejprv kníže z Frydlantu, potom J. M. C. stutmistr	1.

P. Jaroslav Břevnovský z Břevnova a na dvoře svobodným ve vsi Lhotě Šárovce	1.
P. Jan Šašek z Mezihoře a na dvoře svobodném. Nový rod též (sic!) 2.	
P. Hendrich Rodovský z Hustířan na Zvíkově	9.
P. Jíra Vančura na Humburcích	1.
Pan Slechtín a na Lhotě	1.
Přečkal jsem také pánu převorou kláštera Valdického blíz Jičína	6.
Také tyto osoby z generálů; předně kníže z Frylandu, potom generála Lambaye a syna jeho, generála Picolomini, generála Strozzi, generála Gallasa, generála Colloredo, kteří všichni panství své v kraji měli, osob	6.
Summa 256.	

»Co je tu starých rodů, žádný se nenachází, aby nebyl vždy nějak skrze jeden neb druhý rod se mnou sprízněný.«

»Co první byli, to i my budeme,
jenom ať na věky nezahyneme.
Uchovejž nás milý Pane!«

Stanislav B. z Dohalic.

Baron de Baye a tak zvané starožitnosti francké v Čechách.

Ludvík Šnajdr.

Roku 1894 vyšla v Caenu (ve Francii) malá knížka nazvaná »Antiquités frankes trouvées en Bohème« (Starožitnosti francké, nalezené v Čechách), sepsaná znamenitým archaeologem baronem de Baye, které nedostalo se u nás pozornosti vyjma kratičké referátu v Památkách XVI. st. 520 a v Českém lidu IV. st. 276, ačkoli na ní zakládati se má celý svazek Píčova díla »Starožitnosti země české«.

V knížce té vypravuje baron de Baye, jak byl překvapen, když navštíviv zemské museum pražské, kde chtěl studovati archaeologii českých Slovanů, nalezl tu množství předmětů rázu merovejského z doby, kdy Čechy byly již krajem pouze slovanským.¹⁾ Ředitel sbírky praehistoricke Dr. Píč vykládal si úkaz nikoli styky s Uhrami, proti kterým namítal, že na Moravě byl nalezen jen jeden hrob takový u Znojma,²⁾ ale pomýšlel spíše na vpád nějaké družiny allemannské.

¹⁾ De Baye líčí, kterak Čechové (Tchèques) vyhnavše okolo r. 451 Markomanny z kraje někdejších germanských Bojů přijali jméno Bohemové, založili tu pražskou republiku, později podmaněnou od Avarů, jichž se zbabili r. 626, načež Praha neb Praida nad Vltavou stala se hlavou českého knížetství.

²⁾ Když r. 1870 kopali na nádraží znojemském, tu, kde nyní topírny strojů stojí, byly nalezeny hroby žárové s obsahem, jako je obsah hrobů vinařických. Byly tu nalezeny mimo jiné šperky též dvě fibule ptáčkové a při nich nádoby, ale rázu staršího, nežli jsou vinařické. (Palliard v Čas. muz. spol. olomouckého 1888, st. 53, dle Mittheilungen der mährischen Gesellschaft für Ackerbau 1872. Viz též Reinecke v Mitth. der Wiener anthr. Gesellschaft 1899, str. 42., kde spojuje týž znojemský nález s pohřebištěm bezenckým (Blasendorf) v uherské župě mošoňské.)

Vzhledem k tomu, že starožitnosti v Čechách nalezené nepatří k nejstarším toho rázu, jaké nalezeny byly v Uhrách, v Rumunsku a na březích Černého Moře, ale spíše k mladším, které zastoupeny jsou nejlépe v krajích francouzských, soudí baron de Baye (jakož i vzhledem ke zprávám Fredegarovým o Samovi a kupcích francích), že jsou to výrobky francké, přinesené do Čech kupci, kteří založili kolonii nedaleko Prahy.

Jako nálezště předmětů merovejských uvádí b. de Baye: 1. Pátek, 2. Úherce, 3. Vinařice, 4. Libeň, 5. Michli, 6. Podbabu, 7. Zvoleněves; 8. Dolněk, 9. Roztoky a 10. Chobolice.

Vzhledem k Pátku pojmenovaná, že Vocel, když psal roku 1868 své pozoruhodné dílo o době předhistorické v Čechách, neměl ani tušení o existenci starožitnosti slohu franckého v této zemi, ba tvrdil, že hrobů podobných v Čechách není a přece vyobrazil na st. 481. díla svého fibuli, nalezenou v Pátku, podobnou fibulím, které nalezeny byly později ve Zvoleněvsi, příslušící bez odporu k výrobkům doby merovejské.

V Úhercích byly nalezeny dvě veliké fibule stříbrné o třech paprscích, velice zajímavé. Část obloučková ozdobená filigránem, spojuje dvě části ploché: polokruhovou hlavici a podlouhlou patku, obě ozdobené rytými ornamenty, význačnými pro sloh merovejský.³⁾ Mezi nádobami skleněnými odtud uvádí bar. de Baye tři koſlíky a jeden růžek (cornet), které shodují se úplně s jinými, které vystykují se hojně v krajích francouzských. Korály skleněné, hliněné a jantarové dosahují někdy značné velikosti, tak že zdá se, jakoby byly sloužily k účelu jinému. Četné závěsky ze zlata, s úšky, se stavají z kuliček obklopených filigránem a technika jich připomíná velice jisté skvosty z Úher a z jižní Rusi.

V příčině Vinařic konstatuje baron de Baye: Kdežto šperky a zbraně (?) z hrobů vinařických úplně se shodují se šperky a zbraněmi z pochibišť francouzských, nádoby zde nalezené naprosto liší se od nádob franckých; není tu ani stopy po jednotvárnosti obrysů, jaká charakterizuje keramiku franckou. Úkaz ten snaží se de Baye vyložiti tím, že zbroj a výzdobu berou vystěhalci s sebou, kdežto nádoby pro svou křehkost nebývají převáženy. Proto pokládá nádoby vinařické, rukou hnětené a tvaru podivných, za barbarské výrobky místní (tedy slovanské), od kterých liší se nápadně džbán barvy světle cihlové svým elegantním tvarem a výtečným vypálením; tuto nádobu nutno dle bar. de Baye považovati za import z provincií římských.⁴⁾ Také fibule vinařické

³⁾ Proti tomu třeba namítnoti, že fibule v hlavních rysech i v motivu ornamentovém shodují se s oněmi z druhého pokladu síladi-šomlošského z konce IV. neb z počátku V. století po Kristu.

⁴⁾ Toť ovšem správné, ale za doby merovejské nebylo již dávno (od doby sv. Severina † 482) žádných římských provincií poblíže Čech, ze kterých byly by mohly takové džbány se přivážeti. Dva džbány takové byly později nalezeny na Julišce u Podbabě (sbírky zem. musea), kde byla nalezena též miska s vykrojovanou hranou břišní, jako je vinařická; jednou takovou misku

jsou zajímavé a různého tvaru, tvořce řadu, která ukazuje fibule paprskovou v jejím vývoji. Mezi nimi jsou dvě, podobající se oněm z nalezu Zakřevského (Sackrau) u Vratislavi uveřejněného Drem Gremplerem, který přisuzuje hroby tamější Vandálům a klade je na počátek IV. století, ale ostatní fibule svou polokruhovou hlavicí a svou patkou v podobě hlavy zvířecí podobají se více typům francským. Celkem jsou milodary v hrobech vinařických ovšem poněkud méně podobny oněm z francských hrobů, než ony z hrobů podbabských, protože však obě náleziště poskytla podobné si fibule železné, fibule ptáčkové i hřebeny kostěné, klade baron de Baye také osadu vinařickou mezi ty, které byly obývány kolonisty francskými.

Libeň poskytla mimo jiné předměty též náhrdelní kruh bronzový. Takové náhrdelníky jsou vzácný v době barbaršké, zejména ve francouzských krajích; tu náhrdelníky z té doby sestávají z perel skleněných, hliněných a jantarových. Závěra náhrdelníku libeňského nachází se v části jeho nejtenčí a tvoří prostý háček, který zapíná se do očka, stočeného z druhého tenkého konce náhrdelníku, což je pravý opak zakončení u náhrdelníků z doby merovejské.⁵⁾ Za to bronzový náramek podobá se známým francským a fibule příslušejí do řady fibulí paprskových, třeba měly jen tři paprsky a ne pět. Takových fibulí s třemi pouze paprsky jest veliký počet mezi nálezy francouzskými, jako zase bývají tu nalézány i náramky o větším počtu paprsků než pěti. Mezi perlami náhrdelníku nachází se jedna jantarová a byla tu nalezena i dvě nákonci řemínku, která tvoří vždy část výstroje barbarškého.

Z Michle jsou známy pouze fibule a štípec z bronze, které však postačují, aby i toto náleziště vřazeno bylo mezi místa, kde nalezeny byly starožitnosti rázu francského.

Podbaba, ležící nedaleko Prahy, byla dle bar. de Baye střediskem obyvatelstva zdejšího dříve, než povstala sama Praha. Pohřebiště příslušné, jehož lebky byly uznány od kraniologů za germanské, jest velmi důležito; pohřbu nelze udati přesně počet hrobů mužských a hrobů ženských.

Pozoruhodny jsou v Podbabě předeším zbraně. V jednom hrobě bylo nalezeno 7 hrotů házecích kopí anebo šípů rzí spečených, některé s tulají, jiné s ostnem. Takové střely s křidélky jsou obecnější v Evropě střední než v Evropě západní. V Bavorích, na pohřebišti reichenhallském, byly velmi hojny; také na langobardském pohřebišti u Testony (v severní

má zemské museum z Podbabě, kus jiné takové vykopal tamtéž p. J. Jíra r. 1900 v sídlišti. Když Weinzierl nalezl u Běsna blíž Žatce nádoby téhož tvaru, jako jsou vinařické, poukazoval na jich shodu s nádobami saskými z pohřebišť v Altenwaldě, Loxstedtu a Wehden při ústí labském, o kterých jistě nikdo tvrditi nebude, že byly by slovanskými. (Památky XVI., st. 765.)

⁵⁾ Almgren ve svém spise: »Nordeuropäische Fibelformen« praví o těchto náhrdelních kruzích, že povstaly v II. století po Kr. na jižní Rusi a rozšířily se tlupami Gotů v III. století po celé střední Evropě.

Italií) byl nalezen veliký jich počet; za doby římské (Ovidiový) užívali jich Asiaté a národnové severní. Nepřekvapuje, že nacházíme v Podbabě vedle šípů také zbytky štítů, puklice i držadla, které neliší se od štítů z rozličných nalezišť po Evropě. Pozoruhoden jest ale nedostatek spat, sekáčů (*cultri validi*) a francisek; bojovníci podbabští užívali pouze oštěpů.⁶⁾

Ze šperků zajímají především fibule: V první řadě sluší uvéstí fibuli, jedinou ze železa, typu provincialně římského, kterou lze datovati VI. stoletím po Kristu,⁷⁾ dále jsou tu fibule s obloučky prodlouženými, které podobají se docela fibulím hrobů francských, jak tvarem tak i ornamentikou a technikou. — Tvar fibulí paprskových zastoupen jest značnou řadou. V několika případech částka polokotoučová (hlavice) nahrazena jest deskou obdélnou, opatřenou výkrojkou, které jí dodávají podoby dvou půlměsíců odvrácených od sebe a spojených lichoběžníkem; jest to pouze odrůda fibulí prodloužených; je pozoruhodno, že vyskytuje se v hrobech českých, obyčejně po páru, jako v hrobech francouzských. Baron de Baye vytýká ještě fibuli, jejíž hlavice složena jest ze dvou ptačích hlav o zahnutých zobáčích, od sebe odvrácených, která mu připomíná fibuli, nalezenou baronem de Loë na belgickém pohřebišti u Harmignies. Fibule ptačí podoby vyskytuje se velmi zhusta na pohřebištích barbarských v západní Evropě; v Podbabě jsou zastoupeny dvěma páry, které tvoří dvě odrůdy téhož typu; u všech čtyř sestává oko ptáčka z destičky granátové, u dvou pokryt jest též ocas takovou destičkou. — Současné vyskýtání se fibulí ptáčkových i fibulí paprskových postačí dle bar. de Baye, aby se zařadilo pohřebiště podbabské mezi merovejská pohřebiště střední a západní Evropy; shodu mezi nimi nelze popírat.⁸⁾

Konečně jsou ještě dvě fibule z pohřebiště podbabského neméně charakteristické pro francké hroby. Jedna z nich, ačkoli porouchaná, sluší zřejmě k fibulím měsíčkovým (*forme ansée*), druhá sestává ze čtverce, který okřídlen jest na každém rohu dvěma kotoučky vyplňenými granátovou destičkou; tento tvar je zvláště hojně zastoupen ve Francii.

Hřebeny jsou v Podbabě četné, dobře zachované a různých tvarů; v některých jsou hřbet a část nerozřezaná ozdobeny rytmami velmi jemnými. Korály ze skla mnohobarevného, puklice

⁶⁾ Nedostatek národních zbraní franckých v Podbabě uznává tedy baron de Baye sám za nápadný.

⁷⁾ Píč, Výzkum I. tab. XXXIII. ob. 4. Taková fibula byla nalezena též na hradisku stradonickém a nepochopuji tedy, jak možno klásti je do VI. století po Kr. a mluviti pro tu dobu ještě o římských provinciích.

⁸⁾ Na pohřebišti řezenském vyskytuje se fibule ptáčkové v hrobech, které nalezece a důkladný znalec jich, farář Dahlem, kládi na konec IV. století po Kristu. (Album der Berlin. arch Ausstellung, Sect. VIII., tab. 14.) Na počátku V. století Řezenští nepochovávali své mrtvé již za branami, ale okolo kostelů ve městě.

z opasků, štipce na vyškubávání vousů a železné ocílky vyskytuje se v Podbabě stejně jako na jiných pohřebištích. —

Na konci r. 1893 byl objeven ve Zvoleně vsi hrob osamělý, obsahující pozůstatky děcka pěti- až šestiletého. Dvě fibule destičkové byly při nich nalezeny; ozdobná část jich sestává z tenké destičky pozlaceného stříbra přidělané k podkladu bronzovému; řady perliček, nýtků, příčních čoček a stezek objímají v kružích koncentrických část střední vyplňenou kabochonem z modrého skla. Dvě jiné fibule bronzové, tvořící pář jako předešlé, představují zvířata, podobná poněkud zajícům; kdyby neměla zvříata hlavy obráceny do zadu, mohli bychom fibule tyto dobře srovnávat s fibulemi z Harmignies.⁹⁾ Výzdobu pohřbeného děcka doplňoval náhrdelník, složený z malých kroužků koštěných, z několikahranných skleněných korálků barvy granátové a dvou podlouhlých kostek ze skla millefiorového, z nichž jedna je zelená s tečkami žlutými, druhá modrá s tečkami bílými; mezi korálky skleněnými nachází se jeden zhotovený z jantaru.

Ku konci téhož roku nalezli venkovane v Dolníku dvě fibule destičkové, nevalně rozdílné od zvoleněvesských. Technika jest táž: destička z pozlaceného stříbra s vypouklými, vytepanými čarami a perličkami; ozdobu doplňovalo pět kousků barevného skla, z nichž nezachoval se než modrý kabochon, umístěný ve středu.

V Roztokách nalezl Dr. Rýzner téhož roku 1893 dva hroby, obsahující zbraně a nádoby hliněné, kterých však baron de Baye neviděl.¹⁰⁾

Zprávu svou končí bar. de Baye výrokem, že veškeré hroby tyto nemohou být slovanskými, protože prý Slované čeští až do desátého století spalovali své mrtvé,¹¹⁾ ale že přísluší jedině Germanům, nechť tito přišli do Čech za výbojem nebo za obchodem; tito jediní z obyvatel krajů sousedících s Čechy pochovávali prý své mrtvé nespálené.

Opřel jsem se již dávno (Český lid IV., str. 573.) a pak zase v referátu o Hellichově práci o předhistorických lebkách z Čech Verhandl. d. Berliner anth. Gesellschaft 1900, st. 183.) názorů bar.

⁹⁾ Almgren klade ve svých »Nordeurop. Fibelformen« také tyto destičkové fibule do III. století po Kristu a spojuje jich objevování se ve střední Evropě s odchodem Gotů z jižní Rusi

¹⁰⁾ Uvedení Chobolic mezi nalezení předmětů rázu merovejského zakládá se na mylu. R. 1872 promluvil konzervator Beneš ve sboru archaeologickém o bronzech »z doby merovejské« nalezených u Chobolic (Pam. IX. str. 567.) a r. 1877 daroval sbírkám musejním pět bronzových náramků celých, dva kusé a železný kruh, vše nalezené u »Chobolic« (Pam. XI, 44). Očividně jedná se tu o jeden a týž nález laténských šperků, které Beneš ovšem roku 1872 správně posouditi nedovedl. Vždyť vztahoval ještě r. 1882 prof. Smolík zprávu mou o nalezení gallských hrobů u Nového Bydžova k nálezu hrobů z doby merovejské. (Pam. XII. str. 96.).

¹¹⁾ Netřeba snad dokazovat, že tvrzení ta jsou mylná a zakládají se na špatném pochopení zpráv Kosmových o krocích obou Břetislavů proti pohřbívání mrtvol v polích místo při kostelích.

de Baye, že kostrové groby podbabské, vinařické atd. přísluší Frankům přišlým za obchodem do Čech; totéž učinil německý archaeolog Pavel Reinecke, ovšem jen mimoobodem, když v práci své »Studien über Denkmale des frühen Mittelalters«, otištěné v Mitth. d. Wiener anthr. Gesell. 1900, st. 43. sl. vytýká bar. de Baye, že seznam jeho obsahuje velmi mnoho předmětů z římské doby pozdní a nikoli z doby merovejské. Jen pohřebiště podbabské, v příčině kterého dovolává se úplné shody jeho kostrové části s langobardským pohřebištěm bezenským (Blasendorf) v mošoňské župě staré Pannonie, klada je ovšem s bezenským k roku asi 600 po Kristu, tedy v dobu, kdy byli Langobardové již dávno Pannonií opustili a do Italie vtrhli (r. 568).

Prostudovav od r. 1894 ještě Hamplův spis »A régibb kőzepkor emlekei magyarhonban« (Starožitné památky středověké [IV.—X. století] nalezené v Uhrách), jakož i Almgrenovu znamenitou práci »Studien über nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte«, Stockholm 1897, nemohu než opět postavit se proti učení barona de Baye o franckém původu těchto starožitností a prohlásiti je za památky po oněch Langobardech, kteří dle zprávy Jordanovy pod králem Wachem po nějaký čas v zemi potomních Beowinidů se zdržovaly, pak na Dunaj do Rugilandu, do uherské nižiny, do Pannonie a posléz do severní Italie se obrátili.

Poznamenání vzešlých útrat a škod na statku křížanovském od lidu vojenského r. 1641—1643.

Z městské knihy městečka Křížanova na Moravě.

Jindřich Chylík.

Léta 1641 a dne 12 Maii. Na jednoho fendrycha od Šperrajtherového regimentu, kvartyrujíce se s kompanií silnou rejtarův do městečka Křížanova, jest s nimi přes noc útraty sečteno a vynaloženo se dle zvláštního poznamenání	65 zl.
— 10. Augusti. Na vypravení profiantního vozu do království Českého s panstvím Moraveckým jest všelijakého nákladu statku Křížanovského podle sečtení vynaloženo	23 zl. 55 kr.
— 22. Augusti. Na vypravení profiantního vozu do města Brna s panstvím Moraveckým jest podle vlastního rejstříku sečteno té útraty	15 zl. 30 kr.
Léta 1642 a dne 3. Junii. Na jednoho leytenanta od Heisterového regimentu na 60 koních, který přes noc v městečku ložíroval, jest sečteno útraty	25 zl.
— 26. Junii. Na nejvyššího general-wachtmistra Borneval, kterýž u rady kvartýrem ležel, jemuž profiant dodán, též i na salva guardu podle sečtení vynaloženo	47 zl. 27 kr.

— 6. Septembris. Dostanouce sé jeden rytmistr od Lagronova*) regimentu, nechtějice se zjeviti, od kterého regimentu jest, s 50 konmi do městečka přes noc se ložíroval, sečteno s nimi vzešlé útraty	53 zl.
— 6. Octobris. Na jednoho rytmistra s jedním wachtmistrem od regimentu nejvyššího z Puchaim, majice 65 koní a pěšho lidu na 60 osob, položili se ve 2 dědinách, totiž v Ráděnicích a ve Skleném, přes noc s nimi vynaloženo útraty	15 zl. 22 kr.
— 14. Novembri. Na regiment nejvyššího Krakovského v dědině Jívovém, na Štědrý večer vysláni jsouce na confoy, co nepřátelské vězně confoyovali, 52 osobám přes noc s nimi útraty sečteno a vynaloženo	27 zl. 30 kr.

Za 225 funtů masa na Krakovský regiment na penězích zapláceno, každý funt po 3 kr., vedle znějící kvitance odvedeno 11 zl. 15 kr.

Za 15 měr sladu na týž Krakovský regiment odvedeno, za každou míru po 36 kr. 9 zl.

Za 22 měr neb 2 čtvrti ovsy na týž regiment odvedeno, za každou míru po 24 kr., vedle znějící kvitance čini 9 zl.

Summa útraty vzešlé 1642. roku 184 zl. 22 kr.

Léta 1643. a dne 7. Jan. Bez komisaře 100 koní od regimentu Pompejovského,**) ložírovali se do městečka mocně a přes noc tu zůstali kvartýrem, na něž vzešlo vedle sečtení	59 zl. 45 kr.
18. Febr. na capitan-leytenantu, pod intfanterií nejvyššího Löbl, vedle quittance pana komisaře Zdeňka (tit.), sečteno útraty, na 80 porcí vynaloženo	21 zl. 18 kr.
28. Febr. Šperrajterový regiment, rejtharstvo marširujice od Meziříčí do Malé Bítýšky, odvedeno na týž lid, profiant na poručení p. Zdeňka komisaře (tit.) vedle sečtení a kvitance dáno	18 zl. 2 kr.
25. Martii. Na regiment nejvyššího Horn přes sto porcí, nemajice žádných komisařův, sami se mocně ložírovali, vedle sečtení a obzvláštěho poznamenání té útraty jest vzešlé	62 zl. 59 kr.
27. Martii. V dědině Jívovém, jedouce od Meziříčí rejtharstvo, od nejvyššího Croy***) se jmenujic, na 28 koních, do třetího dne zůstávali, vedle sečtení útraty s nimi vynaloženo, totiž	18 zl. 15 kr.
28. Martii. Jeden verbíř od Piccolomini regimentu na 15 koních a 35 osob pěšího lidu v dědině Ráděnicích, jim peněz dátí musili	31 zl. 12 kr.
29. Martii. V dědině Bořich od regimentu Croy položili se kvartýrem na 24 koních. Jest přes noc s nimi utraceno dle sečtení	4 zl. 35 kr.
Vedle J. M. C. prošlého patentu a nařízení král. úřadu hejtmanského, aby z 10 gildtpferdů jeden vůz se čtyřmi koňmi, pacholky a jinými potřebami neprodleně pro soldatesku J. M. C., odvezeni profiantu z statku Křížanovského z půldruhého gildtpferdu do kláštera Žďárského odvedeno peněz	31 zl. 30 kr.
31. Martii. Jírovi Jakoubkovu z dědiny Kundratic tomu jest mocně na poli od vojákův klisna vzata, kterýž sobě šacuje a škody pokládá	20 zl.
15. Aprilis. Přijedouce partaj do dědiny Borů, vzali Johanovi Těšíkovi, rychtáři, jednoho koně, kteréhož sobě šacuje	14 zl.
18. Aprilis. Přijedouce partaj silná do vsi Jílového, vzali Pavlovi Vránovi z marštalle jednu klisnu, šacuje ji sobě	10 zl.
Táž partaj marširujice skrz Ráděnice, vzali Lukášovi rychtáři klisnu, šacuje ji sobě	12 zl.

*) Majitel onoho regimentu slul vlastně De la Corona.

**) Pompejovského.

***) Správně: Jean de la Croix.

1. dne Maii. J. M. urozený pan Jan Jiří Tetaur z Tetova, komisař kraje Jihlavského, přijedouce k nám do městečka s jednou partají do 30 koní od Pompejova*) regimentu, s nimi jest útraty vzešlo a vynaloženo	4 zl. 17 kr.
19. Maii. S poručením J. Mti. pana Zdeňka**) komisaře (tit.) jest na Šperrajterový regiment profiant do kroví dovezen, dle znějící kvitance pana komisaře a sečtení činí	6 zl. 31 $\frac{1}{2}$ kr.
18. Junii. Jeden rytmistr, jménem Albrecht Lorkovský od Marlinského regimentu, marširující od městečka Bobrové o 60 koních, a když se dostali do dědiny Borů, vzali Janu Těšíkovi jednu klisnu, již sobě šacuje	27 zl.
21. Junii. Jeden kapitán, marširující z Českého království, majice něco rejtharstva a pěchoty do 60 osob, praví se býti od regimentu Gonzagového, vzali v dědině Skleném rychtáři dva voly tahouny a z městečka Martinovi Nepatrnému též jednoho vola tahouna. Šacuje jich sobě každého po 15 zl. Čini	45 zl.

Summa vzešlé útraty a škody na soldatesku J. M. C. v létu 1643
336 zl. 25 $\frac{1}{2}$ kr.

* * *

Mimo tento výkaz jest v uvedené knize ještě jiný, vypisující, co komu v Křížanově i ve všech vojáci r. 1642 pobrali. Podávám zde jenom počet ukradeného dobytka v jednotlivých místech.

V Křížanově samém pobráno 98 krav, 41 jalovic, 1 býček, 25 volků a 3 koně. Mimo to pak 35 kusů hovězího dobytka sic pobráno, avšak od mjetníků zase vyplaceno. Škoda činila celkem 1233 zl. 33 kr. a postiženo bylo 65 občanů, kteří rozděleni jsou v zápisu na 6 desátků. Dobytek byl vlastním jich majetkem až na jednoho; ten měl krávu, kterou mu vzali, v nájmu od pánu.

Kdežto v městečku brali vojáci toliko dobytek a koně, hodilo se jim ve všich vše, nač přišli: obilí, šaty, prádlo, plátno, maso, máslo, mouka; ba ve dvou případech spokojili se pouhým kolem vozovým. Tak nadělali v Kandaticích škody za 115 zl. a 13 $\frac{1}{2}$ kr. Vzali tam 3 koně, 13 kusů skopového dobytka, 23 měřic žita, 33 měřic ovsy, 8 $\frac{1}{4}$ měřic mouky, 20 žejdílků másla, něco peněz na hotovosti a jiné věci.

Ve Svinech utrpěli škodu větší, 235 zl. Svinenským pobrali 12 koní, 6 hřibat, volka, 2 krávy, 12 měřic mouky, 20 žita, něco másla, masa, sádla, šatů a domácího nářadí.

Ve Skleném vzali pouze 12 koní a jednu krávu; cení se za 152 zl.

Ráděničtí pozbyli 6 koní, 2 krávy, 2 ovce, něco másla a šatů, vše v ceně 143 zl. 6 kr.

Největší škodu mělo Jivoví, totiž 324 zl. 42 kr. Ztratili 3 koně, 2 hřibata, 10 krav, 2 volky, 75 ovcí, vepříka, 58 žejdílků másla, 4 míry ječmene, 28 měřic ovsy, 44 žita a 21 mouky.

Nejmenší ztrátu utrpěly Bory. Zápis o tom praví:

- V té dědině jsou se vojáci do kostela sv. Martina mocně vloupali a z oltáře ubrus snali, kterýžto ubrus jest šacován za . 2 zl.
- Tíž vojáci od sousedův mocně na nich peníze žádali, 10 kr.
- Což jest shledáno a jim ód obce dáno peněz 3 zl.
- Více 3 míry ovsy jim dáno po 12 kr. 36 kr.
- Za jednu míru žita, kterouž ve mlýně mocně vzali 30 kr.

Summa: 6 zl. 6 kr.

Všecky vsi utrpěly celkem 976 zl. a 7 $\frac{1}{2}$ kr. škody.

*) Pompejova.

**) Zdeněk Vlkovský z Auberovic a na Křížanově.

Různé zprávy.

Nekrolog. Dne 16. června t. r. zemřel v Třeboni **Theodor Antl**, adjunkt knížecího schwarzenberského archivu v Třeboni na odpočinku, člen Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Uveřejnil v našem Časopisu r. 1895 a 1896 *Příspěvek ku zprávám o Táborských na Třeboňsku*, r. 1897 *Regesta listin 15. a 16. věku uložených v archivu města Třeboně*, r. 1900 s *Vojtěchem ryt. Králem z Dobré Vody*: O vývoji znaku knížat ze Schwarzenberka, r. 1901 *Zápis kláštera sv. Anny jinak sv. Vavřince ve Starém městě Pražském a letos: Plenění města Stříbra skrze Švédů r. 1645*.

Zvěčnělý narodil se dne 14. září r. 1860 v Kojakovicích u Třeboně, kde otec jeho Čeněk Antl byl učitelem. Absolvoval německé gymnasium v Č. Budějovicích, na kterémž prof Kubišta dovedl u mnohých žáků vzbudit trvalou zálibu v dějinách. Po dvouletém studiu práv vstoupil r. 1884 do knížecí služby archivní v Třeboni. Krátkou dobu sloužil též v Č. Krumlově a ve Vídni. V Třeboňském archivu r. 1888 počalo se s novým soustavným popisováním a regestováním listin a akt starého oddělení podle novodobých požadavků vědy dějezpytné a přistoupeno pak později k idealu každého archivu: ke skládání důkladného rejstříku. Práce té účastní se vedle chefa i druzí členové institutu v mífě, jak toho administrativní zaměstnání dopouští. Činnost takovou tříší a prohlubují se vědomosti úředníků, budí se v nich snaha po samostatném studiu a touha přispěti hřívou svou též písemnictví.

Tím postupem stal se i Antl z praktického úředníka a z přítele starožitnosti také výkonného spisovatelem. Nadání, píle a zručnost jeho v oboru praktickém a archiválním byly uznávány a též i úředně schváleny. R. 1899 objevila se však u nebožtíka zákeřná choroba míchy, ochromujíc údy, takže r. 1900 po delší dovolené dán na odpočinek s podotknutím, že, uzdravi-li se, bude reaktivován. Chvil, kdy se mu polevilo, užíval k literární produkci až do svého předčasného skonu.

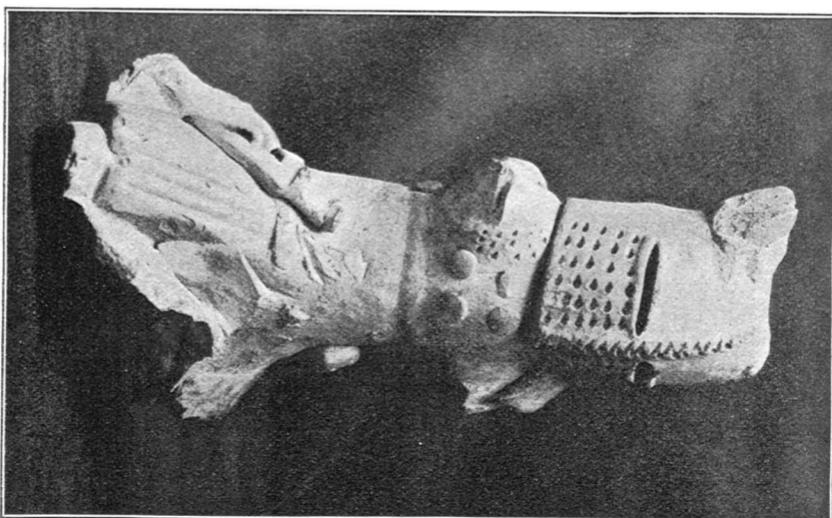
Pracovním polem Antlovým byly místní dějiny, hlavně Třeboňská, Netolická a Prachatická, na severu Lounská, jak k tomu knížecí archivy příležitosti podávají. Jeho články záleží dílem z vydání látky původní, dílem z jejího zpracování. Některé kusy mají za účel rozšířiti poznatky též jinde již zaznamenané. Jsou mimo časopis tento roztroušeny v Archivu Českém, Archaeologických a místopisných Památkách, Věstníku královské společnosti náuk, v Českém lidu, v Českém časopise historickém, v Časopisu Matice moravské, v Nedělních listech, příloze to Hlasu národa, Loveckém obzoru, v jihočeských časopisech krajinských: Budivoji, Jihočeských listech a Třeboňských listech a tak v kalendářích. O sobě vyšly: Město Třeboň, stručné dějiny a průvodce 1902, Dějiny c. k. privilegovaného sboru ostrostřelců v Třeboni 1902 a Dějiny města Netolic, svod to statí dříve v časopisech uveřejněných a dílem přepracovaných.

K témtoto řádkům, napsaným na žádost Společnosti přátel starožitnosti, dodáváme, že jsme podrobnější přehled zejména drobných příspěvků svého soudruha podali v Budivoji v číslech 51. a 52. t. r. Tento ještě doplňujeme články Antlovými náhodou vypuštěnými. Jsou to svrchu jmenovaný příspěvek o Stříbře v tomto Časopise v letošním ročníku, Regesta vydaná k trhu panství Strážského (1578) v Památkách, dílu XIX. a „Z lidové zdravovědy staročeské“ v Českém lidu, ročn. XII.

Hynek Gross.

Zajímavý nález Pražský. V Sanytové ulici za Rudolfinem pracuje se na nových stokách, ke shybce na nábřeží Rudolfově vedoucích; při tom vykopány byly všeliké starožitné předměty: třmen, ostruhy a zlomky ostruh, nože, hliněné nádobky atd. Assanační kancelář odvádí tyto předměty do městského muzea pražského, jehož správa odměňuje dělníky za ohlášení a odevzdání takových nálezů. V září t. r. vykopán předmět nad míru zajímavý. Je to zlomek hliněné figurky, a přinášíme zde jeho vyobrazení se dvou stran. Zlomek znázorňuje obrněného jezdce až po sedlo. Jezdec oděn

je brněnící (tak řečenou drátěnou košílí), přes ní pak má »spalnýř«, kožený kabátec bez rukávů, na jehož přední i zadní straně spatřujeme okrouhlé terče, nanýtované to kovové desky. Po levé straně prsou scházejí tyto nýty, tam kryl štít rámh i tělo, na levém rameni však připevněna tak řečená »ail-

Obr. 20. Úlomek hliněné sošky, nalezené v Praze za Rudolfinem.
(Z předu.)
(Zc zadu.)

letta«, štítek, na němž namalován býval znak šlechtice, takto obrněného. Hlavu kryje přilba těžká a neforemná, kolčí, až na ramena sáhající. Na ní po stranách byl připevněn »klenot« přilby, který mimo fafrnochů čili přikrývky opakoval barvy a heraldické figury znaku. Na naší soše vybíhal oboustranně v podobě rohů, nyní zurážených. Také štít a ruce jezdce scházejí, za to se

zachovala dýka, po pravé straně na širokém pásu zavěšená. Na zádech kryjí dvě větší okrouhlé desky (pukly) ramena. Vysoké výběžky sedla napřed i vzadu jsou dobré znatelný, ačkoli částečně ulamány. Přes hořejší části nohou splývá suknice. Z koně nezachovalo se nicého, ale lze poznati, že tělo jeho bylo duté, vymodelované, velmi pravidelně, až rourovitě. — Zdá se tedy, že zde se zachoval úlomek nádoby, tak řečené aquamanile, jak též nazváděje ouško, vymodelované za sedlem, do něhož snad navlečen byl motouz, nebo připevněno držadlo. Na účel ten připomíná analogické upotřebení podobných figurálních nádob, nalezených v cizině, ovšem bronзовých, jako je na příklad rytíř v kodaňském museu (Demmin, Die Kriegswaffen 1891, str. 392). Soška pochází ze sklonu 13. až z poč. 14. století. Ba lze přibližně určiti dobu od r. 1280—1330. V těchto letech totiž užívali rytíři malých štítků na rameni, zvaných francouzsky aillettes (viz Demmin I. c. str. 71). Nález je tedy velmi zajímavý, ať již máme v rukou zlomek nádoby nebo snad velikou hrácku dětskou. Menších hliněných koníků s vysokými sedly vykopáno bylo v Praze již několik, v městském museu pražském nacházejí se drobnůstky takové též polévané barevně (zeleně a žlutě). Soška ze Sanytové ulice předčí nad ně svými rozměry, zlomek je 16 cm vysoký, což by poukazovalo na celek 30 cm vysoký. Zajímavě též je porovnatí tvar přílbice sošky s originálem těžké kolci příby ve sbírce zbraní městského muzea pražského, datované rovněž do sklonu 13. století.

Dr. Harlas.

Jak se čarovalo, aby někdo do roka umřel. Cikánce Anně Čermákové, vyslychané 21. srpna 1756 na magistrátě bělském, byly dány mezi jinými následující dvě otázky: Z jaké příčiny jsi se opovážila na cestě, když jste vezeny byly, tak mluvit, aby direktorovi dymokurskýmu čert s kopáčem duši trhal? Dáleji od tebe mluveno bylo, že roku nedočká a aby se to stalo, že cikáni v pátek maso popelem posypáný jísti, na to velebnou svatosť přijímati a při tom ještě proklínající žalmy říkat budou? (Archiv v Bělé u Bezděze: Manual z l. 1754—1761).

F. Z.

Literatura.

Dr. Lubor Niederle: Národopisná mapa uherských Slováků na základě sčítání lidu z r. 1890. Pr. 1903. Nákl. Národopisné společnosti a podporou Akademie, str. 203.

Prof. Niederle s několika přáteli podnikl práci velikou a záslužnou. O Slovensku a Slovácích mnoho se mluví, málo se ví. Dílem Niederlovým aspoň v jednom směru dovidáme se mnoho. Ovšem ani materiál, z něhož N. čerpal, tendenčně upravená statistika, není početně spolehliv; avšak aspoň výsledky negativní jsou jistý: kde ani úřední orgány ne nalezly Maďaru, tam ryzost slovenského území jest zajištěna. Nějaké opravy pak dodala N.-ovi sdělení soukromá. Význam pak konečné práce není skrovný. Na přehledné mapce a na deseti podrobných poprvé dostává se nám obraz slovenského světa a jeho pohybu za posledních let. Dvojí barvou a různým čárkováním ploch, pak dilcovým zabarvením kroužků, označujících obce, jasné jest vyznačeno, kde a v kterém poměru bratří naši obývají. V průvodním textu shledáme soupis všech obcí, spořádaných podle stolic a okresů po jménech maďarských a slovenských, s počtem obyvatelstva všeho, Slováků a výpočet percentualní. V závěru podávají se celkové výsledky — přes všecky nátnisku a strázně přece ještě potěšující. Zajímavě je sledovati proměnlivou hranici jazykovou, neboť Slováci nejenom bojují s vládním vnucovaným orgánem, ale stýkají se s Němcí a Rusy, v dolních Uhrách i s Rumuny a Srbochorvaty; za posledním 50 let získali Maďaři, Rumuni, Slováci (na úkor Rusů), Němci, ztratili ostatní. — Na konec knihy je přidavek o českých osadách uherských a obšírný slovensko-maďarský seznam obcí, sestavený Stan. Klímou.

Dr. Josef Kašpar: Paměti o věcech duchovních v králi. věnném městě N. Bydžově nad Cidlinou od dob nejstarších až po časy nejnovější. (Z programu c. k. gymnasia v Bydž. 1903. Nákl. měst. rady a musej. spolku. Str. 116.) V úvodě líčí spisovatel církevní zřízení v zemi v době staré, potom na základě pramenů poměry předhusitské; postup plebáňů, do jichž příběhu vpleteny jsou zprávy o chrámu; potom souvislé vypsaní o klášteře minoritském, r. 1420 nebo 1421 zahynulém. Obšírněji a v souvislosti s dějinami politickými vypravuje se o době kališné a jak v XVI. stol. malátně zápasíc ustupovala protestantskemu. Cenné jest vylíčení příhod bydžovských Bratří. — Touž metodou spíše biografickou pokračují pak příběhy po r. 1620 — tu zvláště všimneme si zmínek o nábož. blouznivcích v XVII. st., za doby pak novější účasti duchovenstva v národním probuzení. Staří o bratrstvu oltářním, literátech, špitále a popisy chrámů dílko končí. Psáno jest přehledně a nestraně, ač pojednává o látce ožehavé; zejména vážime si klidného úsudku o protireformaci pobělohorské. Rámec všeobecný, vybraný ze starších děl, ovšem jest v některých maličkostech staršího rázu. — Monografie zřejmě ukazuje, jak plané jsou výmluvy venkovských pp. kolegů — jimiž obhajují svoji netečnost k vědecké práci. Kéž by stesk brzy zněl bez ohlasu!

Fr. Klíma: Český kníže Břetislav I. Část I. a II. Program c. k. gymnasia v Příbrami 1901 a 1902. Str. 13 a 18. — Krátká, avšak významná studie, v níž spisovatel probírá kriticky podrobně všecky zprávy o jmenovaném knížeti a kreslí na jich základě přesný obraz historický, v ledačem jiný, nežli dosud jsme uvykli.

Dr. Brunclík: Aeneas Sylvius a sném v Benešově r. 1451. Program ob. gymnasia v Benešově 1903. Str. 20. — Aeneas Sylvius, pozdější papež Pius II., měl r. 1451 na sném řečeném řeči jako posel krále něm. Frydrycha IV. Řeč tu položil do své kroniky české, později sepsané. — Spisovatel ukazuje, že tato řeč jest fingována, lišíc se nemálo od řeči skutečné, jejíž máme zachovaný současný překlad, i vyvozuje z toho, jak málo lze věřiti Sylviově kronice vůbec.

Náhrobní kameny v Jindř. Hradci. V Jindřichohradeckém týdenníku Ohlase od Nežárky vychází již po několik čísel velice zevrubný článek, práce to dvojích prázdnin prof. dra J. Nováka, nyní ředitelé v Třeboni, nadepsaný: »Náhrobní kameny Jindřichohradecké«, již známý důkladný tento spisovatel venuje: »Občanům Jindřicho-Hradeckým, ctitelům minulosti rodného města.« Zvláštní otisk této zajímavé práce byl by pro širší kruhy žádoucí.

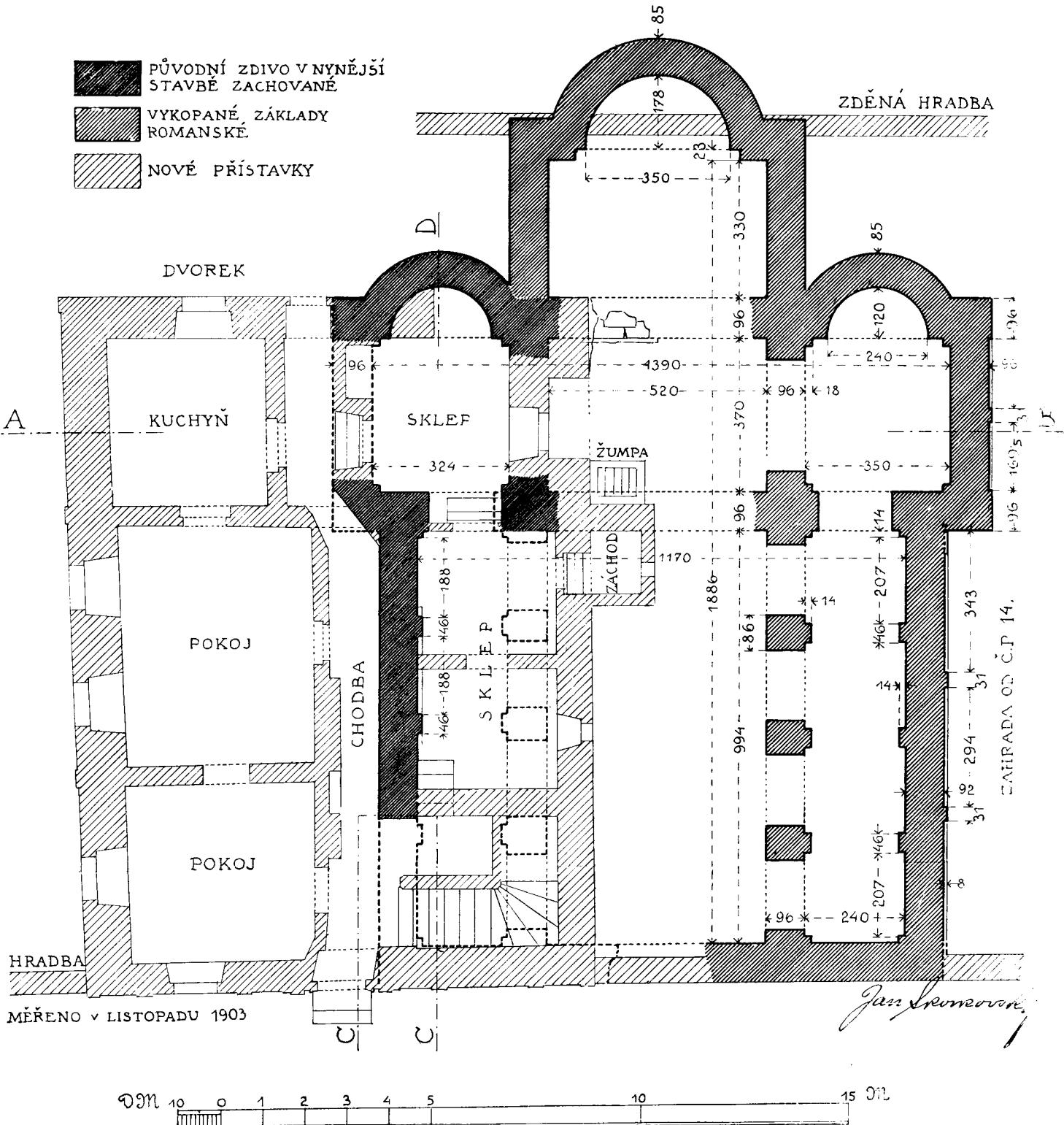
Čas. Mor. musea zemského. Red. F. J. Rypáček a Dr. F. Sujan. Brno 1903. Roč. III.: Janáček L.: Nápěvky naši mluvy, vynikající zvláště dramatičností — Lipka F.: Kostel v Bořitově a památnosti jeho. (S 8 obr.) — Dr. Novák J. V.: Česká bibliografie J. A. Komenského. — Peřinka F. V.: Urbář panství Jevišovského z r. 1628. — Sáňka H. V.: Staré železárnny Rudické. (S obr.) — Šilhavý F.: Lidové názvy pozemkové. — Veselý J.: Lidové zvyky a pověry ve Staré Říši a v okolí. — Zprávy vědecké a spolkové. — Literatura. — Různé.

Časopis Vlast. spojku muzejního v Olomouci. Roč. XIX., č. 3. a 4.: Kučera J.: Zprávy o předhistor. nálezech z okolí Uh. Brodu. — Dr. Beneš M.: Propast hranická — Červinka a J. L.: Moravské brakteaty. — Bartočka J.: Jan Kollár — Různé zprávy. — Literatura. — Roč. XX., č. 1.—3.: Knies J.: O některých málo známých zjevech moravského Krasu. — Slovenské výšivky. — Havelková VI.: Některá pořekadla o počasi. — Táž: Po stopách bohopocty přírodní, hlavně slunce, měsíce, ohně a blesku. (S obr.) — Vašaláské koledy. — Obr. Jos. Dráslá. — Dr. ryт. Mezník A.: Jan Filipek, kancléř uherského a českého krále Matyáše Korvína, biskup varadinský a správce biskupství olomouckého. — Bufková-Wanklová K.: Chrám Spasitelův v Cařihradě. (S obr.) — Bakašová L.: Zvykoslovná úvaha o Moraně. (S obr.) — Různé zprávy. — Literatura.

PŮVODNÍ ZDIVO V NYNĚJŠÍ STAVBĚ ZACHOVANÉ

VYKOPANÉ ZÁKLADY ROMANSKÉ

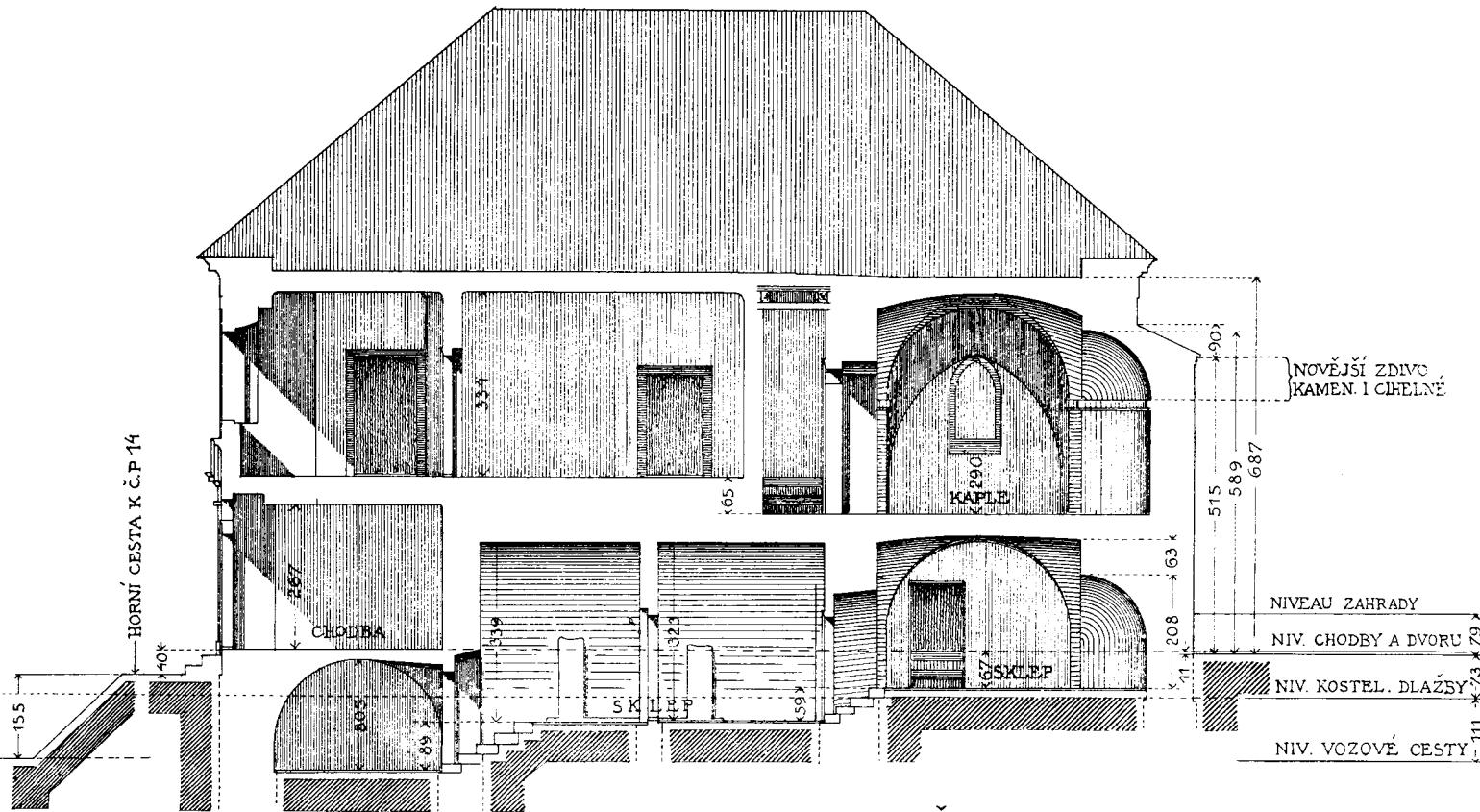
NOVÉ PŘÍSTAVKY

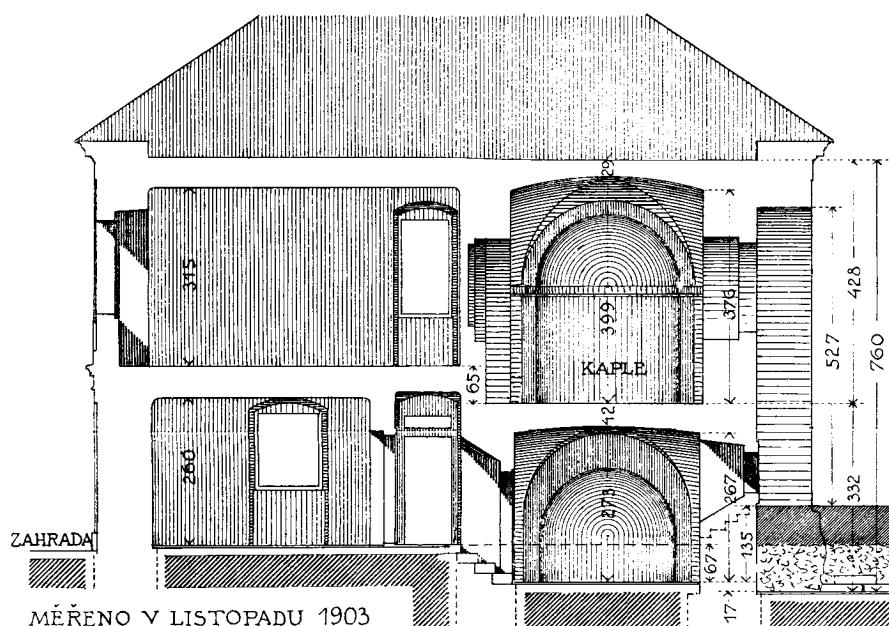
Tab. XVIII. Půdorys vykopaných zbytků kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Pro Soupisnou komisi kr. hl. m. rýsoval Jan Skorkovský.

DOLNÍ CESTA U ZBROJNICE

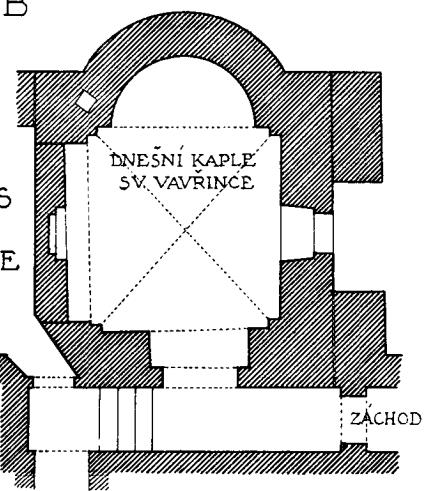

ŘEZ AB

ŘEZ CD

PŮDORYS
KAPLE
V I. PATŘE

ČERNÁ HLÍNA
ULOMKOVÝ NÁSYNP
VYKOPÁVKY

0m 10 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 15 m

Jan Skorkovský

Tab. XIX. Příčný i podélný řez nynějším kapitolním domem č. p. 14. a vykopávkou zbytků kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

ZE STARÉ PRAHY.

Vykopané zbytky románské kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Jan Herain.

Roku 1884, když byl přistavován nový záchod a žumpa při kanovnické residenci č. p. 14. na Vyšehradě, při jižní straně do zahrady, byly v hloubce asi $1\frac{1}{2}$ m pod povrchem zahradním objeveny zbytky románské dlažby; ta byla pak uložena do Musea kr. hl. m. Prahy. Stavební rada a c. k. konservator, p. Ant. Wiehl, měl tento nález stále na zřeteli a později, ohledávaje kanovnickou residenci č. p. 14. (bývalé staré děkanství koll. kostela sv. Petra a Pavla) seznal, že na pravé straně východní části této budovy jest vypouklý segmentový přístavek, který by mohl být zbytkem apsidy nějaké románské kaple či chrámu. Při dalším pátrání v budově č. p. 14. nalezl v prvním patře malou kapličku s apsidou, zasvěcenou od nepaměti sv. Vavřinci, a právě při této kapličce byly zvenčí při kopání základů r. 1884 nalezeny zmíněné románské dlaždice. Pátraje na jaře 1903 znovu v těchto místech s ředitelem měst. musea pražského, p. Břet. Jelínkem, požádal vdp. kanovníka Farského za dovolení, aby jako zástupcové Musea kr. hl. m. Prahy směli v zahradě při č. p. 14. kopati a vyhledávat zbytky staré kaple nebo kostela a další části románské dlažby. Oba pánové byli přesvědčeni podle zpráv historických, že apsida malé nynější kaple sv. Vavřince jest patrně pravou částí nějaké kaple bývalé, i že levá strana této neznámé stavby jest ve svých základech skryta pod půdou zahrady, kdež nalezeny dlaždice vedle stavení. Vdp. kanovník Farský milerád svolil vyhradiv si jen, aby s pracemi bylo počato až na zimu 1903, kdy lze keře v zahradě přesaditi.

Ale stalo se jinak; za řízení p. Dra Boh. Matějky přikročil tu v polovici října 1903 k pátrání Archaeologický sbor Musea království Českého. Asi v šesti týdnech byl objeven a postupně odhalen tušený půdorys kostelíka i zbytky dlaždic. Nález podařil se nad očekávání. Na tab. XVIII. vidíme celkový půdorys odkryté románské kaple či kostelika, o třech lodech podélných s příční lodí křížovou;

obr. XIX. pak ukazuje dva řezy domem č. p. 14. a přilehlou zahradou, kde stal se nález. Při řezech jest podán i půdorys nynější staré kaple sv. Vavřince v prvním patře budovy.

Při kopání v zahradě bylo shledáno, že vrchní část půdy v síle 60 cm skládala se z černé země zahradní, pod ní pak byl násyp v síle 92 cm z rumu vápenného (malty) a z malých úlomků opukových; zbytků cihelných ani kamenných částí profilovaných nalezeno nebylo. Pod těmito dvěma vrstvami bylo v hloubce 1·52 m ve střední části uhozeno na zbytky románské dlažby, pod níž však nenalezli dělníci ani hrobky, ani kamene náhrobního.

Rozměry půdorysu jsou tyto: Pravá loď má jen 2·14 m šířky ve světlosti, hlavní loď 5·20 m, levá loď 2·40 m. V křížové lodi před presbytářem část pravá jest užší, měříc pouze 3·24 m šířky ve světlosti, kdežto levá část jest 3·50 m široká. Levá i pravá loď má k východu po apsidě, takéž loď střední, jejíž délka ve světlosti až k apsidě měří 18·86 m.

Zdivo kostelíka, odhalené odkopávkou, skládalo se veskrze z kamene opukového, zděného na vápennou maltu; kamenné vrstvy byly mocny 8—10 cm a tesány jako kvádříky. Nad povrchem objevené dlažby byly nalezeny takovéto zdi, zachované do výše 35—80 cm. Líc zdíva do vnitř i zvenčí kostela byla všude opracována čistě a dosti hladce, ale nikde — ani uvnitř, ani zvenčí — neshledali jsme na stěnách zbytků omítky; podobá se tedy, že vrstvy kamene byly hladce vyspárovány a omítky neměly. Původní terrain kostela na jižní straně byl nižší než nyní, nejméně o 1·50 cm, a čistá líc hladce zpracovaného zdíva svědčí o tom, že terrain proti straně západní (naproti zbrojnici) mohl být ještě nižší.

Zděné pilíře levé lodi byly nalezeny nad dlažbou, nejvíce v jedné z vrstev kamenných, z části i ve dvou vrstvách, a byly také 8—10 cm vysoké. Presbytář hlavní lodi před velkou apsidou byla vyvýšena nad dlažbu lodi o 3—4 schody, také byly tu při pravé straně, vedoucí z hlavní lodi k presbytáři, nalezeny zbytky dvou přeražených schodů z červeného pískovce. Jest zvláštní, že tyto zbytky schodů byly jen nepatrně vyšlapány, jako by jich nebývalo mnoho užíváno.

Zděné základy byly nalezeny pod bývalými oltáři, hlavním před apsidou v presbytáři i pod vedlejším před apsidou v lodi jižní. Před apsidou v pravé lodi stalo se během času mnoho změn stavebních, takže nebylo lze původního rozeznati.

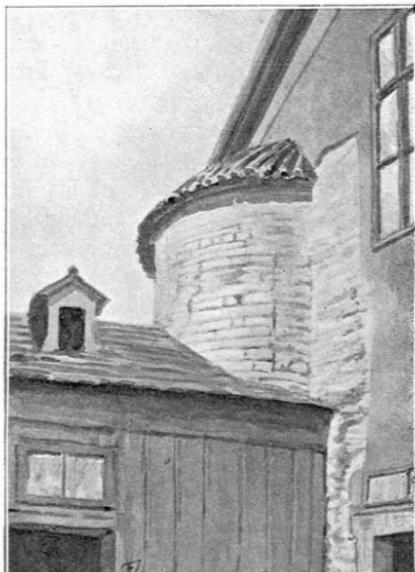
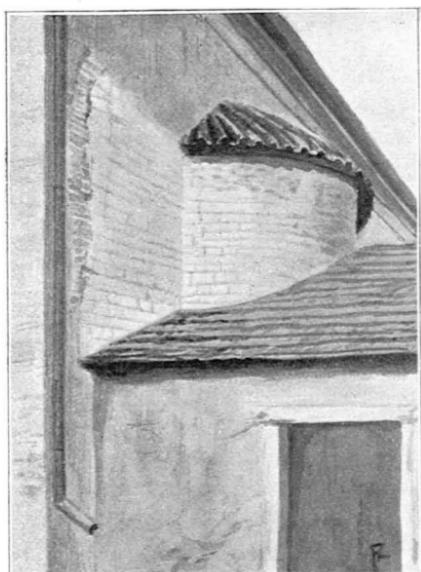
Hlavní vchod býval v čele západní zdi hlavní lodi; tomu nasvědčovalo vylámané zdivo, že tu kdysi bývaly kamenné obruby zdi, vlastně portálu, i s kamenným prahem vchodu moc vylámány a otvor portálu pak znova zazděn, ale ne již tesanými kvádříky o výše 8—10 cm, nýbrž jen kamenem, sice opukovým, ale lámaným, jako dává se nyní.

U obou velkých pilířů, nesoucích čtverce křížové lodi hlavní, nebylo lze zjistiti určité velkost na všech stranách, takéž nemohly

býti zjištěny ani rozměry vítězného oblouku mezi velkou lodí a presbytérem; zachovala se tu jen jediná, neúplná vrstva z tesaných kamenů.

Tři pilíře levé jižní lodi mají do levé lodi lesenovité sesílení čili přípory, měřící na délku 46 cm, v šířce 14 cm; obdobné přípory jsou proti zmíněným třem pilířům i na hlavní zdi uvnitř levé lodi.

V koutech levé lodi podélné i levé části lodi křížové byly nalezeny malé čtvrtleseny, vyčnívající 14 cm na obě strany ven z lice.

Obr. 21. a 22. Apsida kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Jižní strana.

Kreslil Fr. Zuman.

Severní strana.

Pravá severní loď bývalého kostelíka jest dnes sklepem kanovnického domu č. p. 14.; i zde vidíme zbytky dvou lesen též sily jako u hlavní zdi levé lodi. Tato hlavní zed' severní lodi ve sklepě jest z kvádříkového kamene opukového, též sily jako lodi druhé.

Nynější sklep pravé lodi byl kdysi prohlouben o 48 cm; proti povrchu dlažby kostelní v hlavní lodi jsou ony dvě leseny zcela patrný, neboť základy hlavní zdi levé lodi byly do vnitř lodi o 8 cm silnější než nad bývalou dlažbou a tu při prohlubování sklepa byla základní zed' osekána o těchto 8 cm. Zbytky tří pilířů pravé lodi jsou sice na našem plánu teckovány, ale námi nalezeny nebyly, neboť po nich pod nynější dlažbou sklepa pátráno nebylo.

Povrch dlažby v nynější chodbě přízemního bytu jest o 73 cm výše nad povrchem odkryté dlažby kostelíka; otloukše omítku hlavní zdi pravé lodi v této chodbě ve výši 1 m našli jsme tak zv. rádkové zdivo z tesaných desek opukových, též formy i zpracování jako zdivo odkrytého kostelíka. V chodbě bylo též shledáno, že roh severní části lodi křížové byl kdysi usekan a sešikmen, neboť v tomto sešikmení bylo po odražení omítky nalezeno zdivo doby mladší z cihel a kamene. Býval tedy tento sešikmený roh pravoúhelný tak, jako jest u levé části lodi křížové.

Po otlučení omítky zvenčí zdi na severní apsidě byly nalezeny rovněž staré rádkové (kvádříkové) vrstvy z opuky ve výši asi 20 cm nad dlažbou dvora či chodby bytové, ale větší část zdí v apsidě od dlažby dvorní až nahoru byla kdysi buď prolomena či pobořena; jeť ta část už z lomového opukového kamene, nikoliv z tesaných kvádříků, ale mimo to bylo ve zdivu i mnoho cihel, což jest důkazem práce mladší. Tedy jen levá a pravá část severní apsidy má několik metrů vysoko zdivo románské z tesaných kvádříků, kdežto většina středu apsidy zdola až nahoru k římse jest prací mladší z doby, kdy kostelík již byl v ostatních částech pobořen. Pisatel, dav otloukat omítku na apsidě, doufal, že nalezne zazděné okénko románské, ale nenalezl.

V prvním patře nynější budovy č. p. 14. v severním díle lodi křížové nalézá se kaple, kdež v apsidě dosud stojí oltářsk, zasvěcený sv. Vavřinci.

Na jižní a západní straně v kapli bylo pod omítkou nalezeno románské zdivo z tesaných kvádříků, na ostatních dvou stranách pak zdivo mladší z rozličných změn a přestaveb. Odkrytím dlažby na půdě nad klenbou přesvědčili jsme se, že klenba této kaple sv. Vavřince jest křížová z lomového kamene; kamenná jest i klenba konchy v apsidě, ale mám za to, že obě klenby nejsou původní, alespoň určitě ne klenba konchy, neboť zdivo apsidy zvenčí od římsy 70 cm dolů na celé apsidě není romanské, nýbrž z lomového kamene, novodobé; jeli tedy do něho klenuta koncha, jest novější i její klenba. Dva pohledy na levou apsidu s otlučenou omítkou podáváme jako obr. 21. a 22.

Křížová klenba severní části lodi křížové ve sklepě pod nynější kaplí sv. Vavřince jest sklenuta nízce (měří od dlažby k nejvyššímu bodu klenby jen $2\cdot71\text{ m}$) i nepochází ze stavby původní; nutno souditi, že původní klenba střední části lodi křížové byla $1\frac{1}{2}$ —2krát vyšší než její šířka, čili ve světlosti $4\cdot80$ — $6\cdot50\text{ m}$ vysoká.

Jest hlavní otázkou, byla-li vykopaná basilika původně klenuta či ne.

Hledíme-li k uspořádání půdorysu, ke zděným příporám (46 cm délky a 14 cm šířky) na pilířích jižní lodi i k příporám protilehlým týchž rozměrů na jižní zdi hlavní, bylo by lze souditi analogicky z jiných staveb romanských, že z přípor hlavní zdi byly na přípory pilířů vedeny půlkruhem klenuté pasy z lomového ka-

Obr. 23, a 24. Románské dlaždice z kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Fotografoval Frant. Dvořák.

V Museu kr. hl. města Prahy.

mene. Totéž bylo by lze předpokládati v severu lodi i v levé a pravé části křížové lodi, kde jsou apsy. Sklenutím pasů do přípor povstalo v pravé i levé lodi po čtyřech čtvercích polí klenbových, které mohly býti opatřeny křížovým klenutím z lomového kamene.

Ve starší době románské neměly postranní lodi od dlažby až po vrchol klenby světlé výšky více než $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ šířky za výšku, tedy asi 3—3'60 m. Síla zdí i pilířů jest dostatečná (92 až 96 cm), i byly by unesly tento tlak.

Jedna věc však odporuje zdání, že pravá i levá lodě byly klenuty; jsou to 8 cm silné a 31 cm široké leseny zvenčí hlavní zdi levé lodi, jež vidíme ve druhém, třetím a čtvrtém čtverci pole; tyto leseny nepřipouštějí, aby okna do pravé lodi ve čtvercích kleneb křížových byla na středu, nýbž silně mimo střed. Ale byla-li by okna v koutě u přípor, ne ve středu, musela by býti založena velmi nízko od dlažby kostelíka; oblouk křížových polí jednotlivých kleneb totiž nedovoloval, aby okna šla tak vysoko, jako kdyby byla na středu mezi vnitřními příporami. Z toho dovolujeme si vyvoditi, že obě postranní lodi měly dřevěný strop tabulový, jenž spočíval na dřevěném podvlaku, uloženém na příporách hlavní lodi a středních pilířů. Totéž, ač poněkud příznivější, jest i při levé střední lodi křížové, kde jest z venčí lesena již na středu. Soudíme tedy, že basilika mimo konchu tří apsid původně vůbec klenuta nebyla.

Půdorys kostelíka velkostí, z časti i podobou jest blízký trojlodní basilice románského kostela sv. Václava na Proseku u Prahy, založeného koncem 10. století knížetem Boleslavem Pobožným; vyšehradský kostelík jest ovšem mladší, neboť má již příční lodě křížovou.

Nastává luštění jiné závažné otázky, kdy asi byl kostelik založen a kterak jmenoval se původně.

Mnozí badatelé praví, že nalezené zbytky kostelíka při č. p. 14. na Vyšehradě jsou bývalou kaplí sv. Klimenta, kdežto prof. František Vacek miní podle své zprávy v Katol. listech dne 16. listop. 1903, že to byl chrám sv. Klimenta a Vavřince. Oboje mínění nemáme za odůvodněné.

Tomek v »Dějepise města Prahy«, I. str. 28. pod čarou praví, že »kostel sv. Klimenta stával před vchodem do nynějšího kostela sv. Petra a Pavla«, v díle II. na str. 258 pak píše, že »před hlavním vchodem do kostela sv. Petra na straně západní stála starožitná kaple sv. Klimenta a blíž ní dům proboštův«.

Vyšehradský kanovník Vojtěch Ruffer uvádí ve své »Historii Vyšehradské« z r. 1861 na str. 25.: »Vratislav, zakladatel kapitoly vyšehradské, v nadání toho ústavu též připomíná sv. Klimenta a před dveřmi chrámu sv. Petra a Pavla stála kaple již ode davnáku poctě sv. Klimenta, při které žáci a duchovenstvo chováno bylo.«

První zmínka o kapli činí se r. 1215, ač Tomek (I. 7.), dovolávaje se Neplacha a Dobnera píše, že založení její připisuje se knížeti Bořivojovi.

Prof. Vacek v Katol. listech 16. listop. 1903 uvádí z Emlerových Regest (II. 210) list ze dne 9. dubna 1267: »Arnoldus plebanus sanctorum Clementis et Laurentii« a z toho dovozuje, že kaple, vykopaná při nynější residenci kanovnické č. p. 14., kde v prvním patře ode dívna jest kaplička sv. Vavřince, jmenovala se původně kaplí sv. Klimenta a Vavřince.

Tomek ve svých »Základech místopisu Prahy« při Vyšehradě na str. 183 uvádí zmíněný regest obširněji: »1328 orig. arch. capit. Wissegradensis: Nos Joannes Dei gratia Wissegradensis praepositus . . . notum facimus . . . quod dilecto nobis Johanni de Melnik canonico Wissegradensis ecclesiae, capellari u m S. Laurentii et Clementis in monte Wissegradensi sitarum capellano ut praedia sive agros in villa Hostiwaris ad dictam capellam S. Laurentii pertinentia jure emphiteutico« etc.

Přeloženo volně česky: Jan, probošt vyšehradský, oznamuje, že svolil, aby kanovník vyšehradský Jan z Mělníka, kaplan kaplí sv. Vavřince a Klimenta, ležících na hoře vyšehradské, směl role ve vsi Hostivaři, náležející k jmenované kapli sv. Vavřince, pronajati právem emphyteutickým, atd.

Bыlo tedy dvě rozdílných kaplí: kaple sv. Klimenta, přede dveřmi nynějšího kostela sv. Petra a Pavla v stranu západní, a kaple sv. Vavřince, zcela samostatná, opodál kostela sv. Petra a Pavla (podle Tomka II. 258) při nynějším domě č. p. 14., o kteréž činí se zmínka již r. 1267. Jest dosti zpráv o počtu kaplí v kostelech vyšehradských, ale o kapli, jež byla by zasvěcena sv. Klimentu a Vavřinci, není známo ničeho. Tam, kde jest dům č. p. 14., klade Tomek (Základy místopisu, 183) děkanství a kapli sv. Vavřince, týž pak píše (Dějepis města Prahy, II. 199), že »z pobořeného Vyšehradu r. 1420 byl koncem 15. stol. nejdříve obnoven dům děkanův na svém starodávném místě (č. p. 14.) blíže domu královského (jihovýchodně od nynějšího kostela sv. Petra a Pavla).«

Ale určitě jest známo teprve o děkanu Dětřichovi z Tandorfu, že v tomto domě přebýval do r. 1507 jako děkan, potom i jako probošt. Tento dům (č. p. 14.), vedle něhož byly vykopány zbytky kostelíka, ode dívna až po dnes jmenuje se starým děkanstvím, a ode dívna, již od 17. stol., připomíná se zde kaplička, zasvěcená sv. Vavřinci, jež jméno své obdržela zajisté od původní románské kaple téhož jména v těchto místech.

Původní kaple sv. Vavřince v týchž rozměrech, jak byla vykopána, stávala zprvu o samotě, pak na severu od ní stál od 13. stol. dům bonifantů a teprve r. 1326 bylo k ní přistaveno děkanství, jež stálo původně jinde. Tomek (Dějepis Prahy, I. 236) udává: »Za sídlo děkanství určen jest r. 1326 dům, v němž před tím měli příbytek mladí klerikové, ke zvláštním službám kostelním

určení, nazvaní bonifanti, jejž tehdejší děkan Držislav na svůj náklad přestavěl, jakožto velice sešlý.«

Podle zpráv Tomkových (v Dějepisu m. Prahy i Základech starého místopisu pražského) stával dům děkanů vyšehradských na severní straně kaple sv. Vavřince, tamže, co nynější dům č. p. 14.

Tomek, mluvě o kapli sv. Vavřince, uvádí v Základech starého místopisu pražského jedinou zprávu o desátku papežském z r. 1369: »Dominus Ulricus de capella Sti Laurentii in domo decani Wissegradensis solvit 34 gr.« Domnivali bychom se tedy, že kaple sv. Vavřince z r. 1369 byla uvnitř domu děkanova, nikoliv však budovou zcela samostatnou. Ale v »Registrech desátků papežských z dieceze pražské« (vyd. Tomek r. 1873) nalézáme na str. 15. a 16. ještě tyto zprávy:

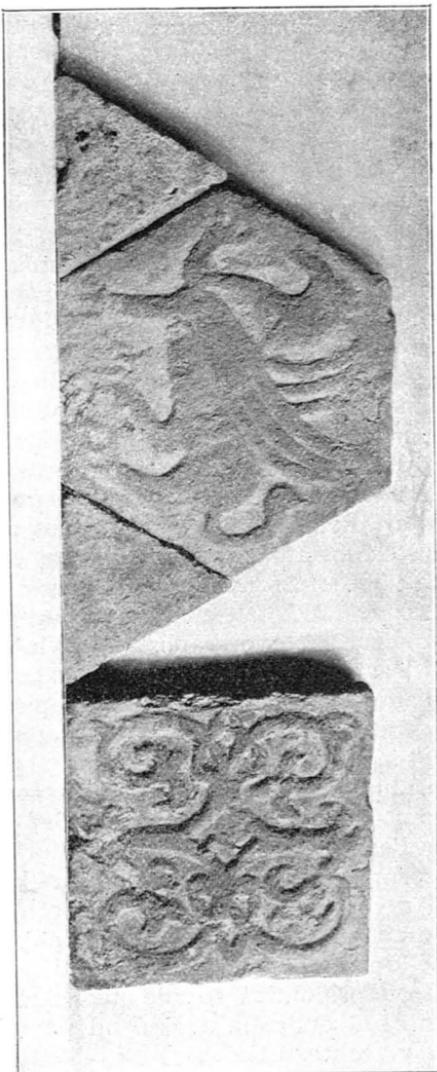
1367: »Dominus Ulricus Neumburger de capella S. Laurentii in Wissegrad in curia decani solvit 48 gr. personaliter.«

1384: »It. capella S. Laurentii in curia decani Wissegradensis.« —

1385: »Capella Sti Laurentii in curia decani« —

Obr. 25. Románské dlaždice z kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Fotografoval Frant. Dvořák.

v Museu kr. hl. města Prahy.

- 1399: »Dobrman de capella S. Laurentii in curia decani 1 s xg. 8 gr. solvit.« —
- 1403: »Laurentii in curia decani.«

Uvedené doklady svědčí tomu, že kaple sv. Vavřince při dvoře či ve dvoře děkanů vyšehradských stála ještě r. 1403 a stávala patrně až do r. 1420, kdy s ostatním Vyšehradem byla pobořena Pražany.

Pobořeny stály kostely, kaple i palác vyšehradský většinou až do počátku 16. století. Pobořených zdí ze starého Vyšehradu bylo použito jako lomu na dobývání stavebního kamene při budování domů v druhé polovici století XV. a začátkem XVI. století, kdy obyvatelstvo usazovalo se na hoře vyšehradské. Poslední zbytky sboreníšť Vyšehradu zmizely po r. 1654, kdy vojenský erár překročil ke stavbě pevnostních hradeb.

Při odkrývání zbytků kaple sv. Vavřince, kdy byl odhalen celý půdorys její až ke dlažbě kaple, byl pod 60 cm vysokou vrstvou černé země nalezen vápenitý násyp, sáhající až k odkryté dlažbě do výše 92 cm, jenž skládal se ze samých zbytků malty a malých úlomků lomového kamene. Tento násyp pocházel patrně ze sborené kaple, ale mezi úlomky nenalezli jsme kamene většího než pěst; větší kusy asi z násypu již dávno vybrány. Jest samozřejmo, že zdi budov ať při požáru či bourání padají buď v celých kusech, anebo padají na dlažbu aspoň jednotlivé velké kameny, jež zůstanou ležet v rumu; ale zde v násypu nenalezli jsme ani jednoho na zdění potřebného kamene. Z toho jest patrnó, že zbytky kaple kdysi v stol. XV. nebo XVI. byly za přičinou získání lomového kamene až blízko k základům násilně odbourány, násyp v kapli překopán, kamenné ostění portálu i s prahem mocí vylámáno, aby toho všeho mohlo být použito ku stavbě přibytků. V násypu ani na dlažbě, ani na zbytcích odhalených zdí nebylo nalezeno stop popele nebo oharků dřeva, kteréž by svědčily o zhoubě požárem.

Nynější malá kaplička v prvním patře budovy, zasvěcená sv. Vavřinci (po mému názoru má své jméno po prvotní velké třílodní kapli téhož světce) byla zbudována před r. 1507 děkanem z Tandorfu, který zde opět postavil novou budovu děkanskou. Z této doby pochází na severní straně v kapli velký gotický oblouk, který byl v šíři té měří celé výšky kaple velkým otevřeným prostorem do tehdejší budovy děkanské. Dav odraziti omítku shledal jsem, že oblouk jest klenut z cihel, což ovšem nemohlo státi se v době gotiky XIV. a XV. století. Kaple r. 1507 neměla na severní straně proti nynějšímu pokoji zděné příčky, nýbrž byla otevřena; tomu nasvědčuje, že tato příčka není zde zdmi vázána.

Vzezření děkanské budovy i s nynější kaplí ve stol. XVII. podává nám pohled na Prahu z r. 1685 od Folperta Alten-Allena v městském museu pražském (obr. 3. na str. 28.). Zde vidíme jednopatrovou budovu se štítem, ve štítu nahore kříž; podle tohoto kříže stávala nynější kaplička v prvním patře. Před budovou děkanskou v levo na sever zjevují se nám na rytině dva malé domky přízemní. Praví Ruffer, že děkan Berghauer r. 1755 opět přestavoval děkanství, na to 14. února 1760 vojáci ve vedlejší budově

robili patrony a kartáče, při čemž náhodou stal se výbuch; 20 vojáků a 1 důstojník bylo tím zabito a budova děkanská silně poškozena. V polovici XIX. stol. bylo děkanství znovu přestavováno; od té doby pak trvá nezměněno.

Původní kaple sv. Vavřince neměla zděné věže; byli bychom museli v zachovaném jejím půdorysu nalézt budova východě či na západě zdi silnější. Zdi námi odkryté jsou tlusté, v síle 92 až 97 cm, ale tato síla jest pro věž nedostatečná; mohla tedy být kaple opatřena jen vízkou sanktusovou.

Rozměry kaple sv. Vavřince překvapují poměrnou rozsáhlosti k tomu ještě jest kaple třílodní, jako menší kostelík; známe však vyobrazení a popis kaple betlémské na Starém městě, v níž kázel M. Jan Hus, kteráž byla také dosti velká i třílodní. Kaple sv. Vavřince mohla být i farou, neboť kněz Arnold jmenuje se též plebánem. Praví Emmerova Regesta II. na str. 210: »Arnoldus, plebanus sanctorum Clementis et Laurentii«; není sice určitě psáno, byl-li plebánem u sv. Klimenta či u sv. Vavřince, ale tato kaple byla větší než sv. Kliment, pokud velikost jeho lze posouditi z pozdějších rytin. Ale vyprávěli mi vdpp. kanovníkové, že před několika léty, kdy na zahradě jižně od sv. Vavřince byly kopány jámy pro stromky, byly nalezeny i dva staré kameny náhrobní, což by poukazovalo na farní hřbitov.

Stanovení doby, kdy byla zbudována kaple sv. Vavřince, není doloženo datovanou listinou i zbývá jen posouzení jejího stáří podle technického provedení.

Jednoduchý tvar třílodní basiliky jest starší než složitější basiliky třílodní s přiční lodí křížovou. Jest i známo, jak mnoho bylo budováno na církevních stavbách vyšehradských za knížete a pak krále Vratislava II. (1061—1092) a za Soběslava I. (1125—1140).

Do doby panování obou knížat r. 1061—1140 klademe vznik kaple sv. Vavřince, ale se zřením k lesenám zvenčí lice levé lodi, nikoliv proti pilířům vnitřním, nýbrž silně posunutým proti vnitřku polí, pro tyto ještě neustálené tvary po svém úsudku pokládáme založení kaple spíše před r. 1100.

Nalezené šestihrané dlaždice (obr. 23.—26.), jichž menší část jeví stopy polévání v barvě červenohnědé, jsou nejznamenitějším učiněným nálezem a pomáhají platně k určení doby celé stavby. Obrazce dlaždic jsou ven vypouklé, místy již silně vyšlapány, ač hlina, z níž jsou vytvořeny, jest velmi hutná.

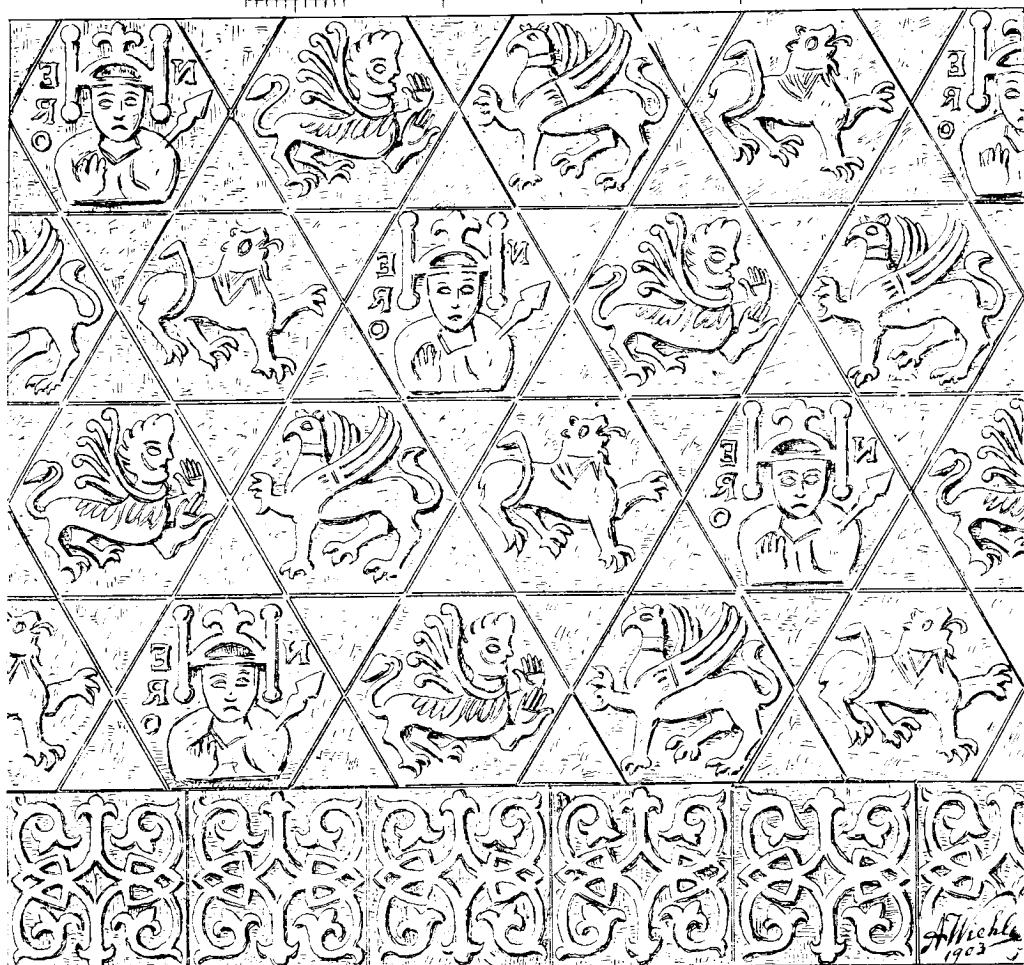
Nejzajímavějším obrazcem jedné z dlaždic jest poprsí osoby s korunou na hlavě, s kopím v ruce a obráceným nápisem NERO. Mimo to naskytá se v dlaždicích tvar jednoocasého lva, pak okřídleného gryfa i nalezeny dlaždice s románským ornamentem, tvořivší obrubu jednotlivých polí obrazce v dlažbě kaple.

Hlava podobná, jako jest na dlaždicích s podobou Neronovou, vyskytá se i na českých denárech ve století XI. a XII., ale proto ovšem není vyobrazení Nerona v dlaždicích vzato z denárů, jak namnoze za to se má. Nero byl velký nepřítel a pronásledovatel

křesťanův a proto snad použito obrazu jeho v dlaždicích, aby křesťanství šlapalo po něm jako po nepříteli.

Mimo lva, jehož v Čechách tehdy nikdo neviděl, jsou na dlaždicích zobrazená zvířata jen mythická, tedy taková, jež neexistují;

10 10 20 30 40 cm

Obr. 26. Dlažba z románských dlaždic v kapli sv. Vavřince na Vyšehradě.
Kreslil stav. rada Ant. Wiehl.

umělec, který vytvořil formy dlaždic a je pálit i poléval, byl zajisté v jedné osobě i budovatelem chrámu sv. Vavřince, a tím nemohl být nikdo jiný než Vlach, který uviděl mnoho antických vzorů z umění stavitelského ve své vlasti, kde umění starokřesťanské bylo domovem.

O nález dlaždic podělila se obě musea (království Českého a kr. hl. m. Prahy), v jichž sbírkách lze dlaždice prohlédnouti. Po ohledání zbytků objevených zdí kaple bylo vše opět zaházeno zemí, aniž bylo nějak zdí dotčeno; nyní rozprostírá se nad zbytky kaple opět zahrada.

Po žádosti p. Dra Boh. Matějky převzala Soupisná komise kr. hl. m. Prahy ochotně všechno vyměřování, jež učinil p. architekt Jan Skorkovský. Na vykopávku a odkrývání mimo p. Dra Boh. Matějku dohlíželi p. architekt a docent při české technice Rudolf Kříženecký a pisatel tohoto článku.

Soukromá mýta v Čechách.

Ludvík Šnajdr.

Až do času císaře Karla VI. bylo v Čechách vybíráno mýto ze zboží po zemi rozváženého na nesčetných místech od držitelů soukromých, čím děla se obchodu nemalá újma.

Karel VI. zrušil velikou část těchto mýt a patentem vydaným dne 5. listopadu 1736 nařídil, že nadále smějí býti vybírána pouze na místech následujících mýta soukromá rádu prvního, druhého a třetího:

V Boleslavském kraji:

V Bakově na mostě, v Brodcích a ve Lhotce společně,¹⁾ v Domousicích, ve Friedlandě, v Jablonném, v Grabstejně, Chrastavě, Hrádku, Suché (nespr. Křížanech, Kriestorf) a Vecvaldě všech pět společně, v Doksech, v Mladé Boleslavi jedno, druhé na Ptáku, třetí za Novým městem společně, na panství Kosmonosském jedno u mostu rožátevského, druhé u mostu zámostského, obě společně, v Hodkovicích a Osečné společně, v Libáni, v Lysé, na Mělniku, v Úholicích, Vrbně, Lužci, Liběchově, Skuhrově a Podole všech 7 společně, v Hradišti Mnichově, ve Mšeném, v Nových Benátkách ve městě a druhé u mostu společně, v Mimoni, v Nymburce, v Podole na panství Svijanském, v Liberku, v Rožďalovicích, v Sobotce a Dolním Bousově společně, v Sovinkách a Kováni společně, v Turnově.

V Hradeckém kraji:

V Hostinném, v Budiměřicích, v Chlumci a Žiželických společně, v Jičíně, v Hořicích, v Jaroměři, Hořenicích, Dolanech a Čáslavsku všech 4 spol., v Klenici (u Stračova), v Hradci

¹⁾ Kdo zaplatil mýto na místě jednom, nemusil platiti na místě druhém, po případě třetím atd.

Králové, ve Dvoře Králové, v Kopidlně, v Kostelci, v Locheňicích, v Náchodě, v Nechanicích a Suché společně, v Novém Bydžově, v Novém Městě nad Metují, u septského, u krčínského a u dolského mostu společně, v Opočně a Olešnici společně, v Poděbradech, v Sadské, ve Skalicí, v Smiřicích, v Smrkovicích a v **Trutnově**. Ve Vamberku jen po 8 dní v čas jarmarku.

V Chrudimském kraji:

V Bohdanči, v Bystrém, v **Chrudimi**, v Jablonném, ve **Vysokém Mýtě**, Vraclavi, Stradouni, Chotěšinách, Brusech a Čbanově všech 6 společ., v Lanškrouně, v Litomyšli, v Luži, v Pardubicích, v **Poličkách**, na přeloučském mostě, na týneckém mostě, v Ústí nad Orlicí a v Sezemicích. V Dašicích, v Městci Heřmanově a ve Valech jen z dobytka.

V Čáslavském kraji:

V Čáslavi, v **Habrech**, v **Kutné Hoře**, Malině a Starém Kolíně společně, v Ledči, v Polné, v Stokách, v Světlé, v **Brodě Německém**, v Zahrádce Trhové a v Zruči. V Chotusicích a v Čechticích jen z dobytka.

V Kouřimském kraji:

V Úvalech, v Benešově, Chvojně a Bedřči společné, v **Brodě Českém**, v Brandýse, v Chlumíně, na toušeňském a kosteleckém mostě společně, v Hrádku, na tichonickém a na Pelíškově mostě panství Šternberského, v Kounicích a Mochově společně, v Kouřimi, v **Kolíně**, na choceradském mostě panství Komorního Hrádku, na poříčském mostě panství Mračského, v Pořčanech, na přerovském mostě panství Brandýsského, nechť se jede po něm nebo vedle něho, v Sázavě, ve Vyžlovce na panství Černokosteckém a ve Vlašimi — v Chotěšově pouze z dobytka.

V Bechyňském kraji:

V **Budějovicích**, v Krumlově, v Nových Hradech, v Kaplici, v Kunžáku, v Lišově, v Milčně, v Nové Bystřici, v Hradci Jindřichově, v Horní Plané a Vltavici společně, v Pelhřimově, v Rájově, v Rožmberku, ve Žďáře, v Soběslavi, v Táboře, v Týně n. Vltavou, ve Veselém, a v Třeboni.

V Prachenském kraji:

V **Kašperských Horách** na Cimruku, v Blatné, v Nalžovech v Horažďovicích, v Katovicích, v Netolicích, v Písku, v **Pračaticích**, v Sušicích a Heřmanicích spol., v Strakonicích, ve Volarech, ve Vimperku, ve Vodňanech, ve Volyni a na Orlíku.

V Plzeňském kraji:

V Dobřanech, v Janovicích, v **Klatovech**, v Klenčí, v Kynžvartě a Velkém Hleďsebe společně, v Manětínsku, v **Stříbře**, v Mutěníně, v Nýrech, v Nové Kdýni, v Úterém a v Poutnově, v **Plzni**, v Plané, v Bošicích, v Přešticích, v Rokycanech, v Švihově, v Stodech, v Staňkově, v Stražově, v Domazlicích, v Tachově, v Týnci, v Toužimi, v Teplé, v Černošině a Třebli společně, v Touškově a v Kateřinské rychtě Hvozdu královského.

V Žateckém kraji:

V Mostě, v Bochově, v Kadani (ve městě a na mostě společně), ve **Varech**, v Chýši, Podštělích, Protivických a Radotíně společně, v **Chomutově**, v Drahonicích, v Lokti, Nalesgrunu a Chodově společně, v Jirkově, v Jesenici, v Johndorfu, v **Lounech**, v Mašťově, v Měcholupech, v Nezabylicích, v Novém Hradě, v Bečově, v Postoloprech, v Přísečnici, v Přečaplech, Údlici, Otvojicích, Blatně a Kálku na panství Červeném Hrádku společně, v Rabštejně, Žihli, Žďáru, Lubenci a Libkovicích společ., v Žatci, v **Ostravě**, Rodisfortu a Vojkovicích společ., v **Bastianberku**, ve Všehrdech a ve Vitřicích.

V Litoměřickém kraji:

V Ústí n. **Labem**, v Bělině, v Hrobech, v Duchcově, v Krupkách, v Kamenici České, v Chříbské, v Českém Lipém, v **Litoměřicích** (na mostě i vedle mostu), v Sloupě, v Rumburku, Jiřetíně, Schönbornu a Warnsdorfu společ., v Žandově, v Šluknově, v Teplici a v Třebenicích.

V Rakovnickém kraji:

V Budyni, v **Hostovicích**, v Hořelicích, v Makotřasech, v Nebřezíni, v **Rakovníku**, v Lišanech a Mutějovicích společně, v Roudnici, v Slaném, v Stražnici, ve **Velvarech** a Nové vsi společ. a ve Vrané.

V Berounském kraji:

V Berouně, v Milně, v Mníšku, ve Voticích, ve Zbirově a Mýtě společně a v Žebráku.

Mýta na vodě měla se na dálé vybírat i jen:

Na Modřanském jeze (panství Břežany) v Kouřimsku; v Purkarci a v Týně nad Vltavou v Bechyňsku; ve vsi Milžanech u jezu (z vorů) v Žatecku; v Ústí n. Lab., v Litoměřicích (kapitula), tamtéž město, v Zálezích, v Střekově, v Děčíně a ve Valtířích v Litoměřicku; v Berouně, v Kamýku a u Šabatky v Berounsku; pak v Praze.

Mýta židovská měla se platiti:

V Mimoni 3 krejcery, v Hořelicích v Rakovnicku 1 krejcar z mladého a 2 krejcery z dospělého žida, ve Vraném v Rakovnicku 1 krejcar, v Dobříši 1 krejcar a v Žebráku jeden krejcar a dva krejcery.

Památky

kostela někdy klášterního v Sezemicích nad Loučnou.

Otomar Schiller.)*

O někdejším panenském klášteře Cistercianek v městě Sezemích známo je málo. Založen byl asi v druhé polovici 13. stol., aniž víme, kým; r. 1298 již stál. Jen po znacích v kostele soudíme, že jeho fundatory byli páni z Kostomlat (z rodu pánů z Dobrušky) a páni z Mezeřic. Podle jistých okolností zdá se, že panney sem přivedeny byly z moravského kláštera v Oslavanech. Klášter nebyl rozsáhlý, ve 14. věku bydlilo tu mimo abatyši deset jeptišek, Ani bohatstvím nevynikal; za největšího svého rozkvětu držel městečko Sezemice s podacím a borem, dvůr v Počaplích, dvůr v Komárově, vsi Čankovice, Lukovno a Chodeč, dědiny snad v Lánech, Kladinách, Velkých a Malých Kolodějích, v Časích a v Žiřanech.

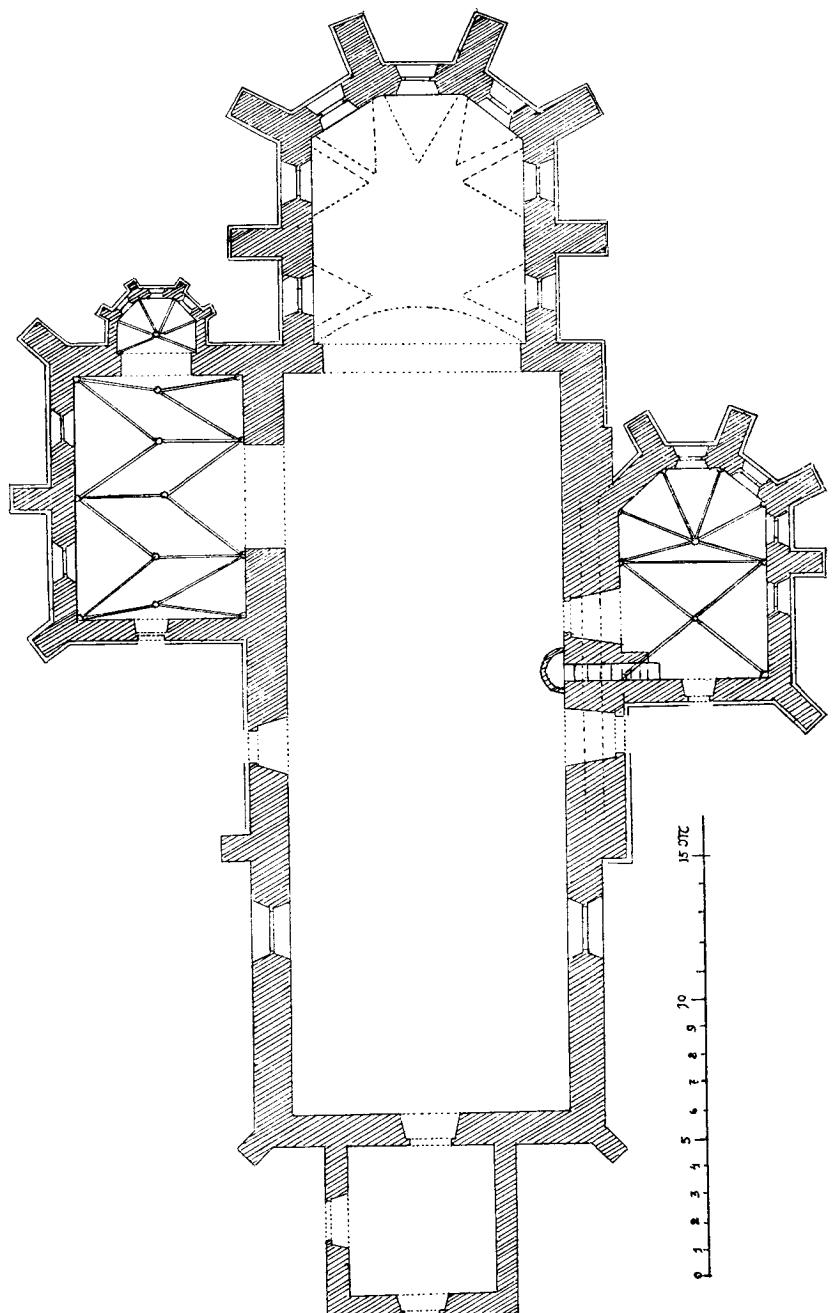
Z abatyší známy jsou ok. 1380 Anna, 1394 Žofka, 1409 Anna, potom Markéta. Z r. 1298 známe sestry Anežku a Perchtu, potom jen několik jmen; kaplanem klášterním r. 1409 byl Václav.

Útokem Pražanů, vedených Janem Želivským, r. 1421 klášter vzal za své, někdy po 28. dubnu.

Kde stávaly a jaké byly budovy klášterní, není možno určitě stanoviti. Na sev. od kostela byl hřbitov a z té strany byl kostel též lidu přístupen. Na západní straně kostela stály budovy hospodářské a sklepy značně rozsáhlé. Stály na severozápadní části nynější farní zahrady na místě nynějsích stavení č. 3, 4, 5, 6.¹⁾ Podle tvaru půdy a zbytků vykopávaného zdiva můžeme souditi, že hlavní budova hospodářská stála na východě kostela. Při kopání ve školní zahradě byly nalezeny základy silné zdi vedoucí

*) Pan spisovatel odevzdal redakci r. 1902 pojednání toto, jemuž předcházelo obširnější vypsání dějin klášterních. Opatřováním však vhodných obrázků opozdilo se uveřejnění a zatím vyšel článek p. škol. rady Aug. Sedláčka v Methodu 1902 str. 105 »Paměti kláštera Sezemského«. Nezbýlo nám tedy, abychom neopakovali totéž, než vypustiti část dějepisnou a nahraditi jen stručným výtahem.

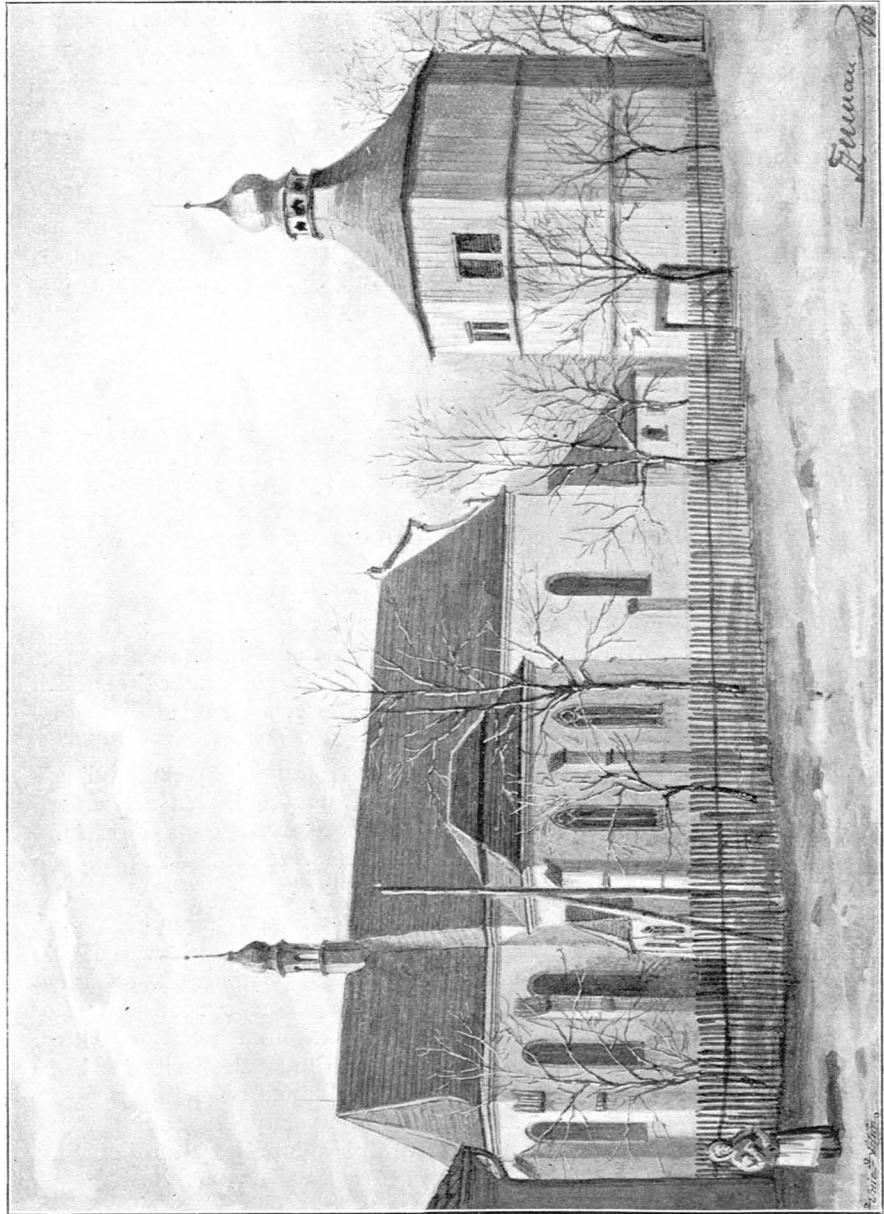
¹⁾ Pod čís. 5. nacházejí se dosud zbytky klášterních sklepů.

Obr. 27. Půdorys kostela v Sezemicích.

Zeman

Obr. 28. Pohled na kostel v Sezemích od strany severní.
Podle fotografie kreslil Frant. Zuman.

od oltáře sv. Josefa na jihovýchod do pole. Snad to byla chodba vedoucí ke kůru jeptišek.

Kostel v dnešní podobě skládá se z podlouhlé lodi zakončené polygonálním presbyteriem, dvou kaplí připojených nestejnomařně na sever. a jižní straně a předsíňky na západě. (Obr. 27. a 28.)

Sírka hlavní lodě obnáší ve světlosti $9\frac{3}{4}$ m a délka $26\frac{1}{4}$ m (síla zdě $1\frac{1}{4}$ m), s presbyteriem 35 m a s předsíňkou $42\frac{1}{2}$ m.

Nízká čtvercovitá předsíňka jest původu zcela nového. V ní vidíme sochu sv. Jana Nepomuckého s rokokovým rámem krásné práce, bohužel že zkomořeným. Dříve patřil rám ten k oltáři sv. Jana Nepomuckého v kapli sv. Anny. Pod předsíňkou jest hrobka. Do předsíňky vedou 2 vchody, ze severní a západní strany.

Původní loď chrámová byla kratší než nynější; měřila bez presbyteria $17\frac{1}{4}$ m. Chrám prodloužen byl v 18. stol. na západ. K starému kostelu byla přistavena část nová v těch místech, kde spatřujeme na vnější straně na sever. malý pilíř a na jižní straně přechod silné zdě v užší. Dle rázu stavby můžeme souditi, že hlavní loď pochází z let 1290—1320, a jest nejstarší ze zachovaných částí starého klášterního chrámu. Z původního chrámu nezachovalo se nic než zdě obdélníkové hlavní lodě a presbyteria opřeného zvenčí silnými pilíři. Nynější rákosový strop segmentový, polokruhové zakončení a ostění oken a rímsa pocházejí z 18. stol. Původní okna kněžiště, gotická, trojdlná sahala níže, až k rímsě podokenní, jejíž stopy možná ještě na některých místech spatřiti. Zbytky gotických kleneb v lodi a presbyteria jeví se ještě na půdě chrámové.

V kostele starém byla oratoř pro panny klášterní od kazatelny (asi uprostřed jižní zdě) k oltáři sv. Josefa; za zeď v těch místech jest značně silnější a dutá. Vchod nynější na kazatelnu jest pozdějšího původu. Pod oratoří jest vtesána do pískovce ozdobná gotická linka, nyní omítkou zakrytá.

Nynější barokní výzdoba hlavní lodě pochází většinou z 18. stol. Strop ozdoben jest pěknými pěti freskami od Kramolína z r. 1784; čtyři velké znázorňují klanění se andělů Bohu (v kněžišti), návštěvu Hospodina u Abrahama, křest Ježíše v Jordánu a rozeslání apoštolů; pátá malá freska nad kůrem jest skupinka andělů. Oltáře nemají velké ceny umělecké. Hlavní oltář zhotoval r. 1749 Fr. Drábek a na oltářním obraze nejsv. Trojice byl nalezen nápis „Hrdliczka fecit 1749“. Po stranách oltáře sochy Arona a Mojžíše a Petra a Pavla, pěkně řezané, znázorňují symbolicky spojení Starého a Nového Zákona.

V hlavní lodi jsou ještě tři oltáře: Panny Marie v severovýchodním rohu s oltářním kamenem z r. 1595, sv. Josefa v jiho-vých. rohu (1745) a Umučení Páně z r. 1695 uprostřed sev. zdě, s dovedně řezanými sochami, které snad pocházejí od Fr. Zeidlera,

Obr. 29. Kaple sv. Antonína Paduanského při kostele v Sezemicích se strany východní.

Podle fotografie kreslil František Zuman.

»kunštu svého řebáře«, usedlého v Sezemicích. Blíže tohoto oltáře jest hrobka z r. 1726, v níž byli hlavně pochováváni kněží.

Nejstarší předmět v kostele jest cínová křtitelnice stojící na třech zvířecích nohách u oltáře P. Marie. Na ní čteme nápis: »Leta Panie MDCXII. tato krztitelnice k zadussi Sezemickemu

udielana gest v Mieste Hradczi nad Labem od Mistra Jana Nebrzechovskyho nákladem tehož zadussi za starssího Adama Žida a purkmistra toho czasu Jana Wrany a giných starssich.«

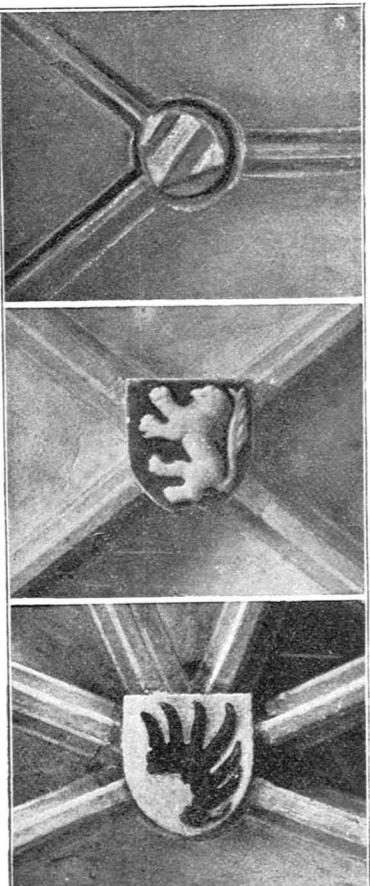
V západní části kostela jest kůr; varhany pocházejí z r. 1856.

Do hlavní lodě můžeme vejítí pěti vchody; z předsíňky, ze sakristie, širokým vchodem z kaple sv. Anny a dvěma vchody přímo z venku ze sev. a jižní strany.

Při jižní zdi kostela vidíme částečně nad zem vyčnívající dvěře ke sklepení sklenuté do gotického oblouku; velmi opotřebované závory svědčí o častém jeho užívání. Nevíme však k čemu sklepení sloužilo.

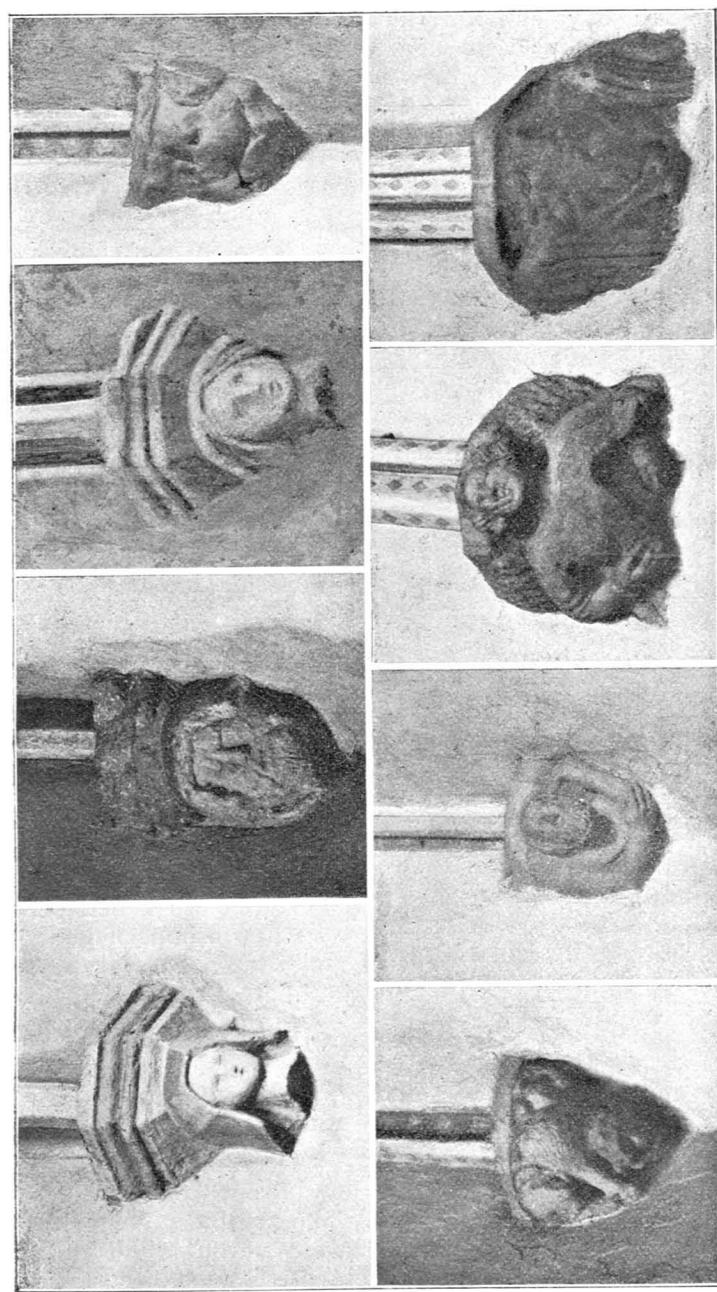
Mezi sev. vchodem do hlavní lodě a kaplí sv. Anny jest ve vnější straně zdi zazděná náhrobní deska pískovcová Jana Arkleba z Počapelu, která byla dříve v kostele v dlažbě. Z porušeného nápisu na okraji lze přečísti »... 1633 den Simona ... udy apostolu w Panu dokonal Slovutny P. Jan Arkleb z Pocz polozeny odpocziwa« Ve znaku dole vidíme tři trojlísty z jednoho bodu vycházející nad otevřeným hledím a nahoře hlavu andělíčka s křídly.

K jižní straně kostela připojuje se malá gotická kaple sv. Anto-

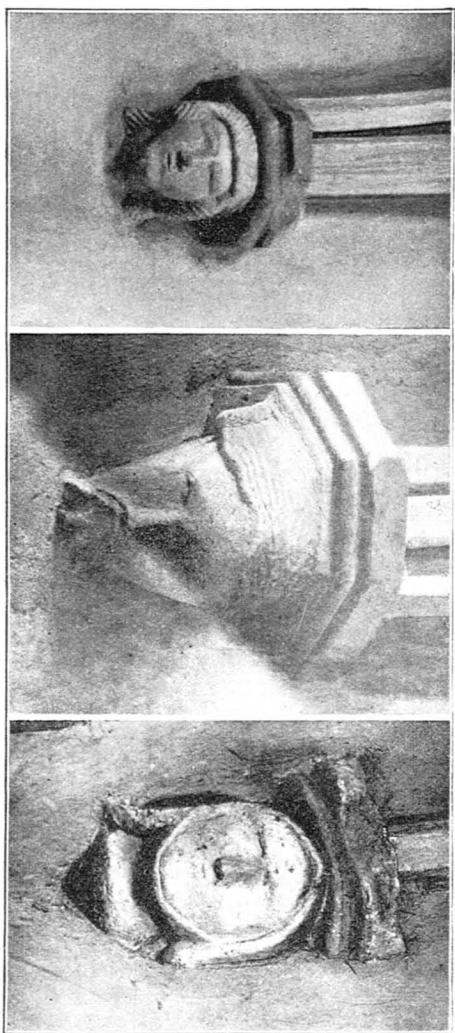
Obr. 30.
Svorníky v kostele sezemickém.

nína Paduanského (obr. 29. a 34.), opřená z vnější strany pěti pilíři. Skládá se ze čtverce a pětibokého závěru. Kaple jest ve světlosti $7\frac{1}{2}$ m dlouhá a 5 m široká. Staré klenutí tvoří jedno křížové pole a šestipaprskový závěr. Slabě profilovaná silná žebra křížového klenutí spjata jsou svorníkem se znakem lva (obr. 30.); paprskové klenutí oltářnice sbíhá se ve svorníku se znakem sedmiperutného

Obr. 31. Konsoly v kostele sezemickém.

křídla. Žebra zakončena jsou osmi konsolkami, z nichž 6 má podobu lidských hlav, jedna je opatřená znakem křídla sedmi-perutného a jiná vybíhá jen v gotický převrácený jehlanec (obr. 31. a 32.). Nápadné rozložení konsolek s podobou lidských hlav:

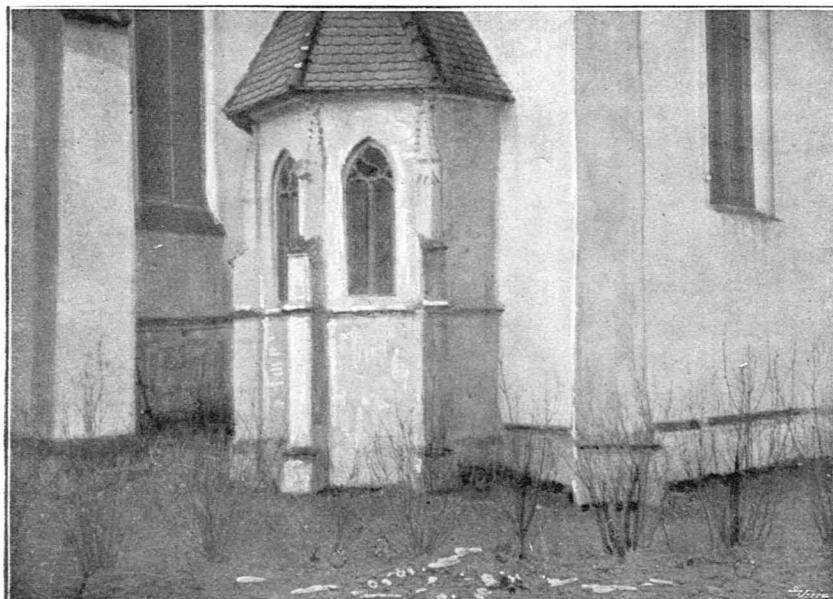
Obr. 32 Konsoly v kostele sezemickém.

starce, stařeny, muže, ženy, dívky a jeptišky svědčí, že pojí se jistě k určitým jmenům historickým, ale nevíme, ke kterým. Pod konzolou rytíře byly nalezeny malé dvéře vedoucí do země. Světlo do kaple padá čtyřmi gotickými okny dvojdílnými, dnes do pola zazděnými. Ostění oken jest hluboce a jednoduše kanelováno a v kružbách nalézáme trojlisty a čtyrlisty.

Do této kaple vede vchod ze strany západní; starým vchodem sklenutým do gotického oblouku vchází se odtud severní stěnu kaple do kostela. Nad nynějšími dveřmi nahoře v západní zdi kaple jest zazděn vchod k řečené již oratorií jeptišek. Bud' přicházelo se k němu zdola po schodech nebo nahoře z nějakého stavení po pavláči, v kapli samé byla pak pavláčka, z ní, z prostory v dutosti zdi a snad i z pavláčky do hlavní lodi byla utvořena oratoř. Stavba kaple

sv. Antonína hlásí se do doby Karlovy (cc. 1340—1370). Nyní jest kaple za sakristii. Nachází se v ní nový oltář. Ve výklenku ve zdi této kaple chovali do nedávna starou truhličku gotického kování a vybledlých maleb, která přešla v majetek známého žurnalisty J. S. Skrejšovského.

Druhá neobyčejně krásná gotická kaple sv. Anny (obr. 33.) přiléhá ke kostelu po straně severní. Půdorys její tvoří obdélník $8\frac{1}{2} m$ v ose, $5\frac{3}{4} m$ v šířce, k němuž k východní straně pojí se pětiboký chor, v ose $2\frac{3}{4} m$ délky; oblouk triumfální, pěkně profilovaný, má ve světlosti $2\frac{1}{2} m$. Na zevnější straně opírá kapli po pilíři na obou rozích a jeden uprostřed sev. stěny; vnější úhly choru opřeny jsou menšími ústupkovými pilířky, které vybíhají nad ústupkem ve fialy, zdobené kraby a zakončené kyticí. Na fialách spatřujeme zbytky znaků velmi nezřetelné. Pod okny běží stará řimsa.

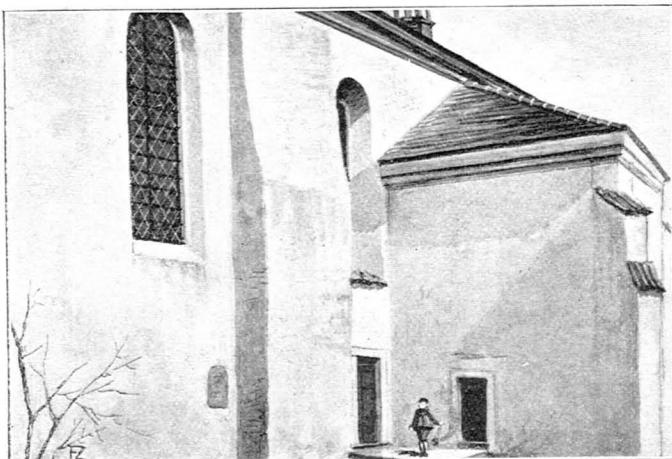
Obr. 33. Chor kaple sv. Anny při kostele v Sezemicích.

Jest velmi pravděpodobno, že kaple sv. Anny není zachována v původní podobě; první kaple klášterní P. Marie²⁾ — nyní kaple sv. Anny — byla přestavěna nejspíše v letech 1360—1400. Jest tedy nejmladší částí starého kostela; a tu především síťovitá klenba ukazuje na dobu určitou na konec doby Karlovy a počátek Václavovy. Že stavba této kaple i kaple sv. Antonína a kostela nebyla současně provedena, dokazuje i vazba zdí, kde se kaple ke kostelu připojují, a různá výše podokenních řims.

²⁾ Kaple sv. Anny byla dříve vlastní klášterní kaplí a slula kaplí Panny Marie. Kostel velký byl zasvěcen Nejsv. Trojici. Ve starých zápisech nazývá se klášter Sezemický klášterem P. Marie. Srv. též Kopecký, Sezemice 61.

Klenutí kaple je routové a tak spořádané, že osy čtyř kosočtverců tvoří W, jehož hořejší konce vbihají v konsoly v úhlech a středu stěny severní, dolní ve dvě konsoly zdi jižní. Obě boční routy jsou však dovnitř stlačeny, takže při stěně východní a západní přibývá ještě nizoučká trojúhelníková výseč. Má tak klenba patero středů, označených svorníky, vychýlenými z osy.

Z každého svorníku rozbíhají se tři silná, dvakrát žlábkaná žebra ke krásným velkým konsolám — bohužel, dosti poškozeným. Konsola v rohu severním presbyteriu, z níž rozcházejí se 2 žebra, představuje poprsí rytíře, druhá uprostřed sev. zdi je zakryta oltářem sv. Anny, od ní vedou tři žebra. Co představovala třetí konsola v druhém rohu severní zdi, z níž vycházejí dvě žebra, nelze určiti.

Obr. 34. Kaple sv. Antonína se strany západní.
Podle fotografie kreslil Frant. Zuman.

Od rohových konsol jižní zdi vybíhá po jednom žebřu; konsola východní je pěkně zachována a zdobuje schouleného psa, konsola západní je silně porouchána. Střední dvě konsoly jižní zdi podepírají po třech žebrách; jedna z nich zobrazuje anděla, druhá porouchaná ptáka. (Obr. 31.)

V presbyterii jest klenutí šestipaprskové.

Svorník tu, jakož i pět svorníků v kapli nesou znak trojíčí. Okna v choru jsou tři a rovněž tolik v kapli; dvě v severní zdi a jedno v západní. Jsou dvojdílná; ostění tří oken v kapli je hluboce profilované, kružby velmi bohaté. Stěny kaple i chorou byly zdobeny malbami; při opravě kostela byly nalezeny zbytky těchto maleb: postava tesaře se širočinou s datem 1599 a slova »Život člověka na zemi . . . nondum . . .«

V této kapli byl též chor jeptišek, jak dosvědčují zazděné dvoje gotické dvéře, jedny na západní straně mezi oknem a kostelem a druhé naproti na východní straně, k nimž vedly vně kostela schody. Široký oblouk, který spojuje nyní kapli s kostelem, byl probourán teprve r. 1873; dříve byla snad kaple oddělena od kostela a jen malé dvéře podobné jako v druhé kapli byly na jižní stěně. Vchod do kaple ze západní strany pochází též z r. 1873. Pod kapli sv. Anny jest též hrobka; farní kniha památní udává, že na ní byl kámen s nápisem: »Anno 1761 die 26. Januarii obiit hic in Domino V. D. Antonius Reinhardt de Spornberg Curatus Sezemicii 24 annis, aetatis suae 59 annorum. Cui Deus requiem sempiternam concedat Amen.«

V kapli vidíme dva oltáře: v apsidě sv. Jana Nepomuckého z r. 1873 a při sev. zdi mezi okny oltář sv. Anny, jehož obraz — při opravě poškozený — je vzácné dílo některého starého mistra. Krásný barokní rám k tomuto obrazu řezal týž, od něhož pochází zmíněný již rám v předsíni chrámové.

O šlechtě ve Volyni ve stol. XVI.

František Teply.

Jen tak lehce Petr Benešovic, kramář volyňský, ke svému manželství s urozenou slečnou Dorotou z Proseče nepřišel. Ač paní máti ženichova, Kateřina, na náměstí veliký dům, jehož průčelí poseto bylo rozpodivnými, vlašskými dělníky sdělanými arabeskami, synu i s dědinami, lučinami, dvorcem městským, s příslušenstvím za výminek peněžitý ve 300 k. m. v úterý před vánočemi r. 1552 knihami městskými na čisto ujistila, proti čemuž panna nevěstinka jen 50 k. m. věnem přinášela, přece paní Ludmila Hoškova z Vratu, máť nevěstina, při svatebních námluvách v úterý před slavností sv. Tří králů roku následujícího za souhlasu smlouvců manželského snětí ze strany panny z Proseče: p. Jana Jeníčka (t. j. Jeníka z Bratřic), p. Jana Chochole ze Semechova, p. mistra Nikodema z Paumberka, p. doktora Jana Rumšteta, odtudž z Paumberka a p. Sixta z Ottersdorfu přeopatrnou podmínku dala konaktu připojiti: poněvadž, co se statku p. Petra Beneše dotejče, jemu ještě zcela a zouplna od pí. matky jeho poddán není, že po zápisu do městských knih ještě nějaký čas při právu prožítí musí a tak žádného gruntovního a stálého na časy budoucí panna nevěsta opatření by mít nemohla, protož aby on Petr s pány přátely svými . . . : p. Petrem Hájkem z Robčic, p. Tomášem Hatlákem z Oujezda a na Božešicích, p. Petrem Pretlíkem z Bušice (Buzice?), p. Jiříkem primasem a p. Janem Krejčím . . .

kteří jsouce přítomni, za to jsou připověděli, to k místu a konci mezi tímto časem a sňatkem přivedli, aby paní Kateřina, matka Petrova, synu skutečně statku postoupila . . . Také aby potomě, kdyžby p. Petr pro pannu Dorotu přijel, ujištění a postoupení či statku jistotu neb zápis pod pečeti městskou s sebou přinesl a pokázal; tolikéž i to, že páni měšťané z Volyně rovné svobody s městy královskými z stran vyhostování požívají neb sic jinak panna Dorota jemu by vydána nebyla, leč by tím způsobem takového opatření užila . . . Sňatek vešel v neznámém čase ve skutek a p. Petr Beněš umřel ve dluzích r. 1567, zanechav synáčka, pro kterého magistrát jen něco málo jméně uchránil. Měli tedy volynští sousedé v řízení svého majetku od pradávna nejprve pražskými probošty, potom velkopřevory maltézskými, jakožto vrchností, zaručenu úplnou svobodu. Proto se v městě usazovaly přemnohé rodiny šlechtické, hlavně z okolí. Že urozenci vždy pečlivě o to se starali, aby nemovitosti jejich ve Volyni rádně do městských knih se zanášely, máme z této doby dosti zajímavých zprav, hlavně genealogických, které tuto rozvedeme.

1. Četně zastoupeni jsou Buzičtí z Buzice. Starožitný kmen jejich, kterému za znak sloužil štít křížem rozdělený, první pole červené, čtvrté stříbrné, ostatní černé barvy, ve klenotě tři korouhvičky, na nichž se barvy štítu opakovaly, usadil se na tvrzi v nedalekých Něhošovicích Buškem mladším z Buzice (manželka Dorota z Kostník). On nebo jeho synové Václav a Jan bratří z Buzice opatřili si ve Volyni bydliště hned na začátku XVI. věku. Alexander z Buzice připomíná se posledně r. 1507 jako purkrabí ve Volyni. R. 1522 v sobotu po Zvěstování P. Marie prodali zmínění bratři Václav a Jan z B. dům svůj na náměstí mezi domy Pavla Rzúna a řezníka Erazima ležící Jiříku Raytharovi a manželce jeho Dorotě za 88 k. R. 1528 ve středu po Rozeslání sv. Apoštola vladyka Jan Buzický, purkrabí na Strakonicích, končí spor Ondry Vyhlídky s obcí o cestu na Střele; p. Václav Buzický r. 1528 v sobotu před nedělí Judica kupuje od obce za 9 k. v jednom groši ročního platu kus dražek nad obecním rybníkem. Václav téhož roku v sobotu na sv. Štěpána společně se svou manželkou Ludmilou z Lestkova získal na Matouši Johanovi za 180 k. půl rybníka nad mlýnem Drndovým a vyrazil si z kupní ceny 50 kop, které mu Johan dluhoval. S chotí vyženil Václav dvůr a grunty ve Volyni. Poněvadž však měl své, postoupil těchto zboží za 150 k. Jakubu Zábranskému a když on dluhu uplatiti nemohl, ponechal Buzický své nároky u měšťana r. 1530 die scti. Adaucti Mikuláši Hájkovi za 100 k. Témuž Hájkovi prodal pan Václav Buzický s povolením manželky Ludmily dvě léta po té ve středu sv. Barbory veliký rybník v Dobřanovci za 350 k. Václav zůstával ve Volyni ještě r. 1536, bratr Jan a třetí nejmladší Zdislav z Buzice r. 1537, jsouce často při městských zákupech voláni na svědectví. Jan měl v manželství Dorotu z Branišova. Jejich synové: Jindřich, Krištof, Mikuláš Buzičtí z Buzice propustili r. 1553

v sobotu o dni sv. Apoštola Šimona a Judy panu Michalu Litochlebovi ze Strachotína za 240 k. dům, který po nebožce mateři své Dorotě byli zdědili. Jindřich, pojav za manželku Marianu z Češtic, zapsal jí dne i roku již vzpomenutého 1553 u věně 200 k. dvě dědiny při Zachových k Nemedicům, louku Vobšovskou, chmelnici a sad při svém domě ve Volyni, aby, neuchová-li p. Bůh jeho Jindřicha smrti, v to mocně se uvázala, ač by toho nepostoupila dětem. Mariana Přechovna již před tím r. 1547 na den sv. Lukáše obdarovala Jindřicha domkem někdy Matoušovým v ceně 50 k.*)

Krištof držel v městě rovněž dům polnatý, dříve majetek Šebastiana Švandrlíka. Zbavil se ho r. 1553 před památkou sv. Trojice k ruce paní Heleny Chřepické z Modlišovic, rozené Varlejchovy z Bubna za 345 k. včetně dluhy, které Helena ještě r. 1559 doplácela. Krištof, stojí ve službách rožmberských, koupil r. 1556 manský dvorec ve Strážovicích na Budějovicku. Jako štalmistr (podkoní) Viléma z Rožmberka doprovázel pána r. 1567 na cestě do Mindenu a Berlína. Vrátil se koncem toho léta umřel v začátku listopadu na Krumlově. Dědicové dostali po něm dvorec Landstein u Ledenic. Buzičtí ve Volyni zanechali veliký dům na náměstí, plný heraldických figurek a jiných ozdóbek na průčeli kolem malovaného průvodu bohyně Diany se satyry. Tak prý to kázel učiniti p. Aleš Buzický, od r. 1521 hejtman na Třeboni.

2. Branišovští z Branišova vzali si za erb na modrém štítě vzhůru podle sebe dvě obnažené ruce, totéž v klenotě. — R. 1527 ve čtvrtek po Obřezání Páně koupil sladovník Jiří za 110 k. dům ve Volyni od vladky p. Mikuláše Vojslava z Branišova, plnomocníka sirotků Jana a Krištofa, synů to nebožtíka p. Arnošta z Branišova, jehožto dcerou nepochybně byla při r. 1553 vzpomenutá Dorota, manželka Jana Buzického.

3. Byšičtí z Byšic.

Pan Václav Byšický z Byšic seděl na nepovědomém zboží ve Volyni r. 1537. V podělí před sv. Jiřím paní Anna Byšická koupila od Reginy, manželky nebožce Jiříka z Petrovic, v naší obci domek za 90 k. m. a r. 1587 na sv. Markytu p. Jindřich Byšický a na Koupí prodal dům svůj Benešovský za 300 k. Anně Vitanovské z Vlčkovic rozené Kocovně z Dobrše na Něhošovicích. Ze zákupu vzal jen 200 k., poněvadž manžel Annin p. Arnošt Vitanovský porazil si zbytek ze summy na dluh jistému sirotku.**)

4. Čabužtí z Prostého, starobylá rodina vladycí na volyňském Podlesí, jednoho původu s Horčic a Zálezskými (dle

*) Jindřich mluví, že by Mariana pozůstaviti mohla statek „mým“ dětem; dle toho se zdá, že se oženil s ní jako vdovec, sice by řekl „našim“. Současně vlastní potomci Viléma Buzického na Milenovicích. — Jiná Markéta z Lestkova stala se manželkou volyňského měšťana Matouše Johana, jakž vidno ze společného jejich trhu r. 1538 v pátek před sv. Duchem s Petrem Kulhánkem.

**) O Byšických šíře viz Ottův Naučný Slovník IV. 1016.

vsi Zalezlé u Malenic*) z Prostého, s nimiž měla i společný erb, totiž dvě černé tlapy medvědí, drápy vzhůru vedle sebe postavené, ve zlatém poli. Na Čábuzech, tvrzce dosti zpevněné u Vácova, seděl r. 1420 Petr, po něm jeho syn p. Jan Čábužský, který r. 1461 skoupil u Volyně nějaká pole patrně k sousedskému svému domu. Synem tohoto by mohl být Jiří Čábužský z Prostého, r. 1523 majitel niv městských za Skalnými drahami. R. 1531 ve středu po Obřezání Páně předstoupil před městskou radu pan Jiří Čábužský a položil před pány dva listy. Jeden od paní Evy Švihovské roz. Řepické ze Sudoměře, že ona své povolení dává, aby ten dům, kterýž Jakub krčmář od paní Kateřiny Ryzmborské rodem Roupovny z Roupova kupil, sobě (krčmář) ve knihy města Volyně vložil; druhý, jímž Jiří jakožto plnomocník Evin kupce kvituje z obnosu 33 k. Jiřík připomíná se ještě r. 1534 v tituláři bez určitého sídla. Dle všeho zanechal po sobě z manželky Markýty ze Hrádku jenom syna Jana. O něm nám známo z r. 1555, že ve středu před slavným hodem Vzkříšení Páně vnesl na volyňský magistrat: »jestli že by mě P. Bůh smrti neuchoval v té službě, na kterouž táhnu,**) čehož Pane Bože uchovej, tehdy cožkoli mám po šosem městským u Volyni jako dům, dvůr, dědiny, louky, chmelnici... i se všemi svrchky, to všeckno dávám i odkazuji paní matce své milé, Markýtě Čábužské... a panu Šebestiánu Chlumčanskému z Přestavlk, aby toho užívali jako svého vlastního... Jestliže P. Bůh mi pomůže zase domů se navrátiti, tenkráte paní máti i p. Šebestián budú povinni toho všeho zase mně postoupiti, kdybych jich v tom požádal... Jan, vrativ se skutečně z nepodařené výpravy, zbavil se v r. 1566 značného jmění ve Volyni a zakoupil se v Bilsku (u Bavorova), r. 1567 držel také Malkov. O tom zachoval se úpis tento: Já Jan Čábužský z Prostého a na Malkově oznamuji tímto listem, jenž slove kvitancí, že sem přijal všecku summu, totiž 1025 k. vše měšenských zouplna a docela za dům v městě Volyni od pana Matěje Drštky, řezníka, obyvatele téhož města, kterej (dům) sem jemu prodal. Léta Páně 1566 v auterej den památný sv. Řehoře... Protož... Drštku quitu a pro vejš dotčenú summu na Matěje Drštku navracovati se nemám ani na dědice a budoucí jeho já ani dědicové moji... A pro lepší toho jistotu pečet svou vlastní sem dal přitisknnuti... Dán na Malkově v sobothu po památkce na nebe Vstoupení Krista Pána 1574. (Zápis do knih městských stal se v pondělí před sv. Václavem téhož roku.) Synové Janovi Jiří a Adam, onen posledně r. 1615 na Malkově, schudli, což zejména známo již po r. 1589 o Adamovi. Zabiv tenkráte o posvícení při kvasu hospodském

*) Ves sluje správně Zalezlá (t. j. ves zalezlá do kopců, uprostřed nichž v pěkně dolince leží) a později Zalezly, tak že v listinách a v matrikách malenických se mluví o Zalezlé i Zalezlech. Nesmyslné pojmenování Zálesí a nejnověji Záles-Elčovic povstalo prvé při obnově katastru, druhé zgermanisováním při stavbě dráhy. Obojího neměli by tamní stateční občané trpěti.

**) R. 1554 na míru augsburgském umluveno tažení proti Turkům.

v Horaždějovicích Mikuláše Kořenského z Terešova, přišel o poslední groš. R. 1623 býdně živořil.

5. Dubský z Třebomyslic. Dosud kvetoucí rod nosil zprvu ve znaku dva rohy (původně bůvolf) stříbrné v modrém poli, při každém tré lidských rukou barvy přirozené. Opustivše rodinou vésku Třebomyslice, usadili se hned ve století XV. po vymření tamní rodiny na Dubu (u Březí Vlachova), odkudž se potom psali. Brzo zakoupili dům ve Volyni, jenž drahná léta jmenoval se „u Dubských, Dubských, Dubský dům“. Beneš Dubský od r. 1519 do 1529 purkrabí na Helfenburce, připomíná se častěji v městských knihách. Roku 1529 ve čtvrtek po očtábě sv. Lucie panu Petru Radkovci z Mirovic a na Miloněvicích odkoupil dům na náměstí mezi domy postřihače Vítka a řezníka Erazyma za 220 k.; r. 1547 přivolil obci, aby střechu špitálskou na jeho pozemek mohla rozšířiti. Posledně uvádí se r. 1554 v úterý před sv. Duchem v jistém svědeckví. R. 1554 již nežil; neboť tehdy ve čtvrtek v oktávě Božího těla vyznával synové jeho Jan, Václav, Jaroslav a Petr, že prodali za 230 k. dům, dědiny, rzounaskou louku v Dobřanovci, což jim po p. otci † Benešovi náleželo, paní Ludmile Dubské, roz. Přechovně z Čestic, dcery nedobře proslulého zbujnka, Václava Přecha na Doubravici a Floribely Běšinové, manželce to nejstaršího z bratří, Jana.

Jana splnomocnil Michal Litochleb ze Strachotína, že směl jeho dům r. 1556 na sv. Voršilu prodati za 200 k. kramáři Petru Benešovi; r. 1561 týž vladyka Jan naroval spor o jez mezi sousedy Matějem Charvatem a Mikulášem Hodějovským, r. 1566 ve středu před sv. apoštolem Tomášem zase s jinými smluvil smír rozvaděných kožíšníků Pavla Dleska a Albrechta Fisla. Václav Dubský za svědeckví bratra Jana a Jana Bohuchvala ze Hrádku koupil si ve Volyni (roku?) dům Jana Šilhavého v ceně 130 k., r. 1570 sedě na Římovici, poručníkoval bratrovcům Jáchymovi a Jindřichovi, synům † Jana Dubského.

Nejvíce víme o Petru Dubském. R. 1574 ve středu po sv. Urbanu koupil od Matěje Srcha dědinu u cesty k Nemedicům za 14 k., vyprosiv si k svědeckví p. Arnošta Vitanovského na Něhovicích a Václava Špulíře z Jiter, purkrabí strakonického, potom r. 1575 v pátek po neděli Provodní koupil od Spytihněva Malovce z Chýnova a Winterberka dům pod kostelem za 100 k. R. 1582 žil na dvorci ve vsi Přechovicích a o dni sv. Ludmily, té české Boží mučednice, požádán byv od poručníků sirot pana Jana Kavky Říčanského (na Dobrši) vysvědčil, že nebožtík Jan z Řičan, koupiv před léty od Pavla Dleska dům, řečený Chlumčanský, rádně jej vyplatil. R. 1583 v úterý po sv. Vavřinci obdržel dědiny Charvátovsou a Křišťovskou ku svému položení od Adama Chřepického z Modlišovic a v Nišovicích za 200 k. Ty potom zapsal r. 1585 v úterý po sv. Matěji své manželce Aleně Lickovně z Rysenburku. Alena držíc mlýn pod Přechovicemi získala r. 1585 (den?) u Volyně od Václava Hájka z Robčic a na Oučině dědinu, nazvanou

Buzickou, za 150 k.; v též roce v úterý po sv. Matěji náš Petr starší Dubský a v Přechovicích popustil choti Elence dům v městě Volyni — sousedí s Vitem Šperkou a Kateřinou Hodějovskou —, kterýž jemu po nebožce dobré paměti panně Lidušce Dubské, sestře jeho, se dostal. Poslední zmínka o Petrovi zapsána r. 1590 na sv. Kateřinu při zákupu Anny, služky volyňského faráře Libětického.

Synové † Jana Dubského (nejmenují se, ale jsou to Jáchym, Jindřich, Vilém, Petr mladší) ve středu na sv. Štěpána r. 1572 uzavřeli trh s paní Evou Dubskou, roz. Bechyňkou z Lažan, za přítomnosti strýce Petra Dubského, Mikuláše Řepického ze Sudoměře a Mikuláše Zálezského z Prostého o dolejší dům ve Volyni, podklenutý se všemi »pokojemi hořejšími i dolejšími, pinicí, maršálki, dvorem« za 200 k. Z těchto bratří víme ještě o Jindřichovi Dubském, že r. 1579 v úterý po sv. Markytě zbavil se domu »Dubských« při straně hořejší (t. j. na náměstí) vedle Cypriana Gepida, podklenutého s pokoji hořejšími i dolejšími, pinicí, starým chlévcem, jak sme sobě prve páni Dubští ponechali, za 50 k. hotových peněz k ruce Petra Rataje. Seděl na jiném větším r. 1599, maje v sousedí Annu, vdovu někdy důstojného kněze Jana Jacobidesa Klatovského, kaplana strakonického (?!), jenž před svou smrtí ten Kabátovský dům za 265 k. na se převedl. Posledně mluví o Jindřichovi kniha volyňská v r. 1612.

Do rodu Dubských vevdala se Markyta z Rohatce, kteráž r. 1563 v pátek na sv. Jiří své obydlení ve Volyni za 95 k. Jiřimu z Petrovic na čisto upustila.

6. Ze členů pokolení Hodějovských z Hodějova přivádějí nám paměti jenom dva. R. 1525 ve čtvrtek po sv. Maří Magdaléně spořádal urozený vladyka Mikuláš Hodějovský kšaftem své jmění před svědky: sladovníkem Matúšem, Jakubem Volyníkou, rektorem Šimonem, Havlem sladovníkem, konšely Janem Dlaskem a Mikulášem, spolusousedy svými, takto: . . . dluhuje mi p. Jan Buzický 20 k. 12 gr. m. a ač je měl dátí o minulých vánocích, položil jen 1 k. 28 gr.; item paní Wolfsova 6 k. 10 gr., Rúbal ve Veskách za dvůr 6 k. Ty peníze odkazují Alžbětě manželce své a dětem svým v rovný díl, jakož i krávy, koně a svrchky. Co se (dcery) Johanky dotýče, aby přijala, což jí máti z dobré vůle dá. It. louku podle Vesek, kterouž svobodnou mám, tu dávám a odkazují k sv. Janu a k Matce Boží do Dobrše, kromě tohoto roku, ať ji manželka má užívá. Item kdež mám u p. Mikuláše hoštického 117 k. gr. českých, ty dávám manželce své Alžbětě a dětem též na rovný díl . . . kterémuž celému zřízení ustavuji za mocné a pravé poručníky urozené vladyky p. Mikuláše z Kraselova a v Hošticích, p. Václava Kraselovského a na Střele, jim nad jiné přátele věře, že vůli mou naplní . . . Hodějovský ještě téhož dne v Pánu usnul i pochován jest ve sklípku pp. Přechů ve volyňském kostele.

R. 1577 ve čtvrtek po novém létu o výstav piva rovnal měšťany volyňské s Koci dobršskými p. Oldřich z Hodějova a na Řepici.

7. Rovněž o Horčicích z Prostého, kteří u nás dům mítvali, nevešlo mnoho ve známost. R. 1504 v březnu Štěpán Horčice z P. uhladil spor mlynářky Hanzalky s Makůvkou a r. 1555 (den?) ohlásili u magistrátu p. Šebestian Chlumčanský a p. Jindřich Buzický z Buzice, že Vít Turek z Volyně mlynářce Markové podevší Strašici, poddané ur. p. Vojtěcha Horčice z P. a na Bratronicích, zaplatil dluh 35 k.

8. Chřepičtí z Modlišovic užívali za erb na černém štítu přední polovice bílého ohaře (dle některých prý předek plavoucího psa), což se v klenotě opakovalo. R. 1553 v sobotu před sv. Trojicí zfrejmarčila paní Elena Chřepická, roz. z Bubna, od Krištofa Buzického dům na náměstí za 345 k. m. a r. 1559 v pondělí na den sv. Havla od téhož Buzického louku a dědinu kdysi Svanderlíkovu, doplácejíc spolu poslední věrunku na dřívější trh. K tomu domu, aby měl příjezd do stodoly, získal r. 1566 ve středu o sv. Žofii syn Helenin p. Jindřich Chřepický kus pozemku na Janu Zábranském, r. 1570 od Vítka Calty pole za 58 k., r. 1587 od Václava Hájka z Robčic a na Oučině dědiny na Blatcích za 600 k. m. peněz hotových. Jindřicha jmenují knihy od r. 1596 pánum na Tvrzicích. Byl zámožný. Do «pěkného, olíčeného» domu jeho na náměstí chodívali volyňští jako do záložny. Za manželku měl Dorotu, dceru p. Jana Ornyusa z Paumberku, který r. 1588 vyznává: p. Jindřich Chř. z M. zalíbil si dceru naši Dorotku, kupil ode mne kus dědiny za lázní v 70 k. Posledně r. 1600 (den?) vyznává Anna Gepidova, že Jindřichovi dluhuje 25 k. dobrého rázu pražského a r. 1601 (25/3.) Václav Sýkora 100 k.

Vlastní bratr jeho Adam Chřepický rolničil na dvorci v Nišovicích. R. 1580 v sobotu po památce sv. Tří králů pustil Petru Štastnému louku a chmelnici nad Skalními drahami (100 kop) a koupil hnedjinou u Zechovic. R. 1583 v úterý po sv. Vavřinci prodal zase dědiny Charvatovské a Krištofovské p. Petru Dubskému z Třebomyslic, jenž svá pole sceloval, za 200 k., r. 1585 v úterý po neděli provodní zase Šimonu Kubkovi svůj dům ve Volyni za 200 k. Zdá se, že mládencoval; neboť nic dalšího se o něm neví, než že ještě téhož roku zjednal si byt u kramářky Kateřiny Benešky ve Volyni: zadní světničky, dva sklepy, jeden loch tím spůsobem, že půjčil domácí paní 40 k. zavázav se, že úroků bráti nemá, pokud těch pokojů bude potřebovat. R. 1590 se již nepřipomíná. R. 1608 ve čtvrtek po sv. Medardu rytíř Václav Chřepický na Němcicích ukončil spor Madleny Vybrancové z Volyně s poddaným sedlákem p. Jindřicha Chřepického na Tvrzicích, Václavem Halkem ze vsi Všechnlap. Nařkl ji Halek ze cti.

9. Chlumčanští z Přestavlk měli ve znaku štít rozpoltěný stříbrné a černé barvy, v klenotě černý a stříbrný roh. Ve Volyni se usadil kolem r. 1535 Šebestian Chlumčanský. R. 1549 koupil si tu nivu u obecního rybníka od řezníka Jirky z Petrovic a r. 1563 v pátek před sv. Antonínem zanesl do knih zápis, že dům, který má pod městským šosem i s chmelnicí i s dědinou pod obecním

rybníkem, mocně vzdává paní Voršile z Bubna, manželce svoji. R. 1571 v úterý po památce sv. Řehoře vlastní bratří Jan, Karel, Markvart Chlumčanští na místě svých sester (které nejmenují) popustili otecký dům pod kostelem Sptyihněvu Malovcovi z Chýnova za 100 k.

10. **Kocové z Dobrše.** Znak jejich: neozubené mlýnské kolo. Měli v městě ode dálna dům nedaleko radnice. Oň šel před pány na radnici r. 1568 na sv. Floriana soud. Adam Koc starší z Dobrše na Ohrazenicích, Jan Koc na Bystřici, Bohosoud Koc na Borovech, jakožto mocní otcovští poručníci sirotků a panství Dobrského, a urozená paní Eliška Kocová, roz. z Kestřan, ozná-mili, jakož měli rozepří před právem ve Volyni o dům, kterýž jest ve Volyni a slove Kocovský, a louku, která leží v Meziluží, že s paní Eliškou se porovnali. Paní obdrží 80 k. m., páni Kocové na místě sirotčím užijí domu i louky. Setkáváme se tu s dětmi Bernarda Koce († 1564) Alžbětou, Johankou a Adamem. Tento sluje r. 1578 mladším na Mileticích u Klatov, odkudž kvituje — za paní máteř Elišku a † Krištofa Malovce z Malovic — Matouše Čkyňského ze 185 k. za dům ve Volyni. Při tom svědčí Jan Markvart Koc na Ohrazenicích. R. 1577 ve čtvrtek po Novém létě při obnově rady v domě p. Václava Hájka z Robčic, JMt. p. V. Zajíce z Hazmburku úředníka, před konšely jménem velkopřevorovým Oldřichem z Hodějova (ut supra) nakázal: ... »jakož urození páni Kocové Markvart a Dršleb z Dobrše do Zvotok mezi zádušní volyňské poddané volyňské pivo bráti a šenkovati nedopouštějí, v tom aby se mu konšelé neostejhali, ale piva svá mezi své poddané tam vysazovali etc. R. 1591—1593 obchoduje s měšťany našimi Václav Koc na Dobrši a Živohobicích.

11. Přicházíme k nejvzácnějšímu rodu na volyňském Podlesí **Přechům z Čestic.** Původně zajisté zvolili si za sídlo ves, jíž dali potom jméno Přechovice, odkudž rozrodili se na Čestice, Laz, u sv. Máří, Lčovice, Malenice, Něhošovice, Uhřice či Ouřice, Předslavice, Štítkov a Želibořice. Ze křestního jména Přech stalo se jméno všechném společné rodové, jen Nihošovičtí a snad i Želibořičtí přijali název Kosořové. Mikuláš Kosoř z Něhošovic a Bedřich ze Želibořic, kteří r. 1366 některé platy ve vsi Lčovicích píseckému klášteru zapsali, vyšli z jednoho otce a též matky, majíce zprvu jako ostatní Přechové na modrému štitu pokosem ležícího kapra, jenž se opakuje v klenotě, stoje kolmo na hlavě.* Rodina Přechů vládla od nepaměti ve Volyni domem »starý Přechovský i Přezský« nazývaným až do vymření, jednotliví členové nad to zakupovali si i jiné byty v městě. Poněvač dům, dle všeho bez polí, stále drželi, jsou knihy městské nevalným pamětníkem pro Přechy. R. 1504 na den sv. Vítá zaznamenán jako rozhodčí jisté rozepře p. Heřman z Čestic. R. 1532 ve středu před sv. Antonínem prodal kramář

*) Dle odevzdací listiny v universitní knihovně pražské. Regesta † prof. M. Koláře.

Rodokmen Přechů z Če

N. Přech II.

Štěpán 1371 na Česticích, žil ještě r. 1414 jako farář v Česticích	Jan 1387 – † 1392 farář v Česticích	Linhart 1371 na Česticích 1375 – 84 na Březí u Ouřicích, 1380 purkrabí na Helfenburce, † j. 1393
--	--	--

Štěpán 1407 – 1414 na Svatomáří 1414 – 1420 na Česticích	Vilém, řeč. Rohovec 1393-1414 na Přechovicích, žil r. 1425	Mikuláš, řeč. Přech i Příšek IV. 1407 purkrabí na Helfenburce 1407 – 1414 na Lázu a Štitkově
---	---	---

Jindřich 1463 Přech VI. 1454 – 1479 na Lčovicích, Čestici- cích, Hodějově, Němčicích, † 1498 na den sv. Ondřeje v Česticích 1 mž. N. (Katuše?) 2. Eliška ze Smířic † 1499 v sobotu před I ned. advent.	Eva mž. Burian Be- chyně z Lažan na Bernardicích a Podolí	Jan Rohovec z Přechovic 1439 – 1463	Mikuláš Příšek mladší VII. 1445 – 1455 purkrabí na Helfenburce 1460 – 64 drží hrad v rástavě, žil j. 1498
---	--	--	---

Vilém 1513 na Česticích, Vácově, Radešově, Dřešině, Hošticích u Volyně, Skarezu a Včelné, královský prokurátor. † asi 1556 bezdětek
--

Jan 1556 na Dolanech	Vilém 1543	Přech VIII. 1542 – 1574 na Česticích, Lčovicích, Vácově, 1553 hejtman kraje bechyňského, † 1574 poslední rodu, mž. Eliška z Kestřan
-----------------------------------	----------------------	---

Johanna † 1573 mž. Bernard Hodějovský z Hodějova † 1595, 5. 5.

estic.

Přech III. 1375 na Česticích, 1393 na Němčicích, Vlka- vech, 1400 na Lčovicích, Radešově. † 1402 mž. Johanka (Hrůzova?)	Vícemil (Veclín) 1375 na Česticích 1393 na Předslavicích		
Štěpán NN. dcery 1402—1434 na Lčovicích 1420 na Předslavicích, Malenicích etc.	Jan řeč. Předslavec 1415 na Předslavicích † bezdětek 1420.		
Přech V., řeč. Lčovicíký 1455—1472 na Lčovicích, Předslavicích, mž. Oafka z Tašnovic	Vilém mladší Kedruta mž. N. Kalenický		
Heřman na Předslavicích, Malenicích, 1476 purkrabí na Helfenburce, † 1519 pohř. v Předslavicích			
Jan 1534 na Malenicích, mž. Kateřina Bechy- ňova z Lažan	Václav 1520—34 na Stanějovicích 1534—1558 na Doubravici mž. Floribela Ludmila Běšinka	Bruno 1547 na Dvorce	
Anna mž. Šebestian Byšický z Byšic	Kateřina † 1558 ve Slivicích mž. Mikuláš Malo- vec z Malovic	Mariana mž. Jindřich Buzický z Buzice	Ludmila † 1562 ve Volyni, mž. Jan Dubský z Třebo- myslic, † 1570 ve Volyni

Macek paní Elšce Přechové, roz. z Kestřan, dům naproti radnici vystavěný se dvěma koňmi jízdními, nádobím, s vozem lesním a nákolesníkem za 239 k. m. Ačkoli zápis měl znít na p. Přecha mladšího, pán před plností rady postoupil jej dobrovolně zmíněné paní manželce svojí. Přechovna v též roce v pondělí na den sv. Barbory připojila ke stavení louku v Meziluží, od Matouše Johanna za 60 k. strženou, a r. 1534 ve středu po Velikonocích odprodala nivu pod Strázným vrchem za 25 k. Tomáši Vackovi. R. 1564 uvádí se Anna Byšická. (Srv. tyto.)

Pokusíme se dle různých pramenů sestaviti rodokmen Přechů z Čestic.*) Z dávných věků vyniká první r. 1159 Soběslav na Hodějově se svými syny Bernardem Hodějovským z Hodějova a Přechem I. na Česticích. Z potomků tohoto jsou známi: r. 1243 Jan, 1251 Vitmar, 1274 Štěpán, kteří všickni se psali z Čestic. Štěpán měl tři syny: Hrdoně, Hypolita, Bohuslava. Rozrod jejich dá se však sledovati až při vnucích.

12. Z Markvartů ze Hrádku zakoupil se ve Volyni r. 1564 v úterý po památce sv. Petra i Pavla Jan Bohuchval, strživ od Petra Hájka z Robčic za 340 k. dům johanovský, k němuž přivítelil r. 1566 louku Žaludovskou za 100 k. Nebožtík Tomáš Žalud provinil se nějak proti vrchnosti a tak dědicům jeho skonfiskovali statek do komory pana velkopřevora. Od něho Markwart lúčku vytěžil. Pan Jan vydlužil se na zákup od Jana Kučery 60 k. a když nemohl splatiti, přeprodal ji věřiteli s výdělkem 10 k. Jinou louku dal r. 1582 v úterý po Rozeslání sv. Apoštola Janu Turkovi za 100 k. Obydlí své po souvěkém spůsobu dal na průčelí okrášlit rodinným znakem: na červeném štítě zlaté břevno, v klenotě černý granát, z něhož šlehají plameny. Proto po celé století volyňští nazývali ten dům »ohnivým« nebo »u ohnivce«.

13. R. 1566 v dubnu vyšly mandáty, jimiž ohlašováno, že císař a král mírní táhnouti osobně proti Turkům. Nařizovaly, aby stavové se k témuž hotovili tak, jakž první napomenutí se stane, že mají být vzhůru a na určeném místě se sraziti. Z Volyně vylepravil se m. j. p. Vilím Sádlo z Kladrubec. Dříve však v pondělí po památce sv. Petra a Pavla zřídil před radou takto svou vůli: poněvadž z poručení Jeho Velebnosti císařské do pole na službujeti má, i jestliže by P. Bůh ráčil naň smrt vložiti, čehož P. Bože ostřež, tehdy dům svůj, který koupil od Matěje Drštky tu v Volyni . . ., odkazuje a odevzdává služebníku svému Ambroži, příjmí Proboštovi, za jeho věrné služby, aby on Probošt, bude-li moci s to bejt, ten dům podle věrunků platil, pakliby nemohl, ale propadne, aby jemu byly dány peníze, což jsem já vydal. Zápis má trvati potud, dokudž Vilím úřadu za zrušení, nepožádá . . . Daru

*) K němu zapůjčil mi své záznamy Jeho Excellence vys. ur. pan Jan Václav svob. pan Dobřenský na Chotěboři, jemuž za vzácnou pomoc i tuto co nejsrdečněji děkuji.

pochybné ceny Probošt nezažil. Pan Sádlo se vrátil a ještě r. 1579 na začátku ledna Matěji Vočkovi jisté peníze zapůjčil.

14. Do dějin města zasahovali často: Bedřich Saska Ojíř z Vacovic, Krištof Saska, purkrabí na Strakonicích, tento v l. 1551—1566, onen od r. 1557—1566. R. 1552 na sv. Tří krále zaručuje rukojmími Tomáš Jelínek obnos 143 k. m. p. Václavu Lukavskému na Dolejší Lukavici za vlnu: v tom dluhu postupuji svůj dům it. vlny postav otkanej, osnovu, krávu, kotel, dva presy, jeden střeleckej a druhé soukenickej, šaty ložní, káry, truhlu starší, dvanácte prken, lože, brus, ručnici. R. 1536 svědčí při svatebních smlouvách p. Václav Hana z Třebska, r. 1537 v též funkci p. Václav Železko z Tourové, r. 1558 odkoupil Jan Tulák, mlynář, p. Vojtěchovi Fišaroví z Veveří a jeho manželce Kateřině dědinu za Královici. R. 1561 v červenci vzpomíná se jako smlouvčí rozepře Bohuslav Ojíř z Očedilic, purkrabí strakonský, r. 1567 v úterý po sv. Trojici Jan Bělohradský z Kozmáčova z města Domažlic jmenován poručníkem neznámých sirotků ve Volyni. Z rodu Malovců linie Chýnovské známe v r. 1571 p. Ezechuela Malovce na Čkyňech, jako věřitele našeho měšťanstva. R. 1584 ve středu na sv. Alžbětu Jan Ornijus z Pomerberka, JMC. pergmistr hor viničních pražských a manželka jeho Marta, rodem Fíšlova, umluvili se se švagrovou Kateřinou Fíšlovou o dědictví v našem městě plných 700 k. a dům s příslušenstvím. Ornijus ujal mimo peněžitý díl též pole u Zechovic na Blatci, louku Benešovku, což však v brzku prodal. R. 1586 v úterý po sv. Medardu koupil Matěj Volyňka za 100 k. louky od p. Jana Albinu z Greifenperku. Roku 1603 o sv. Ludmile půjčil Janu Dobřanskému Zikmund Kokštel z Malenína, purkrabí strakonický, 70 k., týž r. 1607 v pátek po neděli družebné za 520 k. odstoupil svůj dům Janu Těšínskému. V l. 1604—1605 dlužili se měšťané často peníze u p. Adama Záhorského z Brloha.

Volyně za tohoto věku honosila se vlastní šlechtou. R. 1534, 1. ledna majestátem daným v Praze povýšeni byli do erbu Petr Hájek a Wolf Strakonický obdrževše přídomek z Robčic. Znak jejich takto se vypisuje: štít dělený, v horní červené polovici drží obrněná ruka zlatou saň v dolní polovici ve stříbrném poli na zeleném kopci stojící za ocas, v klenotě stříbrné a červené křídlo*) Hájek byl měšťan volyňský, jenž stál ve službách velkopřevorských, zastávaje službu písáře a později (až do r. 1543) úředníka v rodém městě. Otec jeho slul Mikuláš a řadil se vždy mezi nejzámožnější a vážené občany. Knihy uvádí ho již r. 1505, nejposléze r. 1530, pokaždé mezi radními pány. R. 1530 Petr Hájek přijal na zástavu 28 k. m. od Matouše Johana pole za vimperskou branou. R. 1538 se ženil — smlouvy dály se v pondělí před sv. Alžbětou — s Ludmilou, dcerou bohatého

*) August von Doerr: Der Adel der böhmischen Kronländer. S. 13.

kramáře Beneše a choti jeho Kateřiny. Nevěstu ženich obvěnil 300 k. m. na rybníce u mlýna Kuželíkova, čímž ji však neod-dělil, ale za pravou společnici přijal. Liduška měla dobrý přínos; vždyť mimo otecův podíl naštědřila jí máti velikou louku za žleby nad Drndovým mlýnem a † Mikuláš Makůvka jí dávno odkázal 100 k. R. 1532 v pondělí před sv. Ondřejem zjednal si Hájek za 300 k. dědinu Malsičku od Marty Němcovy, r. 1537 ve čtvrtek sv. Martina prodal Janu Vackovi domek při Podolí za 45 k., r. 1564 jiný za 200 k. Janu Bohuchvalovi z Hrádku. R. 1576 vzal na se poručenství sirotka po † Petru Benešovi, švagru svém. Jeho syn Václav Hájek z R. a ve Volyni pustil r. 1579 v úterý svatodušní Valentínu Svatskému za 185 k. dům Kocovský, jenž soudil s jeho (Hájkou) obydlím; zdá se však, že měl k prodeji nevalné právo, neboť se zaručil, jestliže by se na týž dům kdo chtěl vnucovat, potahovat nebo překážku činiti, tehdy bude nucen jej kupci osvoboditi etc. Jiný domeček při bráně prachatické prodal za 43 k. mlynáři Matěji Řandovi. 1583 ve středu po sv. Martinu ve 150 k. na dvě letě zastavil rybník nade svým mlýnem i s okrajky Arnoštu Vitanovskému z Vlčovic na Nihošovicích. Nejposléze je zapsán r. 1587 při prodeji dědin na Blatcích. Tehdy už ve Volyni nebydlel, ale na Oučině, kteroužto tvrz kolem r. 1584 byl získal.

Z Mělníka nad Labem za řemeslem koželužským zašel k nám Duchek či Dušek Čtyřkolský. Dle knih městských posazen byl r. 1559 do rady. Tenkrát obdarován už byl od r. 1557 (den?) praedikatem s bratrem Janem, že psal se Čtyřkolský z Volovice.*) O jmění jeho nezachovalo se žádných zpráv. Dobrě sdělaný mramorový náhrobek na stěně děkanského kostela mluví o úmrtí Duchkově: Letha Panie 1560 w strzedu Den pamatny Swateho Rzehorze umrzeli urozeny pan Duchek Štyrkolsky z Wolowicze a tuto jest pochowan. Smiluj se pan Buch nad geho milau Dussi. M (znak) A. Ze synů jeho, kteří z Volyně odešli, proslul již r. 1584 Eliáš Štyrkolský Volyňský, professor univ. v Praze.

Ve Volyni nabyl nobilitace Zikmund Kokštel Strakonický „z Malenina“. Jsa rektorem školy volyňské, oženil se r. 1587 v úterý po obrácení sv. Pavla se Zuzanou vdovou, po † Matěji písari městském ve Volyni, s níž nabyl slušného jmění. Ačkoli po městě jménem vládl, přece brzy na to usadil se trvale v Strakonicích, svém rodišti.

*) Erb popsán v Čas. př. star. českých VIII, 105.

Ze Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Zpráva o knihovně Společnosti za r. 1902. Ve výroční zprávě za r. 1901 bylo poukázáno k nemilé tisni, v níž ocitla se naše knihovna. Stalo se velkým přírůstkem knih, že dosavadní skříně, nemohouce pojati značného počtu svazků, činily další zařadování nemožno. Nedostatku bylo odpomoženo tím, že v červenci byla knihovna přestěhována do nových místností spolkových a skříň určená prve sbírkám archaeologickým, vydána knihovně. Tím sice bylo na čas zase získáno místa, ale není lze zamlčeti, že místo pro knihovnu jest méně vhodna, vlhká a nevlídná, i jest dosavadní umístění její považovati jen za přechodní.

Podepsaný příkročil po prázdninách k novému srovnání celé knihovny, jež dosáhlo až k číslu 300, leč dalšímu rovnání a přizpůsobení knihovny jejímu účeli zabránila dlouhá choroba. Tím budiž omluveno i opozdění této zprávy.

V roce 1902 nebyla knihovna rozhjněna sice tak, jako roku 1901, ale přece bylo získáno knih velmi cenných hlavně laskavým svolením slavné České akademie cis. Frant. Jos. k výměně publikací našich s I. třídou Akademie. Tím nabyla Společnost hojně nových knih historických a velmi cenných historických pramenů: Historického archivu sv. 1.—4., 6.—9. 11., 15., 18., 21. Rozprav I. třídy: roč. I. sv. 2., 3., III. 1.—3., IV. 3., V. 2. VI. 3., VII. 1., 2., VIII. 1., IX. 2., Kolářovy-Sediáčkovy Heraldiky českomoravské, I. a Tomkovy Mapy staré Prahy k letům 1200, 1348 a 1419. Na rozhjnění naší knihovny pamatoval veleslavný zemský výbor král. Českého (Archiv český, sv. XIX.), pak slavné korporace: Král. česká společnost náuk (Věstník), Akademia umějetnosti v Krakově (Zbiór wiadomości do anthropologii krajowej, Materyały anthropol.-archeologiczne, Sprawozdania komisy do badania historyi sztuki w Polsce), Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte (Nachrichten) a Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer ve Vratislavi (Schlesiens Vorzeit in Wort und Bild).

Výměnou docházejí: Alétheia, Časopis Matice moravské, Časopis Moravského musea zemského, Časopis Vlast. muz. spolku v Olomouci, Časopis i Sborník Museálnej slov. spoločnosti v Turč. sv. Martině, Českoslovanské letopisy musejní, Český časopis historický, Glasník zemského musea pro Bosnu a Hercegovinu, Lud. Method, Slanský obzor, Památky archaeologické, Starohrvatska prosvěta, Sborník České společnosti zeměvědné, Sborník Muzejní společnosti ve Val. Meziříčí, Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne, Věstník Poděbradska, Věstník Matice opavské, Věstník Národop. musea českoslov., Věstník Hrvatskoga arkeol. družtva v Záhřebě, Vjestník král. hrv.-slav.-daln. zemaljskog arkiva v Záhřebě.

Mimo to darovali knihovně P. T. pp. J.U.Dr. K. V. Adámek v Hlinsku (2), K. Horvátk v Mostě (1), carský st. rada a prof. v. v. Alois Kašpar (1), Kulhánek, truhlář na Smíchově (1), PhC. Pavel Papáček, odb. učitel v Nuslích (1), Dr. Jos. Teige, adjunkt měst. archivu v Praze (1), a J. V. Želízko, assistent c. k. říšského geol. ústavu ve Vídni (1). Jménem výboru vzdávám všem P. T. dárcům upřímný dík a prosím, aby i příště pamatovali na knihovnu naši.

Zakoupena byla tato díla: Zibrtovy Bibliografie české historie dil II., pokračování Soupisu památek historických a uměleckých v král. Českém a Čermákových „Mincí“.

Proti 628 (omylem bylo ve zprávě za 1901 uvedeno 638) spisům o 941 svazku čítá knihovna nyní 656 spisů o 975 svazcích. Členům bylo půjčeno 18 svazků.

V Praze, v listopadu 1903.

Ant. Masák, t. č. knihovník.

Statistika a dějiny muzeí českých Oběma muzejními sjedzy hlineckým i kutnohorským bylo jednomyslně uznáno, že jest důležito, by byl zjištěn nynější stav muzejní činnosti, místní i věcný obor jednotlivých muzeí a muzejních spolků a tím základ pro organizaci další soustavné činnosti těchto

spolků a ústavů. Společnost přátel starožitnosti českých byla pověřena přípravnými pracemi a vydáním statistiky muzejní, i dožádala mne o její sepsání. Podávám tuto zprávu o tom, jak dalece již záležitost tato dospěla.

Většina muzeí a muzejních spolků českých podala již potřebné zprávy a předložila též svoje stanovy, řády a tisky. Podařilo se mi též získat zprávy o mnohých ústavech a spolcích muzejních německých v království Českém působících. Zvláště zevrubaň a zajímavé zprávy došly z Chrudimě, Králové Hradce, Budějovic, Plzně, Tábora, Hlinska, Teplic, Litomyšle, Jindřichova Hradce (o historickém oddělení), Slaného, Kutné Hory, Klatov, Čáslavě, Soběslavě a j. Stanovy a řády nedošly dosud od českých muzeí z Bydžova, Jílového, Mělníka, Jičína, Jindřichova Hradce (odtud též postrádáme dosud popis a data o národnopisném oddělení). Žádoucí jsou zprávy o zaniklých archaeologických a muzejních spolkách v Jičíně, v Kutné Hoře (Vesně) a Německém Brodě, zprávy tištěné muzea z Ml. Boleslavě, Čáslavské Včely (z r. 1890/1, 1893/4 a z doby před r. 1888 a výtisk původních stanov).

Ačkoliv již několikráté bylo o zprávy pro statistiku muzei žádáno, dosud žádných odpovědí nepodala muzea a muzejní spolky z těchto českých měst: *Český Brod, Holice, Mýto Vysoké,* Rakovník, Strakonice, Sušice a Votice*. Divně se vyjímá tato podivuhodná neochota, vzpomenu-li, že z Teplic, Chebu, Šluknova, Žatce, Litoměřic a jiných měst muzea a městské rady německé mi s největší ochotou a rychlostí odpovědi o muzejích podaly. *Žádáme důkladně všech přátel muzejní akce, kteří v Českém Brodě, Holicích, Vysokém Mýtu, Rakovníce, Strakonicích, Sušici a Voticích bydlí,* by způsobili, aby konečně tamní muzea a muzejní spolky odpověděla a zanikl-li snad některý spolek muzejní, zajistě se nalezne v dotyčném městě aspoň jeden intelligent, jenž v zájmu věci sestaví a podá zprávu o zaniklému spolku a muzeu podle jeho spolkových zápisů a listin. Zprávy budete mi poslány do Hlinska.

Dílo o muzejích má obsahovati dějiny a statistiku jednotlivých muzei, výtahy ze stanov a řádů, přehled sbírek a soupis publikací muzejními spolky a ústavy vydaných. O jednotlivých muzejích a spolcích odborných hodlám pojednat dle abecedního pořádku jejich sídel, a to nejprve o veškerých českých i německých muzezech venkovských v království Českém, pak o pražských, též mají být připojeny celkové přehledy o všech muzeích.

Jsou vitány všecké brožury a tisky, časopisecké články a zprávy, zvoláštní provolání, pozvání k přednáškám, výstavám a jiným podnikům muzeí a muzejních spolků v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, by bibliografie tisků a spisů muzejních mohla být co nejúplnejší.

Dr. K. V. Adámek.

Literatura.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha, 1903. Roč. IX. seš. 4.: Václ. Novotný: Adolfa Bachmannova Geschichte Böhmens. — Jos. Pekař: Nejstarší kronika česká (Text bodecenský. Boj cyrilice s hlaholicí a správné datum umučení sv. Ludmily). — Fikrle Jar.: Čechové na koncilu Konstnickém. — Hofman Lad.: Bismarck. — Referáty. — Výtahy z časopisů. — Zprávy.

Devátá zpráva kuratoria Průmyslového musea císařského a královského Františka Josefa I. pro východní Čechy v Chrudimi za rok 1902. Chrudim, 1903. — V čele zprávy podobizna zasloužilého jednatele Musea Karla Láblera, pak následují výňatky dvou přednášek: Karla Svobody >O novém smátru v uměleckém řemesle a průmyslu< a Jos. Schmoranze >Keramika a sklo v minulosti a pří-

*) Museu ve V. Mýtu poslal redaktor t. l. darem svou publikaci. Na obálce bylo vytiskeno >Gratis<. Zásilka byla vrácena s příspěkem >nepřijímá se<.

tomnosti.« Odborník nepřeče snad ani těchto výňatků, ale laik rád uvítal by přednášku nezkrácenu. Dále podány zprávy o kuratoriu, předsednictvu muzejním a o nákladu stavby musejní budovy. Pro nás jest zajímavou zprávou o činnosti odboru historického a okresní komise památkové. Tam dočítáme se, že byla provedena obnova dobře známého kostela sv. Bartoloměje v Kočí; obnova, dokončená začátkem srpna 1902, jest prací akad. malíře Frant. Urbana za součinnosti malíře O. Skáčka. Při obnově byly v lodi za nynějšími počínami oltář objeveny zbytky pozdně gotických nástenných maleb, pokrytých vrstvou omítky s kusou malbou Sam. Gindnera Chrudimského ze 2. pol. XVII. století; byly ponechány na svých místech a opět zakryty dřevěnou stěnou oltářní. Obnovený kostel byl odevzdán 3. srpna 1902 obci kočské. Jest litovati, že rozličné cenné obrazy z kostela, vydané zhoubě v nevhodném úkrytu při sakristii, nebyly dosud svěřeny v opatrování museu chrudimskému; o zachování kočských památek bylo jednáno s okr. hejtmanstvím i jest očekávati příznivý výsledek. Oddělení praehistoricke bylo rozhojněno některými bronzy, druhou úplnou kostrou skrčence z pohřebiště ūretického a několika závěšnicemi z kosterních hrobů doby křesťanské v Bilanech. K vydání byl upraven i 4. sešit »Památek východočeských« hojně ilustrovaný, s průvodním textem Dra K. V. Adámkou a Jos. Poslou. Dr. Kar. V. Adámek uvolil se napsati i podobné »Dějiny král. věn. města Chrudimě«; k přípravám bude přikročeno po srovnání archivu městského a musejního. Sbírky vykazují přírůstky hojně a cenné; proti roku 1901 přibyl 331 kus a dosáhly čísla 5839; číselně největším jest oddíl prací ze dřeva (802), pak tkanin a výšivek (768), nejméně modelů (3). Museum navštívila 31.961 osoba; nejvíce účastníků bylo v červnu (3140) a v prosinci (3023), nejméně v březnu (1622). Odborná knihovna vzrostla o 115 děl a má nyní celkem 946 děl o 1916 svazcích. Příjmů bylo 23768 K 40 h., vydání (po odečtení hotovosti a poskytnutých záloh) 22.694 K 38 h.; účet nadací a jiných kapitálů vykazuje 324 K 23 h. Zpráva končí IV. řadou Bibliografie kraje chrudimského (str. XLIV–LXII), kterouž podává Dr K. V. Adámek. Dostačí poznamenati, že bibliografie jest zpracována a snesena s obyklou důkladností Adámkovskou, tedy takovou, že sotva kdo jiný mohl by podati více a lépe. Bylo by ušetřeno mnoho práce při místním bádání, kdyby v každém kraji bylo pamatovalo na takovouto bibliografiu.

Cerný.

Českoslovanské letopisy musejní. Red a vyd. Václ. VI. Jeníček. Čáslav, 1903. Roč. I. č. 11.: V. V. Jeníček: Z výzkumné činnosti archaeol. a mus. spolku čáslavského. Se 7 tab. — Týž: Kochraně památek doby současné. — Týž: České archivy. — J. Zeman: Z paměti Smiřic nad Labem. — Rozvoj a správa českých musejí. (Seznam musejí z r. 1901–1903.) — Časové zprávy. — Poznámky. — Liter. a uměl. obzor.

Zpráva Musejní společnosti okresu humpoleckého za r. 1901 a 1902. V Humpolci 1903. — Pracovní odbor sbírá látku k úplné bibliografii prací, týkajících se Humpolecka a pečeje vedle zachování památek starožitních i o památky soudobé. Jiné upotřebení místnosti již přislibených překazilo téměř již přichystané zřízení staré dílny soukenické. Odbor fotografický pořídil 115 desek fotografických materiálu národopisného, hlavně krojů, a získány i fotografie budov, sbořených v době nedávné. Ve sbírkách zapsal jednatel výšivky, instaloval věci cechovní a nálezy archaeologické z Humpolce i okolí. Výbor podal ohrazení proti elektrické dráze s vrchním vedením přes Karlův most v Praze. Společnost má 140 členů (6 čestných, 10 zakl., 16 přisp., 6 dopis. a 102 činné) a měla r. 1901 na příjmech K 576·88 (r. 1902 K 306·08), vydání r. 1901 K 528·25 (r. 1902 K 110·50); na r. 1903 zbývá hotové K 195·58. Sbírky vzrostly značně jednak kupí, jednak dary; přibyly hlavně některé vzácnější mince a medaile, věci ze staršího průmyslu, téměř všecky součásti krojů z okolí, 16 skvostných koutnic horáckých, pěkné pleny, svatební čepce ze tří oblastí, menší výšivky, renaissanční truhla s pěkným kováním a j. v. Čteme tu i opětovný stesk, že jako jinde tak i na Humpolecku roste kruh jednotlivcův, shánějících památky v okolí pro sebe. Zpráva končí dodatkem, obsahujícím o činnosti Mus. společnosti dva protichůdné

posudky: příznivý (od člena čestného) a nepříznivý (od býv. jednatele). Měly být vynechány již proto, že vzbuzují dojem nepěkný i že o věci činí se dostatečná zmínka na 7. str. zprávy. — Jinak nás zpráva uspokojuje, neboť patrno, že Mus. společnost pro okres humpolecký vede si dobře i že — pokud toho připouští obvyklé poměry maloměstské v kraji polozapomenutém — dbá, aby v obvodu své působnosti zachránila, čeho zachránit ještě lze.

Cerný.

Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému. Red. Ferd. J. Lehner. Roč. XXIX. Praha 1903. — Lehner F. J.: Exkurse gotické (Dék. chrám P. Marie v Písku) (se 3 obr.); Hrad Strakonice s klášterem sv. Vojtěcha (se 6 obr.); Farní kostel sv. Petra v Horažďovicích (s 5 obr.); Klášter Minoritů nyní Františkánský v Plzni (s 9 obr.); Vysoké Mýto a kostel sv. Vavřince (s 1 obr.). — Strnad F.: Klášter františkánský v Plzni, jinak klášter Šerý. — Sedláček Aug.: Paměti kláštera v Podlažicích. — Dr. Teige Jos.: Příspěvek k dějinám kamenů náhrobních v chrámu P. Marie před Týnem. — Stejskal Fr.: O starobylé křestní kapli v katakombech Priscillíných. — Dr. Adámek K. V.: Kostel v Kameničkách u Hlinska. — Merhout Cyr.: August Sedláček. — Hamršmid Jos.: Hospital sv. Jana Jeruzalemkého. — Dr. Nováček Vojt.: Monumenta Vaticana, tom. V. — Škorpij Jos.: Výstava umělých, hlavně slovanských výšivek a krajek. — Drobné historické a kulturní zprávy. — Různé zprávy.

Věstník Poděbradská. Red. Jan Hellich a Frant. Hrnčíř. Poděbrady, 1903. Roč. VI. č. 8.—12: Hellich Jan: Klášter cisterciácký v Skalici blíže Kouřimi. — Týž: Požár v Poděbradech r. 1635. — Týž: Úvaha o poloze zaniklých osad na Poděbradsku. — Týž: Nejstarší vyobrazení města Poděbrad. — Týž: P. Ant. H. Gostko ze Sachsenthalu. — Miškovský Jos.: Sadská-Vrbčany. — Týž: Obraz sv. Gotharda v Českém Brodě. — Hojsák Jan: Protokol o prohlídce školy v Jíkvi (r. 1834). — Týž: Dopis Frant. Vaváka. — Týž: Pronásledování nekatolíků v XVIII. věku. — Týž: Štolová taxa za císařovny Marie Terezie. — Svoboda G. V.: Nájem mlýna kravarského. — Čečetka F. J.: Z dějin řemesel na Poděbradsku. — Feuilleton. — Drobnosti historické. — Přehozením szabz bylo se, že na str. 94. našeho listu byly přesunuty některé články z »Věstnika« roč. VI. do roč. V. i zaměněna jména jich autorů. Do roč. VI. náležejí ještě Hellrichovy práce: Badry, Kancionaly býv. kúru literátského v Poděbradech, Starý železný most přes Labe v Poděbradech. Auktorem článku »Klášter cisterciácký v Skalici« jest Hellrich, nikoliv J. Hojsák, jak uvedeno na str. 94. t. l.

Časopis Matice moravské. Red. Frant. Kameniček. Roč. XXVII. Brno 1903: Dr. Jos. Cvrček: Ze starých pamětí města Bzence. — Frant. Černý: Hus a Wiklíf, III. — Dr. Jos. Karásek: Polská dedikace Paprockého Vilémovi z Rožemberka. — Zd. Lepař: Národnostní poměry na Moravě a ve Slezsku dle defin. výsledků sčítání lidu ze dne 31/12. 1900. — Leop. Nopp: Poddanské poměry na Strážnicku před 300 roky. — Fr. V. Peřinka: Některé zaniklé osady na Znojemsku. — Vinc. Prasek: Řemeslnické cechy v Kroměříži, IV. — Dr. Jan Smyčka: Antifonář Cholinský. — Frant. Snopk: Nová akta kardinála Ditrichštejna. — Stan. Souček: O výtvarnictví Františka a Jos. Heřm. Agapita Gallašů. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Věstník Matice opavské. Opava, 1903, č. 2: Dr. Antonín Gruda (nekrolog). — Zukal J.: O panství Bruntálském a o dolování v horách jesenických v 16. stol. — Hr. Richard Belcredi ve Slezsku. — Vyhídal J.: O povaze lidu slezského. — Dr. Kubíček A.: Sbírka právních formulářů moravských v Opavě chovaná. — Hrubý Věnc.: Něco o podřečí bezkydském. — Parma R.: Soupis samot, tratí a t. d. ze záp. Slezska. — Svěrák F.: Některé příspěvky k geolog. poměrům na Opavsku. — Prasek Vinc.: Besídka literární pro Slezsko — Drobnosti.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin, 1902. Roč. V., č. 5: Kmeť A.: Spodná čelusť človečia s dvoma

zámkami. — **Búlyovský M.**: Príslavia, porekadlá a úslovia z Turca a Liptova. — Roč. VI.: Dr. J. Petrikovich: Čo niekoľko slov k nášmu bronzovému hromadnému nálezu na Hrádku pri Istebnom v Orave. — Týž: Výkaz postupu rozmnožovania sa numismatickej sbierky z roku 1902. — Týž: Starožitné nálezy na bystrickom Hrádku v Turci. — Týž: Nálezy na dolno-práianskom Veľkom Hrádku v Malachovskej doline. — Pospech Jos.: Chudobný a bohatý človek. — Týž: Poverty a obyčaje v Hanušovciach. — Príslavia a porekadlá. — Št. Krajčovič: Pozorovanie búrok v Aššakerti. — Jos. Králiček: Hádky. — Gust. Kordos: Dávne pamiatky. — P. Kraus: Príslavia, porekadlá a úslovia. — A. Kmec: Čeluste človeče so zámkami. — **Malý archív**: Dva listy Jura Thurzu písané na Oravskom zámku z r. 1614. — Artikule vydané od mestečka Hybbe pri vyvolení dvojct. pana a farare tohož mestečka, církvi Mart. Chaloupky etc. — Rozličnosti. — **Medvedický K. A.**: Blúdenie Janka. — Miestopisne údaje obce Klak — Kamenár B.: Prostónarodne názvy nejobýajnejších liekov v Starej Pažove. — **Vojtek M.**: Poverty v Terchovej. — Týž: Svatba v Terchovej. — Kronika nemecko-lupčianska. — **Hlaváč M.**: Hádky. — Kmec A.: Niekoľko slov o sliepani popolnic. — Schopnosti ľudu slovenského. — **Pitoníak T.**: Príslavia zo Spiša. — **Uram Podtatranský R.**: Pohľad s Rohačky. — **Halaša A.**: Slovenské výšivky.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin, 1903. Roč. V.: **Halaša A.**: Púchovské starožitnosti (podle něm. rukopisu bar. Emila Hoeninga O. Carolla). — **Rizner L. V.**: Náleziská starožitnosti v Uhrách. — **Kronika baňsko-štavnická**. — **Veterán**: O pôvode niektorých zemepisných miest v Uhorsku. — **A. P. Záturecký**: Slovenské príslavia zo 17 ročníkov Lichardových kalendárov. — **Petrikovich Dr. Jan**: Keltické mince v Uhorsku. — **Oravin St.**: Názvoslovie v Orave pestovaných druhov zbožia a strukovin, dochovávaných krmných tráv, rastúcich ovocných, divých stromov a krovín, ako i domáceho statku, hydiny, divej zveriny i rýb. — **Párička Jan**: Slovenské príslavia a porekadlá z Koštiel. — Týž: Poverty a čary z Koštiel.

Časopis Vlast. spolku musejního v Olomouci. Roč XX. č. 4.: **Telička A.**: Předhistorická sídliště v Mořicích na Hané. — **Wanklová M.**: O starobylosti textilního umění našeho lidu. — **Knies Jan**: List z dějin moravské praehistorie. — **Dr. Remeš M.**: Rychnovská hora. — **Různé zprávy**. — **Literatura**.

Materiały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne, wydawane staraniem komisji antropologicznej Akademii umiejętności w Krakowie. Sv. VI. Kraków, 1903.: Włod. Olechnowicz: Cmentarzysko w Nowosiłkach. (Se 2 tab.) — Stan. J. Czarnowski: Schroniska na Górze Okopy nad Prądnikiem pod Ojcowem. (Se 5 tab.) — K. Hadaczek: Z badań archeologicznych w dorzeczu Dniestru. (S 1 tab.) — M. Wawrzenecki: Poszukiwania archeologiczne w Królewstwie Polskiem. (Se 7 tab.) — M. Brensztein: Skarb brązowy znaleziony we wsi Syrajcie na Żmudzi. (Se 4 tab.) — Włod. Demetrykiewicz: Groty wykute w skałach Galicyi wschodniej, pod względem archeologicznym. (Se 6 tab.) — Sew. Udziela: Topograficzno-ethnograficzny opis wsi polskich w Galicyi. — Stan. Fischer: Zamawiania. — L. Malinowski: Powieści spiskie. — Stan. Zdziarski: Garść baśni ludu ruskiego z Nałuża w Trembowelskiem. — Zygm. Wierzchowski: Zastkowskie powieści i opowiadania z puszczy sandomierskiej. — A. Saloni: Lud łaniczki.

Sprawozdania komisji do badania historyi sztuki w Polsce. Sv. VII., seš. 3. Kraków, Akademia umiejętności: Jan Sas Zubrzycki: Miasto Jarosław i jego zabytki. — Fel. Kopera: Miniatury rękopisów polskiego pochodzenia w Bibliotece publicznej w Petersburgu. Wiek XIV. do XV. — Mar. Sokolowski: Drzeworytnictwo u nas. (Drzeworyty ludowe; drzeworytnictwo i koltryniarstwo w Polsce; kultura ludu) I. — Se 149 vyobr.

Ukazatel jmenný.

Sestavil Štěpán Heyda.

- Achler viz Eichler.
Albin z Greifenperku Jan 178.
Alena šlechtice 88.
z Alten-Allenu Folpert 26, 32, 153.
Alžběta, komorná 89, z kovárny 90.
Anjela, panna 42.
Anežka, jeptiška 159.
Anna, abatyše 159, hospodyně 42,
kuchařka 89, služka 174, ševcová
42.
Antl Theodor 141.
Arkleb z Počápel Jan 164.
Arnoldus plebanus 151, 154.
z Auberovic viz Vlkovský.
z Autic viz z Soutic.
- Bakov: mýto 156.
Bára (Barbora) sládkova 84 – 6.
Barchov viz Belvic, Ostroměřský.
Barták Jakub, Anna 89.
Bartoušov viz Jeníkové.
Bastianperk, město v Žatecku 158.
Bažant Václav 39.
Bečov v Žatecku 158.
Bedrč v Kouřimsku 157.
Bechyně: mýta v kraji 157 – 8.
Bechyňová: z Kokořova Anna Lid-
mila 40;
— z Lažan Kryzelda 38;
— Všeradická Chryze'da 40 – 1;
— viz Dubský.
Bělá viz Pruskovský.
Běleč, osada na Karlštejnsku 36, 39,
40, 85, 88;
— viz Rous.
Bělina v Litoměřicku 158.
Bělohrad viz Škopkové.
Bělohradský z Kozmáčova Jan 178.
Belvic na Barchově Kašpar 132;
— viz Malovec.
- Benátky Nové na Boleslavsku 156.
Beneda z Nečtin na Plotištích 132.
Beneš Petr 169, 173, 179; Kateřina
169, 170, 175, 179.
Benešov 37; u Prahy: mýto 157.
Benykova Marie, roz. Jezberovská
z Olivé Hory 90.
Beránek Šimon 90.
Beranov viz Bořkové.
Bergauer, děkan vyšehradský 153.
Berlín 62, 171.
Bernburk 18.
Beroun 36, 85 – 6, 89, 90, 121;
— mýta v kraji 158.
Beřkovice, místo 10
Bestvina viz Kapoun.
Běšínová Floribela viz Přech.
Bezdědice viz Malovcova.
Bezděkov, panství 48.
z Bezděkova viz Vejda.
z Bezdrůžic viz Harant.
ex Bezna viz Laibner.
z Bibršteina viz Rojal.
Bílé Otradovice viz Škopkové.
Bílé Poličany viz z Valdšteina.
Bílsko u Bavorova 172.
z Bitiněvsi viz Sáková.
Blatce, místo 175, 178 – 9.
Blatná, město 157.
Blatno, ves v Žatecku 158.
Blažek z Kozolup Vít a Kateřina 89.
Blednia Adam 132.
Bobrová městečko na Moravě 140.
Boharyně viz Jestříbský.
Bohdanecký z Hodkova Abraham 132.
Bohdaneč v Chrudimsku 156.
Bohnice, místo u Prahy 59.
Bochov v Žatecku 158.
Bojanovice, osada 36.
Bojové 133, 138.

- Boleslav Pobožný 150.
 Boleslav Mladá: mýta 156; Stará 25.
 Bor na Policku n. M. 18, 66, 68, 71.
 Borneval, jeneral wachtmistr 138.
 Borovany viz Koc
 Bory, ves na Moravě 139, 140.
 Bořkové Dohalští z Dohalic:
 — Jan na Veselí, Dohalicích, Zběři,
 Miličevsi, Lípě, Mokrovousích,
 Sobčicích 129, 130;
 — Jan Jiří 129, na Podhorním Oujezdě 130;
 — Krištof Leopold 129;
 — Stanislav na Sobčicích a Oujezdě
 Podhorním 128, 133;
 — Stanislav Šťastný 129;
 — Zdeněk 130;
 — Zikmund na Sobčicích 129;
 — Zikmund Šťastný na Řapačově
 129;
 — Barbora, roz. Mladotka ze Sopotisk
 na Veselí a Dohalicích 129;
 — Barbora, roz. Talackova z Ještětic,
 z Ouřenovic a z Lična 129;
 — Dorota, roz. Houskovna ze Za-
 hrádky na Sobčicích 129;
 — Františka Polyxena, roz. Černíkova
 na Vodlochovicích, ovdovělá Rodo-
 vská 129;
 — Helena, roz. Kapounka ze Svoj-
 kova 129;
 — Kracerka, roz. ze Šensperku na
 Hradištku 129;
 — Mandelína Dorota, roz. Doufovka
 z Doupova, ovdov. Špulířova na
 Šebířově, Vlčovsi a Beranově 129.
 Bořivoj, kníže 151.
 Bošice na Plzensku 158.
 Bota Jiří a Kateřina 84—86, 90.
 Bousov v Boleslavsku 156.
 na Božešich viz Hatlák.
 Brabantský pán 132.
 Brandýs nad Labem 53; mýta 157
 Bráník u Prahy 34.
 Branišovští z Branišova 171: Arnošt
 171; Dorota 170—1; Jan, Krištof,
 Mikuláš Vojslav 171.
 na Bratronicích viz Horčice.
 z Bratříc Jeník 169.
 Breuner Jan Josef hrab., arcib. 35.
 z Brloha viz Záhorský.
 z Brníčka viz Tunkl.
 Brno 138.
 Brod Český 57, 157; Německý 157.
 Brodce v Boleslavsku 156.
 Broum Jiřík Tomáš 89
 Brusy na Chrudimsku 157.
 Břetislavové, knížata 137.
 Břetislav I. 103; II. 24.
- Břevnovský z Břevnova na Lhotě
 Šárovcově Jaroslav 133.
 z Březí viz Byttner.
 z Března viz Hruškova, Krabice.
 Březová, osada v Čechách 36.
 Brzvany, osada v Čechách 38.
 z Bubna Esterka(?), Zdeníček 43;
 — na Libchavě Jan 130;
 — viz Chlumčanský;
 — viz Chřepická.
 Buczelinus Austriacus Benedictus 85.
 Budécius Tomáš, opat 48.
 Budějovice: mýta 157.
 Budiměřice v Kr. Hradecku 156.
 Budín 129.
 Budňany (Budy), osada 36, 84—90;
 — viz Pekárek.
 Budy viz Budňany.
 Budyně v Rakovnicku 158.
 Bukovanský na Suché Pinta Adam
 38.
 Bukovina v Kladsku 21, 65.
 Bukovský Mikuláš 132.
 Bukovští z Hustiřan na Přestavlcích,
 Miřejově a Velehrádku 131.
 Buzická osada 12—3, 15—6, 58.
 Burkovský grunt 39.
 Bušice (Bužice) viz Pretlík.
 Butmir 8, 11, 62.
 Bužice viz Bušice.
 Buzická dědina 174.
 Buzičtí z Buzice 170—1: Aleš 171;
 Alexander 170; Bušek ml. na Ně-
 hošovicích 170; Dorota 171; Jan
 170, 174; Jindřich 170—1, 175;
 Krištof 170—1, 175; Mikuláš 170 až
 171; Václav 170; Zdislav 170.
 Byčí Skála na Moravě 61.
 z Bydžína viz Pečingárové.
 Bydžov Nový 12—14, 16, 109—121,
 137; Starý 111, 115; mýta 157;
 viz Jeníkové, viz Radecký, viz
 Vachtl.
 Bykoš, osada v Čechách 36.
 Bylany 7—8, 60, 62.
 Bystrý na Chrudimsku 157.
 Bystrice viz Kocové; Nová: mýta
 157;
 Byšičtí z Byšic: Anna, Václav 171;
 — na Koupi Jindřich 171, 173.
 Byttner z Březí; Jiří, Zikmund 88.
 Bzová, osada v Čechách 36.
- Calicius Václav Vojtěch 36.
 Calta Vít 175.
 Cantoris Henrik 86.
 Cerekev Nová viz z Žerotína.
 Cerekvice viz Zárubové.
 Cimburk, mlýn u Hory Kutné 58.
 Cimruk v Práchenšku 157.

- Claudian Václav Leopold 89.
 Colloredo, jeneral 133.
 Cardon z N. na Smidařích 132.
 de la Corona, regiment 139.
 de la Croix Jean 139.
 Crucier (Cruciger) Tomáš 85–6.
- Č**abuzy 172.
 Čabužtí z Prostého 171–3: Adam, Jan, Jiří, Petr 172; ze Hrádku Markyta 172.
 Čachovští, Krištof, Václav 132.
 Cámský z Ostrého Václav 89.
 Čankovice, ves 159.
 Čáslav 3, 57–8, 100, 102, 108; mýta v kraji 157.
 Čáslavky u Jaroměře 156.
 Častolar z Dlouhé Vsi Ladislav, Ladislav Jindřich, Štastný 39.
 Častolovice viz z Oprštorfu.
 Časy, ves 159.
 Čbánov na Chrudimsku 157.
 Čedík z Eisenbergu Frant. Ferdinand, děkan karlšt. 37.
 Čechtice na Ledečku 157.
 Čelecká viz Dejmek.
 Čelina, osada na Karlšteinsku 36, 85.
 Čermáková Barbora 42.
 Černá Malá 65.
 z Černíkova viz Bořek.
 Černínova viz Küniglova.
 Černíkovice viz Kraft.
 Černošice, osada na Karlšteinsku 36.
 Černošín na Plzeňsku 158.
 Černožice, osada na Kr. Hradecku 13.
 Čertorejští na Starkově 131.
 Červenka: Jan, Anna 87.
 Češtice 176; viz Dubský, viz Přech.
 z Čestic Mariana 171.
 na Čistejch viz Vančura.
 Čkyně viz Malovec.
 Čkyňský Matouš 176.
 Čtyřkolský z Volovic Duchek (Dusek), Eliáš Volyňský, prof., Jan 179.
- D**áňa z Dobřichovic Václav 85.
 Dašice na Chrudimsku 157.
 Daun, hrabě, polní maršálek 35.
 Davle, osada na Zbraslavsku 36.
 Děčín, město: mýto 158.
 Dejmek z Těptína: Vilém, Lidmila, vdova Čelecká 85.
 Dekarmes na Holovousích a Hradisku Ferdinand 130.
 Delinger Josef 128.
 Devaghi na Syrovátce a Starých Bucích 131.
 de Detimere viz de Jacobi.
 Děvín 24.
 Dienzenhofer 127.
- Dlask Jan 174.
 Dlask Vchynský ze Vchynic Jiří 52.
 Dlesk Pavel 173.
 Dlouhá Ves viz Častolar.
 Dobranovský z D. v Milovicích Fridrich 131.
 Dobrosol, místo 60.
 Dobrše, ves 174; viz Kavka, Koc, Vitanovská.
 z Dobrušky, páni 159.
 Dobřanovec, poloha u Volyně 170, 173.
 Dobřanský Jan 178.
 Dobřany u Plzně: mýto 158.
 Dobříč, osada 36, 90.
 Dobřichovice, osada 36, 85–6, 89; viz Dáňa.
 Dobříkovský z Dobříkova a na Dobříkově Vilém 132.
 Dobříš 36, 40; mýto židovské 159; viz Vejda.
 Dohalice viz Bořkové.
 Doksy v Boleslavsku 156.
 Dolany u Jaroměře 156.
 Dolínek, osada 134, 137.
 Domaslavice viz de Jacobi.
 Domašín viz z Parcye.
 Domažlice 178: mýto 158.
 Domousy v Boleslavsku 156.
 Dorota, kovářka 39; mlynářka 38.
 Doubravice viz Přech.
 Doudlebský z Doudleb Petr 56.
 Doufovka viz Bořkové.
 Drábek František 162.
 Drahlovice, osada na Karlštejsku 36, 41.
 Drahlovský Václav 84.
 Drahowice v Žatecku 158.
 Drachovský David 36.
 Drásov, osada na Karlšt. 36.
 Drndův mlýn 170.
 Drobovice, ves 11.
 Drštka Matěj, řezník 172, 177.
 Držislav, děkan vyšehradský 24, 152.
 Dub u Vlachova Březi 173.
 z Dubé na Zlenicích Ondřej 4.
 Dubská z Třebomyslic: Alena roz. Lickovna z Ryzenburku 173;
 — Elenka 174;
 — Eva roz. Bechyňka z Lažan 174;
 — Lidmila roz. Přechovna z Čestic 173;
 — Liduška 174;
 — Markyta roz. z Rohatce 174;
 — z Vitinovsi Šatova Jožka 38.
 Dubský z Třebomyslic: Beneš, Jáchym, Jan, Jaroslav, Jindřich 173; Petr 174–5; Václav 173; Vilím 174;
 — z Vitěnovsi na Pičině Jan Ferdinand 87.

IV

- Duchcov, město 158.
Důra, pekařka 42.
Dušníky Trhové 38.
Dvorce, ves u Prahy 34.
Dvorský Václav Michal 89.
Dvory Nové viz Gerštorfová.
Dvořák, Tomáš, Alžběta 88, Vilém 34.
Dvůr Králové: mýto 157.
Dvůr Králův 36.
- z Ebrharce (Eberhartic) viz Sindl.
Eck Jan 35.
z Eichelberku viz Eichler.
Eichler z Eichelberku: Jakub Vilém,
Kateřina, Regina 40.
z Eisenbergu viz Čedík.
Eisleben, místo v Sasku 8.
Eleonora Magdalena Terezie, císařovna 127.
Eligius, biskup 123.
Eliška, královna 24.
Erazim, řezník 170, 173.
- Fefrkhorn viz Pfefferkorn.
Ferdinand III. 28.
Fingerdingle Pavel 90.
Fislova Kateřina 178; viz Ornijus.
Fisl Albrecht 173.
z Fischbachu viz Rebman.
Fišar z Veveří: Vojtěch a Kateřina 178.
Frančmonova viz Franchimont.
Franchimont z Frankenfeldu: Johann
a Judita roz. Strakovna na Ne-myšli v Nalžovicích 87.
z Frankenfeldu viz Franchimont.
Franc: Jan, Markéta 88.
z Freudenthalu viz Malín.
Frydlant: mýta 156.
z Frydlantu kníže 132 – 3.
Fryslova Lidmila 42.
na Fulnece viz ze Žerotína.
- Gallas, jeneral 133.
z Gebhardtu na Pečkách Just. 85.
z Gemsendorfu viz Jeníkové.
Gepid Cyprian 174, Anna 175.
Gersdorf, hejt. Karlšt. 38.
Gerštorfová z Výškova na Vel. Sovové, Nov. Dvořích a Skřipli Ludmila 87.
z Gerštorfu viz Vratislav.
z Gettsendorfu viz Sýglerovský.
Gonzagův regiment 140.
Grabštejn v Boleslavsku 156.
Gotové 135, 137.
z Greifensperku viz Albin.
Grodecký z Grodce Jetřich 132.
Gros Pavel 126.
- Habry v Čáslavsku 157.
Hadr Jan 89.
Hájek Mikuláš 170, 177.
Hájek z Robčic: Petr 169 a Lidmila
177 – 8;
— na Oučině Václav 173, 175 – 6, 179.
Hálek Václav 175.
Hamzové ze Zábědovic 52;
— a na Zaječicích Myslibor 132.
Hanzalka, mlýnářka 175.
Harantové z Polžic na Jilemnici 131;
— a Bezdržic na Pece Krištof 38.
z Harrachu, arcib.
Hastrman Jiřík, krčmář 39.
Hatlák z Oujezda a na Božeších
Tomáš 169.
Havel, sladovník 174.
Havlín, vrch 43 – 4.
z Haznburka viz Zajíc.
Heisterův regiment 138.
Hejnic z Hiršperka: Adam 88 – 9;
František Adalbert 88; Jiřík Hendrich 88; Karel 39; Kateřina 88 – 9;
Lidmila 89; Lidmila Veronika 88;
— z Řitky Karel 41.
Hejšovina na Policku n. M. 18, 68.
Helebrant Jakub viz Lukavský.
Helfenburk, hrad 173.
z Hemrlesu viz Šofman.
z Hendersdorfu viz Hubrik.
Heřmanice v Práchensku 157.
Heynic viz Hejnic.
z Hiršperku viz Hejnic.
Hlavatius; Mathes Franz a Lidmila
Kateřina 90.
Hlavňov u Police n. M. 65, 72.
Hledsebe Velké na Plzeňsku 158.
Hložek, pán 131.
Hluboký pod Hradištěm, osada 36, 85.
Hlušice viz Kapoun; z Svarova.
z Hodějova Oldřich, velkopřevor 176.
Hodějovská z Hodějova Alžběta, Johanka 174; Kateřina 173.
Hodějovský z Hodějova Mikuláš
173 – 4; na Řepici Oldřich 174;
viz Přechové.
Hoděrova Barbora 87.
Hodkovice v Boleslavsku 156.
Hodyně, osada 36, 88; viz Kondelka.
z Höeurn viz Malín.
Holohlavy, osada 13, 17.
z Holohlav Otmarové 17.
Holovouský z N. 132.
Holovousy viz Dekarmes.
Hostinné v Král. Hradecku 156.
Hora Kutná 58, 80, 115; mýto 157.
Horáčkova 38.
Horák Jan 39.
Horažďovice 173; mýto 157.

- Horčice z Prostého 171, 175; Štěpán 175; na Bratronicích Vojtěch 175.
 Hornovský regiment 139.
 Hořánky, ves 60.
 Hořelice v Rakovnicku 158—9.
 Hořenice: pohřebiště 16; mýto 156.
 Hořice v Kr. Hradecku: mýto 156.
 Hořovice viz Hradišťská; Litvín.
 Hostovice v Rakovnicku 158.
 z Hozlau viz Švábova.
 Hostivař 151.
 Hostomice, osada na Karlštejnku 36, 86.
 z Hostomic viz Janovský.
 Hostovský Jan, rytmistr 42.
 Hoškova z Vratu Ludmila 169.
 Hoštice viz z Kraselova.
 Houdek Jan a Magdalena 88.
 Houskovna viz Božkové.
 Hrad Nový v Žatecku 158.
 Hradec Jindřichův: mýta 157.
 Hradec Králové 13, 60, 63; kraj 130—133; mýta v kraji 156 7.
 Hradec Levý 11, 59, 62.
 — Štýrský 85.
 Hrádek u Čáslavi 57, 102—3; v Boleslavsku 156; v Kouřimsku 157.
 Hrádek Červený v Žatecku 158.
 z Hrděnštejna viz Ratzinger.
 z Hradešina (Radejšina): Alžběta, Anežka roz. Žantovská z Nedakovic, Jan Diviš 41
 Hradisko viz Dekarmes.
 Hradisko na Moravě 129, viz Bořek.
 Hradiště Mnichovo: mýta 156; Stradonické 16—7; Šárecké 7, 11.
 Hradištko viz Zedlic.
 Hradišťská z Hořovic a na Vildějné Anna Salomena 38.
 ze Hrádku Jan Bohuchval 173, 179;
 — viz Čabuzský, Markvart.
 Hrady Nové na Budějovicku 157.
 Hroby v Litoměřicku 158.
 Hrušková z Března Lidmila 38.
 Hrubík z Hendersdorfu na Vřesově Fridrich 132.
 Hudec Vít 85, Anna 86.
 Humburky 114; viz Vančura; viz Vratislav.
 Hus Jan, M. 154.
 Hustifany 15; viz Bukovští, Radvovští, Zárubové.
 na Hušicích Ivan 132.
 Hvězda Matěj 42.
 Hvozd královský na Plzeňsku 158.
 z Hyršova viz Zhudovská.
 Hýskov, osada na Karlšt. 36.
Charvát Matěj 173.
 Chejno, osada na Karlšt. 36.
 Chejňova, osada na Karlšt. 36.
 Chlomek, osada 60.
 Chlumčanský z Přestavlk: Jan, Karel, Markvart 176, Šebestian 172, 175, Voršila roz. z Bubna 176.
 Chlumec 119—121; v Kr. Hradecku 156; viz Vchynský.
 Chlumín v Kouřimsku 157.
 z Chlumu Bleh 99, 102; Bun 102; Mstislav 97—9, 102; Sezema 102.
 Chlustina, osada na Karlšt. 36.
 Chobolice, osada 134, 137.
 Chodeč, ves 159.
 Chodov v Žatecku 158.
 Chomutov, město: mýto 158.
 Chochol Jan 78.
 — ze Samechova Jan 169.
 Choteč, osada 36.
 Chotěšiny na Chrudimsku 157.
 Chotěšov v Kouřimsku 157.
 Chotušice v Čáslavsku 157.
 Chrastava v Boleslavsku 156.
 Chroustov, ves 113.
 Chrudim: pod Pumberky 10, 12; mýta v kraji 157.
 Chrudimka, řeka 17.
 Chrustěnice, ves 90.
 Chrustice, osada na Karlšt. 36.
 Chřelice viz Pruskovský.
 Chřepičtí z Modliškovic 175: Dorota roz. Ornyusova z Paumberka 175; Helena roz. Varlejchova z Bubna 171, 175; na Němčicích Václav 175; v Nišovicích Adam 173; na Tvrzicích Jindřich 175.
 Chřibská v Litoměřicku 158.
 z Chudenic viz Kuniglová.
 Chvalovský Jan 42.
 z Chvatliny viz Švábové.
 Chvojnov v Kouřimsku 157.
 Chvrasten 24; viz Praha: Vyšehrad.
 z Chýnova viz Malovec.
 Chyše v Žatecku 158.
Jablonné v Boleslavsku 156; na Chrudimsku 157.
 de Jacobi de Detimere na Domašlavicích František 132.
 Jakoubek Jíra 139.
 Jakub, krčmář 172.
 Jamný, obec v již. Čechách 56.
 Jan Lucemburský 24, 123.
 Jan, kamenník 78; probošt vyšehr. 24, 151; stolmistr 40; šafář 89; ze zámku 41.
 Janda Jan 86.
 Janovice Č. 100; na Plzeňsku 157.
 Janovský z Hostomic: Jan, Vít, Dorota 42.
 Jaroměř 13; mýto 156.

- Jarov, osada 36.
 Jasenský (Jasanský, Jasinský): Adam 84; Anna Marie Rotterin 84, 85, 89; František 85, 88, 90; Franz Ignatius 90; Jan (Jan Václav) 42, 84–88, 90; Justina 85, 88; Karel Benjamin 42; Marketa 42.
 Javornice viz Matyášovský.
 Jelínek Jakub 88; Tomáš 178.
 Jeníkové Zásadští z Gembendorfu v Lužanech, Bydžově, Bartoušově 132.
 Jenštejn u Brandýsa n. L. 89.
 Jeřábková Anna 89.
 Jeřice viz Křinečtí, Myškové.
 Jesenice, ves 35; v Žatecku 158.
 Jestříbský z Ryzmburka na Boharyni, Puchlovicích a Syrovátky Albrecht 130.
 Jesuité 48.
 z Ještětic viz Bořkové; Talacko.
 Jezberovská viz Běnykova.
 Jezerka, studánka 24.
 Ježovská z Lub Kateřina Anna (Joanna) 86.
 Jičín 12–3, 132–3; mýto 156; viz z Sternberka, z Tyfénpachu.
 Jihlava, kraj 140.
 Jilemnice 110–1, 115, 118, 120; viz Harantová, z Sternberka.
 Jince viz Malovce.
 Jindáček Jakub 40.
 Jindrova Anna 85; Mariana 40.
 Jíra, krčmář Karlšt. 39, sladkovic 39.
 Jirká, řezník 175.
 Jirkov v Žatecku 158.
 Jirova Estera 85.
 Jiřetín v Litoměřicku 158.
 Jiřík, pokryvač 88; primas 169; stolmistr 39.
 z Jiter viz Špulíř.
 Jívoví, ves na Moravě 139, 140.
 Johann Matouš 170, 177–8.
 Johndorf v Žatecku 158.
- Káča, hofmistrně Karlšt. 39.
 Kadaň, město: mýto 158.
 Kálek, ves v Žatecku 158.
 Kalicius, Kalistský viz Calicius.
 z Kamejka viz Rechek.
 Kámen, osada ve Slezsku 63.
 Kamenice Česká 158.
 Kamenice, řeka 17.
 Kamenická viz Sakova.
 Kamenický z Vítiněvsi na Popovicích Jindřich 130.
 z Kaménka viz Rechek.
 Kamýk na Berounsku 158.
 Kanka Václav 90.
 Kaplice na Budějovicku 157.
- Kapounové, páni ze Svojkova 131: na Hlušicích, Valečově, Bestvině
 Křišťof 129, 130; na Popovicích Hendrich 130; na Zámrsku Karel 130; viz Bořkové.
 Karel IV. 24, 123, 166–7, 179.
 Karel VI. 156.
 Karlík, osada 36.
 Karlštejn, 3, 35–7, 43, 84–89; viz Kavka; z Porcye.
 Kasejovice, městys na Blatensku 48.
 Kaš viz Kos.
 Kašperské Hory, město: mýto 157.
 Kateřina 39.
 Sv. Kateřina na Plzeňsku, mýto 158.
 Katovice v Práchensku 157.
 Kavka z Říčan Jan ml. 40–1, star. 41–2; na Dobrše Jan 173; na Starém Sedlišti Jan František (Jan ml.) 42.
 Kavkova Liduška 42; viz ze Šternberka.
 Kavkova z Říčan Anna Maria 41–2; na Starém Sedlišti a Karlštejně Anna Marie, Eusebina 85–7.
 Kdyně Nová, mýto 158.
 Keřský z Paběnic či Římovic Von-dráček 99.
 z Kestřan viz Kocové, Přechové.
 Khutten Bartoloměj, Lidmila, Marie, Mathias, kantor 42.
 Khýn Adam a Dorota z Mořiny 90.
 Kirzmeyer Daniel 44.
 Kitzinger Adam 44.
 Kladiny, ves 159.
 Kladno 120.
 z Kladrubec viz Sádlo.
 Kladsko 18, 63, 72.
 Klamorna na Mužském 10.
 Klatovská Anna 174.
 Klatovský Jan Jakobides P. 174.
 Klatovy, mýto 157.
 Kleneč na Plzeňsku 158.
 Klenice u Stračova 156.
 Kleštěnice, osada 36.
 z Klimkovic Albrecht 36–7, 86–8, 185.
 z Klokotské Hory viz Táborský.
 Klučice, osada 36, 89, 90; viz Pruhovský.
 Klusák 131; ze Zábědovic na Nabě-dovicích Mikuláš 130.
 Kněžice ves 109, 111, 113, 116, 119.
 Kobylíce, ves 118.
 Kocab Matěj 88 a Anna 84.
 Kocové z Dobrše 174, 176: Dršleb a Markvart 176; na Borovanech Bohosud 176; na Bystřici Jan 176; na Dobrši, Živohobicích Václav 176; na Mileticích Adam, Alžběta,

- Bernard, Johanka 176; na Ohrazenicích Adam, Jan, Markvart 176;
z Kestřan Eliška 176.
- Kocovna viz Vitanovská.
- Koda, osada na Karlšt. 36.
- z Kokořova viz Bechyňova.
- Kokštel Strakonický z Malenina:
Zikmund 178—9, Zuzana 179.
- Kolář Martin, prof. 5; Petr 88.
- Kolín 57, 157; Starý: mýto 157.
- Koloděje Malé, Velké 159.
- Koloredo viz Coloredo.
- Kolovratský z Zlaté Hvězdy: Jakub
Moravius, Benigna, Dorota Barbora a Pavel 90.
- Komárov 159; viz Malovcova.
- Konárská Dorota 39.
- Kondelka z Hodyně Martin 88.
- Konecchlumí 111, 117.
- Koněprusy, osada na Karlšt. 36.
- Konětopy, osada na Karlšt. 36.
- Konyáš Antonín 48.
- z Kopidlna viz Stráníkové.
- Kopidlo v Kr. Hradecku 157; viz
ze Šliku.
- Kostelec na Kr. Hradecku 157.
- Koranda Jan, mlýnář 85.
- Kordule na Vřešťově Zikmund Věněk 131; ze Sloupna na Uřenovsi
Jan Purkhart 131.
- Korno, osada na Karlšt. 36, 39.
- Kořenář z Mořiny Jira 38.
- Kořenský z Terešova Mikuláš 173.
- Kos z Malých Kraštiček Ondřej 87;
Václav 86.
- Kosmas 137.
- Kosmonosy: mýta 156.
- Kosor z Něhošovic Mikuláš 176.
- Kostelec Černý 65; mýto 157.
- Kostelec nad Labem 10.
- z Kostník Dorota 170.
- z Kostomlat, páni 159.
- Košákové z Mořiny: Anna 38; Daniel 39; Eva 85; Jan 38—41; Jiřík
38—42; Judita 39; Kateřina 85;
Lidmila 85; Magdalena 90; Mariana
(Maruše) 38—42; Marketa 42;
Martin 40; Matouš 40, 85—6; Pavel
86; Rozina 41; Václav 39, 42;
(Rakous) 89; Voršila 40, 85; Zu-
zana 41, 86.
- Kotopeky, osada na Karlštejnsku 36.
- z Kounic viz Štosové.
- Kounice v Kouřimsku 157.
- na Koupi viz Byšický.
- Kouřim: mýta v kraji 157—8.
- Koutková z Tetina 86.
- Kovář v Boleslavsku 156.
- Kozejnek ves 69.
- z Kozmáčova viz Bělohradský.
- Kozolupy, osada 36; viz Blažek.
- Krabice z Weytmille: Eva Justina,
Jan Lorenc, Jindřich, Karel, Lid-
mila roz. Hruškova z Března, Ma-
touš 38.
- Kraft na Černíkovicích 132.
- Krakovský regiment 139.
- Kralovice u Plzně 61.
- Kramolín, osada 162.
- z Kraselova a v Hošticích Mikuláš
174; na Střele Václav 174.
- Kraštice Malé viz Kos.
- Kratonohy, ves na Nechanicku 118.
- Krejčí Jan 169.
- Krchleby, ves na Benešovsku 89.
- Krkonoše 110, 112, 117, 120.
- Krsovský Jindřich 132.
- Kruciger viz Cruciger.
- Krumlov 25, 171; mýto 157; na
Moravě 8.
- Krupiny, ovčín 36.
- Krupky v Litoměřicku 158.
- Kryk N. na Třebnoušovi Rudolf
132.
- Kryštofova Bětuška 85.
- Křepelka Jan, Kateřina 87.
- Křičov, ves na Bydžovsku 116.
- Křinec městys v Boleslavsku 62.
- Křinečtí z Ronova na Jeřicích Adam,
Albrecht 131.
- Křivoklát, panství 77.
- Kříž, pán 85.
- Křížanov na Moravě 138—140.
- Křížanov viz Vlkovský.
- Křížany (Kriesdorf) v Boleslavsku
156.
- Křížová Magdalena 42.
- Kubic Josef Daniel 48.
- Kubka Šimon 175.
- Kučera Jan 177.
- Kučerova Alžběta 89.
- Kuchař Velký, osada na Karlštejnsku
36.
- Kuhánek Petr 171.
- Kumžák u Jindř. Hradce 157.
- Kunčice viz Pecingarové.
- Kundratice na Moravě 139—140.
- Kundratova (Kyrativova) Marjana 85.
- Kunrát, pokryvač 78.
- Kunešové z Lukovec: Alžběta 88 až
89; Anna 39, 41—2, 85—7, 90;
Anna Magdalena 86; Antonín
Zikmund 89; František 89; Jakub
39, 42, 85, 89; Jiří Děpold 39, 46;
Joannes Ignatius 89; Kateřina 39,
40; Lidmila 39, 86; Magdalena 89
až 90; Marie Kateřina 86; Matěj
88—90; Petr 88; Rozina 85; Sofie
Kunegunda 40; Tomáš 42, 87;
Václav František 90; Václav Vilím

- 39; Valentin 86–87; Valentin Václav 89–90.
 Kuniglova roz. Černínska z Chudenic hrab. Josefa Marie 48.
 Kvasná, osada na Karlštejnsku 36.
 Kverkova Dorota 88.
 z Květnice viz Materna.
 Kydliny viz Lukavští.
 Kynžvart: mýto 158.
 Kyratitova viz Kundrátova.
 Kyšice, osada 11, 61.
 Kytín, osada na Karlštejnsku 36.
- Labe** 63.
 Lagron viz de la Corona.
 Laibner ex Bezna Václav Teofil 85 6
 Lamboy, jeneral 133.
 Landstein, dvorec u Ledenic 171.
 Langobardi 138.
 z Lanhans viz Werner.
 Lanškroun 86; mýta 157.
 Lány, ves na Pardubsku 159.
 Lapačka Martin 86.
 Laz, ves na Strakonicku 176.
 z Lažan viz Bechyňova, Dubský.
 Lčovice (Lšťovice), ves na Volynsku 176.
 Lečice, osada na Karlštejnsku 36.
 Ledeč, město: mýto 157.
 Ledenice na Budějovicu 171.
 Ledvina, Ledvinka z Litně Ondřej úřed. 43, 84, 88.
 Lenešice, na Žatecku ves 38.
 Lengyel 62–3.
 Leopold I. 29, 127.
 z Lestkova Ludmila 170.
 Lety, osada na Karlštejnsku 36, 87.
 Lhota viz Lhotákova, Straka z Nedabylic, Stráníkové, Šlechtín.
 Lhota Žebrákova viz Žebrákov.
 Lhotákova ze Lhoty a na Vysoké Lhotě Alžběta 85.
 Lhotka v Boleslavsku 156; viz Tobiška děkanská.
 Libán v Boleslavsku 156.
 Libčany viz Nejedlý.
 Liběchovice v Boleslavsku 156.
 Libeň 134–5.
 Liberk v Boleslavsku 156.
 Libertin Jan, písar 41.
 Libětický, farář volyňský 174.
 Libchov viz z Bubna.
 Libkovice v Žatecku 158.
 z Libštejna viz Stařimští
 Libuše 23–4.
 Lickovna viz Dubský.
 Lično, viz Bořkové, Stráníkové, Zedlic.
 Lida sládkova 39, 42.
- Lidmila sládkova 40.
 Lipa viz Bořkové.
 Lipany, osada na Karlštejnsku 36.
 Lipé České v Litoměřicku 158.
 z Lipna viz Rousové.
 z Lipničky viz Rousové.
 Liskovice, ves na Bydžovsku 109, 111, 113, 117–9, 121.
 Lišany na Rakovnicku 158.
 Lišice, ves na Bydžovsku 114.
 na Lišné viz z Roveratu.
 Lišov u Třeboně 157.
 Liteň, osada na Karlštejnsku 36, 39, 40, 43, 84.
 z Litně viz Ledvina.
 Litický ze Šonova na Litici 132.
 Litochleb ze Strachotína Michal 171, 173.
 Litoměřice 78; mýta v kraji 158.
 Litomyšl: mýta 157.
 Litvín z Říčan na Hořovicích Jan 39.
 Lnáře, ves na Blatensku 48.
 z Lobkovic 3; Hons Václav 38.
 Lodenice, osada na Karlštejnsku 36, 39–42, 90; grunt Helebrantovský 37.
 Lochenice, ves na Kr. Hradecku 13, 63, 120; mýto 157.
 Lochovice, ves na Karlštejnsku 36, 40; viz Vratislav.
 Loket, město: mýto 158.
 Lopata u Šťáhlav 11.
 Larkovský Albrecht 140.
 Loskotova viz Veverka, Veveríčkova.
 Lounín viz Vamberský.
 Louňovice: klášter 4
 Louň, město: mýto 158.
 Lubenec v Žatecku 158.
 Lublaň: blata 9.
 z Lubu viz Ježovská.
 z Lucka viz Pistorius.
 Lukáš, rychtář 139.
 z Lukavice (Lukavec) na Vlencích Mikuláš Kuneš 37.
 Lukavice viz Lukavští, Stařimští.
 Lukavští, páni 131: z Lukavice a v Mořině Jiřík Lev 89, na Dolejší Lukavici Václav 178;
 Lukavští z Řenec Jakub Helebrant 37, 39; na Kydlinách u Klatov Jiří Děpolt 39; na Strkově Alena (Helena) roz. Podmoklská z Podmokel 37–8, Jan, Václav, Vilím 38.
 z Lukovec viz Kuneš.
 Lukovno, ves na Pardubsku 159.
 Lunní jezero 62.
 Lužany, ves na Král. Hradecku 109, 117, 121; viz Jeníkové.
 Luže na Litomyšlsku 157.

- Lužec, místo v Čechách 112, 114,
 122; v Boleslavsku 156.
 Lysá v Boleslavsku 156.
 Lyštný Hořejší viz Zásmucký.

Macek, kramář 177.
 Magdalena, mlynářka 88.
 Makotřasy v Rakovnicku 158.
 Makůvka, podd. 175; Mikuláš 179.
 Malá Bitýška, ves na Moravě 139.
 Malenice, ves na Volyňsku 176.
 z Malenína viz Kokštel.
 Malín v Čáslavsku 157.
 Malin z Freudenthalu: Anna Jacobina
 roz. Šrámovna z Höeurn 85—8;
 Carolus Justus 85, František Antonín 87; Jan Sebastian 85—7, Lidmila Johanna Josefa 87.
 Malkov, ves 172.
 Malovec z Chýnova na Čkyni 178;
 z Chýnova a Winterberka Spytihněv 173, 176; na Jincích, Svatém
 Poli a Oujezdě Jiří, Magdalena
 roz. Belvicka 39;
 z Komárova na Bezdědicích Kateřina 39; z Malovic Krištof 176,
 Kateřina 39, 40.
 Mandalena, vojáčka 84.
 Manětín na Plzeňsku 158.
 Marckl de Pessin Erasmus 89.
 Mariána, rychtářka 41.
 Markomani 133.
 Marková, mlynářka 175.
 Markvart z Hrádku Jan Bohuchval
 177.
 Marlovský regiment 140.
 Marta sládkova 37, 39.
 Martin Jan 136; podstarší 85, trubač 42.
 Martinkovice v Broumovsku 22.
 Maruše, mlynářka 39.
 Sv. Máří, ves na Vimperku 176.
 Massilie 61.
 Mašťov v Žatecku 158
 Matěj, písář 179.
 Materna z Květnice a na Sloupně
 Jan 131.
 Matouš, měšťan volyňský 171.
 Matoušků Jakub 39.
 Matúš, sladovník 174.
 Matyášovský z Matyášovic na Javorinci Jan Jiří 132.
 Mayer Karel, písář 85.
 Mazák N., pán 132.
 Medhuje, řeka 63.
 Měcholupy v Žatecku 158.
 Mělník, město 78, 84, 179; mýta 156.
 z Mělníka Jan 151.
 Měňany, osada na Karlštejnsku 36.
 Měnický z Měníku 132.

 Měník, ves na Bydžovsku 61, 110
 až 113, 115.
 Merštejn nad Všenory 44.
 Měřkovský z Tropčic na Vrchlabí
 Vilém 132.
 Městec Heřmanův 157; Král. 111,
 118.
 Městecký Jakub 78.
 Metličany, ves na Bydžovsku 117.
 z Mezefíci 159.
 z Mezihoře viz Šašek.
 Meziříčí na Moravě 139.
 Mezouň, osada na Karlštejnsku 36.
 Mičan na Miletině 132.
 Michalova Lidmila 90.
 Michle 134—5.
 Mikovská Dorota 89.
 Mikovský Jan 86, 89.
 Mikovec Matěj 128.
 Mikuláš, soused volyňský 174.
 Milčín u Tábora 157.
 z Milesu 37.
 Miletice viz Kocové.
 Miletín viz Mičan, z Valdštejna.
 Miličeves viz Bořkové.
 Milín v Berounsku 158.
 Milinský Jan 84.
 Miloněvice viz Radkovec.
 Milovice viz Dobranovský.
 Milžany v Žatecku 158.
 Mimoň: mýto 156, židovské 159.
 Minden, město 171.
 Mírek ze Solopisk na Vrbici Jindřich
 132.
 z Mirovič viz Radkovec.
 Mířejov viz Bukovští.
 z Mitrovic viz Vratislav.
 Mladota ze Solopisk na Skalce Jíra
 130; viz Bořkové.
 Mlážovice, městys na Hořicku 114,
 115, 119.
 Mlékosrby, ves na Jičínsku 111, 121.
 z Mnichů viz Smrčkova.
 Mníšek v Berounsku 158; viz Vratislav.
 Mockr Josef 84.
 z Modliškovic viz Chřepická.
 Modřany 34; mýto 158.
 Mochov v Kourimsku 157.
 Mokrovousy viz Bořkové.
 Moravany, ves 60.
 Moravecké panství na Moravě 138.
 Mořina Malá (Mořinka Hlásná) osada
 na Karlštejnsku 36, 39, 41 — 2, 88
 až 90.
 Mořina Velká, osada na Karlštejnsku
 36, 39—42, 85—90.
 Mořina viz Khýnova, Kořenáč, Košák, Lukavští, Pískáček, Rejfiš.
 Most, město: mýto 158.

- Měšeno na Boleslavsku 156.
 Mutějovice v Rakovnicku 158.
 Mutění na Plzeňsku 158.
 Mydlochova Alžběta 88.
 Myslín, osada na Karlštejnsku 36.
 Myslivců Mandelína a Václav 88.
 Myškové na Jeřicích 131.
 Mýto v Berounském kraji 158.
 Mýto Vysoké: mýta 157.
- N**abědovice viz Klusák.
 Načeradská z Svatého Pole Alžběta 86.
 Načeradský Laurenc 86.
 z Nadebunic viz Žantovská.
 Naffinger Šebestian 126.
 Nahořany nad Medhuší 16.
 Náchodsko 66—7, 71, 73; mýta 157; průsmyk 63.
 Náchodský z Neudorfu Adam 132.
 Nalešgrün v Žatecku 158.
 Nalžovice viz Franchimont.
 Nalžovy v Prácheňsku 157.
 Nasavrky 16.
 Nabřehovský Jan 164.
 Nebřeží v Rakovnicku 158
 z Nečtin viz Beneda.
 z Nedabylic viz Strakové.
 z Nedakřevic viz z Hradešina, Žantovská.
 Neděliště, ves na Král. Hradecku 109—121.
 Něhošovice, ves na Volyňsku 176; viz z Buzice, Kosář, Vitanovská.
 Nechanice 112—3, 115, 118, 121; mýto 157.
 Nejdlyň na Libčanech Maximilian 132.
 Nejepsová Dorota 85.
 Neklán, kníže české 25.
 Němcova Marta 179.
 Němčice viz Chřepičtí.
 Nemedice, ves na Volyňsku 171, 173.
 Němečský kraj ve Slezsku 57—8.
 Nemyšl viz Franchimont.
 Nepatrny Martin 140.
 Něpomuky 112.
 Nesvačily, osada na Karlštejnsku 36.
 Netolice, město: mýto 157.
 Neumburger Ulricus 152.
 z Neudorfu viz Náchodský.
 z Neuenperku Linhart 132.
 Neumětely, osada na Karlšt. 36.
 Nevratice, ves na Bydžovsku 112.
 Nezabilice v Žatecku 158.
 Něhošovice viz Něhošovice.
 Nisa 63.
 Nišovice viz Chřepický.
 Nové Město na Moravě 129; nad Met. 157.
- z Nové Vsi v Rakovnickém kraji 158; viz Vojický.
 Nový Zámek viz z Valdšteina.
 Nusle 35.
 Nymburk: mýta 156.
 Nýřany, město: mýto 158.
- Obora, ves v Čechách 119.
 z Očedilic viz Ojíř.
 Očko Jan, arcib. 26.
 Odra, řeka 63.
 Ohrazenice viz Kocové.
 Ojíř z Očedilic Bohuslav 178; z Vacovic Saska Bedřich, Krištof 178.
 Olešnice v Kr. Hradecku 157.
 z Olivě Hory viz Benyкова.
 Oněklašy viz Vonoklašy.
 Opočno na Kr. Hradecku 157.
 z Opršdorfu na Častolovicích 130.
 Orel Petr 90.
 Orel z Orlova (z Orlíka): Alžběta 89, 90, Dorota 90, Jakub 89—90, Jiří 89, Matěj 89, Petr 88—90.
 Orlík: mýto 157.
 Ornyus (Ornijus) z Paumberka (Pomberka) Jan 175, 178, Marta roz. Fislova 178; viz Chřepičtí.
 Osečná v Boleslavsku 156.
 Osek, hora 44.
 Osetský Bartoloměj František 86.
 Oslavany na Moravě 159.
 Ostrá hora, samota v Kladsku 21—2, 66, 76—7.
 z Ostrého viz Čámský.
 Ostroměř, ves na Hořicku 113, 122.
 Ostroměřský na Barchově Smil 130; — z Rokytníka na Ostroměři Václav 130.
 Ostrov v Žatecku 158.
 Otalice, osada na Karlštejnsku 36.
 Otakar II., král 102.
 z Ottersdorfu Sixt 169.
 z Ottopachu viz Pfefferkorn.
 Otvojice, ves v Žatecku 158.
 Oučín, ves na Plánicku u Klatov 179.
 na Oučině viz Hájek.
 z Oujezda viz Hatlák, Malovec.
 Oujezd Podhorní ves 128; viz Bořkové.
 z Oujezdce viz Picka.
 Ouřenovice viz Bořková.
 Ouhřice viz Uhřice.
- P**aběnice 100; viz Keřský, Voračický.
 Palacký František 2.
 Palmatius, myslivec 89.
 Pankrác u Prahy 25, 29, 35.
 Pardubice 95, 114, 121; hejtman 130; mýto 157.

- Pařízek Václav 128.
 Pasohlávky na Dyji 61.
 Pasterkov, osada v Kladsku 21—2.
 Pátek, osada v Čechách 134.
 z Paumberka Nikodém M. 169; viz
 Chřepičtí, Ornyus.
 Pamistr Josef 128.
 Pavel Martin, opat 40.
 Pecingarové z Bydžína na Kunčicích,
 na Vamberce 131.
 Pecha viz Škopkové.
 Pečenka Jan, děkan 97, 102.
 Pečice, osada na Karlštejnsku 36.
 Pečky viz Gebhardt.
 Pechar Jiřík a Mandelina 89.
 Pekárek z Budňan Matěj 90.
 Pekařovic Voršula 85.
 Pěkov, ves na Policku 69.
 Pelhřimov 53; mýto 157.
 Pelican Jan, Barbora a Marie Lid-
 mila 89.
 Perchta, jeptiška 159.
 Pernigklova z Šenraju Magdalena
 Eva 87.
 Pernsdorfova 38.
 z Peršteina Machna 96.
 de Pessin viz Marckl.
 na Pecce viz Harant.
 Petrovic Marketa 42.
 z Petrovic Jiřík 171.
 Petrovice ves 175.
 Pfalc, z Ostříče (?) svob. pán na Tetíně
 Linhart, Anna Brigitá, Barbora 90.
 Pfefferkorn z Ottopachu Albrecht 38.
 Picolomini, jeneral 133, 139.
 Picka z Oujezdce Jan 38.
 Pičina viz Dubský.
 Písek, město 1, 5; mýto 157.
 Piskačka Kateřina 42.
 Piskáčkova z Vel. Mořiny Barbora
 90.
 Pistorius z Lucka Pavel 35—6.
 Písá Jindra, písář 85.
 Planá Horní na Táborsku 157; na
 Plzeňsku 158.
 Planek Fridericus 86.
 Ples na Popovicích Krištof 132.
 Plotiště, ves na Král. Hradecku 13;
 viz Beneda,
 Plzeň, město 48; mýta v kraji 158.
 z Poběžovic viz Tuněchodský.
 Počáply, ves na Pardubsku 159.
 z Počápel Jan Arkleb 164.
 Počepická z Počepic na Tetíně Eliška
 37.
 Počepický z Počepic Václav 37.
 Podbaba 11, 62, 134—6.
 Poděbrady: mýta 157.
 Podevlenčí na Karlštejnsku 84.
 Podhradecká Eliška 38.
 Podhradecký z Vlčí hory Štěpán;
 — z Vlčí a Psí hory Jan 37;
 — na Tetíně Václav 37.
 Podhradiště, osada na Karlšt. 36.
 z Podmokel viz Lukavská.
 Podol v Boleslavsku 156.
 Podolí u Prahy 25, 29, 34.
 Podštěly v Žatecku 158.
 Pohřebačka, ves na Karlšt. 36.
 Pokorný Antonín 29.
 Pole, ves na Plzeňsku 48.
 Police nad M: okolí 18—12, 64—77.
 Poličany, ves na Jičínsku 110.
 Polička: mýto 157.
 Polná, město: mýto 157.
 z Polžic viz Harant.
 z Pomberka viz Ornyus.
 Pompejovský regiment 139, 140.
 Popovice viz Kamenický, Kapoun,
 Ples, z Vinoře.
 z Porcy kněžna Beatrix Benigna
 na Vlašimi, Domašíně, na Karl-
 steině 88.
 z Portie hrabě 85.
 Poříčany v Kouřimsku 157.
 Postoloprty v Žatecku 158.
 Postřihač Lukáš 126.
 Poučník, osada na Karlšt. 36.
 Pousteká Anna 88, Kateřina 41,
 Lidmila 88.
 Pousteký Tomáš 88.
 Poutnov na Plzeňsku 158.
 z Poutnova viz Vachtl.
 Praha 25; Botič 35; Podskalí 34;
 Stará 91—2; Vyšehrad 23—35,
 145—156; brána Svinská 35; dům
 Honse V. z Lobkovic 38; kaple
 Betlémská 154; kostel sv. Jiří 25,
 sv. Klimenta 87; mýto vodní 158;
 musea 122—128.
 Prachatice, město: mýto 157.
 Prachensko: mýta v kraji 157.
 Prasek, ves 111, 116, 120.
 Praskolesy 35—7, 42.
 Presl Jan Vilím 90, Václav Josef,
 Vilím 89.
 Pretlík z Bušice (z Buzice) Petr 169.
 Probošt Arnošt, služebník 177—8.
 Procházka Mikuláš a Lucie 90.
 Procházková Anna 86.
 z Proseče Dorota 169.
 Prosek u Prahy 150.
 Proskovský viz Pruskovský.
 z Prostého viz Čábužští, Horčice, Zá-
 leský.
 z Prostějova viz Rejzek.
 Protivice z Žatecku 158.
 Pruhovský Václav 42.
 — z Klučic Jan 89.

- Pruskovský z Pruskova Oldřich Dederius 38; na Bělé, Chřelicích Jiří ml. 38.
- Prytl z Prytlštejna Jan a Alžběta 43. Přečaply v Žatecku 158.
- Předmětice, ves na Kr. Hradecku 13.
- Předslavice, ves na Volynsku 176.
- Přechové z Čestic 174, 176—177: Bohuslav 177, Eliška roz. z Kestřan 177, Heřman 176, Hrdoň, Hypolit, Jan, Vitmar, Štěpán 177; na Doubravici Václav a Floribela roz. Běšinova 173; Hodějovský z Hodějova Bernart, a na Hodějově Soběslav 177, viz i vývod v příloze.
- Přechovna viz Dubský.
- Přechovice, ves na Volynsku 173, 176.
- Přemysl 24.
- Přerov v Čechách 10.
- Přestavlky viz Bukovští, Chlumčanský.
- Přeštice, město: mýto 158.
- Přiběnice u Tábora 3.
- Příbram 86.
- Přimoří 61.
- Přín viz z Vinoře.
- Přísečnice v Žatecku 158.
- Psáry, ves 24—5.
- Psi hora viz Podhradecký.
- Psohlavcová Anna 88.
- Pucha mův regiment 139.
- Puchberk Jan 40.
- Puchlovice viz Jestříbský.
- Purkarec na Bechynsku 158.
- Pytel Jan, písář 41, 43.
- Rabštejn v Žatecku 158.
- Radecký z Radče v Nov. Bydžově Václav 132.
- z Radejšína viz z Hradešina.
- Ráděnice, ves na Moravě 139, 140.
- Radim, ves v Čechách 57.
- Radkovec z Mirovic na Miloňovicích Petr 173.
- Radonice, ves v Čechách 89.
- Radotín v Žatecku 158.
- Radouš, osada na Karlšt. 36.
- z Radovic Rudolf 48.
- Rájov u Pelhřimova 157.
- Rakovník 52, 77—84; mýta v kraji 158—159.
- Rakous viz Košák.
- Ramsova viz Rousova.
- Rašínové 130; z Ryzmburka na Vinnarech 131.
- Rataj Petr 174.
- Ratzinger z Hradenštejna Vavřinec 36.
- Rauš 132.
- Raythar Jiří a Dorota 170.
- Rebman z Rottewaldu a Fischbachu Fridrich Ferdinand 89.
- Rechek z Kaménka (Kamejka) Matěj 90.
- Rechová Voršila 85.
- Rejšiš z Velké Mořiny Matyáš 89.
- Rejzek z Prostějova Matouš 82.
- z Robčic Strakonický Wolf 178; viz Hájek.
- Roblín (Strkov) osada na Karlšt. 36; viz Lukavský.
- Rodisfort v Žatecku 158.
- Rodov, obec na Kr. Hradecku 16.
- Rodovská viz Bořkové.
- Rodovský z Hustířan na Zvíkově Hendrich 133; na Střezeticích a Zvíkově 131.
- z Rohatce viz Dubský, Vamberský.
- Rohoznice viz Zilvar.
- Rojal z Biberšteina 132.
- Rokytnany, město: mýto 158.
- z Rokytníka viz Ostroměřský.
- Romanka Kateřina 85.
- z Ronova viz Křinečtí.
- z Rosma Sydonie 40.
- Rosnice, ves na Kr. Hradecku 60.
- z Rottenwaldu viz Rebman.
- Rotterin Anna Marie 42.
- Roudnice v Rakovnickém kraji 158.
- z Roupova Anna 38.
- Roupovská z Roupova viz Ryzmborská.
- Rousové ze Vlenec: Alžběta 42 Anna 37, Bartoloměj 41—2, 84—5, 89, Daniel 40, Dorota 84—5, 88, Jan 39, Kateřina 84, 88, Lidmila 89, Magdalena 37, 85;
- Martička 41, Martin 37, Maruše 40, Regina 42, Šimon 88, Václav 39, Vít 37;
 - z Bělé Martin 37;
 - z Lipničky, Lipna a Vražkova 37.
- Rousova (Ramsova) Zuzana 43.
- Rovensko na Turnovsku 110, 112, 114.
- z Roveratu Priamus na Lišné Josef 29, 34.
- Rozběřice, ves na Kr. Hradecku 109—111, 114, 120.
- Rozina, kuchařka 85.
- Roztoky u Prahy 59, 62, 134, 137.
- Rožďalovice v Boleslavsku: mýto 156; viz z Valdštejna.
- Rožemberk na Budějovicku 157.
- z Rožemberka Vilém 171.
- Rpety, osada na Karlštejnsku 36.

- Rúbal, poddaný 174.
 Rubíň, ves u Pšova 11.
 Ruda Rožaniecká, obec v Polsku 58.
 Rudolf II. 25.
 Ruffer Vojtěch 150, 153.
 Rumburk v Litoměřicku 158.
 Rumštát Jan Dr. 169.
 Rus jižní 134—5, 137.
 Ryba František, kanovník 29.
 Rychnov n. Kněžnou 1, 3.
 Rychnovská slečna 130.
 Rychtr Mathes 41—2, Martička 41;
 Alana Ludmila, de 42.
 Ryzmborská roz Roupovna z Roupova Kateřina 172; viz Dubský,
 Jestříbský, Rašínové.
 Rzún Pavel 170.
 Řanda Matěj, mlýnář 179.
 Řapáčov viz Bořkové.
 Ředice, ves: na Hořánkách 60.
 z Řehnic viz Vančura.
 z Renec viz Lukavská.
 na Řepici viz Hodějovský.
 Řepický viz Švihovská.
 Řepická ze Sudoměře Mikuláš 174.
 Řeporyje: mlýn Vavřín 14, 59.
 Řevnice, osada na Karlšt. 36.
 Řezníkova Dorota 85.
 Říčany 3; viz Kafka, Litvin
 Řimovice, ves 173; viz Keřský.
 z Řitky viz Hejnic.
 Řivnáč, místo 12.
- S**adeler Jiljí 26, 32.
 Sádlo z Kladrubec Vilím 177—8.
 Sádovský ze Sloupna na Žíželevsi
 a Sádové Jan Jiří 130.
 Sadská na Poděbradsku 157.
 Sakova z Bitiněvsi roz. Dubská či
 Kamenická z Vitiněvsi Jožka 38.
 Salátova Anna 90.
 Saloh Tomáš 39.
 ze Samechova viz Chochol.
 Sámo 134.
 Sázava 157.
 Ščelní viz Čelní.
 Sedláček August, prof. 1—6.
 Sedlice, ves 48.
 ze Semechova viz Chochol.
 Semonice, ves na Kr. Hradecku 13.
 Sendražský z N. 132.
 Senohraby nad Oslavou 59.
 Sezemice nad Loučnou 159—169;
 mýto 157.
 Sezima z Sezimova Oustí Jiří Vilém
 37.
 Schlüsselberg, panství 48.
 Schnirch Bohuslav 45.
 Schönborn v Litoměřicku, ves 158.
 z Schwarzenberka Adolf Josef 34.
- Skála Velká na Bzí 11.
 Skalice Česká 66; na Poděbradsku
 157.
 Skalka viz Mladota, Vostrovští.
 Sklenné, ves na Moravě 139, 140.
 Skochovice, ves na Jičínsku 112.
 Skolovský Jeroným 90.
 Skrejšovský J. S. 166.
 Skřeneř, ves na Jičínsku 122.
 Skříplice viz Gerštorfova.
 Skřivanova Alžběta 89, Anna 90,
 Běla 85, Esthera 43.
 Skříván Pavel 88, 90.
 Skřivany 112—114; viz Šlibovský,
 Sommerfeld.
 Skuhrov v Boleslavsku 156.
 Sládek Jan st. 39.
 Sladkovští na Sloupně Oldřich a
 Karel 132.
 Slánská hora 10.
 Slaný 59; mýto 158.
 Slavata 132; Vilém 38.
 Slavětín, ves 15.
 Slavík Urban 87—8
 Slavné, ves 20, 22.
 Sléza, řeka 63.
 Slibovice viz Šlibovský.
 Sloup v Litoměřicku 158.
 Sloupno, ves na Bydžovsku 118,
 121; viz Kardule, Materna, Sa-
 dovský, Sladkovští.
 Smidary, městys na Bydžovsku 110
 až 112, 114—5; viz Cardon.
 Smíchov: museum 53.
 Smiřice na Poděbradsku 157.
 Smiřická osada v Kr. Hradecku 13,
 16.
 Smrčková z Mnichu, provd. Vejšli-
 cova Johanna 41, 43.
 Smrkovice na Poděbradsku 154; viz
 Vachtl.
 Soběslav I. 24; II. 157.
 Sobčice, ves na Hořicku 128, 130;
 Bořkové.
 Soběslav: mýto 157.
 Sobotka v Boleslavsku 156.
 Sojka Jan 89; Vít, hajný 42.
 Solnice, ves na Rychnovsku 117.
 ze Solopisk viz Bořkové, Mirek,
 Mladota.
 Soltz, pán 132.
 Sommerfeld z Tumnic a na Skřiva-
 nech Krištof Erazim 131.
 z Soutic viz Strachovská.
 Sovinky v Boleslavsku 156.
 de Sparnberg Antonius Reinhard
 169.
 Srbecký Jan 37—8.
 Srbsko, osada na Karlšt. 36, 88; viz
 Stárek.

- Srch Matěj 173.
 Staňkov na Plzeňsku 158.
 Staré Buky viz Devaghi.
 Staré Sedliště viz Kavka.
 Stárek ze Srbska Jiřík 88.
 Starkov viz Čertoryjští.
 Stařimští z Libštejna a na Lukavici 131.
 Stehelčeves (Stelčeves) na Unhošťsku 7, 8, 59.
 Stody na Plzeňsku 158.
 Stoky na Čáslavsku 157.
 Stradouň na Chrudimsku 157.
 ze Strachotína viz Litochleb.
 Strachovská ze Soutic a v Žalkovicích Anna Marketa 87.
 Strakonice 170, 173, 178–9; mýto 157; viz Kokštel z Robčic.
 Strakové z Nedabylic na Lhotě 131; viz Franchimont.
 Stráníkové z Kopidlna na Studenci, Ličné a Lhotě 131.
 Strašice, ves na Strakonicu 175.
 Strážnice v kraji Rakovnickém 158.
 Strážov na Plzenu 158.
 Strážovice, dvůr na Mirovsku 171.
 Štukov viz Lukavský, Roblín.
 Strozzi, general 133.
 Střekov na Litoměřicku 158.
 Střela, ves na Strakonicu 170; viz z Kraselova.
 Střežetice viz Rodovští.
 Stříbro, město: mýto 158.
 z Stubenberka Rudolf 132.
 Studenec viz Stráníkové.
 ze Sudoměře viz Řepický, Švihovská.
 Sudovská viz Zhubovská.
 Suchá v Boleslavsku 156; v Kr. Hradce 157; viz Bukovanský.
 Suchomasty, osada na Karlšt. 36.
 Suchý Ondřej, řezník 84.
 Sulové z N. 132.
 Sušice, město: mýto 157.
 Svaté pole: klášter 4; viz Malovec, Načeradská.
 Svatský Valentín 179.
 z Svárova na Hlušicích páni 132.
 Světí, obec u Král. Hradce 52.
 Světlá v Čáslavsku 157.
 Svináře, obec na Karlšt. 86.
 Sviny, obec na Moravě 140.
 Svitava, řeka 18.
 ze Svojkova viz Bořkové, Kapoun.
 Sybilla, mlýnářka 84.
 Sýglerovský z Gettnsdorfu Pavel a Lidmila 40.
 Sýkora Václav 175.
 Syrovátka viz Devaghi, Jestřibský.
- Šabatka, samota na Berounsku 158.
 Šaplavá, ves na Bydžovsku 116.
 Šašek z Mezihoře Jan 133.
 Šárka: na Generalce 12; hradiště 59, 62.
 Šárovcova Lhota viz Břevnovský.
 Šebířov viz Bořkové.
 z Šenreytu viz Perníklova.
 z Šensperku viz Bořkové.
 Šilhavý Jan 173.
 Šimon, rektor 174.
 Sindl z Ebrhartic (Eberharce) Jan Daniel, Anna Kateřina, Anna Veronika 41.
 Škopkové z Bílých Otradovic na Pecce a Bělohradě 131.
 Šlechtín na Lhotě 133.
 Šlejferna Šimon, mlýnář 89–90.
 Šlibovský ze Skřivan na Slibovicích a Vykleticích Burjan 132.
 ze Šliku na Kopitedlně a Veliši hr. 132.
 Šluknov, město 158.
 Šmidt Franz Bernard 85.
 Šofman z Hemrlesu Krištof 38.
 ze Šonova viz Litický.
 Špán Jan, Marie, Petr 42.
 Šperka Vít 174.
 Šperrajtherův regiment 138–140.
 Špulíř z Jiter Václav 173; viz Bořkové.
 Šrámovna z Höeurn Anna Jakobína 85.
 Štáhlavice, osada na Blovice 11.
 Štáhlavy, ves na Rokycansku 11.
 Štáhlavský Jan Janda 85.
 Štampach, rytmistr 42.
 Šťastná, roz. Dohalská z Dohalic Veronika Kateřina 131.
 Šťastný Petr 175, Václav 131; viz Bořkové.
 Štefan, měšťan Lanskrounský 86.
 Štěpanice Horní, ves na Turnovsku 110–115, 117, 120.
 Šternberk starší 41.
 z Šternberka Liduška, roz. Kavkovna 42;
 — na Jilemnici, na Jičíně Rudolf 132.
 Štítkov, ves na Vimpersku 176.
 Štosové 131; z Kounic 130.
 Štoškové 131.
 Študent Jan 87.
 Štyrkolský viz Čtyřkolský.
 Švábova Hoslaurka z Hoslau Maruše 41;
 — na Želkovicích Maruše 38.
 Švábové z Chvatliny: Anděla 42, Burian 37–38, Hynek 38–40, Hynek Šťastný 38, Jan Hynek 38,

Kateřina 37—39, Kristina 38, Lid-mila 37, Liduška 40.
 Švandrlík 175; Šebestian 171.
 Švihov na Plzeňsku 158.
 Švihovská, roz. Řepická ze Sudoměře Eva 172.

Tábor 1, 4; mýto 157.
Táborský z Klokotské Hory Jan 56.
 Tachlovice, osada na Karlšt. 36.
 Tachov: mýto 158.
 Talacko z Ještětic na Uřenovicích Mikuláš 131;
 — viz Bořkové.
z Tandorfu Dětřich 151, 153.
Tejn Dobrohostův 89; nad Vltavou 157 — 158.
Temer Franciscus Ursin 86.
Teplá na Plzeňsku 158
 Teplice v Litoměřicku 158.
z Těptína viz Dejmek.
z Terešova viz Kořenský.
 Tertian Mikuláš 126.
 Těšík Johann, rychtář 139 — 140.
 Těšínský Jan 178.
Tetaur z Tetova Jan Jiří 140.
 Tetín, osada na Karlšt. 36 — 38, 40,
 90; viz Koutková, Pfalc, Počepická, Podhradecký,
z Tetova viz Tetaur.
 Therer Norbert 48.
 Thařovský Voldrich 48.
z Tiefenbachu 132.
 Tirchner Dr. 86.
 Tobolka děkanská (Lhotka) 36, 86,
 89.
 Tomáš, úředník 40.
 Tordoš v Uhrách 62 — 63.
z Tourové viz Želézko.
 Touškov na Plzeňsku 158.
 Toužim na Plzeňsku 158.
 Trčka Mikuláš 100, Rudolf 132.
 Trnová, osada na Karlšt. 36.
z Tropčic viz Měřkovský.
 Trstenice, řeka 18, 63.
 Trutnov 114; mýta 157.
 Třebáň Hlásná, osada na Karlšt. 36,
 41; Zadní 36, 84 — 86.
 Třebenice v Litoměřicku 158.
 Třeble na Plzeňsku 158.
 Třebnoušoves viz Knyk.
 Třebomyslice na Hořažďovsku 173;
 viz Dubský.
 Třeboň 171; mýto 157.
 Třeboňský Daniel, písář 39 — 40.
 Třebotov, osada na Karlšt. 36.
 Třebovětice viz Zárubové.
z Třebska Václav, Hana 178.
 Tulák Jan, mlýnář 178.
z Tumnic viz Sommerfeld.

Tuněchodský (Tunychodský) z Po-běžovic a na Všeradicích Zikmund Markwart 87.
 Tuněchody, ves na Chrudimsku 17.
 Tunkl z Brníčka a Zábřehu Jiří 38.
 Turci: vojna 177.
 Turek Jan, Vít 175.
 Turneckerova Marie Magd. 89.
 Turnov: mýta 156.
z Turnu na Veliši 131.
 Turovice, místo na Moravě 8, 60.
 Tursko u Chýnova 61.
 na Tvrzicích viz Chřepičtí.
z Týfenpachu na Jičíně 132.
Týn viz Tejn.
Týnec na Plzeňsku 158; Panenský 61.
 Týniško, ves na Vysokomýtsku 63.
 Týniště, panství 48.

Údlice v Žatecku ves 158.
 Uherce, osada 134.
 Úholice v Boleslavsku 156
 Uhry 133 — 4.
 Uhřice, ves na Prachaticku 176.
Újezd Červený, Trnový, Vysoký,
 osady na Karlšt. 36.
Újezdec viz Picka.
 Únětice na Smíchovsku 8.
 Úřenoves viz Kardule.
 Úřenovice viz Talacko.
 Úřetice nad Kamenicí 13, 16 — 7.
 Ústí nad Labem 158; nad Orlicí:
 mýto 157.
 Úštěk v Litoměřicku 158.
 Úterý, místo na Plzeňsku 158.
Úvaly v Kouřimsku 157.

Vacek Jan 179.
Václav IV. 167.
 Václav, kaplan 159, pekař 42, písář 41.
 Vácov v Uhrách 172.
z Vacovic viz Ojíř.
 Vachtl z Poutnova na Smrkovících v Bydžově Jiří 131.
 Valdický klášter 133.
z Valdšteina: na Miletíně, v Rožďalovicích hr. Hannibal, Hans Kristof 131.
 — na Nov. Zámku, v Bílých Poličanech Jíra a Zdeněk 131.
 Valečov viz Kapoun.
 Valentin, stavitel 84.
 Valtíře, osada na Litoměřicku 158.
 Wallis 129, 131.
 Valy na Chrudimsku 157.
 Vamberk: mýto 157; viz Picingarové.
 Vamberský z Rohatec na Louníně Šťastný 38.

- Vančura na Hamburcích Jíra 133.
 — z Řehnic na Čistejch a Hamburcích Adam 130.
 Vandalové 135.
 Vaníček 39.
 Varlejchová viz Chřepičtí.
 Varnsdorf, město 158.
 Vary, město: mýto 158
 Vecvalda v Boleslavsku 156.
 Vejda z Dobříše Zachariáš 39.
 Vejdova z Bezděkova Dorota 39.
 z Wejšlic Engelhardt Albrecht 41-2.
 Jan Krištof, Johanna roz. Smrčkova z Mnichu 41.
 Wejšlička z Mnichu Jožka 43.
 Velehrádek viz Bukovští.
 Velek, hejtman 42.
 z Veleslavína Daniel Adam, Samuel 40, 41.
 Velich František 34.
 Velim, ves na Kolínsku 12, 57.
 Veliš, ves u Jičína 15, 58; viz ze Šliku, z Turnu.
 Velvary 59; mýto 158.
 Wendau František 89.
 Werner z Lanhans Jan 88.
 Veselá Anna 86.
 Veselí nad Lužnicí 157; viz Bořkové.
 Veselý Jan 86.
 Vésky, ves 174.
 Neverka Loskotovský z Vonoklas Krištof 86—7.
 Veveříčkova Loskotova z Vonoklas Alžběta 86—7.
 z Veveří viz Fišar.
 z Wejmille viz Krabice.
 Vchynský na Chlumci Václav 132; viz Dlask.
 Vildštejn viz Hradištská.
 Vimperk, město: mýto 157.
 Vinary viz Rašinové.
 Vinařice, osada na Karlšt 36.
 Vinařice 133 - 4.
 z Vinoře na Poříně a Popovicích 132.
 Winterberg viz Malovec.
 Vít, kamenník 78, postřihač 173, řezák 37.
 Vitanovský Arnošt 171.
 — na Něhošovicích Arnošt 173.
 — z Vlčkovic na Něhošovicích Arnošt 179, Anna, roz. Kocovna z Dobrše 171.
 z Vítěňovi viz Dubský.
 z Vitiněvsi viz Kamenický.
 Vitinoves viz Sáková.
 Vitřice v Žatecku 158.
 Vladislav I. 24—5; kníže 77, 82.
 Vlasta 24.
 Vlašim, město; panství 88; viz z Porcy.
- Vlašimský Jan 84.
 Vlčí hora viz Podhradecký.
 z Vlčkovic viz Vitanovský.
 Vlčoves viz Bořkové.
 Vlence, osada na Karlšt. 36, 39, 42, 84, 88—9; viz Lukavic, Rous.
 z Vlkanova 132.
 Vlkov, ves 120.
 Vlkovský z Auberovic na Křížanově Zdeněk 140.
 Vltavice na Táborsku 157.
 Vocel Er. 134.
 Vočko Matěj 178.
 Vodlochovice viz Bořkové.
 Vodňany, město: mýto 157.
 Vojice, ves na Hořicku 112.
 Vojický na Vojicích Jan nejst. 130;
 — — z Nové Vsi na Vojicích Hendrich 130.
 Vojkovice v Žatecku 158.
 Vojtova Juliana 39.
 Volanice, ves na Bydžovsku 110.
 Volaničtí z Volanic 132.
 Volary, město: mýto 157.
 Volf, fořtmistr 42.
 Volfová, pí. 174; Kačenka 42.
 z Volovice viz Čtyřkolský.
 Volny 169; Benešovská louka 178, Buzická dědina 174, Dobřanovec 170, 173, Drndovský mlýn 179, Dubských dům 173, Charvatovská dědina 173, 175, Chlumčanský dům 173, Kabátovský dům 174, Kocovský dům 179, za Kralovici 178, Křišťofovská dědina 173, 175, Kůželskův mlýn 179, Malsička, dědina 179, Meziluží 176—7, Strážný vrch 177, Švandrlíkova dědina 175, Volšovská louka 171, Žaludovská louka 177; mýto 157.
 Volynka Jakub 174; Matěj 178.
 Volynský viz Čtyrkolský.
 Vonoklasy, ves na Karlšt. 36, 85-6, 88; viz Veveříčkova.
 Voračický z Paběnic Vojtěch, hr. 48.
 Vorel viz Orel.
 z Vorlíka viz Orel.
 Voršila, bába 39.
 Vosov Velký viz Gerštorfova.
 Vospálek Mikuláš, Alžběta 43.
 Vostrovští z N. na Skalce 132.
 Votice v Berounsku 158.
 Vožice Mladá 1, 3.
 Vraclav na Chrudimsku 156.
 Vrána Jan 164, Pavel 139.
 Vraný, ves v Rakovnicku 158—9.
 Vrápal Kašpar 89.
 Vratislav II. 154.
 Vratislav Krištof 38;
 — z Mitrovic Adam Jiří 40;

- Vratislav na Humbercích, Jan, Jindřich, Karel, Václav 132;
 — na Lochovicích Zdeněk Eusebín 85;
 — na Mníšku Zdeněk Jiří, Anna Eliška a Lidmila z Gerštorfu 40;
 — na Všeradicích Václav ml. 38.
Vratislavská Anýžka 130.
Vratišov, ves na Karlšt. 36.
z Vratu viz Hoškova.
Vráž, osada na Karlšt. 36, 89.
z Vražkova viz Rousová.
Vrbice viz Mirek.
Vrbno v Boleslavsku 156.
Vřešov viz Hubrik.
Vřeštov viz Kordule.
Vrchlabí viz Měřkovský.
Všechny v Žatecku 158.
Všechny, ves na Volyňsku 175.
Všeřadice, ves na Karlšt. 36, 38;
 viz Bechyňka, Tuněchodský, Vratislav.
Vybrancova Magdalena 175.
Vydrova Alena 88.
Vyhledka Ondra 170.
Vykletice viz Šlibovský.
Výpustek, jeskyně 11, 13.
Vysočany, ves 115.
Vysoké 110—2, 116.
z Vyšetina viz Žabka.
z Vyškova viz Gerštorfova.
Vyžlovka v Kouřimsku 157.
- Zabědov**, ves na Bydžovsku 112—3, 117.
Zabědovice viz Hamza, Klusák.
Zábranský Jakub 170, Jan 175.
Zabřeh viz Tunkl.
Záhorský z Brloha Adam 178.
Zahrádecký, pán 42; Václav 37.
Zahrádka viz Bořkové.
Zahrádka Trhová: mýto 157.
Zach, měšťan ve Volyni 171.
Záchráštaný, ves na Bydžovsku 116.
Zaječice viz Hamza.
Zajíc z Hazmburka V. 176.
Zálezly: na Litoměřicku 158; ves na Volyňsku 172.
Zálezsý z Prostého Mikuláš 174.
Záluží, osada na Karlšt. 86.
Zámečník ze Mníšku Václav a Zuzana 84—5.
Zámká u Bohnic 59.
Zámrsk viz Kapoun.
Zárubové z Hustířan na Třebověticích a Cerekvici 131.
Zásadský viz Jeníkové.
Zásmucký ze Zásmuk na Hořejším Lištném Zdeněk 131.
- Zběř**, ves na Bydžovsku 110, 120; viz Bořkové.
Zbraslav, město 43—44, 48; klášter 89.
Zbírov v Berounském kraji 158.
Zdeněk, pán 149, 140.
Zderaz, obec na Jaroměřsku 16—7.
Zdickej Daniel 88.
Zedlic v Hradištku starý 131; na Ličnu Volf Fridrich 131.
Zechovice, ves na Bydžovsku 118; ves na Volyňsku 175, 178.
Zeidler František 162.
Zeletský viz Želetský.
Zelibor Daniel František 89.
Zeroženská Mandalena 85.
Zeyer Julius 45, Jan 45—47.
Zhudovská z Hyršova Lidmila 87.
Zierkl Jan Ferdinand 85.
Zikmund, král 25.
Zilvar ze Zilversteina na Rohoznici Adam 132.
z Zlaté Hvězdy viz Kolovratský.
na Zlenicích viz z Dubé.
Znojmo na Moravě 133.
Zoulkova Kateřina 41.
Zruč v Čáslavsku 157.
Zuzana, kličnice 41; mlynářka 89.
Zvíkov viz Rodovští.
Zvoleňoves na Slánsku 134, 137.
Zvotoky, ves na Strakonicku 176.
- Žabka** z Vyšetína Michal Vít 41.
Žalkovice viz Strachovská.
Žalud Tomáš 177.
Žandov v Litoměřicku 158.
Žantovská z Nedakřevic (Nadebunic) Anežka 41; srov. z Hradešina.
Žatec: mýta v kraji 158.
Ždár v Bechyňsku 157; na Moravě 139; v Žatecku 158.
Žebrák: mýto 158; židovské 159.
Žebrák (Žebrákova Lhota) na Karlšt. 36, 39—40; Burkovský a Váničkovský grunt 42.
Žehuň, ves nad Cidlínou 119.
Želetská Alena Terezie 87, Anna Jakobína 86, Kateřina, Lidmila 84, Mandalena 84—7.
Želetský Václav, písar Karlšt. 84—7.
Želézko z Tourové Václav 178.
Želibořice, ves na Volyňsku 176.
Želivský Jan 159.
Želkovice, ves na Hořovicku 40; viz Švábová.
Žernoseky Velké na Litoměřicku, ves 11.
z Žerotína Barbora, Bartoloměj, Bernart 96, Jan 95—6, Jiřík,

XVIII

Machna z Nové Cerekve a na
Fulnece, Martin, Petr, Viktorín 96.
Žid Adam 164.
Žihle v Žatecku 158.
Žiňany, ves na Benešovsku 159.
Živohobice viz Kocové.
Žiželeves viz Sadovský.

Žiželice, město nad Cidlinou 119;
mýto 156.
Žižka 108.
Žlunkova Voršila 88.
Žluva Jiřík 84.
Žofka, abatyše 159.

Ukazatel věcný.

Aquamanile 142—3.

Báje 92.

barok 124, 126, 128, 162, 169.

Cechy 122—128.

Cáry 66—7, 71, 143.

Destičky lukostřelců 62.

dlaždice 148—156.

doba kovová 7—9, 58—63.

doba neolithická 6—18, 57—64.

doba Rudolfova 124.

Fibule 60—1, 134—7.

francké starožitnosti 133—138.

fresky 53, 56, 162.

Gotika 80, 82, 84, 162, 164, 166—7.

granát 136.

Heraldika 5.

hroby kostrové 8—10, 57—59, 61—3,
97—108.

Intarsie 124—128.

Jantar 10, 58, 62, 134—5, 137.

Katastr: vyměřování 48.

keramika neolithická 6—18, 57—64.

kovové předměty z doby neolithi-
cké 7—9, 58—63.

Lastury 8, 18, 58—9, 137.

lékařství lidové 19—22, 64—77.
lištny 10.

Milodary 93, 134—138.

mince 55, 103; husitské 101.

mohyly 8 60, 93.

mýta soukromá 156—159.

Náhrobní kameny 52—3, 154, 169.

neolithická doba 6—18, 57—64.

neúroda 48.

Obchodní faktorie 58.

obyčeje 65—7; vánoční 109—122.

Porékadla 71, 73; vánoční 116—122.

pověry 19, 21, 66—7, 70—1, 73—6;

vánoční 109—122.

pověsti 66.

přísloví 19—22.

Renaissance 43, 45, 124—6.

rokoko 124, 126, 162.

románský sloh 43, 82, 145—150, 154.

rostlinstvo 18—22, 64—77, 92.

Ríkadla 19, 67, 71, 111, 116—122.

Skody vojnou vzeštělé 138—140.

Tryzny 97—108.

Vojna 138—140.

Zažehnávání. 21.

znaky 170—179.

zvony 84.

Zidé 159.